

Lagasafn handa alþýðu - 1. bindi

Útgáfa 1.0 af rafræna skjalinu

Þetta PDF skjal er hluti afraksturs skönnunar á prentuðu eintaki af téðu riti. Markmið þessarar útgáfu er að veita almenningi færi á að eignast sitt eigið rafrænt eintak af því án endurgjalds. Hvorki Alþingi né stjórnvöld standa að gerð skjals þessa.

Skjalið er upprunalega birt á vefnum <https://urlausnir.is>. Þar má finna rafrænar útgáfur hinna bindanna og verða nýrri útgáfur af skjölunum í boði þar.

Takmörkun ábyrgðar

Höfundur skjals þessa afsalar sér allri ábyrgð, að því marki sem lög heimila, vegna beinnar og/eða óbeinnar notkunar skjalsins sjálfs eða afurða sem af því leiðir. Þó stefnt hafi verið að því markmiði að skjalið endurspegli sem best innihald upprunalegu bindanna er hvorki hægt að tryggja né ábyrgjast að það hafi tekist. Framangreint á einnig við um efnislegt innihald prentuðu eintakanna sem skönnuð voru.

Höfundaréttur

Höfundur skjals þessa álitur að hvers kyns höfundaréttur á prentaða eintakinu sé útrunninn.

Hvers kyns höfundarréttur sem höfundur skjalsins gæti hafa skapað sér til handa með skönnuninni sjálfri eða öðru framlagi sínu til sköpunar þess, skal vera meðhöndlaður í samræmi við Creative Commons Zero höfundaleyfið (CC0 1.0 Universal eða síðari útgáfa þess).

Ábendingar

Séu ábendingar um mögulegar úrbætur á skjalinu er hægt að koma þeim á framfæri við höfund þess.

Athugasemdir um þessa útgáfu

Meiriháttar gallar á bls. 104, 219, og 230.

Minniháttar gallar á bls. XVI, 22, 109, 207, 271, 286-287, 290-291, og 302-303.

Höfundur skjalsins: Svavar Kjarrval (svavar@kjarrval.is)

LAGASAFN

HANDA

ALÞÝÐU.

ÚTGEFENDUR:

MAGNÚS STEPHENSEN OG JÓN JENSSON
landshöfðingi yfirdómari.

FYRSTA BINDI.

(1672—1840).

REYKJAVÍK.

KOSTNAÐARMAÐUR: BJÖRN JÓNSSON.

ÍSAFOLDARPRENTSMÍÐJA.

1890.

Efnisyfirlit.

Blis.

<i>Aðför</i> , fógetagjörðir (sbr. dómar, dómsmál): Norsku laga 1.	
bók 19. og 22. kap.	13
Tilsk. $17/5$ 1690 um áfrýjun úrskurða og fullnustugjörð námsdóma	28
Tilsk. $10/12$ 1790 um það, hvernig að skuli farið, ef maður vill taka konunglegan embættismann fastan fyrir skuldir eða annað einkamál	114
Tilsk. $13/1$ 1792 um aðför eptir áfrýjuðum dómi . . .	115
Tilsk. $14/9$ 1792 um aðför eptir dómum, er leggja fyrir fyllingar- eða synjunareid	119
Op. br. $30/11$ 1821 um kyrsetning á útlendum manni sjálfum eða fjármunum hans	203
Op. br. $21/5$ 1829 um innheimtu eptirgjalds af jarðeign- um landssjóðs	224
<i>Afsöl</i> (sbr. veðsetningar): Dönsku laga 5. bók, 3. kap. .	24
Tilsk. $8/2$ 1810 um gjald af fasteignasölu og erfðafje .	182
Tilsk. $24/4$ 1833 um afsalsbrjef og pantsetningar á Íslandi	266
<i>Almanak</i> : Op. br. $5/8$ 1831 um eignarrjett Khafnarháskóla til útgáfu almanaksins	282
<i>Arfur</i> (sjá erfðir og skipti).	
<i>Barnaspurningar</i> (sjá prestar og prestastjett).	
<i>Birting laga</i> : Tilsk. $8/10$ 1824, sem aftekur upplestur laga- setninga og lýsinga um verzleg efni af prjedikunarstól- um	215
<i>Biskupar</i> : Tilsk. $10/6$ 1746 um stiptsprófasta á Íslandi* .	55
Erindisbrjef $1/7$ 1746 fyrir biskupana á Íslandi. . . .	55
Op. br. $26/6$ 1782 um sektavald biskupa m. m.	92
Tilsk. $23/3$ 1827 um vald biskupa til að veita undanþágur frá fermingartilskipununum	219
<i>Björgun manna</i> : Op. br. $14/9$ 1798 um verðlaun fyrir björg- un manna	158

*) táknar að fyrirsögnin ein sje prentuð.

Tilsk. $\frac{4}{8}$ 1819 um skyldu manna að bjarga mönnum, sem sýnast dauðir	198
<i>Bólusetningar</i> (sjá læknaskipun).	
<i>Dómar, dómsmál</i> (sbr. aðför, erfðir og skipti, uppboð, vitni):	
Norsku laga 1. bók	1
Norsku laga 4. bók	21
Norsku laga 5. bók 1. kap.	21
Norsku laga 5. bók 3. kap.	24
Norsku laga 5. bók 13. kap.	25
Dönsku laga 6. bók 14. kap.	27
Tilsk. $\frac{31}{3}$ 1719 um ýmislegt, er snertir rjettvísina . . .	31
Tilsk. $\frac{5}{11}$ 1723 um, hvenær vinna megir fyllingar- eða synjunareiða	32
Kgsbr. $\frac{2}{5}$ 1732 um samningu nýrrar ísl. lögbókar . . .	33
Tilsk. $\frac{10}{8}$ 1735 um ýmislegt snertandi rjettvísina og og rjettarins þjóna í Noregi	36
Tilsk. $\frac{23}{12}$ 1735 um skerping laganna gegn temere litigantes og órjettvísu dómurum og málfærslumönnum . .	38
Kgsbr. $\frac{19}{12}$ 1749 um áfrýjun hjeraðsdóma	60
Tilsk. $\frac{29}{5}$ 1750 um rjettarfarir í hjónaskilnaðarmálum sakir desertio	61
Tilsk. $\frac{21}{5}$ 1751 um óbótamála meðhöndlun í Danmörku og Noregi	64
Tilsk. $\frac{7}{6}$ 1760 um áfrýjun sakamála til hæstarjettar . .	74
Op. kansellibr. $\frac{14}{6}$ 1771 um umboðsskrár dómnefndarmanna *	79
Tilsk. $\frac{30}{9}$ 1778 um uppsögn dóma og ritun í málum út af kyrsetningu sakir skulda	90
Kgsbr. $\frac{10}{2}$ 1787 um varnarþing í sakamálum	105
Tilsk. $\frac{12}{2}$ 1790 um dómnefnu skoðunarmanna í öðru lögsagnarumdæmi en aðalmálið er rekið	112
Tilsk. $\frac{14}{9}$ 1792 um aðför eptir dómum, er leggja fyrir fyllingar- eða synjunareið	119
Kgsbr. $\frac{23}{10}$ 1795 um þvingun við menn, sem eru undir rannsókn og eigi vilja svara spurningum, sem fyrir þá eru lagðar	127
Tilsk. $\frac{3}{6}$ 1796 um tilhlýðilega og greiða dómgæzlu . . .	128
Op. br. $\frac{5}{5}$ 1797 um vottorð úr kirkjubókum í sakamálum	154
Tilsk. $\frac{1}{12}$ 1797 um að andlegum málum frá hinum norsku	

V

Bls.

consistorialrjettum og prestastefnum skuli eptirleiðis skotið beint til hæstarjettar	156
Tilsk. $\frac{8}{3}$ 1799 um skyldur undirdómara í lögreglumálum	162
Tilsk. $\frac{31}{5}$ 1799 um eignareið í þjófnaðarmálum	162
Tilsk. $\frac{11}{7}$ 1800 með hverri á Íslandi stiptast landsyfirrjettur	168
Tilsk. $\frac{8}{1}$ 1802 um að sumir menn meggi ekki flytja mál	176
Tilsk. $\frac{31}{5}$ 1802 um áfrýjun sakamála (til landsyfirrjettar)	177
Tilsk. $\frac{24}{10}$ 1806 um málfærslulaun við undirdómara	180
Op. br. $\frac{25}{1}$ 1816 um að lögákvæðin um áfrýjunarfrest nái ekki til sakamála	192
Op. br. $\frac{2}{6}$ 1819 um uppreist á dómum til áfrýjunar	198
Tilsk. $\frac{11}{8}$ 1819 um sektir fyrir óþarfa málsýfingu	199
Tilsk. $\frac{13}{10}$ 1819 um breyting á rjettarfarinu í opinberum málum	200
Op. br. $\frac{21}{1}$ 1820 um gildi sátta, sem gjörðar eru fyrir dómi	202
Op. br. $\frac{15}{12}$ 1820 um birting á stefnum fyrir stroknum föngum	203
Kansellibr. $\frac{31}{5}$ 1823 um prófastsdóma	208
Op. br. $\frac{20}{4}$ 1825 um málskostnað í gjafsóknarmálum	216
Op. br. $\frac{28}{5}$ 1825 um meðferð mála um framfærslueyri fyrir óskilgetin börn	217
Tilsk. $\frac{15}{8}$ 1832 viðvíkjandi rjettargangsmátanum við undirrjettina á Íslandi í öðrum málum en þeim sem viðvíkja illvirkja- og opinberum pólitísökum	254
<i>Embætti, embættismenn</i> (sbr. dómar, dómsmái, Prestar, prestastjett og læknaskipun): Tilsk. $\frac{23}{12}$ 1735 um skerping laganna gegn temere litigantes og órjettvísu dómurum og málfærslumönnum	38
Tilsk. $\frac{15}{1}$ 1776 um rjettindi innborinna manna	79
Tilsk. $\frac{10}{12}$ 1790 um það hvernig að skuli farið, ef maður vill láta taka konunglegan embættismann fastan fyrir skuldir eða annað einkamál	114
Tilsk. $\frac{27}{9}$ 1799 um takmörk prentfrélsisins	163
Kansellibr. $\frac{24}{12}$ 1799 um mál út af meidyrðum við embættismenn	164
Op. br. $\frac{21}{3}$ 1800 um dagpening í sakamálum	165

VI

Bls.

Kgsbr. $\frac{26}{8}$ 1812 um skipti eptir veraldlega embættis- menn á Íslandi	188
Op. br. $\frac{19}{8}$ 1819 sem fyrir býður auktionshöldurum að láta sjer tilslá nokkuð af því, sem þeir sjálfir eða aðrir þeirra vegna við auktionir selja	197
Op. br. $\frac{8}{1}$ 1823 um testamenti og notarialgjörðir	206
Kansellibr. $\frac{17}{5}$ 1823 um tilkynningu um andlát eða gjaldprot skuldunauta hins opinbera m. m.	207
Kgs.úrskurður $\frac{16}{5}$ 1829 um embættisferðir amtmanna	223
Aukatekjureglugj. $\frac{10}{9}$ 1830 fyrir rjettarins þjóna á Ís- landi	228
Tilsk. $\frac{3}{2}$ 1836 IV. áhrærandi útviðkun til Íslands af þeim með opnu kansellibr. af 14 sept. 1830 kunn- gjörðu allrahæsta úrskurði af 1. s. m. innihaldandi á- reiðanlega skýrslu yfir þann með opnu kansellibrjefi af 23. apríl 1813 auglýsta allrahæsta úrskurð af 20. febrúar næstfyrirfarandi	279
<i>Eptirprentun rita, eptirstunga landkorta</i> : Tilsk. $\frac{7}{5}$ 1828 um bann að prenta upp rit er útlendir menn eiga prentun- arheimild að	222
Tilsk. $\frac{3}{2}$ 1836 viðvikjandi útviðkun til Íslands af hinni konunglegu auglýsingu af 6. apríl 1831, hvar með það fyrirbýðst að eptirstinga eður eptirstungin að innfæra þau topographisku landkort, hver þeim konunglega general- kvartjermeisterastab er leyft að útgefa	181
<i>Erfðir, varzla arfs og skipti</i> (sbr. dómur og dómsmál):	
Norsku laga 5. bók 2. kap.	21
Norsku laga 5. bók 13. kap.	25
Op. br. $\frac{5}{1}$ 1768 um hvernig farið skuli með arf, sem afbrotamanni tæmist meðan hann er að taka út hegn- inguna	78
Kgsbr. $\frac{17}{2}$ 1769 um arftökurjett og arfskipti á Íslandi	79
Tilsk. $\frac{12}{9}$ 1792 um erfðafjárskatt	116
Tilsk. $\frac{21}{6}$ 1792 um takmörkin milli lögsagna hinna ein- stöku uppboðshaldara og skiptaráðenda	121
Tilsk. $\frac{8}{2}$ 1810 um gjald af fasteignasölum og erfðafje	182
Op. br. $\frac{18}{8}$ 1812 um að erfðafjárskatt þurfi eigi að greiða af litlum dánarbúum	188
Kgsbr. $\frac{26}{8}$ 1812 um skipti eptir veraldlega embættis- menn	188

VII

	Bls.
[Tilsk. $^{27}/_{11}$ 1816 um skipti eptir andlegrar stjettar menn og um hjeradsdómara í andlegum málum	192
Op. br. $^3/_6$ 1818 viðvíkjandi uppboðum í dánar- og protabúum	196
Op. br. $^{14}/_5$ 1823 um framsal protabúa	206
Op. br. $^8/_1$ 1823 um testamenti og notarialgjörðir	206
Kgsbr. $^9/_11$ 1825 um hversu fara skuli með yfirgefinn arf á Íslandi	218
<i>Eyðijarðir</i> (sjá nýbýli).	
<i>Fátækramálefni</i> (sjá sveitastjórn og sveitamálefni).	
<i>Ferming barna</i> : Fororðning $^{13}/_1$ 1736 áhrærandi uppvas- andi ungdóms confirmation og staðfesting á hans skír- arnád	39
Kgsbr. $^{29}/_5$ 1746 um confirmation	50
Tilsk. $^{25}/_5$ 1759 um ferminguna	72
Tilsk. $^{23}/_3$ 1827 um vald biskupa til að veita undanþág- ur frá fermingartilskipununum	219
<i>Fiskiveiðar</i> : Kgsbr. $^{28}/_2$ 1758 um fiskiútveg á Íslandi	69
Tilsk. $^{13}/_6$ 1787 um þá íslenzku kauphöndlun og skipa- ferð, III. kap.	109
Kgsbr. $^{28}/_4$ 1836 um niðurfærslu á gjaldi til fátækra af fiskiafla á helgum dögum	282
<i>Fjárhald ómyndugra</i> (sjá myndugir).	
<i>Fjesektir</i> (sjá hegning).	
<i>Forngrípir</i> : Op. br. $^7/_8$ 1752 um endurgjald fyrir gamla peninga og annað fágætt. er fundizt hefir	67
<i>Fógetagjörðir</i> (sjá aðför).	
<i>Framfærslueyrir</i> (sjá óskilgetin börn).	
<i>Fundið fje</i> : Op. br. $^8/_6$ 1811 um meðferð á fundnu fje í kaupstöðum	186
<i>Hegning</i> (sdr. sakamál): Tilsk. $^{23}/_{12}$ 1735 um skerping lag- anna gegn temere litigantes og órjettvísunum dómurum og málfærslumönnum	38
Tilsk. $^3/_3$ 1741 um vitnastefnur og þeirra ítrekanir, fals- málsbætur og vitna afheyrslu etc.	45
Kgsbr. $^{26}/_6$ 1782 um sektavald biskupa m. m.	92
Kgsúrskurður $^{19}/_6$ 1793 um rangt framtal til búnaðar- arskýrslanna	121
Tilsk. $^5/_9$ 1794 um hegningu fyrir skottulækningar	123
Op. br. $^{28}/_{10}$ 1805 um þvingun við innheimtu á meðgjöf	

VIII

	Bls.
með óskilgetnum börnum	179
Tilsk. $^{11}/_8$ 1819 um sektir fyrir óþarfa málsýfingu . . .	199
Kgsbr. $^3/_1$ 1823 um sektavald amtmanna	205
Op. br. $^{29}/_{10}$ 1824, með hverju ákvarðast, að enginn, sem straffaður er með opinberu erfíði, megi borgararjett öðlast í nokkrum kaupstað	216
<i>Heykaup</i> : Op. br. $^{19}/_9$ 1806 er afnemur fyrirmæli Jónsbókar um heykaup	179
<i>Hjónaband, hjónaskilnaður</i> : Tilsk. $^5/_8$ 1734 um barneign í lausaleik og heimting á hjónabandi út af því	34
Tilsk. $^{29}/_5$ 1750 um rjettarfar í hjónaskilnaðarmálum sakir desertio	61
Kgsbr. $^{28}/_3$ 1776 um bann gegn hjónabandi holdsveikra . . .	80
Op. br. $^{16}/_9$ 1778 um vitnisburð hjóna	90
Kgsbr. $^{22}/_1$ 1796 um sáttatilraun við hjón, sem eru skilin að borði og sæng	127
Tilsk. $^{10}/_8$ 1798 um þvingun við menn, er skildir eru við konur sínar að borði og sæng	158
Tilsk. $^{18}/_{10}$ 1811 um hjónaskilnað	187
Kansellíbr. $^{17}/_{10}$ 1815 um endurnýjun hjónabands	191
Op. br. $^{10}/_2$ 1818 um vald amtmanna til að kveðja menn á sáttafund í hjónaskilnaðarmálum	196
Tilsk. $^{30}/_4$ 1824 um embætti prestanna að því ersnertir hjónaband	208
Kansellíbr. $^5/_2$ 1828 um prestsvottorð, handa hjónum, sem skilin eru að borði og sæng	222
Kansellíbr. $^{27}/_9$ 1828 um fjárskipti milli hjóna, er skilja að borði og sæng	223
Tilsk. $^{31}/_{12}$ 1831 I. 1. d. um leyfisbrjef til fullkomins hjónaskilnaðar	248
Tilsk. $^{31}/_{12}$ 1831 IV áhrærandi útvíðkun til Íslands af Vorri tilskipun af 23. maí 1827 innihaldandi nákvæmari ákvarðanir með tilliti til hjónabanda, er stofnast eptir útveguðum skilnaðardómi	251
<i>Hússtjórn</i> (húsb. og hjú): Fororðning $^{27}/_5$ 1746 um húsvitjanir á Íslandi	53
Tilsk. $^3/_6$ 1746 um húsagann á Íslandi *	55
<i>Húsvitjanir</i> (sjá prestar, prestastjett).	
<i>Hvalir</i> : Kgsbr. $^{23}/_6$ 1779 um landshlut af flutningshvölum á Íslandi	91

IX

Bls.

<i>Innborinna manna rjettur</i> : Tilsk. $15/1$ 1776 um rjettindi inn- borinna manna	79
<i>Jarðarafgjöld af þjóðeignum</i> : Op. br. $21/5$ 1829 um inn- heimtu eptirgjalds af jarðeignum landssjóðs	224
<i>Kaupskapur</i> (sjá verzlun).	
<i>Kaupstaðir</i> (sjá Reykjavík, verzlun).	
<i>Kirkjur, kirkjubækur, kirkjueignir</i> (sbr. prestar og presta- stjett): Kgsbr. $6/5$ 1740 um portions-reikninga bænda- kirkna	44
Fororðning $29/5$ 1744 áhrærandi ungðómsins catechisation á Íslandi	52
Kgsbr. $19/5$ 1747 um gegnumdregnar kirkjubækur	58
Kgsbr. $5/3$ 1751 um eigandaskipti að bændakirkjum	63
Kgsbr. $1/12$ 1752 um sætisfiskgjald í Hvalsness- og Út- skálasóknum	68
Reglugj. $17/7$ 1782 um tekjur presta og kirkna á Íslandi	93
Kgsbr. $30/6$ 1786 um sölu kirkjueigna	102
Tilsk. $24/7$ 1789 um ráðstafanir til viðurhalds á eignum kirkna og prestakalla á Íslandi, og því, sem þeim fylgir	110
Kgsbr. $11/12$ 1812 um fyrirkomulag á kirkjubókum	189
Kgsbr. $21/5$ 1817 um presta- og kirkjugjöld hjúa og hús- manna	194
Kgsúrskurður $7/10$ 1828 um kirkjuhurðir	223
<i>Landbúnaður</i> (sbr. óðalsrjettur): Tilsk. $18/6$ 1723 um að landsdrottinn í Noregi, er selja vilja jarðir, er leiguliðar sitja á og hafa byggingu og lífsfestu fyrir, skuli bjóða þær fyrst leiguliðunum	32
Kgsúrskurður $22/3$ 1784 um endurgjald tíundar af kon- ungsjörðum í Gullbringusýslu og Mosfellssveit	97
Kgsúrskurður $19/6$ 1793 um rangt framtal til búnaðar- skýrslanna	121
Kansellíbr. $25/11$ 1797 um samningu búnaðarskýrslanna	156
Kgsbr. $22/12$ 1797 um forkaupsrjett leiguliða	156
<i>Landsyfirrjettur</i> : Tilsk. $11/7$ 1800, með hverri á Íslandi stípt- ast landsyfirrjettur	168
Kgsúrskurður $25/9$ 1816 um þóknun til setudómara í landsyfirdóminum	192
<i>Lauslæti</i> : Dönsku laga 6. bók 13. kap. Um lauslæti	26
Tilsk. $5/3$ 1734 um barneign í lausaleik og heimting á hjonabandi út af því	34

	Bls.
Kgsbr. $\frac{9}{5}$ 1738 um legorð andlegrar stjettar manna .	43
Kgsbr. $\frac{27}{2}$ 1756 um uppreist presta, er vikið hefir verið frá embætti .	69
Tilsk. $\frac{21}{12}$ 1831 V. áhrærandi tilbreytta útviðkun til Íslands af þeim með Vorum allrahæsta úrsk. af $\frac{6}{6}$ 1827 — gefnu forskriptum með tilliti til heimfæringar laganna 6—13—3.	251
<i>Leyfisbrjef</i> : Tilsk. $\frac{23}{5}$ 1800 um leyfisbrjef og undanþágur	166
Kgsúrskurður $\frac{13}{12}$ 1815 um ættleiðingar-leyfisbrjef .	191
Op. br. $\frac{23}{11}$ 1827 um greiðslu gjaldsins fyrir konungleg leyfisbrjef	220
Tilsk. $\frac{21}{12}$ 1831 I 1. d. um leyfisbrjef	248
<i>Lyfjaverzlun</i> (sjá læknaskipun, lækningar, lyfjaverzlun).	
<i>Læknaskipun, lækningar, lyfjaverzlun</i> : Tilsk. $\frac{4}{12}$ 1672 um lækna og lyfsala	28
Kgsbr. $\frac{17}{1}$ 1783 um lyfjasölu	95
Tilsk. $\frac{5}{9}$ 1794 um hegningu fyrir skottulækningar .	123
Kansellibr. $\frac{16}{9}$ 1797 um lyfjasölu	155
Kgsúrskurður $\frac{15}{5}$ 1798 um bann gegn sölu ýmissa meðala án læknis fyrrisagnar	158
Tilsk. $\frac{8}{2}$ 1805 um sóttvarnir *	177
Op. br. $\frac{27}{5}$ 1808 um skýrslur um uppkomu næmra sjúkdóma	180
Tilsk. $\frac{21}{4}$ 1812 um refsing fyrir brot gegn lyfjaverðskránni m. m. *	188
Kgsúrsk. $\frac{19}{8}$ 1818 um hækkun á lyfjaverðskránum að því er Ísland snertir	197
Erindisbrjef landlæknis $\frac{25}{2}$ 1824 *	208
Erindisbrjef hjeraðslækna $\frac{25}{2}$ 1824 *	208
Kgsbr. $\frac{24}{3}$ 1830 um bólusetningar	225
Tilsk. $\frac{3}{2}$ 1835 VI. viðvikjandi útviðkun til Íslands af þeim með opnu kansallibrjefi af 26. júlí 1831 kunngjörða allrahæsta úrskurði af 13. s. m., að áður en arsenik (rottukrúð eða rottupúður) af aptóhekurum seljist til brúkarar mót skaðlegum dýrum, eigi það að blandast með nokkru af kinróki	231
<i>Lög lagaskipun</i> : Kgsbr. $\frac{2}{5}$ 1732 um samningu nýrrar íslenzkrar lögbókar m. m.	33
Kgsbr. $\frac{17}{2}$ 1769 um arftökurjett og arfskipti á Íslandi	79
Kansellibr. $\frac{2}{8}$ 1800 um útleggingu og útgáfu á íslenzk-	

XI

	Bls.
um lögum, sem eiga að gilda á Íslandi	176
Kgsúrsk. $\frac{6}{6}$ 1821 um löggilding danskra lagabóða á Íslandi	203
Tilsk. $\frac{8}{10}$ 1824, sem aftekur upplestur lagasetninga og lýsinga um verzlæg efni af prjedikunarstólum	215
Tilsk. $\frac{21}{12}$ 1831 um lögleiðing nokkurra lagabóða á Íslandi, sem út komu fyrir Danmörku árið 1827	247
Tilsk. $\frac{3}{2}$ 1836 um löggild. lagabóða frá árunum 1828, 1831	277
Máldagabækur: Erindisbr. $\frac{1}{7}$ 1746 fyrir biskupana á Íslandi	55
Kgsbr $\frac{5}{4}$ 1749, er löggildir máldagabók Gísla biskups Jónssonar	59
Málfærslumenn: Tilsk. $\frac{19}{7}$ 1793 um vitnisb. málfærslumanna	122
Tilsk. $\frac{24}{10}$ 1806 um málfærslulaun við undirdómana	180
Meiðyrði: Tilsk. $\frac{27}{9}$ 1799 um takmörk prentfrelsisins	163
Kansellibr. $\frac{24}{12}$ 1799 um mál út af meiðyrðum um embættismenn	164
Meinsæri: Tilsk. $\frac{15}{4}$ 1840 viðvíkjandi straffi fyrir falskan vitnisburð og önnur meinsæri m. m.	297
Myndugir og ómyndugir: Dönsku laga 3. bók 17. kap.: Um ómynduga og fjárhaldsmenn	17
Tilsk. $\frac{19}{12}$ 1821 um forgöngurjett ómyndugra o fl.	204
Nýbýli: Tilsk. $\frac{15}{4}$ 1776 um friheit fyrir þá, sem vilja upp-taka eyðijarðir eða óbyggð pláz á Íslandi	81
Óðalsrjettur: Tilsk. $\frac{14}{1}$ 1771 um óðalsrjettinn í Noregi og og nánari ákvörðun hans *	79
Tilsk. $\frac{17}{4}$ 1833 viðvíkjandi óðalsrjetti á Íslandi	263
Offur (sjá skattar og gjöld).	
Ómyndugir, myndugir (sjá myndugir, ómyndugir).	
Óskilgetin börn: Tilsk. $\frac{14}{10}$ 1763 um greiðslu framfærslu-eyris með óskilgetnum börnum	77
Tilsk. $\frac{10}{12}$ 1790, er skipar svo fyrir, að þeður óskilget-inna barna, sem eigi greiða meðlag það með börnunum, er yfirvaldið samkvæmt tilsk $\frac{14}{10}$ 1763 hefir ákveðið, skuli settir til vinnu í betrunar- eða typtunarhúsi*	113
Tilsk. $\frac{30}{5}$ 1794 um uppfóstur óskilgetinna barna	122
Kansellibr. $\frac{5}{12}$ 1820 um greiðslu framfærslueyris með óskilgetnum börnum af launum vinnuhjáa	202
Op. br. $\frac{28}{5}$ 1825 um meðferð mála um framfærslueyri fyrir óskilgetin börn	217
Prentfrelsi: Tilsk. $\frac{27}{9}$ 1799 um takmörk prentfrelsisins	165

XII

	Bls.
<i>Prentsmiðjur</i> : Tilsk. ²⁰ / ₁ 1832 um skyldur prentsmiðja til að láta bókasöfnum í tje eintök af því, sem prentað er *	254
<i>Prestar, prestastjett, prestaköll</i> (sbr. biskupar): Kgsbr. ¹¹ / ₅ 1708 um ráðstafanir gegn prestum þeim, er láta prestssetrin falla og niðast niður	31
Fororðning ¹³ / ₁ 1736 áhrærandi uppvaxandi ungdóms confirmation og staðfesting í hans skírnarnáð	39
Kgsbr. ⁹ / ₅ 1738 um legorð andlegrar stjettar manna	43
Kgsbr. ²⁹ / ₅ 1744 um confirmation	50
Fororðning ²⁹ / ₅ 1744 áhrærandi ungdómsins catechisation á Íslandi	52
Fororðning ²⁷ / ₅ 1746 um húsvitjanir á Íslandi	53
Tilsk. ²⁷ / ₅ 1746, hvar með eitt og annað um skriptastól-inn og altarisgöngu á Íslandi er reglurað *	55
Kgsbr. ¹ / ₁₂ 1752 um sætisfisksgjald í Hvalsness- og Út-skálasóknum	68
Kgsbr. ²⁷ / ₂ 1756 um uppreist presta, er vikið hefir verið frá embætti	69
Tilsk. ²⁵ / ₅ 1759 um ferminguna	72
Kgsbr. ¹⁸ / ₄ 1761 um útlagning ábúðarjarða handa prestum	76
Kgsbr. ²⁶ / ₆ 1782 um sektavald biskupa m. m.	92
Reglugj. ¹⁷ / ₇ 1782 um tekjur presta og kirkna á Íslandi	93
Tilsk. ²⁴ / ₇ 1789 um ráðstafanir til viðurhalds á eignum kirkna og prestakalla á Íslandi, og því, sem þeim fylgir	110
Kgsbr. ⁴ / ₆ 1790 um offur embættismanna o. fl. til prestanna á Íslandi	112
Kgsbr. ¹¹ / ₃ 1796 um prestsverk prófaste innan prófastsdæmis	127
Kansellíbr. ²⁵ / ₁₁ 1797 um samningu búnaðarskýrslanna	156
Tilsk. ¹ / ₁₂ 1797 um að andlegum málum frá hinum norsku consistorialrjettum og prestastefnum skuli eptirleiðis skotið beint til hæstarjettar	156
Tilsk. ²⁷ / ₁₁ 1816 um skipti eptir andlegrar stjettar menn og um hjeradsdóma í andlegum málum	192
Kgsbr. ²¹ / ₅ 1817 um prests- og kirkjugjöld hjúa og húsmanna	194
Kansellíbr. ³¹ / ₅ 1823 um prófastsdóma	208
Tilsk. ³⁰ / ₄ 1824 um embætti prestanna að því er snertir hjónabönd	208

XIII

	Bls.
Kansellíbr. $\frac{5}{2}$ 1828 um prestsvottorð handa hjónum, sem skilin eru að borði og sæng	222
Tilsk. $\frac{21}{12}$ 1831 VI áhrærandi betaling fyrir þau attest sem útgefast af prestunum á Íslandi, samkvæmt þeim um það efni með Vorri tilskipun fyrir Danmörk af 7. nóvember 1827 gefnu reglum	252
<i>Prófastar</i> : Kgsbr. $\frac{11}{3}$ 1796 um prestsverk prófesta innan prófastdæmis	127
<i>Reki, rekarjettur</i> (sbr. hvali): Op. br. $\frac{4}{5}$ 1778 um rekatilkall á Íslandi	87
<i>Reykjavík</i> : Op. br. $\frac{29}{5}$ 1839 um stofnun byggingarnefndar í Reykjavík	294
<i>Sakamál</i> (sbr. hegning): Dönsku laga 6. bók 17. kap. um þjófnað	27
Tilsk. $\frac{21}{5}$ 1751 um óbótamála meðhöndlun í Danmörku og Norvegi	64
Kgsbr. $\frac{22}{4}$ 1758 um fullnustugjörð líflátsdóma	72
Tilsk. $\frac{7}{6}$ 1760 um áfrýjun sakamála til hæstarjettar	74
Op. br. $\frac{15}{1}$ 1768 um það, hvernig farið skal með arf, sem afbrotmanni tæmist, meðan hann er að taka út hegningarvinnu	78
Kgsbr. $\frac{10}{2}$ 1787 um varnarþing í skuldamálum	105
Kgsbr. $\frac{23}{10}$ 1795 um þvingun við menn, sem eru undir rannsókn og eigi vilja svara spurningum, sem fyrir þá eru lagðar	127
Tilsk. $\frac{3}{6}$ 1796 um tilhlýðilega og greiða dómgæzlu	128
Op. br. $\frac{5}{5}$ 1797 um vottorð úr kirkjubókum í sakamálum	154
Kansellíbr. $\frac{10}{11}$ 1798 um áritun á dómsgjörðir í sakamálum	161
Tilsk. $\frac{8}{3}$ 1799 um skyldur undirdómara í lögreglumálum	162
Op. br. $\frac{21}{3}$ 1800 um dagpeninga í sakamálum	165
Op. br. $\frac{28}{3}$ 1800 um reglur fyrir eignareidi í þjófnaðarmálum	165
Kansellíbr. $\frac{3}{5}$ 1800 um að beita megi valdi til að láta menn mæta við próf í sakamálum	165
Tilsk. $\frac{31}{5}$ 1805 um áfrýjun sakamála til lands- og stíptsfyrirjettanna í Danmörku og Norvegi og á Íslandi	177
Kansellíbr. $\frac{8}{7}$ 1806 um gildi lóðs silfurs (í sektir)	179
Op. br. $\frac{25}{1}$ 1816 um að lagaákvæðin um fatalia appel-	

XIV

	Bl.
lationis (frest til áfrýjunar) nái ekki til sakamála . . .	192
Tilsk. ¹³ / ₁₀ 1819 um breyting á rjettarfarinu í opinber- um málum	200
Kansellibr. ²⁷ / ₅ 1828 um innheimtu á skaðabótum og málskostnaði hjá dómfelldum manni	223
Tilsk. ²⁴ / ₁ 1838 viðvíkjandi misgjörningamálum á Ísl. . .	287
<i>Siglingar, skip</i> : Tilsk. ¹³ / ₆ 1787 um þá íslenzku kauphöndl- un og skipaferð	105
Tilsk. ³ / ₂ 1836 I., áhrærandi útviðkun 1. § í allra hæst- um úrskurði af 9. jan. 1828, sem með opnu kansellíbrjefi af 22. sama mánaðar er kunngjörður fyrir Danmörk við- víkjandi skipherra skuldbindingu til að flytja persónur á alþjóðlegan kostnað	278
Sama tilsk. II., viðvíkjandi lempaðri útviðkun opins brjefs fyrir Danmörku af 18. marz 1829, um borgun fyrir skoðunar-, virðingar- og aðrar slíkar gjörðir, sem haldast um borð á hafskipum eða annars koma þeim við	278
Op. br. ²⁸ / ₁₂ 1836 um verzlun og siglingar á Íslandi . . .	283
<i>Sjóðir og stofnanir</i> : Op. br. ¹⁰ / ₄ 1795 um það, hvers gæta skal til að tryggja fjármuni opinberra stofnana	123
Kansellibr. ¹⁷ / ₅ 1823 um tilkynningu um andlát eða gjaldprot skuldunauta hins opinbera	207
Staðfesting konungs ²⁹ / ₁₂ 1837 á gjafasjóði Guttorms prests Þorsteinssonar*	287
<i>Skattar og gjöld</i> : Kgsbr. ³ / ₁ 1755 um höfðun skuldamála . .	68
Kgsúrsk. ²² / ₃ 1784 um endurgjald tíundar af konungs- jörðum í Gullbringusýslu og Mosfellssveit	97
Kgsbr. ⁴ / ₆ 1790 um offur embættismanna o. fl. og prest- anna á Íslandi	112
Tilsk. ¹² / ₉ 1792 um erfðafjárskatt	116
Tilsk. ⁸ / ₂ 1810 um gjald af fasteignasölu og erfðafje . . .	182
Op. br. ⁵ / ₅ 1810 um útreikning fasteignarsölugjaldsins . .	185
Op. br. ¹⁸ / ₈ 1812 um, að erfðafjárskatt þurfi eigi að greiða af litlum dánarbúum	188
Kgsbr. ²¹ / ₅ 1817 um prests- og kirkjugjöld hjúa og hús- manna	194
Op. br. ²³ / ₁₁ 1827 um greiðslu gjaldsins fyrir konungleg leyfisbrjef	220
Aukatekjureglugjörð ¹⁰ / ₉ 1830 fyrir rjettarins þjóna á Íslandi	228

Tilsk. $^{21}_{12}$ 1831 III., viðvíkjandi nákvæmari ákvörðun þess í tilskipun af 20. janúar 1797 § 40 fyrirskrifaða betalings til sáttanefndanna, svo og áhrærandi klagarans úti- vist frá samkomum tjeðra nefnda, samkvæmt þeim með Voru opna brjefi fyrir Danmörk af 6. apríl 1827, § 1. og 2. gefnu fyrirskipunum	250
Tilsk. fyrir Ísland $^{14}_{5}$ 1834 viðvíkjandi tíund af inn- stæðukúgildum og öðrum leigufjenaði o. fl.	276
Tilsk. $^{3}_{2}$ 1836 II., viðvíkjandi lempaðri útviðkun opins brjefs fyrir Danmörk af 18. marz 1829, um borgun fyrir skoðunar-, virðingar- og aðrar slíkar gjörðir, sem haldast um borð á hafskipum eða annars koma þeim við	278
<i>Skírn</i> : Tilsk. $^{7}_{5}$ 1783 um formála, er nota skal við hina heilögu skírn *	97
<i>Skuldir, skuldabryf</i> : Tilsk. $^{9}_{2}$ 1798 um áritun afborgana á skuldabryf	157
Op. br. $^{23}_{7}$ 1819, er ákveður nákvæmar forgangsrjett þann, er sumar kröfur eiga	198
<i>Skylduflutningur</i> : Tilsk. $^{3}_{2}$ 1836 I., áhrærandi útviðkun 1 § í allrahæstum úrskurði af 9. janúar 1828, sem með opnu kansellibryfi af 22. sama mánaðar er kunnngjörður fyrir Danmörku viðvíkjandi skipherra skuldbindingu til að flytja persónur á alþjóðlegan kostnað	278
<i>Sóttir, sóttvarnir</i> (sjá læknaSKIPUN, læknaR)	
<i>Sunnu- og helgihald</i> : Kgsbr. $^{28}_{4}$ 1836 um niðurfærslu á gjaldi til fátækra af fiskiafla á helgum dögum	282
<i>Sveitarstjórn, sveitamálefni</i> : Tilsk. $^{19}_{2}$ 1783, sem bannar lausamenn á Íslandi ásamt fleiru	96
Kansellibr. $^{19}_{1}$ 1799 um vottorð um sektir til fátækra við sættir	162
Reglugjörð $^{8}_{1}$ 1834 fyrir fátækramálefna lögun og stjórn fyrst um sinn á Íslandi	269
Kgsbr. $^{28}_{4}$ 1836 um niðurfærslu á gjaldi til fátækra af fiskiafla á helgum dögum	282
Kansellibr. $^{4}_{8}$ 1838, um skilning á 6. gr. fátækrareglu- gjörðarinnar	294
<i>Sættir, sáttamál, sáttaumleitanir</i> : Tilsk. $^{10}_{7}$ 1795 um stofn- un sættanefnda í Danmörku allri og í kaupstöðum í Nor- vegi	125

XVI

Bls.

Kgsúrsk. ²² / ₁ 1796 um sáttatilraun við hjón, sem skil-	
in eru að borði og sæng	127
Tilsk. ²⁰ / ₁ 1797 um sættastiptanir á landinu í Norvegi	143
Tilsk. ²⁰ / ₁ 1797, er skipar svo fyrir, að eigi megi leiða	
vitni fyr en aðalmálið hefir kært verið fyrir sættanefnd m.m.	154
Kgsbr. ¹⁹ / ₁₀ 1798 um mót fyrir sættanefndum	159
Kansellibr. ¹⁹ / ₁ 1799 um vottorð um sektir til fátækra	
við sættir	162
Kansellibr. ²⁴ / ₁₂ 1799 um mál út af meiðyrðum við em-	
bættismenn	164
Op. br. ¹⁰ / ₂ 1818 um vald amtmanna til að kveðja menn	
á sátafund í hjónaskilnaðarmálum	196
Op. br. ²¹ / ₁ 1820 um gildi sátta, sem gjörðar eru fyrir	
dómi	202
Tilsk. ²¹ / ₁₂ 1831 III, viðvíkjandi nákvæmari ákvörðun	
þess í tilskipun af 20. janúar 1797, § 40, fyrirskrifaða be-	
talings til sættanefndanna, svo og áhrærandi klagarans	
útivist frá samkomum tjeðra nefnda samkvæmt þeim með	
Voru opna brjefi fyrir Danmörk af 6. apríl 1827 § 1. og	
2. gefnu fyrirskipunum	250
Kansellibr. ⁴ / ₁ 1840 um sáttaumleitun til hjónaskilnaðar	297
<i>Tíund</i> (sjá skattar og álögur).	
<i>Uppboð</i> (sbr. dómar, dómsmál): Tilsk. ¹⁹ / ₁₂ 1693 um upp-	
boðsping í Danmörku og Norvegi	29
Kgsbr. ¹³ / ₁ 1792 um uppboð hjá andlegrar stjettar	
mönnum	116
Tilsk. ²¹ / ₆ 1793 um takmörkin milli lögsagna hinna ein-	
stöku uppboðshaldara og skiptaráðenda	121
Op. br. ³ / ₆ 1818 viðvíkjandi uppboðum í dánar- og prota-	
búum	196
Op. br. ¹⁹ / ₃ 1819, sem fyrirbýður auktiónehöldurum	
að láta sjer tilslá nokkuð af því, sem þeir sjálfir eða	
aðrir þeirra vegna við auktióner selja	197
Op. br. ²⁵ / ₁ 1820 um boð á uppboðspingum	202
<i>Uppfræðing barna</i> (sbr ferning barna): Fororðning ²⁹ / ₅	
1744, áhrærandi ungðómsins catechisation á Íslandi	52
Kgsbr. ² / ₇ 1790 um uppfæðing barna og uppeldi	113
<i>Útlegð</i> : Tilsk. ²¹ / ₁₂ 1831 II., viðvíkjandi útvíðkun ýmis-	
legra í Vorri tilskipun af 30. marz 1827 um aftekning	

XVII

	Bls.
útleððarstraffsins innihaldinna ákvarðana með nauðsyn- legum breytingum og viðurauka	249
<i>Útlendir menn, útlönd</i> : Op. br. ³⁰ / ₁₁ 1821 um kyrsetning á útlendum manni sjálfum eða fjármunum hans	203
Tilsk. ⁷ / ₅ 1828, er bannar að prenta upp rit, er útlendir menn eiga prentunarheimild að	222
<i>Veð, veðbönd, veðsetningar</i> : Dönsku laga 5. bók 7. kap. um veð	25
Op. br. ²² / ₄ 1817 um rjett yngri veðhafanda	193
Tilsk. ²⁴ / ₄ 1833 um afsalsbrjef og pantsetningar á Ís- landi	266
<i>Verðlagsskrár</i> : Tilsk. ¹⁶ / ₇ 1817 um árlegar verðlagsskrár á Íslandi	194
Kgsbr. ¹⁶ / ₇ 1817 um reglur fyrir samningu verðlagsskráa	195
<i>Verðlaun</i> (sjá björgun manna).	
<i>Verzlun</i> : Tilsk. ¹⁸ / ₆ 1784 um vigt og mæli á Íslandi	98
Tilsk. ¹⁷ / ₁₁ 1786 um friheit kaupstaðanna á Íslandi	103
Tilsk. ¹³ / ₆ 1787 um þá íslenzku kauphöndlun og skipa- ferð	105
Op. br. ¹ / ₆ 1792 um verzlunina á Íslandi	116
Op. br. ²³ / ₄ 1793 um verzlun á Íslandi	120
Op. br. ²⁰ / ₁₀ 1824, með hverju ákvarðast, að enginn, sem straffaður er með opinberu erfiði, megi borgararjett öðl- ast í nokkrum kaupstað	216
Op. br. ²⁸ / ₁₂ 1836 um verzlun og siglingar á Íslandi	283
<i>Vigt og mælir</i> (sjá verzlun).	
<i>Vitni, vitnamál</i> (sbr. dómar, dómsmál) : Norsku laga 1. bók 13. og 14. kap.	10
Tilsk. ⁹ / ₃ 1741 um vitnastefnur og þeirra ítrekanir, fallsmálsbætur og vitna afheyrslu etc.	45
Op. br. ¹⁶ / ₉ 1778 um vitnisburð hjóna	90
Tilsk. ¹⁹ / ₇ 1793 um vitnisburð málfærslumanna	122
Tilsk. ²⁰ / ₁ 1797, er skipar svo fyrir, að eigi megi leiða vitni fyr en aðalmálið hefir kært verið fyrir sættanefnd	154
Tilsk. ¹⁵ / ₄ 1840 viðvikjandi straffi fyrir falsaðan vitnis- burð og önnur meinsæri m. m.	297
<i>Þingbækur</i> : Tilsk. ⁵ / ₇ 1793 um undirskript dómara í þing- bókum	122

XVIII

Bls.

<i>Pinglýsingar</i> (sbr. veðsetningar):	Dönsku laga 5. bók 3.
og 7. kap.	24
Tilsk ²⁴ / ₄ 1833 um afsalsbrjef og pantsetningar á Íslandi	266

Nokkrir kaflar úr norsku og dönsku lögum Kristjáns konungs hins fimmta.

NORSKU LAGA 1. BÓK.

2. kapituli. *Um varnarþing.*

3. Engan skal draga frá varnarþingi sínu, nema þegar svo stendur á, er hjer eptir skal sagt; enginn má heldur segja sig frá varnarþingi sínu eða frá yfirrjetti þeim, er varnarþingið heyrir undir, fyr en dómur er genginn á báðum stöðum; því að öllum málum, er sækja á á varnarþingi, skal fyrst þangað stefnt og dómrit tekið þar, og vilji einhver eigi láta sjer lynda dóm þann, þá skal hann stefna dómaranum og hlutaðeigendum ásamt dóminum sjálfum fyrir yfirdómara þann, er þar er yfir skipaður, og taka þar einnig dómrit.
4. Einn og sjerhver, sem eigi hefur embætti á hendi, er heyrir undir sjerstakt dómþing, skal skyldur að svara á byggðar- birkis- eða bæjarþingi, þar sem hann á heima og heldur dúk og disk eða hefur dvöl.
11. Biskuparnir skulu kærðir fyrir hæstarjetti konungs, ef þeim yfirsjest í embætti sínu, eða þeir verða sekir í op-inberum, syndsamlegum lesti eða villulærdómi; í öðrum veraldlegum málum svara þeir fyrir sama rjetti og aðrir lærðir menn og andlegrar stjettar.
15. Ef þræta verður um jörð, hús, fasteign og landamerki, þá skal það álitast varnarþing rjett, þar sem eignin er, er þrætan er af risin, jafnvel þótt sá, sem sök er borin á, eigi annarstaðar heimili eða dvalarstað; en stefna skal honum á heimili hans.
16. Nú á maður, er heima á í bæ, birki eða þingsókn, sök á hendur þeim, er heima á utan þess bæjar, birkis eða

þingsóknar, fyrir ofbeldi, hervirki, rán eða skammaryrð sem haft hefur verið í frammi í bænnum, birkinu eða þingsókninni, og er sama hvort sá er þar staddur eða eigi, svo og fyrir vitanlega skuld, er greiðast á, eptir skriflegri skuldbindingu hins, í bænnum, birkinu eða þingsókninni, eður fyrir aðra slíka kröfu, sem lofað hefur verið að fullnægja á þeim stað, enda sje hinn þar sjálfur staddur, og má þá sækjandi, eptir löglega stefnu til þess bæjar- birkis- eða byggðarþings, þar sem sök gjörðist eða skuld skyldi lúka, heyja málið gegn mótparti sínum, svo sem þar væri eigið varnarþing hans.

17. Hafi maður skuldbundið sig með hönd og innsigli, eður og fyrir rjetti undirgengizt, að svara fyrir dómi þeim, er eigi er varnarþing hans, þá ber honum þar að mæta og dóm að þola.
18. Nú hefur maður átt einhverju forstöðu að veita, svo sem haft á hendi fjárhald manns, forráð kirkna, skóla eður fátækra, bæjargjaldkerastörf eður aðrar slíkar sýslanir, og er hann eður erfingjar hans þá skyldir að svara fyrir rjetti, þar er hann hafði tekizt slíkt á hendur.
20. Nú stefnir innlendur maður eða útlendur öðrum manni fyrir varnarþing hans, og er þá sá er stefndi, eða umboðsmaður hans, skyldir að svara á hinu sama þingi, ef mótpartur hans á með rjettu sök á hendur honum í því máli.
22. Til þess að hlýða á vitnaleiðslu, ber þeim, er til þess er stefnt, að mæta á þingi, þar er vitnin á að yfirheyra, jafnvel þótt það sje eigi varnarþing hans.
23. Nú á maður fleiri varnarþing en eitt, og má sækjandi þá kjósa, á hverju þinginu hann vill sækja mótpart sinn, og er sá, sem fyrir sök er hafður, skyldur að svara þar meðan málið stendur yfir, svo framarlega sem hann heldur þar sjálfur dúk og disk, þá er honum er fyrst stefnt.
24. Nú er vafi á um, hvert sje varnarþing manns, og er honum stefnt fyrir dómþing nokkurt, er hann vill segja

sig frá, en hann gjörði hvorugt, að segja og sanna stefnuvottum þegar í stað, nje dómaranum hinn fyrsta þingdag, hvert væri hið rjetta varnarþing hans, og heldur sækjandi þá máli sínu fram við það dómþing, er hann hefur stefnt hinum fyrir, og sá sem sök er á borin, er skyldur að svara þar og þola dóm, svo og það er að lögum leiðir af því, ef hann óhlýðnast dóminum.

3. kapituli. *Um það, hvar og hvenær dóma og þing megi halda og hvað þar skuli fram fara.*

4. Engin þing má halda á helgum dögum, eða í dymbilviku, eða 3 dagana næstu fyrir hvítasunnu, eða frá Tómasmessu fyrir jól til þess daginn eptir þrettánda.....
10. Á þingum skal fyrst lesa tilskipanir konungs eða boð, er send hafa verið til lesturs¹, því næst kaupsamninga og afsalsbrjef, makaskiptabrjef, gjafabrjef, veðbrjef, skilabrjef og annað því um líkt.....

4. kapituli. *Um stefnur, fyrirköll og frestanir.*

1. Enga málssókn má leyfa gegn nokkrum manni, eða vitnaleiðslu, og eigi útgefa þingvitni á þingi eða fyrir neinum dómi, eigi kveðja til menn eða fremja neina rannsóknar- eða skoðunargjörð, nema maður sá, er mál-ið snertir góz hans, æru eða líf, sje löglega til kallaður, eða sje sjálfur á þingi og beri það eigi fyrir, að honum hafi eigi verið löglega stefnt.
- 2.² Sækjandi skal stefna þeim, sem sök er borin á, og öðrum hlutaðeigendum, með tveim mönnum, áður sól gengur til viðar, á heimili þeirra [annaðhvort munnlega eða] skriflega, og er sama til hvers þings eða rjettar stefnt er.
4. Þeir sem birta skriflegt fyrirkall, eða stefnu, sem með dómsinnsigli er útgefin, skulu birta fyrirkallið eða stefnuna í áheyrn þess, er stefnt er, eða heimilismanna hans eða annara er viðstaddir kynnu að vera, og skulu þeir

1) Sbr. lög 24. ág. 1877, um birting laga og tilskipana.

2) Tilsk. 3. júní 1796, VI. kap.

annaðhvort láta mönnum þessum í tje eptirrit af stefnunni, eða veita þeim nægan tíma til að útvega sjer eptirrit af henni, ef þeir æskja þess.....

7. Til bæjarþings skal stefna [munnlega eða] með skriflegu fyrirskalli, með átta daga fyrirvara, og til bygðar- og birkisþings með fjórtán daga fyrirvara, ef þeir, er stefndir eru, eiga heima eða dvelja í þingsókn þeirri, birki eða bæ, þar sem þingið er haldið.....
8. Fjórtán daga frestur skal honum veittur, ef hann er utan bæjar, og fjöggra vikna, ef hann á heima utan þingsóknar og birkis og þó í sama lögdæmi.
9. Tveggja mánaða frestur skal honum veittur, ef hann er innan lands og utan lögdæmis.
10. Nú á hann hvergi heimili í ríkinu og vill leynast, og skal honum þá stefnt með sex vikna fyrirvara, þar er hann síðast átti heimili eða dvalarstað, og sömuleiðis með sex vikna fyrirvara á lögþinginu¹, [og eiga þá lögmennt að halda sjerstakt þing].
12. Nú er sá, sem stefnt er, utan ríkis, eður menn vita eigi hvar hann er, og skal þá stefna honum á hinum sömu stöðum, sem nú² voru nefndir, til að mæta og svara áður árið sje liðið, og ber þá næstu erfingjum hans, eða umboðsmönnum, að svara máli hans og gjöra honum aðvart.
18. Nú er maður lögsóttur um landskuld, húsaleigu eður annað slíkt gjald eptir jörð eða hús, og álízt þá þar heimilið vera, jafnvel þótt sá, er sóttur er, eigi þar ekki heima; þó ber að stefna honum með þeim fresti sem áður er greindur, sje hann utan bæjarins, lögdæmisins eða ríkisins.
20. Ef maður veitir málsfærslumanni eða öðrum manni umboð til að sækja mál nokkurt, þá er sú stefna gild, sem mótparturinn beinir í því máli að umboðsmanni, svo sem aðila sjálfum hefði stefnt verið.

1). Tilsk. 11. júlí 1800, um landsyfrrjettinn, 12. gr.

2) Í 10. gr.

32. Nú er manni löglega stefnt [munnlega eða] skriflega, og mætir hann eigi, nje umboðsmaður hans, fyrir löglegum undir- eða yfirdómara sínum [enda hafi eigi lögleg forföll og færi nákvæmar sönnur á þau, og skal þá dóm- arinn ákveða honum lögðag, þó eigi síðar en á næsta þingi, og er hann þá skyldur að mæta] og vilji hann þá eigi mæta, skal dómariinn dæma málið eptir skjölum þeim og skilríkjum, er framlögð hafa verið, og má síð- an fullnægja dómi þeim, en maðurinn eigi það upp á sjálfan sig, að hann þverskallaðist við að mæta¹.
34. En ef maður stefnir öðrum fyrir yfirdóm, og mætir þó hvorki sjálfur nje umboðsmaður hans [nje sannar lög- leg forföll] þá hefur hann tapað málinu, þangað til hann stefnir löglega af nýju, og skal auk þess greiða mótparti sínum kost og tæring, eptir því sem sannað verður.
37. Eigi þarf stefnu við, þó að maður vilji láta lesa á þingi afsalsbrjef sín, makaskiptabryef, gjafabryef, veðbryef, skilabryef eður annað því um líkt. Eigi heldur [þó að maður selji fram bú sitt], þótt gengið sje frá arfi og skuldum, lagt löghald á góz eða mann, eða forföll sönnuð.

5. kapituli. Um dómara.

1. Dómarar skulu vera fullveðja dánumenn með óflekkuðu mannorði og skulu þeir dæma hverjum manni lög vild- arlaust, samkvæmt eiði þeim, er þeir hafa konungi unn- ið [og tekinn er inn aptast í lögbók þessari].
2. Enginn dómari, er kærður er á þingi um mál er varðar mannorð hans, má í dómi sitja, fyr en hann er annað- hvort löglega hreinn orðinn, eða hefur verið með dómi sýknaður.
6. Dómari má eigi dæma í málum þeim er varða sjálfan hann, en ef hann skipar einn dóminn, skal valds- maður á þeim stað [eða landsdrottinn] setja til þess í hans stað annan búsettan og fullveðja dánumann.

¹ Tilsk. 3. júní 1796, 1. og 4. gr., og tilsk. 15. ág. 1832, 8. og 14. grein.

8. Dómarar skulu eigi draga málin með því að skjóta þeim á frest; ekki mega þeir heldur hafa neitt mál undir dómi lengur en í sex vikur, nema báðir málsaðilar annaðhvort beiðist þess eða samþykki, eður maður fái lögleg forföll, og geti því eigi mætt á tilteknum tíma. Dragi dómarar nokkuð mál lengur en nú var sagt, enda sjeu eigi lögleg forföll til, þá skulu þeir í hvert skipti, er það kemur fyrir, greiða til næsta spítala 200 lóð silfurs¹.
11. Nú vill sá, sem lögsóttur er, gjöra sækjanda full skil þegar í stað, og á þá dómarrinn eigi að leyfa neinn mála-rekstur gegn honum.
12. Dómarar mega eigi óendanlega dóma upp kveða með þessum orðum: nema aðrar sannanir komi í móti, annars verði minnzt, öðruvísi verði um samið, álitid eða sannað, eða með öðrum slíkum endileysum.
13. Þeir skulu dómara hátt upp kveða í rjettinum að viðlagðri tuttugu lóða sekt silfurs², og láta í tje greinilega og skýrt orðuð afrit af þeim, svo að enginn vafi geti á verið, er tafið geti fyrir rjetti nokkurs manns, og skulu í dómritinu einnig vera röksemdir málsaðila, til þess að sjá megí af þeim málavöxtu alla, er málin koma fyrir æðri dóm.
14. Í öllum peningamálum skulu þeir ákveða berum orðum, hve mikið skuli greiða af höfuðstól, vöxtum og kostnaði.....
20. Nú á sakamann að dæma til að láta líf sitt eða æru,, og skal þá dómarrinn kveðja til átta³ hina beztu þingmenn og dæma sjálfur með þeim af eða á, sektist ella um sextíu lóð silfurs, og má hann eigi nefna aðra dómendur til þess.....
27. Í málum þeim, er óhægt er að útkljá á þingi, skulu

1) Sbr. kansbr. 8. júlí 1806.

2) Sbr. tilsk. 15. ágúst 1832, 16. gr.

3) Sbr. tilsk. 3. júní 1796, 24. og 36. gr.

leyfðar dómnefndir og skipaðar eptir beiðni beggja málsaðila, en skorist annar málsaðila undan, og vilji ekki láta tilnefna góða menn í máli, sem eigi ber að útkljá eða verður útkljáð á annan hátt, en með dómnefnd, og fari mótpartur hans þess þó á leit við hann, þá er mótpartinum heimilt að leita tilnefningarinnar einn, en honum ber þá að færa fullar sönnur á, að hann hafi áður boðið mótparti sínum að kjósa helming dómnefndarmanna.

28. Ef einn eða fleiri dómnefndarmenn eða aðrir góðir menn, sem skipaðir eru í gjörð nokkra, eigi mæta sakir löglegra forfalla, þá mega þeir, er mætt hafa, taka aðra fullveðja og góða menn í stað hinna.

30. Nú verða dómnefndarmenn eða aðrir dómarar, er í rjetti sitja eða líkt er ástatt fyrir, eigi á eitt sáttir um dóma eða gjörðir, og skal þá meiri hluti atkvæða ráða dómnum eða gjörðinni; en sjeu jafnmargir hvoru megin, þá lætur forseti, og þeir sem honum fylgja, rita dóminn, og enginn annar.

31. Dómnefndarmenn skulu og í dómsatkvæði sínu kveða á um það, hvor málsaðila eigi að greiða kostnaðinn af dómnefndinni, og hvort sá, er dómnefndina hefur útvegað, skal greiða hann allan, eða nokkuð af honum, og hve mikið, og skulu þeir líta á það, hvor hefur á rjettara að standa í málinu, og því vinnur það í öllum greinum, svo og, hvort málið er svo vaxið, að óhægt var að fara öðruvísi með það, eða sá, sem dómnefndina útvegaði, gat með minni kostnaði rekið málið fyrir venjulegum dómi, því að þá á slík tilbreyting í málsaðferðinni eigi að baka þeim, sem tapar, neinn óþarfa kostnaðarauka.

6. kapituli. Um málskot.

1. Nú fela málsaðilar dánumönnum að gjöra um mál sitt og þrætu, og er oddamaður með eður eigi, og skal þá það haldast, er þeir segja og úrskurða, svo sem umboð þeirra nær til, og verður því eigi áfrýjað fyrir neinn

- dóm til ógildingar, en konungur haldi þó sínum rjetti.
5. Skiptabrjefum, aðförum, og úthlutunum í erfingjalausum búum [eða í þrotabúum] skal stefnt fyrir yfirrjett þann, er þeir standa undir, er gjörðir þær hafa framkvæmt.
 7. Dómum prófasta skal stefnt fyrir stiptamtman og biskup.
 8. Sömuleiðis skal stefnt fyrir yfirhirðrjettinn¹ dómum stiptamtmanns og biskups.....
 10. Nú vill maður áfrýja dómi undirdómara, sem dæmdur er á byggðar-, birkis- eða bæjarþingi eða í öðrum rjetti, sem eigi heyrir beint undir yfir-hirðrjettinn¹, og skal hann þá fá ritaðan dóm undirdómarans og stefna honum innan sex mánaða frá uppsögn hans², fyrir lögmennina eða yfirrjettina³, ella sje síðan óheimilt að kæra yfir dómnum
 11. Ef maður áfrýjar dómi undirdómara fyrir yfirdómara til ógildingar, og dómurinn verður í öllum greinum staðfestur af yfirdómaranum, þá ber honum að greiða mótparti sínum hæfilegan kost og tæringu, og undirdómaranum það er sanngjarnt er eptir málavöxtum.
 14. Þó skal engum fyrirmunað, jafnvel eptir að framanefndur frestur er liðinn, að áfrýja til staðfestingar dómi eða gjörð, ef dómnum eða gjörðinni er eigi áfrýjað til ógildingar.
 15. Eins er það, að ef maður vill stefna mótparti sínum og kærir eigi yfir málsmeðferðinni eða dómnum, heldur því, að mótparturinn hafi annaðhvort krafizt þess, er síðar sjest að áður hefur borgað verið, eða hann hafi á annan hátt beitt rangindum í málinu, þá má hann allt að einu stefna mótparti sínum fyrir [yfir-hirðrjettinn og] hestarjett fyrir tjón það, er hann þannig með ólöglegu móti hefur bakað honum, eða fyrir fals, eptir því sem mála-

1) hestarjett.

2) Sbr tilsk. 15. ág. 1832, 16. gr.

3) Sbr. tilsk. 11. júlí 1800 10. gr.

vextir eru til og hann treystir sjer til að geta haldið fram með rjettu og varið.

16. og má eigi stefna máli til hæstarjettar konungs, er minnu nemi en svo, að höfuðstóllinn eða það, er málið er risið út af, sje 200 lóð silfurs eða þess virði, hvort heldur það er skuld, sektir eða annað, nema málið varði manninn sjálfan eða mannorð hans.
18. Komi maður annars með mál fyrir [yfirhirðrjettinn eða] hæstarjett konungs, og málið hefur þegar verið eða átti að vera dæmt í undir- og yfirrjettunum, og hann hefur þó eigi með sjer afrit af dómunum í málinu, þá skal honum vísað frá dómi og gjaldi mótparti sínum kost og tæringu.
19. Nú er dómurum, dómsmönnum eða þeim, sem kvaddir hafa verið af dómi til að fremja gjörð, stefnt til ógildingar á dómum þeirra eða ákvæðum, en þau verða dæmd óröskuð, og skal þá sá, er stefnt hefur, endurgjalda þeim tæringu þeirra heiman og heim aptur.
20. Ef maður í vitanlegum og augljósum málum eða í öðrum óparfa þrætum, stefnir öðrum, eða lætur stefna sjer til [yfirhirðrjettar konungs eða] hæstarjettar, aðeins til þess að draga málið þeim mun lengur, til mikils kostnaðar fyrir mótpart sinn, þá skal sá, sem málið fellur á, eigi aðeins greiða það, er þurft hefur til málsins að kosta, heldur einnig láta mótparti sínum í tje hæfilegan kost og tæringu; en vilji hann gjöra full skil og fullnægja dómi þeim, er áður var á hann fallinn, og mótpartur hans stefnir honum þó fyrir [yfirhirðrjettinn eða] hæstarjett konungs, til þess að á hann falli meiri kostnaður, eður og einungis til þess að fá staðfestan í [yfirhirðrjettinum eða] hæstarjetti konungs dóm þann, er genginn var, þá greiðir hann mótparti sínum engan kostnað, enda hafi eigi gagnstefnt málinu.

7. kapituli. *Um lögrjettumenn og þingmenn.*

1. Auk sórenskrifarans skulu í dómi sitja átta¹ lögrjettumenn og skulu þeir ávalt *dæma* með sórenskrifaranum í óðals- og eignarþrætum og í lífs- og ærumálum, en í öðrum málum skulu þeir sitja hjá sem vitni og vera til sönnunar öllu því, sem gjörist í rjettinum, og skal þá sórenskrifarinn einn dæma og innsigla dóminn og verja, nema í þeim málum, er lögin, á þessum stað eða öðrum, sjerstaklega bjóða lögrjettumönnunum að dæma með sórenskrifaranum; skal um dóma þá, er þeir dæma með honum, farið eptir því sem sagt er áður í 30. gr. fimmta kapitula, og þá er slíkum dómi er áfrýjað, skal sórenskrifarinn verja dóminn með 2 af mönnum þeim, er dæmt hafa með honum, og sem hinir skulu veita umboð til þess.

9. kapituli. *Um það hverjir megi mæta í dómum fyrir sjálfa sig og aðra.*

- 14 Eigi er maður skyldur til að nota málsfærslumenn, ef hann sjálfur vill reka mál sitt eða láta fjárhaldsmann sinn, frænda eða þjón gjöra það.

13. kapituli. *Um vitni og þingvitni.*

1. Vitni er eigi minna en tvær persónur er eitt bera, og um hið sama báðar.
2. Eigi er maður skyldur að bera vitni annarstaðar en á varnarþingi sínu, enda sje áður löglega stefnt til þess.
3. Nú vill maður góðviljuglega bera vitni, óstefndur eða fyrir öðrum dómi, til þess að spara kostnað, og skal honum það leyft.
5. Eigi skal þeim leyft að bera vitni, er menn vita eigi deili á, nema þeir gjöri grein fyrir sjer, hverjir þeir eru, hvar þeir eiga dvöl og hvar þeir hafast við, og skal það ritað í þingbókina.
6. Annars má enginn á þingi bera vitni eptir rituðum

1) Sbr. tilsk. 3. júní 1796, 24. og 36. gr.

seðli, nema hann hafi það sjálfur ritað og lesi það sjálfur upp fyrir dóminum og staðfesti með eiði.

7. Nú er maður krafian vitnis í máli og dómariann leggur fyrir hann að sverja þess eið,¹ að hann skuli bera sannleik í því máli, og á hann þá eptir eiði sínum að bera allt það er hann veit um málið og dómariann eða málsaðilar spyrja hann um til upplýsingar því máli.
8. Einkum ef málið er mjög mikilsvarðandi og snertir æru, líf eða velferð manna, skal kalla vitnin eitt og eitt inn og yfirheyra þau
13. Hafi maður borið vitni á þingi, og leiða á önnur vitni gegn framburði hans á öðru þingi, þá skal þeim, er fyrir hann eið, löglega stefnt til að hlýða á vitisburð hinna síðari vitna.
14. En sje vitnisburður þeirra ersíðar voru leiddir eigi mót þeirra er fyrir báru, þá þarf eigi að stefna þeim til vitnaleiðslunnar.
16. Nú sannast það, að sá er ber vitni móti öðrum, er opinber fjandmaður hans eða öfundarmaður, og á þá eigi að taka vitnisburð hans gildan.
17. Vilhöll vitni, svo sem húsbóndi, húsmóðir, foreldrar, börn, hjú, systkin, eður þeir er jafntengdir eru, skulu eigi gild tekin, nema engir aðrir sjeu til vitnis, sjer í lagi í dráps-, ofbeldis- eður þesskonar málum, því að þá skulu þeir bera vitni, er til vita.
18. Þeir skulu og álitnir vilhöll vitni sem sjálfir hafa verið með í verki því, er þeir eiga að vitna um.
19. Ef barn ber vitni, sem er yngra en 15 ára, þá verður það vitni hvorki bætt upp nje fellt.
20. Eigi skal trúnaður lagður á vitnisburð eða annan framburð ódæðismanns eða þess sem sannur er að óærlegri sök, þjófnaði, landráðum eða göldrum, þó hann vilji bera eitthvað og vitna móti manni.
21. Þeim skal eigi trúnað, er hvarflandi er í framburði sínum og segir stundum eitt, stundum annað, kveður

1) Tílsk. 15. ág. 1832, 13. gr.

stundum já við einhverju, en hverfur síðan frá því aptur,

22. Sá sem vill leiða vitni til sönnunar því er annar maður hefur sagt, skal gjöra það þegar í stað og á fyrsta þingi, er hann fær stefnt til löglega, eptir að hann hefur fengið vitneskju um lastmælið; að öðrum kosti skulu vitni um orðbragð manns eigi tekin gild mót neitun hans.
23. En að ári liðnu má enginn vitni leiða um það er maður hefur af annars munni heyrt.
28. Nú á annar málsaðila, eptir að dómur er genginn í málinu, kost á að afla sjer betri upplýsinga og sannana, en fyrir rjettinn hafa komið, og skal honum þá eigi fyrirmanað að gjöra það, ef hann fullyrðir með eiði, að sjer hafi þær sannanir eigi fyr kunnar verið eða hann getað aflað þeirra, og getur hann síðan borið fyrir sig sannanirnar í æðra dómi, er málið kemur þangað. En þegar málið hefur dæmt verið í hæstarjetti konungs, leyfist enginn frekari málarekstur.
29. Þingvitni er það, er góðir menn, lögrjettumenn eða þingmenn, er á þingi voru, hafa borið með eiði, viðvíkjandi því er þeir sáu og heyrðu, enda hafi sá sem málið snertir verið sjálfur á þingi eða löglega stefndur þangað, og er þingvitnið svo öflugt að ekkert verður í móti því mælt.

14. kapituli. Um ákærur og eiða.

2. Eigi skal leyfa frekari eiða á þingi og í dómum, hvorki af þess hendi er sækir eða þess er saksóttur er, heldur en lögin og rjetturinn heimtar og leyfir.
3. Vitnum, sem með eiði eru borin, má eigi neita með eiði mótpartsins.
4. Enginn má eið vinna fyr en honum er það leyft eða fyrir lagt af dómaranum.
5. Dómarinn á eigi að óþörfu að leyfa málsaðilum að sverja eið, eða leggja fyrir nokkurn að sverja, heldur á hann

að líta svo á, að sá sem sækir á að færa löglegar sönnur á mál sitt.

6. Synjunareið má dómariinn leggja fyrir menn, ef honum sýnist málið útheimta það, eða að minnsta kosti eptir málavöxtum svo, að þó að eigi sje full sönnun fengin, þá sjeu þó nokkrar líkur til þess, að saksótti sje sekur og eigi því að lögum að hreinsa sig af málinu með eiði, til þess að vera laus við frekari ákæru; en eið gegn eiði má dómariinn eigi á nokkurn hátt leyfa og því síður leggja manni fyrir.

15. kapituli. Um eigin játningu.

1. Ef maður fyrir dómi gengst við því er á hann er borið og hann er sakaður um, þá má hann eigi síðar synja fyrir það.

19. kapituli. Um kyrsetningu og löghald.

1. Kyrsetning skulu gjöra rjettarins þjónar og fógeti konungs, eða, ef þeir eru ekki við, tveir dánumenn.
2. Ef rjettarins þjónar og fógeti konungs neita að fremja kyrsetning, er hennar er krafizt á manni eða gózi, sem kyrsetja má, þá eru þeir skyldir að bæta kæranda tjón það, er hann sannar að það baki sjer.
3. Nú kyrsetja rjettarins þjónar og fógeti konungs mann eða fjármuni, er eigi má að lögum kyrsetja, og svara þeir þá sjálfir fyrir.
4. Sá sem krefst kyrsetningar á manni eða fjármunum, skal setja þeim, er hann krefst kyrsetningarinnar af, fulla trygging eða ábyrgð fyrir því, að hann verði eigi á burtu áður málið er útkljáð og svari fyrir allt það óhagraði, er af kyrsetningunni getur leitt, ef hún reynist ólögleg.
5. Eigi má þann mann kyrsetja, sem kemur á einhvern stað í erindum konungs og sannar það þegar fyrir rjettarins þjónum.
7. Eigi má kyrsetja þann mann sjálfan eða fjármuni hans, er getur sett og vill þegar setja fulla tryggingu fyrir því, er hann er sóttur um.

8. Nú á maður, sem heima á utan bæjar, birkis eða sóknar, að lúka vitanlega skuld eða annað eptir rjettu brjefi, skuldarskirteini eða dómi, og hefur hann eigi greitt skuldina í tæka tíð eða gjört það annað, er hann var skyldur til, og má þá kyrsetja hann sjálfan eða fjármuni hans, þar sem hann eða þeir koma fyrir, í bænum eða utan bæjar.
9. Nú á innanbæjar-, birkis- eða þingsóknarmaður skuld að lúka svo sem segir í greininni á undan, og er ófullveðja, og selur hann af hendi eða felur fjármuni sína, til þess að svíkja skuldaheimtumenn sína, og má þá kyrsetja fjármuni hans eða sjálfan hann.
10. Nú hefur maður verið í þjónustu konungs eða annars húsbónda, eða haft á hendi aðra sýslan, svo sem forráð kirkju, fátækra eða ómyndugra, bæjargjaldkerastörf eða annað, og átti hann að gjöra skil fyrir, en hefur eigi gjört það, og má þá kyrsetja bæði sjálfan hann og fjármuni hans, ef hann eigi getur sett fulla tryggingu fyrir eða ætlar að flytjast burtu.
11. Nú er maður í skuld um húsaleigu, þegar fardagur sá er liðinn, er hann átti að flytja úr húsinu, og má þá kyrsetja fjármuni hans.
12. En sannist það að hann flytji fjármuni sína úr húsinu þá má kyrsetja sjálfan hann.
13. Nú hefur maður verið nætursakir á gistingahúsi og þegið greiða og vill fara úr húsinu áður en hann borgargistingu og greiða, og má þá kyrsetja fjármuni hans er í húsinu eru, og ef svo sýnist sem þeir eigi geti nægt, má kyrsetja sjálfan hann.
14. Geymi maður annars manns fjármuni, og þeir verða löglega kyrsettir, þá má sá er geymdi eigi láta færa munina á burt og rjúfa með því kyrsetninguna; en láti hann færa þá burtu og sá, sem kyrsetninguna ljet gjöra, vinnur málið, er hann skyldur að borga sækjanda það af mununum sem honum verður dæmt, nema hann færi löglegar sönnur á, að þeir hafi verið teknir burtu með valdi og gegn vilja hans.
19. Þá er kyrsetning hefur gjörð verið fyrir skuld, annað-

hvort á manni eða fjármunum, þá skal sá, er kyrsetninguna ljet gjöra, hafa við skuldabryjefn eða skilríkin þegar er krafizt verður, til þess að kyrsetningunni verði þegar af ljett, er hinn vill og getur gjört skil.

20. Gjöri sá, er kyrsettur var, eigi þegar full skil, þá skal sá, er kyrsetninguna ljet gjöra, þegar halda kyrsetningunni fram til dóms og höfða mál það á næsta þingi eptir, er hann getur stefnt til; verði dráttur á með málshöfðunina og nefnt þing líður hjá, þá er kyrsetningunni þegar af ljett.

21. Reynist kyrsetningin ólögleg, skal sá, er kyrsetninguna ljet gjöra, bæta hinum, er fyrir kyrsetningunni varð, vansæmd þá og tjón, er hann hefur orðið fyrir, eptir því sem góðir menn meta og dómariinn álitur sanngjart vera; og skal hann í máli því skyldur að mæta fyrir dómi þar er málið er höfðað um kyrsetninguna, jafnvel þótt það sje eigi varnarþing hans.

22. Um lögbönn öll, er gjörð eru af mönnum eða á þingi, skal fara að öllu leyti sem um kyrsetningu.

22. *kapítuli. Um sektir og fullnustugjörð dóma, fjárnám og annað því um líkt.*

19. Þessi grein ákveður fullnægingarfrest (hjeraðs-) dóma 15 daga, eða 3 sólarhringa „ef hann (sá er dæmdur er) eða mótpartur hans er gestur“ (aðkomandi).

22. Nú beiðast tveir eða fleiri í senn fjárnáms af fógeta, og skal fógeti þá fyrst sinna þeim, er elztan dóm hefur til fjárnámsins, en vanræki maður sjálfur rjett sinn, þá má fjárnám gjöra fyrir þann, er heldur máli sínu löglega fram.

23. En ef dómar þeirra eru jafngamlir og þeir beiðast fjárnáms í senn, þá ganga þeir allir jafnt, og ef þeir leita fjárnáms í hinum sömu munum þá fá þeir allir tiltölulegan hlut í þeim, hver þeirra sem ljet gjöra fjárnámið, nema einhver þeirra þegar í stað segi lausu fjárnáminu og beiðist fjárnáms af nýju í öðrum munum.

24. Nú ber það til, að maður hefur fengið námsdóm yfir skuldunaut sínum, og getur eigi sakir áfrýjunar til æðra rjettar fengið fjárnám fyrir kröfu sinni, en annar maður fær einnig, meðan svo stendur, námsdóm á hendur hinum sama skuldunaut, og skal þá tekið frá svo mikið af búi skuldunauts handa þeim, er fyr hefur dóm hlotið og birtir hann í tæka tíð fyrir fógeta, er gjöra skal fjárnám hinum til handa, að nægilegt sje til lúkningar kröfu hans og áföllnum kostnaði, og skal það er frá er tekið kyrsett vera þar til er fullnaðardómur hefur uppkveðinn verið í máli hans og skuldunauts hans, en fyr en frá hefur verið tekið, svo sem áður er greint, má eigi gjöra fjárnám til handa hinum dómhafanum.
28. Og skal sækjanda heimilt fjárnám í þeim munum er skuldunautur hefur selt af hendi eða veðsett öðrum, eptir að sækjandi ljet birta honum löglega stefnu til hæstarjettar, eða ljet kyrsetja fjármuni hans eða sjálfan hann eða fjekk námsdóm yfir honum; en að öðru leyti skal ekkert, er áður hefur verið löglega af hendi látið, nje nokkurt löglegt veð, hverju nafni sem nefnist, bíða hnekki af fjárnáminu.
36. Þá er fjármunir hafa verið útlagðir eptir námsdómi, á skiptum, [í þrotabúi], eða þegar öðruvísi er ástatt, og bókuð hefur verið upphæð dómanna og brjefanna og önnur atvik í skýrslu þeirri er þar um er gjörð, þá skal rita á fyrnefnda dóma og brjef og ógilda, sem vera ber, og fá þau síðan í hendur þeim, er munina átti, er útlagðir voru; þó skal sá, er eigi hefur fengið fulla borgun eptir landslögum og brjefi skuldunauts, mega halda brjefunum; en rita skal á þau það er honum hefur greitt verið, og það er hann á enn með rjettu heimtingu á.
39. Nú deyr sækjandi meðan á málinu stendur og mega þá erfingjar hans halda því áfram eins og hinn framlíðni skildi við það. Hið sama er og um ómynduga og fjárhaldsmenn.
40. Ef sá, er lögsóttur er, deyr áður fjárnám hefur gjört

verið eptir undirrjettardóminum, þá eru erfingjar hans eigi skyldir að gegna því máli, fyr en fenginn hefur verið í því viðstöðulaust dómur yfirjettarins. [Sje dómur genginn í yfirhirðrjettinum, þá fer fjárnám fram eptir þeim dómi, nema erfingjarnir áfrýi honum sjálfir í tæka tíð til hæstarjettar;] en ef dómur er genginn í hæstarjetti konungs þá má aðför gjöra án frekari mála-reksturs.

56. Nú er dómi áfrýjað til æðri rjettar og stefnan lögð fram fyrir þá, er aðför ætla að gjöra, og má þá eigi aðför fram fara eptir þeim dómi, fyr en málið hefur dæmt verið af æðra rjetti.

DÖNSKU LAGA 3. BÓK.

17. kapituli. *Um ómynduga og fjárhaldsmenn.*

1. Þeir skulu hafa fjárhaldsmenn, er eigi geta haft fjárráð sín sjálfir fyrir sakir aldurs, vanvizku eða eyðslusemi, eða af öðrum orsökum, er yfirvaldið telur gildar vera.
2. Fjárhaldsmaður ómyndugra barna eptir dauða móður er faðir; eptir dauða föður er bróðir fjárhaldsmaður, sá er fullra er 25 ára. Sjeu fleiri bræður til, albræður þeirra er ómyndugir eru, þá er sá næstur til fjárhaldsins, er elztur er, en sjeu það hálfbræður, þá skal sá vera fjárhaldsmaður, sem næstur er að föðurnum. Sje bróðir eigi til, er föðurfaðir næstur til fjárhaldsins. Sje föðurfaðir eigi til, þá er móðurfaðir næstur. Sje hann eigi til, þá er föðurbróðir. Sje hann ei, þá er móðurbróðir. Sje enginn af þeim til, skal sá vera fjárhaldsmaður, er næstur er að skyldleika. Föðurfrændur eru nær til fjárhaldsins en móðurfrændur, ef þeir eru jafn nákomnir og líklegir til að fara vel með það. En ef búast má við, að þeim, er borinn er til fjárhalds, muni fara það illa úr hendi eða sje sá eigi fullveðja eða enginn til fjárhaldsins borinn, þá kveður yfirvaldið með samþykki yfirfjárhaldsmanna, þar sem þeir eru skipaðir, þann til fjárhaldsins, er þeir trúa bezt fyrir fjármunum barn-Lagasafn I.

anna, svo sem þeir vilja sjálfir svara fyrir.

3. Ef maður hefur á hendi þrjú yfirgripsmikil fjárhöld, þá skal honum eigi meira á herðar lagt.
4. Nú er sá, sem borinn er til fjárhalds, eigi í bænum eða viðstaddur og þó í ríkinu, og skal þá yfirvaldið, þegar er því er skýrt frá, að maður sje dæinn frá ómyndugum börnum, tjá honum það brjeflega á kostnað búsins, til þess að hann komi þegar í stað og taki við fjárhaldinu, en svari ella fyrir allt það tjón, er fjærvera hans bakar hinum ómynduga.
5. Sá er vera skal fjárhaldsmaður annars manns, skal eiga svo mikið fullri eign, sem hann tekur við með fjárhaldinu, til þess að hann, ef eitthvað eyðist eða glátast af fjármunum þeirra, er hann er fjárhaldsmaður fyrir, geti endurgoldið það af sínum fjármunum og bætt skaðann.
6. En eigi hann eigi svo mikið, þá setji hann tryggingu fyrir.
7. En geti hann eigi fengið ábyrgðarmann eða sett tryggingu, og sje þó skynsamur, iðinn og ráðvandur maður, þá má þó fela honum fjármuni barnanna.
8. Sá má eigi vera fjárhaldsmaður annara, er eigi er fullra 25 ára.
9. Stjúpfaðir má eigi vera fjárhaldsmaður stjúp barna sinna, nema næstu frændur eða yfirvaldið veiti samþykki til þess.
10. Frillusonur má eigi vera fjárhaldsmaður eiginkonu sonar.
11. Festarmaður má eigi vera fjárhaldsmaður festarmeyjar; þó má hann viðstaddur vera, er skipti fara fram, er hana snerta.
12. Borgmeistarar, ráðmenn eða bæjarfógetar mega eigi vera fjárhaldsmenn neinna, er ómyndugir eru, nema þeir sjeu til fjárhaldsins bornir að lögum, eða bæirnir sjeu svo litlir, að enginn annar verði til þess fenginn, er fullveðja sje.
13. Sá er mikinn sjúkleik fær af elli eður með vitskerð-

ing, sá er vinnumaður er [eða minni- maður], má eigi vera fjárhaldsmaður ómyndugra.

14. Þá er lögleg skipti hafa gjörð verið milli móður og barna að föður látnum, skal móðurinni heimilt vera fjárhald yfir eignum barna sinna og að annast þær síðan að lögum, meðan hún eigi giptist aptur; þó eiga þeir, er ættbornir eða kvaddir eru til fjárhaldsins, að hafa eptirlit með því, að fjármunir barnanna eigi fari forgörðum, svo sem þeir vilja sjálfir svara fyrir.
15. En verði menn varir við, að fjármunir barna hennar ganga til þurrðar fyrir vangeymslu hennar, þá skulu fjárhaldsmeunirnir taka þá frá henni.
16. Meðan móðir hefur föðurlaus börn sín hjá sjer og giptist eigi aptur, má eigi taka börnin frá henni, en hún á að veita þeim löglega framfærslu og kristilegt uppfóstur, og fá fyrir sanngjarna borgun, eptir mati yfirvalds, frænda og fjárhaldsmanna.
17. En ef móðir giptist aptur, skulu fjárhaldsmennirnir taka við börnunum, nema þau sjeu svo ung, að þau megi ei án vera umönnunar móðurinnar, en það eru þau til þess þau eru sjö ára.
18. Æski móðirin þess, að hún megi framvegis hafa börn sín hjá sjer, sjerstaklega dæturnar, og vilji hún veita þeim ókeypis fæði, og frændur þeirra álíta að börnin alist vel upp hjá henni, þá er það eigi sanngjarnt, að þau verði tekin frá henni.
34. Þá er maður er átján ára gamall, tekur hann sjálfur við fje sínu og fjárstjórn; þó skal fjárhaldsmaður, er hann hefur fengið skilabrjef fyrir fjárhaldinu, eða annar góður maður, er yfirvaldið til þess kveður, hafa enn tilsjón með þeim, er tekið hefur við fje sínu og fjárstjórn, til þess er hann er orðinn 25 ára, að hann eyði eigi fje sínu að þarflausu; og skal því ekkert veð eða afsaleða annað skuldbindingarskjal, er hinn hálfmyndugi setur eða gefur, gilt vera, nema það sje gjört með samþykki fyrnefnds tilsjónarmanns.

35. Þeir sem stunda vilja kaupskap eða handið, einkalega sjeu þeir eigi hneigðir til drykkjar eða spila eður eyðslusamir, mega með ráði og samþykki forráða- og tilsjónarmanns verja sjer í hag, til framhalds nefndri atvinnu, nokkru af arfi þeim, er þeim kann að hafa hlotnast, einkum ef þeir giptast, þó að þeir sjeu eigi 25 ára gamlir.
36. Sá sem er 18 ára gamall, greiðir enga þóknun fjárhaldsmanni, þó hann sje erlendis, en fjárhaldsmaður fær að eins borgaðan kostnað, er hann hefur haft; þó, ef einhver eigi hefur lögleg forföll eða afsökun, en er fjærverandi af mótþróa, er hann er orðinn fullra 18 ára, og vill eigi taka við fjármunum sínum og gefa fjárhaldsmanni skilabrjef að gjörðum löglegum og rjettum reikningi, þá á fjárhaldsmaður eigi að hafa sömu ábyrgð lengur á fjárhaldinu nje heldur ómak og fyrirhöfn af því borgunarlaust.
37. En ef unglingurinn er 25 ára og í landinu og tekur eigi við skilum af forráðamanni sínum, þegar hann löglega býður þau fram, svo að sannað verði, þá skulu erfingjar forráðamannsins, ef hann deyr, meðan svo stendur, vera sýknir af því máli.
41. Ekkja má taka sjer til lögráðanda hvern er hún vill af frændum sínum, eða annan góðan og friðsaman mann er geti stutt hana með ráðum og dáð í málefnum þeim er hana varða, og undirskrifað með henni til vitundar samninga eða önnur mikilsvarðandi skjöl, er hún út gefur.
42. Nú er lögráðandi óróagjarn og bakar ekkjunni óþarfa þrætur eða gjörir henni skaða á annan hátt, og skal þá yfirvaldið banna ekkjunni að þiggja ráð hans, og skipa henni annan góðan mann í hans stað, er hún sje bættari með.

NORSKU LAGA 4. I ÓK.

Um sjórjettinn

8. kapituli. *Um meðferð sjórjettarmála.*

Öll mál, er eiga upptök sín að rekja til þessarar sjóverzlunar eður og eru undir þessum sjórjetti komin, skulu, hvort sem þau eru milli innlendra manna, eða útlendra sín í milli, tekin fyrir þegar í stað af hinum reglulega dómara á staðnum og dæmd síðan eptir þessum sjórjetti innan 3 sólarhringa, eptir að löglega hefur verið með þau farið, og ef einhver eigi hefur kunnáttu til að geta rekið mál sitt sjálfur, þá skal yfirvaldið á staðnum, þegar er hann beiðist þess, skipa honum ráðvandan og lögfróðan mann, til að reka mál hans fyrir hann gegn sanngjarnri borgun.

NORSKU LAGA 5. BÓK.

1. kapituli. *Um samninga og skuldbindingar.*

6. Vilji einhver synja fyrir að það sje hönd hans og innsigli er honum er eignað, þá er honum heimilt að bera það af sjer með eigin eiði sínum. En vilji hann eigi sverja, þá má sækjandi vinna eið, og er hinn skyldur að svara til handarinnar og innsiglisins.
7. Sá sem eigi er læs eða skrifandi, setji innsigli sitt undir, ef hann á það til, eða búmerki sitt, og auk þess skulu 2 valinkunnir menn, er hann sjálfur hefur til þess kvatt, skrifa undir með honum sem vottar, og skulu þeir vera viðstaddir, er gjörningnum er lokið og hann hátt upp lesinn.

2. kapituli. *Um erfðir og skipti.*

24. Þá er búi er skipt, má það hjóna er eptir lifir, ef búið hrökkur til og öllum þeim er til skulda eiga að telja verður fullnægja veitt, taka af búinu óskiptu, er skuldir hafa verið frátaldar, jafnmikið og kostað hefur verið til greptrunar hins dána, enda sje það eigi meira en góðu hófi gegnir.
25. Þegar svo er ástatt heldur og konan festargjöf sinni eða morgungjöf, og skal hún greidd af þeim hluta, er

erfingjum mannsins ber, ef konan vill sleppa tilkalli til bróðurlóðar þeirrar, er henni annars er lögð eptir mann sinn.

26. Ef búið hrökkur eigi fyrir skuldum, missir það er eptir lífir endurgjalds fyrir greptrunina, og konan festargjafar sinnar eða morgungjafar.
30. Barn skilgetið tekur arf eftir föður sinn og móður, ef það fæðist lifandi [og verður skírt]¹ og ella eigi.
31. Verði deila um það hvort barn fæddist lifandi [og hlaut skírn]; sömuleiðis um það hvort faðir eða móðir lifðu barnið eða það þau, þá á slíkt að sanna með áreiðanlegum vitnum.
32. Skilgetin eru börn þau, er foreldrar þeirra eru vígðir saman í hjónaband, og það enda þótt börnin hafi fæðzt áður en foreldrarnir áttust.
53. Nú drukkna á sama tíma eða brenna inni eða farast á annan hátt þeir, er erfa áttu hvor annan, ef annar þeirra lifði hinn, og getur enginn sagt eða borið vitni um, hvor þeirra dó fyr, þá skulu þeir, er arf eiga að taka eptir þá, erfa það er hvor þeirri átti fyrir sig, án tillits til arfs þess, er annar hefði tekið eptir hinn, ef hann hefði lifað hann.
71. Frillubarn erfir eigi föður sinn; en ef faðir fer með frillubarn sitt á þing og lýsir því þar og kunngjörir að það sje sitt barn, og ánafnar því það er hann vill gefa því, þá skal það halda því er því var ánafnað; þó má það ei meira vera en hálfur hlutur við skilgetið barn, og eigi frekara. En lýsi hann barnið í ætt og ánafni því ekkert, þá tekur það í arf hálfan hlut við skilgetið barn. Sje skilgetið barn eigi til, þá tekur frillubarn, er þinglýst er, fullan arf eptir föður. Og taki frillubarn nokkurn arf eptir föður, þá erfir það og systkini og föðurfrændur, að hálfu við skilgetin börn, nema faðir þess hafi lýst því yfir á þingi, að frillubarni skyldi nægja

1) Sbr. lög 24 ág. 1877.

það, er faðirinn gaf því í lifandi lífi, og þá fær það eigi meira hvorki eptir föður nje systkini nje föðurfrændur. Barn það, er faðir þess þinglýsir, má enginn rengja að sje að álíta sem skilgetið væri.

72. Hórbarn, sem getið er af þeim, er með öðrum lifir í hjónabandi, tekur eigi arf eptir þann, er í hjónabandi hefur brotlegur orðið, föður eða móður, og það jafnvel þótt faðir þess hafi þinglýst því og ánaðnað því, það er mest mátti hann, án þess að láta neitt af hendi rakna, við það áður en hann dó.
73. Frillubarn tekur arf eptir móður jafnt og skilgetið barn hvort heldur því hefur þinglýst verið eður ei, og eptir móðurfrændur slíkt hið sama.
74. Móðir og móðurfrændur erfa einir frillubarn, sem óþinglýst er; en hafi því verið þinglýst, erfir faðir og föðurfrændur það sem skilgetið væri.
- 75.] Verði maður þeim að bana, er hann á arf eptir að taka, og það var eigi voðaverk eða hann átti hendur sínar að verja, þá má hvorki hann nje erfingjar hans taka arf eptir þann er drepinn var; en arfinum skal skipt milli annara næstu erfingja hins drepna.
88. Ef maður hefur afskipti af dánarbúi og sýslar um það eptir eigin geðþótta án þess rjettarins þjónar sjeu þar við eða hlutaðeigendur hafi gefið leyfi til, þá leggi fram fje svo mikið sem hlutaðeigendur vilja kalla til með eiði.
89. Verði maður uppvís að arfsvikum, þá láti af hendi það er hann hefur dregið sjer og skaðabætur að auk
90. Ef sá maður tekur arf eptir mann, er menn hyggja rjettan erfingja, og prófast síðan annað sannara vera, þá skal hann greiða rjettum erfingjum aptur fje það allt er hann tók í eignum eða lausafje, utan landskuldir og annan ávöxt; en ef maður situr í arfi, sem sannað hefur verið að annar á, þá má sá, er arfinn á að rjettu, eptir dómi láta rjettarins þjóna og tilkvadda aðstoð leiða hann úr arfinum, ef hann eigi vill sjálfur sleppa

honum og ábyrgist erfingja auk þess alla landskuld, er hann hefur tekið við, og annan rjett, svo og allan málskostnað.

3. *kapítuli. Um óðals-kaup og -lausn, svo og um önnur kaup, sölu og makaskipti.*

33. Nú hefur maður verið löglega kyrsettur ... eða dæmdur til sekta eða skuldalúkningar eða honum hefur verið stefnt til hæstarjettar fyrir skuldir eða aðrar sakir, er skuldaheimtumönnum hans gæti verið til бага, og stefna sú hefur verið honum löglega birt, og má hann þá eigi flytja burtu fjármuni sína, láta þá af hendi eða veðsetja [nje selja þá fram til skipta,] fyr en hann hefur gjört skil og greitt skuld sína þeim, er lögsóknina hóf gegn honum eða aflaði dómsins.

DÖNSKU LAGA 5. BÓK.

3. *kapítuli. Um kaup og sölu og makaskipti.*

28. Á þingi skulu afsöl fram fara á húsum og jörðum og eigi annarstaðar, það er á hjeraðs-, birkis- eða bæjarþingi, þar sem jörðin er; og skal lesa og árita öll afsalsbrjef á fyrsta eða öðru þingi eptir dagsetningu þeirra, ef þau eru dagsett í umdæmi því, er eignin er í.¹ Sje hún í öðru umdæmi en því, er afsalsbrjefin voru dagsett í, þá skal lesa þau og á rita á þriðja eða fjórða þingi; því að annars hafa þau eigi gildi gegn löglega þinglýstum brjefum, fjárnámsgjörðum eða öðrum löglegum heimildarskjölum, jafnvel þó þau sjeu fyr dagsett en þau.

29. Nú ber það til, að tvö kaupbrjef eða afsalsbrjef að sömu eign koma á þing, til lesturs og áritunar, á sama

1) Með „umdæmum“ er hjereiginlega átt við landsþingisumdæmin til forna í Danmörku, sem voru þessi: Sjáland og Mön, Fjón og Langaland, Láland og Falstur, Norður-Jótland og Borgundarhólmur; en á Íslandi er greiningin gjörð eptir því, í hverju lög-dæminu (norðan- og austan, eða sunnan- og vestan) brjefið er dagsett eða útgefið.

degi og tíma, og skal þá það haldast er fyr er dagsett, nema vanrækt hafi verið í tæka tíð að láta lesa það og árita. En sjeu þau dagsett sama dag og komi á þing sama dag bæði til lesturs og áritunar, þá er annað þeirra eigi hinu framar; þó skulu þeir, er afsalsbrjefin voru útgefin til, hafa rjett til að lögsækja þá, er slík afsalsbrjef út gáfu.

30. Sama er um gjafabrjef og veðbrjef, svo og þá er afsalsbrjefum, gjafabrjefum og veðbrjefum lendir saman.

7. kapituli. Um veð.

7. Ef veðsett er hús, jörð, lóð eða skip eða annað, er veðhafa er eigi í hendur fengið, en skuldunautur varðveitir, þá skal lesa og árita veðbrjefið á þingi, eins og fyr segir um afsalsbrjef, og gengur þá veðrjettur sá fyrir öllum veðum, gjöfum, afsalsbrjefum, úthlutunum, fjárnámsgjörðum og sektum, sem gjörzt hafa eða eindagi er á kominn, eptir að veðbrjefið var lesið á þingi, og veðhafi gengur fyrir öllum skuldaheimtumönnum og fær fyrstur lúkningu á skuld sinni, eptir veðbrjefinu.

NORSKU LAGA 5. BÓK.

13. kapituli. Um skuldir.

4. Gegn rjettum og skýlausum skuldabrjefum á eigi til greina að koma umþrætt skuld eða reikningar; en ef reikningur kemur móti reikningi, þá skal skuldajöfnuð gjöra.
5. Nú hefur skuldheimtumaður, er rjett brjef á, lögsótt skuldunaut sinn löglega til lúkningar skuld þeirri, er brjefið er um, og skuldunautur hefur jafnrjett skulda-brjef frá mótparti sínum, en hefur eigi löglega sótt hann um borgun þess, og skal þá sá, sem löglega hefur sóttur verið, greiða skuld sína, sem hann hefur verið löglega sóttur um, en sæki aptur mótpart sinn löglega um greiðslu til sín.

34. Nú mætir maður eigi eptir innköllun, og er sama hvernig skuldabryfi hans er varið, nema veð sje fyrir skuldinni og hann vilji halda sjer að því, þar til hann hefur fengið fulla borgun eptir veðbryfinu, eður og hann hefur ábyrgðarmann að skuldinni og vill eiga við hann um borgunina, en eigi krefjast hennar úr búinu; skal þá
44. [Í protabúum eða] þegar gengið er frá arfi og skuldum, eiga veðbryf, kaupbryf og makaskiptabryf, er út kunna að hafa verið gefin, að staðfestast með dýrasta eiði, bæði þess, er við tók og hins, er útgaf þau, að þar búi engin svik undir; og hafi eitthvað gengið að gjöf eða kaupum, eða á annan hátt milli hjóna, foreldra, barna eða erfingja, þá skal það ekki verða skuldheimtumönnum til hnekkis eða skaða, ef skuldunautar voru áður orðnir svo á sig komnir og skuldum hlaðnir, að þeir gátu eigi greitt skuld sína, og skal það og staðfesta með eiði.

DÖNSKU LAGA 6. BÓK.

13. kapituli *Um lauslæti*¹.

2. Ef fjárhaldsmaður leggst með stúlku þeirri, er hann er fjárhaldsmaður fyrir, eða lögráðamaður með ekkju þeirri, er hann er lögráðamaður hjá, þá er hann skyldur til, sje hann ógiptur, að giptast henni, ef hún vill það. Vilji hún það eigi, þá hefur hann fyrirgjört hálfri búslóð sinni til hennar.....
- 3.² Nú liggur grunur og óorð á um að karlmaður og kvennmaður lifi saman í lauslæti eða ósiðsemi, og skal þeim fyrir lagt, eigi aðeins að halda sjer eptirleiðis hvort frá öðru, heldur skulu þau og, ef ógipt eru, fara úr bænum, sókninni og jafnvel hjeraðinu, og sitt til hvors staðar
4. Ef maður biður dóttur dánumanns, eða lætur aðra

1) Sbr. tilsk. 5. marz 1734.

2) Sbr. tilsk. 21. desbr. 1831, V.

gjöra það fyrir sína hönd, og hann leggst með henni, áður en þau hafa trúlofast, eða hann fengið fullnaðarsvar, þá er hann skyldur að giptast henni, ef foreldrar hennar eða fjárhaldsmenn vilja samþykkjast það. Vilji þeir það eigi, skal hann greiða henni samilega heimanfylgju eptir efnum sínum.

5. Sama er og, ef maður leggst með annari mey eða ekkju, sem áður hefur eigi fengið lauslætis orð. Ef hann þrætir fyrir að hafa gjört það og hún getur eigi sannað það upp á hann, þá skal hann bera það af sjer með eiði.

14. kapituli Um ofbeldi og hervirki.

7. Nú vill maður eigi flytjast úr leiguhúsi á fardegi rjettum, og hefur þó verið löglega út byggt, eður og maður heldur kyrru fyrir, að óvilja eiganda, í húsi því, er hann á engan rjett til eða hefur verið dæmdur frá, og má þá eigandi, án frekari dóms, láta rjettarins þjóna ryðja húsið.

17. kapituli Um þjófnað¹.

10. Kennist maður við aðra muni en lifandi fje í vörzlum annars manns, þá skal sá, er við munina kennist, sanna með löglegu vitni, að hann eigi munina og sverja þess eið, að hann hafi misst þá móti vilja sínum.
11. Sá, er málið fellur á, þegar svo stendur á, verður þjófur, hvort heldur það verður sá, er kennist við fjeð og munina, eður hinn, er hefur þá í vörzlum sínum.

1) Sbr. tilsk. 8. sept. 1841, 6. gr.

1672*TILSKIPUN um lækna og lyfsala¹.

4. desbr.

Vjer Chr. V., o. s. frv., Gjörum öllum kunnugt:—
 — 29. Enginn laborant eða destillator má heimulega eða opinberlega halda lyfjabúð eða búa til lyf þau, er í hverri velskipaðri lyfjabúð á að búa til, hvorki til þess að senda þau eða selja til annara; eigi mega heldur materialistar, urtakramarar, sætindabakarar eða þessháttar menn hafa á boðstólum og selja öðrum theriacum mithridatum, confectiones officinales, balsama, ungventa, emplastra, species etc., pulveres compositos, oleiteter, heldur eigi slag-vatn, canel-vatn, móður-vatn, elixir vitæ mathioli, kinder-balsom, eða annað þesskonar destillerað vatn, heldur eigi brjóstkökur, violen- eða rosen-síróp, eða aðrar sírópstegundir, nje þesskonar lyf og efni, er eiginlega heyra undir lyfjabúðir. 30) Enginn empiricus, brucksnyder, oculist, skottulæknir, eða slíkir umrenningar, karl eður kona, mega heimulega eða opinberlega hafa á boðstólum nokkrar þær vörur, hvort heldur er simplicia eða composita, oleiteter, theriach eða hverju nafni sem nefnist, og sem heyrir undir lyfjabúðir; en ef nokkur verður uppvís að því að hafa slíkar vörur, efni eða lyf, sem bannaðar eru, þá skulu þær upptækar og sá, er þær finnast hjá, sektist að auk hundrað ríkisdöllum, er að þriðjungi falli til Vor, að öðrum þriðjungi til borgmeistara og ráðs á þeim stað, er slíkt kemur fyrir, og að þriðja þriðjungnum til lyfsalans þar, og er þetta gjört til þess að komið verði af hinum hættulega og skaðlega ósið með lyfjasölu. — — — .

*TILSKIPUN um áfrýjun úrskurða og fullnustugjörð námsdóma.

1690

Vjer Chr. V., o. s. frv., Gjörum öllum kunnugt:
 17. maí að þó að allranáðarsamlegast útgefin lög Vor bjóði bæði dómurunum að flýta málunum svo sem frekast er

* merkir að sá kafli sje íslenskaður af útgef.

1) Sbr. kgsbr. 17. jan. 1783 og kansbr. 16. sept. 1797.

unnt, og málsfærslumönnunum að draga eigi málin með 17. maí lögkrókum og vífilengjum, þá höfum Vjer þó, því miður, **1690** orðið þess vísari, að móti þessu er einkanlega brotið á þann hátt, að þegar mótmæli koma fram í málum gegn því, að rjett hafi verið stefnt, eða gegn því, að vitni sjeu leidd, eða öðru, og undirdómararnir því hafa orðið að úrskurða milli málsaðila, áður en dómur var genginn í aðalmálinu, þá vilja sumir málsfærslumenn, og einkum þeir, er tekið hafa að sjer röng mál til flutnings, eigi hlíta úrskurðum dómaranna, heldur beiðast afrits af úrskurðunum til þess að draga tímann og þreyta mótpartinn, og láta stefna úrskurðunum fyrir yfirdómarann, er þeir hafa fengið afritið, en við þetta bæði eyðist lengri tími en þörf er á, og mótparturinn verður fyrir meiri drætti og kostnaði. Fyrir því hefur Oss allranáðarsamlegast þóknast að bjóða og skipa, eins og Vjer hjer með bjóðum og skipum öllum yfir- og undirdómurum, að þeir skulu eigi leyfa, að slíkir úrskurðir verði ritaðir einir sjer, fyr en dómur er genginn í aðalmálinu, en þá skal það vera málsaðilum frjálst að láta stefna úrskurðum þessum, sem orðrjett skulu ritaðir í dómsgjörðirnar, fyrir æðra rjett, ásamt aðalmálinu, ef því verður áfrýjað; þó er engum með þessu bannað, ef honum þykir þess gjörast þörf, að láta stefna vitnum þeim, sem leidd hafa verið fyrir undirrjetti, fyrir yfirrjett, á þann hátt er lögin fyrirskipa, áður dómur gengur í aðalmálinu. — — — ¹

*TILSKIPUN um uppboðsþing í Danmörku og Norvegi.

Vjer Chr. V., o. s. frv. Gjörum öllum kunnugt: **1693**
 — — — — það skal hverjum einum leyft vera að láta 19. desbr. selja eigin fjármuni sína á opinberu uppboði og koma þeim í peninga, hvort heldur eru jarðeignir eður kaup-

1) Síðari kaffi tilskipunarinnar, um fullnustugjörð námsdóma, er úr gildi genginn við lög 4. nóv. 1887, um aðför, 9. gr.

1693 staðareignir eður annað lausafje og vörur; þó verða það
 19. desbr. að gjöra menn þeir, er Vjer höfum allranáðarsamlegast
 til þess kvatt og skipað. — — — 4) Hver og einn
 má í eigin húsi sínu eða í annars góðs manns húsi, er
 hann fær leyfi hjá og semur við, láta bjóða upp fjár-
 muni sjálfs sín eða þeirra, er hann er fjárhaldsmaður
 fyrir. 5) bæjarfógetar í kaupstöðum svo
 og hjeraðs- og birkisfógetar til sveita, er Vjer
 höfum skipað til að stýra uppboðum þeim, er þar fyrir
 falla, skulu hafa rjettar gegnumdregnar
 bækur með blaðsíðutali og innsigli á, 7) Í bæk-
 ur þessar ber að skrá ítarlega, í fyrsta lagi hver
 vörurnar ljet selja, í öðru lagi tíma og stað, er uppboð-
 ið var haldið, og í þriðja lagi ber að geta við hvern
 lið nafns þess er keypti og verðsins, er vörurnar voru
 seldar fyrir. — — — 9) Og til þess að tryggja það,
 að allt fari rjett fram og hlutdrægnislaust, bæði selj-
 anda vegna og kaupanda, þá skulu uppboðshaldarar
 hrópa hátt upp hlut þann, er verið er að selja, prisvar
 sinnum eptir að hæsta boð er fengið, og verði hæst-
 bjóðanda með svo felldu móti sleginn hluturinn, heldur
 hann honum átölulaust að öllu leyti. 10) Uppboðs-
 haldarar skulu tilkynna í tæka tíð með prentuðum eða
 rituðum auglýsingum tíma og stað, er selja á eitthvað
 á uppboði, til þess að þeir fái vitneskju um það, er
 þar vilja eitthvað kaupa. 11) Þeir mega eigi, nokkr-
 um manni í vil, breyta röðinni eptir hinum prentuðu
 skráum eða sleppa neinu, sem þar er talið, og því síður
 gjöra það fyrir bjóðanda að hraða sölunni meira en vera
 ber, sæti ella hæfilegri refsingu, og ber þeim að öllu
 leyti að fara eptir verðlagi því er seljandi skýrir þeim
 frá, og mega eigi, án hans leyfis, láta selja neitt ódýr-
 ara, nema þeir vilji ábyrgjast honum verð það, er hann
 hefur lagt á, ef kært verður. — — — 13) Ef veðhafi
 lætur, annaðhvort samkvæmt brjefi eða dómi, selja veð-
 ið á uppboði, og sá er fyr átti veðið vill bjóða í það,

þá skal hann skyldur að setja uppboðshaldara þegar í **1693** stað trygging fyrir boði sínu, að öðrum kosti verður því 19. desbr. enginn gaumur gefinn. — — — 17) Ef hús eða eign er seld á opinberu uppboði, þá mega uppboðshaldarar afsala eignina á þingi í hendur kaupanda, og skal afsal það vera jafngilt og öflugt, sem önnur lögleg afsöl, er eigendur gjöra; þó skal um þessi afsöl þeirra fara að öllu leyti svo sem lögin að öðru leyti greina um afsöl.

KONUNGSBRJEF (til stiptamtmannsins) um ráðstaf- **1708**
anir gegn prestum þeim er láta prestssetrin falla og 11. maí
níðast niður.

Fr. IV., o. s. frv. Í konungsbrjefi þessu segir, að prestar sjeu eigi aðeins skyldir að halda við húsum á prestssetrunum og öðru sem þeim fylgir, í góðu og forsvaranlegu standi, heldur eigi þeir og að byggja þau upp og bæta, svo sem framast er unnt, og ef þeir vanræki þetta og hafi þó verið löglega aðvaraðir af prófasti tvisvar eða þrisvar, skuli þeir missa brauðið, nema þeir setji fulla tryggingu fyrir því sem vangjört var.

*TILSKIPUN um ýmislegt er snertir rjettvísina. **1719**

Vjer Fr. IV., o. s. frv., Gjörum öllum 31. marz kunnugt: — — — 4.¹ Í eignamálum og áreiðarþrætum, þar sem deila er um hvar skilur eign manna í beitilandi, skógi, fiskivatni, mylnutjörn eða öðru því um líku, og í kaupstöðum, um þakrennur, ræsi, stjettir o. s. frv., skal hver og einn skyldur að láta kunnuga og óvilhalla menn gjöra uppdrátt um staðinn, er deilan er um, til þess að uppdráttinn megi síðan nota fyrir öllum rjettum, og á landslag á staðnum að vera sýnt á uppdrættinum, eins og báðir málsaðilar játa það rjett vera, með

1) Sbr. tilsk. 11. júlí 1800, um landsyfirrjettinn, 20. gr., og landamerkjalog 17. marz 1882.

1719 áttum og öðrum einkennum, og eiga því allir þeir er deila
31. marz að vera viðstaddir er hann er gjörður — — —.

1723 *TILSKIPUN um að landsdrottinn í Norvegi, er selja
18. júní vilja jarðir, er leiguliðar sitja á og hafa byggingu og
lífsfestu fyrir, skuli bjóða þær fyrst leiguliðunum.¹

Vjer Fr. IV., o. s. frv., Gjörum öllum
kunnugt: Með því að Vjer af ýmsum kærum, er til Vor
hafa komið, höfum fengið vitneskju um, að sumir lands-
drottinn í ríki Voru Norvegi selja jarðir þær, er leigulið-
ar búa á, eptir að leiguliðarnir hafa setið þær í mörg ár og
endurbætt þær og hús á þeim, svo og akur og engi, og
haldið því vel við, en fyrir söluna hafa leiguliðarnir
neyðzt til að rýma af jörðunum fyrir öðrum mönnum,
er án þess leiguliðarnir vissu nokkuð af, voru í kyrpey
búnir að kaupa þær, — þá hefur Oss allranáðarsamleg-
ast þóknast eins og Vjer hjermeð allranáðar-
samlegast kunngjörum og bjóðum, að ef landsdrottinn
vill selja jörð þá, er leiguliði situr á og hefur byggingu
og lífsfestu fyrir, þá skal hann bjóða hana fyrst leigu-
liðanum, efske kynni, að hann vildi gefa jafnmikið fyr-
ir hana og aðrir, og vilji leiguliði halda jörðinni, þá
skal hann öðrum fremur mega kaupa hana og njóta
eignarrjettinda yfir henni; þó skal óðals-lausnarrjettur-
inn óskertur standa.

1723 *TILSKIPUN um hvenær vinna megir fyllingar- eða
5. nóv. synjunareíða.

Vjer Fr. IV., o. s. frv., Gjörum öllum
kunnugt: Jafnvel þótt greinilega sje sagt fyrir um það
í 14. kapitula í fyrstu bók laganna, hvernig að skuli
farið með ákærum og eiða, þá höfum Vjer þó því miður,
orðið þess áskynja, að ýmsir ósiðir eiga sjer stað í því

1) Sbr. kgsbr. 22. desbr. 1797.

efni, og óregla, og er þetta sumpart í því fólgið, að máls- **1723**
aðilar rita fyllingar- eða synjunareiða, sem dómariinn 5. nóv.
hefur eigi lagt þeim fyrir, í sóknar- eða varnarskjöl sín,
sumpart í því, að dómarnir leggja stundum fyrir máls-
aðila að vinna fyllingar- eða synjunareið og taka hann
af þeim, en með þessari aðferð taka þeir eigi að eins fyr-
ir frjálsa og eðlilega rás málsins, þar sem hlutaðeigend-
ur missa fyrir hana lögleg mótmæli, er þeir kynnu að
hafa, gegn því, að slíkir eiðar væru teknir, heldur verð-
ur og af því mjög mikið hneyxli fyrir misbrúkun guðs
nafns. Til þess því að afnema þennan skaðlega ósið og
óreglu, og til þess að málsaðilar verði eigi fyrir órjetti,
hefur Oss þóknast allranáðarsamlegast að skipa svo fyr-
ir, eins og Vjer einnig hjermeð alvarlega skipum fyrir,
að enginn dómari, er dómum hans má skjóta til æðri
rjettar, má, þegar hann álitur þörf vera á fyllingar- eða
synjunareiði til upplýsingar máli, taka slíkan eið, ef
hlutaðeigandi mótpartur mótmælir því, eða lýsir því yfir,
að hann ætli að áfrýja dóminum, nema höfuðstóll máls-
ins og það er það er af risið nemi eigi svo miklu, að
málinu megi eptir lögunum stefna fyrir hæstarjett; því að
sje svo má yfirdómariinn binda enda á málið með því að
taka fyllingar- eða synjunareið þann er fyrir var lagður.¹
En ef málsaðilar eru báðir samþykkir því, að hinn
dæmdi eiður sje tekinn, þá má jafnvel dómari í hjeraði
taka hann. Sömualeiðis viljum Vjer stranglega fyrirbjóða,
að nokkur riti í sóknar- eða varnarskjöl sín eið, sem
honum hefur eigi verið fyrir lagt að vinna,

*KONUNGSBRJEF (til stiptamtmannsins) um samningu **1732**
nýrrar íslenzkrar lögbókar m. m. 2. maí

Ch r. VI., o. s. frv., — — — En á meðan á
þessu stendur og þangað til nýju íslenzku lögin eru full-
gjörð og samþykkt af Oss, er það jafnframt Vor allra-
náðarsamlegastur vilji, að íbúarnir og hlutaðeigandi rjett-

1) Sbr. tilsk. 14. sept. 1792.

1732 arins þjónar fari í öllu eptir gömlu lögunum og hinum
 2. maí svonefndu rjettarbótum, eða tilskipunum þeim sem gefnar hafa verið út fyrir landið, nema að því leyti er snertir rjettargang og málarekstur, sem haga skal fyrst um sinn eptir því sem segir í norsku lögum, samkvæmt konungstilskipan þeirri er þar um hefur áður verið gjörð. — — —

1734

5. marz

*TILSKIPUN um barneign í lausaleik og heimting á hjónabandi út af því.

Vjer Chr. VI., o. s. frv., Gjörum öllum kunnugt, að Oss hefur þóknazt allramildilegast að gjöra breytingar og skýringar, svo sem nú skal sagt, á nokkrum greinum í lögunum, er snerta barneign í lausaleik og heimtingu á hjónabandi út af því: — 1. Ef heiðvirð dánumanns dóttir eða mey lætur mann leggjast með sjer [án undangenginnar trúlofunar eða jáorðs]¹ þá má hún sjálfri sjer um kenna, og er sá er hana barnaði eigi skyldur að giptast henni, nema hann hafi heitið henni eiginorði áður en hann fjekk vilja sinn með henni, en þá skal hann skyldur að eiga hana. — 2. Nú lætur slík heiðvirð kona barna sig [án undangenginnar trúlofunar eða jáorðs] og getur eigi fært sönnur á, að henni hafi verið heitið eiginorði, með því að sýna skriflegt og skýrt loforð þess manns, er hún kennir það, eða með lög-mætum vitnum, á þann hátt er segir í næstu grein á eptir, og skal þá sá, er sakaður er, bera það af sjer með eiði sínum og vera síðan sýkn saka. — 3. Ástarbrjef eða laus orð og loforð skulu eigi skylda neinn til hjónabands, en þegar svo stendur á sem fyr segir, að kona hefur börnuð verið [án undangenginnar trúlofunar eða jáorðs], og færa skal sönnur á, að henni hafi heitið verið eiginorði, skal það eitt heit til greina taka, er maður með hendi sinni og innsigli og með undirskript

1) Trúlofun í þeim skilningi, er hjer er átt við, og svo kallað jáorð, eru úr lögum numin.

tveggja valinkunnra manna sem vitundarvotta hefur **1734** skuldbundið sig til að giptast henni, eða er hann **5. marz** í viðurvist tveggja eða fleiri góðra manna hefur munnlega og skilmerkilega heitið henni eiginorði; þó skulu vottarnir að slíku munnlegu heiti löglega leiddir innan árs og dags, og má dómarrinn jafnvel eigi taka við þeim eptir þann tíma. — 4. Þó að maður hafi heitið konu eiginorði, er hann hefur barnað [án undangenginnar trúlofunar eða jáorðs], skal það eigi til greina tekið eða koma henni að notum, ef hann var eigi orðinn fullra tuttugu og fimm ára. — 5. Ekkja á engu síður að verja æru sína en fje, og ef maður liggur hana, sem eigi er lögráðamaður hennar, [án undangenginnar trúlofunar eða jáorðs], þá verður hún að hafa það svo búið, jafnvel þótt henni hafi verið heitið áður eiginorði. — 6. Nú leggst maður með dóttur dánumanns eða mey, og hefur sá áður beðið hennar fyrir konu, en var synjað ráðahagsins af foreldrum eða rjettum fjárhaldsmönnum, og verður hún þá að hafa það svo búið; þó skal hann leggja henni sæmilegan heimanmund eptir efnahag sínum og mati óvilhallra manna, ef hann vill eigi giptast henni, og hún sjálf eða foreldrar hennar og fjárhaldsmenn krefjast þess. — 7. Ef kona, hvort heldur er ekkja eða mey, sem er í þjónustu dánumanns, er legin af húsbónda sínum eða syni hans eða frænda hans eða mági, er hann hefur tekið í hús sitt og vernd sem sonur væri, þá skal hún eigi geta krafizt hjónabands¹ — 8. Ef það sannast, að kvennmaður sem krefst hjónabands af manni hefur haft á sjer lauslætisorð, þá skal hún, ef hún vill hrinda óorði því er á hana er komið, sanna það með vitnisburðum ráðvandra og heiðvirðra alpekktra manna, að hún hafi hegðað sjer siðsamlega hvervetna þar sem hún hefur dvalið frá barnæsku, og skal þá óorð það, er sannað hefur verið á hana, eigi vera henni til бага að

1) Sbr. alm. hegningarlög 25. júní 1869, 312. gr.
3*

1734 neinu leyti, en geti hún eigi sýnt slík skilríki, þá verð-
 5. marz ur hún sjálfri sjer um að kenna. — 9. Ef kvennmaður í
 barnsneyð eða fyrir presti sínum segir rangt til um,
 hver sje faðir að barni sínu, þá skal eigi trúnaður lagð-
 ur á orð hennar og hún eigi geta krafizt hjónabands.
 10. Að öðru leyti skal, að því er snertir hjónabönd og
 barnanir, farið í öllu eptir lögunum og tilskipunum þeim
 er um það hafa allramildilegast verið út gefnar, að svo
 miklu leyti eigi er breyting á þeim orðin við þessa Vora
 allramildilegustu tilskipun.

1735 *TILSKIPUN um ýmislegt snertandi rjettvísina og rjett-
 19. ágúst arins þjóna í Noregi.

V j e r C h r. V I., o. s. frv., Gjörum öllum kunnugt :
 — — — 2. Enginn undirrjettardómari, hvort heldur er í
 kaupstöðum eða til sveita, má víkja úr dómarasæti af
 leti, eptirlátsemi eða einurðarleysi, og yfirvaldið má eigi, ef
 það vill njóta mildi Vorrar, skipa annan mann í hans
 stað, nema hann sje sjúkur eða rúmfastur, eða málið
 varði sjálfan hann, eða hann sje á þingi sóttur um mál,
 er varðar æru hans og mannorð [eða hann sje í óðals-
 málum skyldur öðrum málsaðila], allt þetta samkvæmt
 því, er segir í laganna 1. bókar 5. kap. 6. gr., 3. bókar 4.
 kap. 4. gr.¹, og 5. bókar 3. kap. 10. gr.², svo og þegar
 svo stendur á, sem sem segir í laganna 1. bókar 22. kap.

1) Norsku laga 3—4—4 hljóðar svo í ísl. þýðingu: Valds-
 menn, dómara og skrifara, sem á þingi eru kærðir um þau
 mál, er mannorð þeirra er undir komið, mega eigi í valds-
 manns sæti sitja, fyr en þeir hafa sýknaðir verið með fullnað-
 ardómi og lýstir hreinir af því máli; en á meðan skulu
 stiptamtmenn í kaupstöðum og amtmenn til sveita skipa aðra
 í þeirra stað, þar til er þeir eru löglega, svo sem áður er sagt,
 hreinir orðnir; en fyrir sakargiptir einar og óstuddar á eng-
 inn að þoka úr sæti, heldur halda því þar til hann verður lög-
 lega sóttur.

2) Þessi grein hefur eigi verið lögleidd á Íslandi.

13. og 14. gr.¹; því að þegar svo er ástatt, en annars **1735**
eigi, mega stiptamtmennt í kaupstöðum og amtmenn til 19. ágúst
sveita, skipa í hans stað skynsaman, ráðvandan og full-
veðja mann til að gegna dómaraembættinu; þó má eigi
til þess taka umboðsmann dómaraens eða þjón. En
ef dómarrinn sökum sjúkdóms og löglegra forfalla beiðist
þess af yfirvaldinu, að umboðsmaður hans og þjónn
megi veita embætti hans forstöðu um stuttan tíma, og
yfirvaldið álitur umboðsmanninn til þess hæfan., þá
má það leyfast dómaraenum, þó svo, að hann beri sjálf-
ur ábyrgðina, sem sæti hann sjálfur í rjettinum, og
skulu stiptamtmennt í kaupstöðum og amtmenn til
sveita taka áður eið af umboðsmönnum þessum, með
því að þeir skipa rjettinn í stað eiðsvarins embættis-
manns. — — — 9. Ef yfirdómarrinn verður þess vísari,
að málsaðili hefur eigi getað fengið afrit af dómi eða gjörð
há dómara eða öðrum rjettarins þjóni, og því eigi getað
borið sig upp undan dóminu eða gjörðinni í tæka tíð, en
hlutaðeigandi aðili hefur innan 3 mánaða, frá því er hann
fjekk afritið, öðlapt allranáðarsamlegasta uppreisn Vora
og áfrýjað málinu til æðri rjettar, þá skal laganna 1.
bókar 6.kap., 12.gr. eigi leysa dómara þann eða rjettarins
þjón, ef hann er á lífi við innstefningu málsins, undan
ábyrgð þeirri, er hann alnars hefur bakað sjer að lögum,
jafnvel þótt dómi hans eða gjörð sje eigi í tíma áfrýjað,
þegar veita þarf allranáðarsamlegasta uppreisn Vora. — — —
10.² Ef það skyldi bera við, að hæstirjettur [og yfirhirð-
rjetturinn] eða annar yfirrjettur fyndi ástæðu til ein-
hverrar orsakar vegna, að vísa máli því, er þangað hefur
verið stefnt, heim aptur til að dæmast af nýju eður og til
löglegri meðferðar, en hinn löglegi áfrýjunarfrestur yfir-

1) Norsku laga 1—22—13 og 14 = dönsku laga 1—24—13
og 14 eru numdar úr lögum með 310. gr. hegningarlagganna,
25. júní 1869.

2) Sbr. kgsbr. 19. desbr. 1749.

1735 eða undirrjettardómsins er þá útrunninn, þá viljum Vjer 19. ágúst þó hjermeð allranáðarsamlegast leyfa, að áfrýjandi, sem þykir sjer órjettur gjör með hinum gengna yfir- eða undirrjettardómi, megi, þótt áfrýjunarfresturinn sje útrunninn, og án þess að sækja um allranáðarsamlegasta uppreisn Vora, stefna dóminum af nýju fyrir hlutaðeigandi yfirdómara, ef hann gjörir það innan 6 mánaða frá uppsögn heimvísunardómsins, hafi hann verið kveðinn upp í hæstarjetti [eða yfirhirðrjettinum], en innan 3 mánaða, hafi hann verið kveðinn upp í öðrum yfirjettum.— — —

1735 *TILSKIPUN um skerping laganna gegn temere liti- 23. desbr. gantes og órjettvísium dómurum og málfærslumönn- um.

Vjer Chr. VI., o. s. frv., Gjörum öllum kunnugt : — — — 2. Ef málsaðili hefur farið svo ólöglega og einþykknislega að, eða á annan hátt sýnt svo ótillhlýðilega breytni í málinu, að hann getur sætt sekt fyrir samkvæmt lögunum og útgefnum tilskipunum, þá viljum Vjer eigi að eins bjóða hjermeð, að slíkan aðila ber eptirleiðis að sekta í hvaða dómstól sem er í báðum konungsríkjum Vorum, og það jafnvel frekara en gjört hefur verið hingað til, en Vjer viljum einnig náðarsamlegast, að sjerhver aðili, sem dæmdur er fyrir breytni sína og háttalag í málinu í sekt nokkra, hverrar tegundar sem er, í undir- eða yfirjetti, eða . . . í hæstarjetti Vorum, skuli jafnframt og auk þess greiða jafnmikið og sektin nemur í dómsmálasjóð¹, og skal innheimta þetta fje við fullnustugjörð dómsins ásamt sektinni; þó er hjer eigi átt við fallsmálssektir nje heldur fjársektir þær, er lögskipaðar eru í 2., 3., 4., 5. og 6. bók laganna, og sem eigi eiga að koma fyrir breytni málsaðila í málinu, heldur fyrir aðrar yfirsjónir þeirra.—3. Dómararnir skulu með árvekni og alúð hafa eptirlit með því, að mál-

1) nú landssjóð

færslumenn, hvort er þeir flytja mál fyrir undir- eða **1735**
 yfirrjettum eður og fyrir hestarjetti Vorum, breyti í **23. desbr.**
 öllu eptir því sem boðið er í lögunum, tilskipunum, eið-
 staf þeirra eður og í hestarjettarpatenti og instrúxi, og í
 hvert sinn er þeim yfirsjest í þessu, skulu þeir láta þá
 sæta sektum eða refsa á annan hátt, þeim mun meira,
 sem þeir, er tekizt hafa á hendur að leiðbeina öðrum,
 eiga eigi að afsaka sig með vanþekkingu; og í hvert sinn
 er málfærslumaður er sektaður, skal hann greiða jafn-
 mikið og sektin nemur í dómsmálasjóð¹, og skal það
 innheimt ásamt sektinni². — — —

FORORDNING áhrærandi uppvaxandi ungdóms con- **1736**
 firmation og staðfesting í hans skírnarnád. **13. janúar**

Vjer Chr. VI, o. s. frv. Gjörum öllum vit-
 anlegt: — — — 1³. Barna confirmation og innvígsla
 svo og þeirra opinberlegt examen og yfirheyrsla skal
 vera almenn regla og fullkomin skylda, sem öll börn í
 söfnuðinum, engu fráskildu, af hverju helzt standi og
 virðugleika þau eru, skulu óbrigðanlega til skyldast, svo
 að ekkert manngreinarálit orsaki hina minnstu misklíð
 í samkundunni. — 2. Engin börn mega confirmerast,
 sem eigi hafa áður gengið í skóla, eða verið uppfrædd í
 þeim sjerlegustu kristindómsins höfuðgreinum; en þar
 engir opinberir skólar eru stiptaðir í söfnuðinum, þá
 skulu þau fyrst af djáknanum eða öðrum hæfum manni
 leiðast til að þekkja guð, áður en þau að síðustu verða
 af prestinum uppfrædd í skilningi fræðanna, yfirheyrð og
 confirmeruð. — 3. Af því margir foreldrar gleyma fyrst
 og opt sinni skyldu í því að láta uppfræða sín börn í
 tíma, þá skal kennimaðurinn í söfnuðinum gefa góðar
 gætur að, hvort þeim börnum, sem snarlega ásetja sjer

1) nú landssjóð.

2) Sbr. tilsk. 25. júní 1869, um afplánun fjeseakta o. s. frv.

3) Sbr. lög 19. febr. 1886, um utanþjóðkirkjumenn, 11. gr.

1736 að ganga til guðs borðs (uppá hver hann í tíma skal
 13. janúar. gjöra sjer registur, að svo miklu leyti sem orðið getur),
 hefur verið af þeirra foreldrum haldið í skóla, en hafi
 þeir verið hirðulausir í því, á hann að uppörfa þá þar-
 til; vilji þeir á engan hátt láta uppfærða sín börn, og
 börnin, nær þau fram koma, eru óupplýst, þá skal
 kennimaðurinn þau ei confirmera, allt svo lengi þau
 eigi hafa betri uppfærðing fengið. — 4. Kennimaðurinn
 skal ei alleinasta í þeim vanalegu examinibus í kirkju-
 unni æfa þau börn framar öðrum með spurningum og
 andsvörum, sem framboðin verða til confirmation, heldur
 og einnig skal hann árinu áður, en hann hugar þau
 muni vilja fram koma, láta þau þess á millum, eptir því
 sem hans embættiskringumstæður eru, koma til sín í
 sitt hús, til að undirvísa þeim í þeirra kristindómi, með
 þeim hætti, að þau ei einasta fái skilning á meining-
 unni, eptir bókstafnum, í þeim nauðsynlegustu trúarinn-
 ar greinum, heldur og einnig verði upphvött til að ná
 þar af lifandi þekkingu og iðkast þar í; svo að börnin
 undireins og guðs sannindi verða þeim kröftuglega og
 alvarlega fyrir sjónir sett og innrætt, uppvekist til að
 gefa rúm sannleikanum og fái sannan smekk og andlega
 reynslu til að eptirfylgja honum í þeirra líferni og fram-
 ferði, í einu orði að segja, komist til sannrar hjartans
 og sinnisins umvendunar. — 5¹. Það confirmations-
 tímanum viðvíkur, þá skal, að dæmi þeirrar fyrstu kirkju,
 sá fyrsti sunnudagur eptir páska, sem kallaður er qvasi
 modo geniti, þar til vera skipaður; en hvar söfnuðirnir
 eru stórir, má sá fyrsti sunnudagur eptir Michaelismessu,
 eða og þar sóknirnar eru ærið stórar, sá fyrsti sunnu-
 dagur eptir nýár, þar til haldast; kennimaðurinn skal
 eptir sinni góðri skynsemi hafa gætur á, að ei verði
 mót of mörgum tekið í senn til confirmation, og að
 fremur sje gætt að þeirra dugnaði en aldri. Á þeim

1) Sbr. kgsbr. 29. maí 1744

dögum, sem skikkaðir eru til confirmation, skal prest- **1736**
urinn, daginn sem confirmationin á að haldast, haga **13. janúar.**
svo sinni prjedikun, að hún verði sem allra stytzt, svo
að öll guðspjónustugjörð með prjedikun, söng og confirm-
ation endist eins snemma og vant er, að ei verði fyrir
fólkinu tafið, eða það þurfi að finna sjer orsök til að
ganga út af kirkjunni áður en confirmationin og öll guðs-
þjónustugjörð er til enda. Þessvegna viljum Vjer allra-
náðugast, að engin communion eður sakramentis fram-
reiðsla sje á þeim dögum framin, sem confirmationin fram-
fer..... 6. Þegar líður að þeirri ársins tíð, sem confirm-
ationin og staðfestingin uppá skírnarnáðina skal hald-
ast, skulu foreldrarnir láta kennimanninn vita í tíma, að
þeir eiga börn, sem ætluð eru til að confirmerast, hver
hann láti koma til sín, heim í sitt hús, að hann vita
fái, hvernig þau grundvölluð eru í sínum kristindómi,
yfirheyri þau og uppfræði; en hvað mörgum vikum fyrir
confirmationina þvílíkt skuli gjörast, er hvers eins kenni-
manns góðri og gegnilegri skynsemi tiltrúað að athuga,
svo og að hann hegði sjer eptir þeim kringumstæðum,
sem viðkoma hans söfnuði og eptir því sem þeirra nauð-
purft útkrefur, að minnsta kosti skal þvílíkt ske hálfu
missiri áður og tvisvar í hverri viku. Á þeim stöðum,
hvar tvær eður fleiri prjedikanir eigi haldast eða em-
bættisútrjettingar eru ei svo margar, skal kennimaður-
inn taka börnin á sunnudaginn eptir messu, og um föst-
una eptir passíónsprjedikunina í vikunni, heim í sitt
hús, og uppfræða þau, því börnin eru opt í fjarlægð, og
á öðrum dögum hljóta þau að gegna sínu erfiði og
vinnu. — 7. Það uppfræðinguna í sjer sjálfri áhrærir,
þá á kennimaðurinn að kappkosta, að hann gjöri hana
svo skilmerkilega og vinsamlega, sem hann bezt getur;
og nær hann fram telur þau guðdómlegu sannindi, skal
hann við hverja grein framfæra nokkrar hjarta-gegnum-
þrengjandi uppvakningar til allra guðlegra iðkana að kost-
gæfa, þess á millum spyrji hann börnin, hvort þau hafi

1736 eigi reynt og fornumið neitt af þeim eða þeim sannleiks-
 13. janúar ins krapti í sínum sálum, og svo sem hann uppfræði
 þau öll sameiginlega, skal hann endur og sinnum taka
 það eina og annað barnið fyrir sig sjer í lagi og spyrja
 það um þess sálar ásigkomulag, hvort það merki hjá
 sjer nokkra umvendan og trú, og viti hann til hverra
 synda eitt eða annað barn er hneigt og hvernig fyrir
 því er ástatt í einhverjum sjerlegum kringumstæðum,
 skal hann af meðaumkunarsömum kærleika setja sama
 barni fyrir sjónir þess sálar eymdarlegt ásigkomulag og
 annaðhvort sýna því og gefa tækifæri til sannrar um-
 vendunar ellegar staðfesta það í því hinu góða. — 8. Ef
 kennimaðurinn reynir, að gjörðri ánægjanlegri uppfræð-
 ingu, að þau eða þau börn eru eigi í því ásigkomulagi,
 að hann megi þau confirmera, þá byrjar honum í allri
 ástsemi að setja þeim og þeirra foreldrum það fyrir sjón-
 ir, sannfæra þau þar um og ráðleggja þeim að láta því-
 líkt heilagt verk biða til næsta tíma þareptir; en vilji
 þeir ei með góðum orðum það skilja, skal hann vísa
 þeim frá, þó með þeirri forsjálni, að hvað helzt hann
 gjörir í því efni, þá sje hann alltið skyldugur það að
 forsvara, ef barnið eða þess foreldrar kunna á tilhlýðileg-
 um stöðum að kvarta yfir kennimanninum, ef þeim kann
 þykja sjer vera í nokkru þessháttar opinberlega ofþyngt
 af honum. En þau börn, sem hann sannlega reynir
 duganleg og hentug, þeim skal kennimaðurinn, þegar
 líður undir confirmationsdaginn, undirvísa um confir-
 mationens eiginlegleika, háttalag og heilagleika, að þau
 þá sjálf skuli ítreka og staðfesta þann sáttmála, sem
 guðfeðginin við þeirra skírn gjörðu fyrir þau, og að þau
 nú á þessum dögum rannsaki sig vel fyrir guði, hvernig
 þau hafi haldið sinn skírnarsáttmála, og hvort þau finni
 sig í því ásigkomulagi, sem guð hafði veitt þeim og unnt
 í skírninni, annars sjeu þau eigi verð að framkoma fyrir
 drottinn eða augsyn nokkurs kristins safnaðar. — 9. Kenni-
 maðurinn skal átta dögum áður láta söfnuðinn vita, nær

confirmationin skal haldast; en á confirmationsdeginum **1736** skal hann af kostgæfni leita þess efnis, með hverju hann 13. janúar í sinni þrjedikun útpýði þessa gjörnings viktugleika og jafnframt uppörfi gjörvallan söfnuðinn til hjartanlegrar bænar fyrir þeim, sem þá skulu confirmerast; þessvegna skal hann sjálfur af þrjedikunarstólnum, ásamt söfnuðinum, ákalla guð með hjartnæmri bæn. — —

*KONUNGSBRJEF (til biskupanna í Danmörku og **1738** Noregi) um legorð andlegrar stjettar manna 9. maí.

Chr. VI o. s. frv. Það mundi vafalaust hneyxla menn allmikið, ef Vjer allramildilegast tækjum til greina í hvert skipti og án nokkurs greinarmunar allraþegnsamlegust bænarskjöl þau, er nú um tíma hafa tíðara en áður komið til Vor frá stúdentum og jafnvel stundum prestum, um að eigi verði á því tekið, þótt konur þeirra hafi orðið ljettari of snemma eptir brúðkaupið, og veittum þeim allramildilegasta uppreisn Vora, enda má með rjettu krefjast þess af þeim, sem annaðhvort eru þegar, eða ætla að verða, kennarar í kirkju guðs og söfnuði eða í skólunum, að þeir sjeu óflekkaðir af syndum þeim, sem teljast með bersýnilegu holdsins athæfi, og sem auk þess er eigi hægt að leyna. Fyrir því gefum Vjer þjer hjermeð til vitundar, að til þess að stemma stigu fyrir slíku hneyxli framvegis höfum Vjer ákveðið, að eptirleiðis skuli farið svo sem nú skal sagt með slík bænarskjöl, hvort heldur þau koma frá prestum eða stúdentum. — 1. Um presta þá, er verða brotlegir gegn guðs lögum og 2. bók 11. kap. 13. grein Vorra allramildilegustu laga,¹ fer beinlínis framvegis eptir því sem ákveðið er í lögum. — 2. Að því er kemur til stúdenta eða annara,

1) Norsku laga 2. 11. 13., sem vitnað er til að ofan, hljóðar svo: Nú giptist prestur kvennmanni, er annar hefur áður legið, eða hann verður uppvis að því, að hafa samrekkst konu sinni áður en þau voru saman vigð í hjónaband, og skal hann þá missa embætti sitt eptir undangengna löglega málssókn.

1738 sem legorðssekir hafa orðið og ætla að sækja um prests-
 9. maí. djákna- eða skólaembætti, þá skal a) farið beint eptir
 lögunum¹ að því leyti, og hinum legorðsseku eigi leyf-
 ast að leita uppreistar fyrir en þau 2 ár eru liðin, sem
 lögin áskilja; b) skal slíka uppreist aldrei veita þeim,
 er legið hefur stúlku, sem honum sem lausakennara,
 skólahaldara, barnaspyrjanda eða á* annan hátt var
 trúað fyrir að kenna, hvort sem hún var af ríkum eða
 fátækum komin, og hvort sem hann átti hana síðar
 eður eigi. — 3. Þá er þau 2 ár, sem að ofan eru
 nefnd, eru liðin, og stúdent eða einhver annar vill beið-
 ast allramildilegastrar uppreistar af Oss til þess að
 geta fengið prests- djákna- eða skólaembætti, þó að hann
 hafi orðið brotlegur svo sem áður er greint, þá skal
 hann útvega og hafa með sjer skilríki fyrir því: a) að
 stúlkan, sem hann varð brotlegur með, hafi eigi verið
 skyld honum í forboðna liðu, eða honum verið trú-
 að fyrir henni til kennslu, svo og að hann hafi eigi
 orðið brotlegur nema í þetta eina sinn; b) hvort hann
 hafi átt stúlkuna sem hann fjell með eður eigi; c) hvern-
 ig hann hafi hegðað sjer bæði fyrir og eptir, en einkum
 hverjar alvarlegar tilraunir hann hafi til gjört að bæta
 ráð sitt, um kristindóm hans, gjafir og aðrar kringum-
 stæður.

1740 KONUNGSBRJEF (til stiptamtmannsins) um portions-
 6. maí reikninga bændakirkna.

Chr. VI. o. s. frv., — Fyrir því er það, eptir

1) Norsku laga 2. 2. 5., sem hjer er átt við, hljóðar svo:
 Ef stúdent verður legorðssekur, þá má eigi eptir fyrsta brot
 hans, veita honum skóla-, djákna- eða prestakall, fyren að 2 ár-
 um liðnum. Skal hann þá, ef hann vill kall fá, sýna biskupi
 fullnægjandi vottorð um líferni sitt og betrun og auk þess
 leyfi konungs til að mega þjóna kalli, en eigi skal þó veita
 honum kall í þeirri sókn þar sem brotið var drýgt. En verði
 hann brotlegur á þennan hátt í annað sinn, þá á hann aldrei
 í prjedikunarstól að koma.

þessum atvikum málsins og allra þegnsamlegastri tillögu **1740**
þinni, Vor allramildilegasti vilji og boðorð, að á Íslandi **6. maí**
skuli eptirleiðis eins og hingað til gjörð reikningsskil
fyrir portiönum kirknanna.¹

TILSKIPAN um vitnastefnur og þeirra ítrekanir, falls- **1741**
málsbætur og vitna afheyrslu, etc.² **3. marz**

Vjer Chr. VI. o. s. frv., Gjörum öllum kunnugt:
að Vjer með sjerlegri misþóknun höfum orðið varir við,
hversu vitnasakir við suma rjetti í Voru kongsríki Dan-
mörku og Norvegi skulu standa óútkljáðar í langa tíma,
og þar að auki ýmislegar óreglur ske við afheyrslu vitn-
anna ástundum, sökum vitnanna þrjózku í að mæta
eptir stefnunum, líka og vegna stefnandanna eigin for-
sómunar, og stundum vegna partanna og þeirra full-
mektugra frekju og óafsakanlegs athæfis, er opt skal
hafa æfzt og viðgengizt rjettinum til hnekkis; því höfum
Vjer, til að hindra og aftaka þessháttar ósæmilega rjett-
artálmun og misbrúkun, allranáðugast álitið nauðsyn-
legt hjer um að bjóða og tilskipa þannig sem eptir fylg-
ir: — 1. Uppá það, að hver og einn, sem til vitnisburðar
stefnist, viti, að það er hans sönn skylda, að segja hvað
hann veit, þegar hann er til þess krafinn, undir það í
lögnum ákvarðaða straff, sem og til þess, að euginn
geti afsakað sig með því, að hann hafi ekki undir lag-
anna straff verið stefndur, nje heldur dómarnir fái
skotið því fyrir, að þeir ekki kunni dæma það, hvar
uppá ekki sje stefnt, þá viljum Vjer allranáðugast, að

1) Tilefnið til úrskurðar þessa var, eptir því sem segir í
inngangi konungsbrjetsins, að nokkrir bændakirkju-eigendur
höfðu kvartað yfir því, að biskup og prófastar kröfðust af þeim
árlegs reiknings um svonefndar portiönir kirknanna, en slíkan
reikning þóttust þeir eigi vera skyldir að gjöra, “meðan þeir
hjeldu kirkjunum og áhöldum þeirra í tilhlýðilegu standi hvort
sem kirkuportiönirnar hrykkju til þess eða eigi.”

2) Sbr. tilsk. 15. ágúst 1832, 13. gr.

1741 allar stefnur til vitnisburðar, hvort heldur þær eru skrif-
 3. marz legar eður munnlegar, skuli með berum orðum tiltaka, að þau stefndu vitni, í hverri helzt stjett og standi sem þau vera kynnu, innkallist undir fallsmálsbætur. Þetta skulu dómarnir nákvæmlega aðgæta bæði við stefnanna útgefningu, þegar þær veitast af rjettinum, og eins við þeirra viðtöku, þegar þær koma í rjett; og skyldi það seinnarneir henda, að nokkur stefna til vitnisburðar kæmi fyrir rjett, í hverja þetta atriði vantaði, þá skal dómarninn strax vera skyldugur, án frekari málalengingar, að frávísa þvílíkri stefnu uppá saksóknarans kostnað. — 2. Þegar vitnin eru þannig, undir fallsmálsbætur stefnd, og þó annaðhvort öll eða nokkur ekki mæta, án þess að gefa til vitundar sínar löglegar hindranir, og þar með auðsýna rjettinum tilbærilega hlýðni, þá skal dómarninn ákvarða þeim ókomnu vitnum vissan tíma til að mæta undir fallsmálsstraff,¹ og skal sá, sem stefnt hefur, tafarlaust taka þessa ákvörðun skriflega, sjá til að hún verði löglega birt og rjettinum afhent á tilteknum tíma. En gefi það vitni, sem ekki mætir, sín forföll til kynna, og þannig gegni stefnunni, þá skal dómarninn meta þessa forfalls gildugleika og skjóta málinu á frest til löglegs tíma, þá vitnið er skyldugt undir fallsmálsbætur að mæta. — 3...4. Mæti vitnið, sem þannig bæði með stefnunni og hennar ítrekun er aðvarað um sínar fallsmálsbætur, enn þá ekki á tilteknum tíma, þá skal dómarninn án allrar hjáhliðrunar eða undandráttar strax á þinginu dæma það ókomna vitni fyrir þess þrjózku og óhlýðni gegn rjettinum til að borga fallsmálið, saksóknaranum og konginum með 10 lóðum silfurs hvorum, og þó engu að síður vera skyldugt til, undir sama straff, að mæta næsta þingdag sem því fyrirleggst. — 5. Þessar fallsmálsbóta ályktanir, með þar í inniföldum stefnu-ítrekunum, skal sá, sem stefnt hefur, ekki einungis án

1) Sbr. tilsk. 3. júní 1796, 1. og 3. gr.

1741

3. marz

undandrátтар fá útskrifaðar og auglýstar og þar eptir framlagðar í rjettinn á ákveðinni tíð, undir það straff, sem §. 3. umgetur,¹ heldur skal hann og láta Vora fógeta eða rjetta viðkomendur úttaka bætunar; en forsómi hann það, þá skal hann fyrir sína hjáhliðrun borga til justitskassans 2 lóð silfurs, og paraðauki vera Oss ansvarlegur fyrir þeim hluta bótanna, er Oss bar, svo framt hann, sökum ólöglegs undandrátтар, skyldi tapast. Þess vegna er það einnig Vor allranáðugasta skipan, að Vorir fógetar og aðrir viðkomendur skuli strax sem óskað er, jafnvel án undangangandi auglýsingar, úttaka hjá þeim seku þessháttar fallsmálsbætur, nema því að eins, að yfirjettarins stefna þar uppá framvísist. — 6. Til þess að Vor alvarlegi tilgangur, um þverbrotinna vitna þvingun, geti til hlítar náð sinni verkun, þá viljum Vjer allranáðugast að með öll vitni, sem af mótþróa hafa ekki mætt, en hefur þó verið löglega stefnt, skuli verða farið á áður sagðan hátt, uns þau auðsýna Oss og Vorum lögum þá tilbærilegu og skyldugu hlýðni, hvað yfirjettirnir skulu nákvæmlega aðgæta í dómum sínum, svo opt nokkur fallsmálsúrskurður verður undir þá stefndur; en ef svo kynni til að bera, að nokkurt þverúðarfullt vitni hefði með ólöglegum undanbrögðum eður og ógrundaðri appellation svo lengi dregið tímann, að aðalmálið, í hverju þess vitnisburðar var leitað, yrði fyrir aðra upplýsingu á enda kljáð, og hans vitnis þyrfti ekki framar, þá skal dómarrinn, fyrir því líka hans vjelafulla þrjózku og Vorra laga forakt, uppáleggja honum töluvert peningastraff, til guðlegrar brúkunar og til justitskassans, eptir stjett hans formeun og málavöxtum. — 7...8. Þegar stefnandinn, sökum löglegra forfalla, ekki getur sjálfur mætt eður látið yfirheyra þau stefndu vitni á ákveðnum tíma, og honum þessvegna er frestur gefinn, þá skal dómarrinn til halda honum á eigin kostnað löglega

1) 2 lóð silfurs til dómsmálasjóðs (landssjóðs).

1741 að birta bæði vitnum og málsparti þann tiltekna þing-
 3. marz dag, nema því aðeins, að þeir sjeu til staðar á þinginu,
 og þessvegna um frestinn fullkunnugt. — 9. Biður nokkur
 um frest í einhverri aðalsök, til að leiða vitni, þá má
 honum af dómaranum eptir sannsýni og hlutanna kring-
 umstæðum gefast svo langur frestur, að hann hæglega
 geti vitnin yfirheyrt og fengið þingsvitnið útskrifað; þeg-
 ar sá ákvarðaði þingdagur kemur, ber þeim, sem þing-
 fresturinn var veittur, annaðhvort að framleggja það
 tekna þingsvitni, ellegar og skírteini frá þeim rjetti, hvar
 vitnin áttu að leiðast, að það ekki hafi verið mögulegt
 á þeim gefna tíma að útvega þingsvitnið, enn þótt hann
 hafi varið allri kostgæfni þar til; og í þessu tilfelli má
 og á fresturinn að lengjast af dómaranum; en ef að sak-
 sóknarinn á þeim tiltekna þingdegi ekki framleggur það
 tilætlaða þingsvitni, ellegar skírteini um orsökina til
 þess undandrátta, þá sje haldið áfram með aðalsökina,
 eins og að aldrei hefði verið neinn frestur kjörinn eða
 veittur. Finnist það og að nokkur málseigandi eða full-
 mektugur hafi beiðzt þingfrests einungis til málalenging-
 ar og mótpartinum til kostnaðar, þá ber dómaranum,
 þegar til atkvæða kemur, að dæma bæði málseiganda og
 hans umboðsmann, ekki einungis í sektir, heldur og til
 að bæta mótpartinum allan þar af orsakaðan kostnað
 og skaða.¹ — 10. Þegar málspartar eða fullmektugir
 finnast að hafa með óþarfa vífilengjum eður krókalögum
 dregið vitnaleiðslu eður ómakað dómaraann með ónauð-
 synlegum úrskurðum, ellegar og, eptir gjörða aðvörun,
 haldið áfram með ein og önnur málinu óviðkomandi
 spursmál, skal þess í aðaldóminum minnzt verða, og
 þeir dæmdir í tilbærilegar sektir, eptir málavóxtum. —
 11. Þegar vitni skulu leiðast, þá er það undir saksókn-
 arans kjörum komið, hvort hann kys heldur að vitnið
 sjálft skuli skýra frá, hvað því um sökina er kunnugt,

1) Sbr. tilsk. 3. júní 1796, 10. gr.

ellegar hann vill með spurningum ná vitnisins svari; hvort **1741**
sem hann heldur útvelur, þá skal vitnið einungis tala til **3. marz**
rjettarins og fyrir honum, og má enginn, hvorki máls-
eigendur, þeirra fullmektugir, nje aðrir, hver sem vera
kynni, tala frammi, eða glepja fyrir, á meðan vitnið tal-
ar, enn síður leggja því orð í munn, afbaka þess fram-
burð, eða leitast við að fá hann öðruvísi innfærðan í
þingbókina, heldur en vitnisins eiginleg orð og meining
hefur verið; ekki heldur má sá spyrjandi laga þannig
spursmálið, að því einu verði svarað, er hann vill, held-
ur skal dómariinn einungis vera sá, er vitnið á málstað
við, og til hvers viðkomendur eiga að halda sig, ef þeir
hafa nokkuð að ámálga við vitnisins framburð. Hvaða
spursmál sem annarhvor parturinn hefur til vitnisins að
framsetja, skulu þau með dómarans leyfi af skrifaranum
innfærast í þingbókina, og móttækur dómariinn sjálfur, en
enginn annar, vitnisins svari þar upp á, eptir að það er
því skýrlega lesið af þingbókinni, og lætur dómariinn skrif-
arann innfæra vitnisins svar sem svo les því það; þar
vitnið sjálft á að segja til, hvort það í sínum orðum og
meiningu rjettilega er bóksett, og ef að nokkur um-
breyting eður viðbót sker þar við, þá á hún sömuleiðis
rjett að tilfærast þingbókinni.—12. Finni nokkur af pört-
unum nauðsynlegt tilefni af vitnanna svörum til að gjöra
ýtrari spursmál, þá sje farið með það á sama hátt og
eptir dómarans tillátssemi.—13. Finni dómariinn nokkurt
vitni óstöðugt í sínum framburði, þá á hann að aðvara
vitnið um það með hæglæti, og gefa því tíð til að hugsa
sig vel um, einkum ef það sker af einfeldni og skiln-
ingsleysi um spursmálsins eiginlegu merkingu, og í þessu
tilfelli á dómariinn að framsetja og laga þannig spurs-
málið, að þess rjetta meining sje vel skiljanleg, svo að
vitnið ekki truflist.—14. Enginn partur eða fullmektug-
ur nje aðrir við rjetti nálægir mega dírfast, án þess dóm-
arinn gefi þar til leyfi, að tala við þau stefndu vitni,

1741 eptir að rjetturinn er settur, og á meðan hann er hald-
3. marz inn, enn síður freista vitnanna, hvað þau muni bera, eður leggja þeim orð í munn, heldur skal sjerhver, sem við rjettinn er nálægur, með allri virðingu vera fámálugur, stilltur og ekkert annað tala, en það, er hann hefur til þingbókar að láta færa. Breyti nokkur hjer á móti, þá skal dómariinn láta setja nafn hans í þingbókina, með alvarlegri áminningu, að heiðra kongsins rjett; haldi hann engu að síður áfram í þessari vanskikkun, þá, ef hún er framin af málsparti eður fullmektugum, skal dómariinn ákvarða honum að gjalda 2 lóð silfurs til justitskassans, en í annað sinn tvöfalt, og skulu þessar bætur lúkast þegar á þinginu, annars hafi dómariinn makt til að láta gripa hinn seka og setja í varðhald, þangað til hann borgar. Skeður það optar og af þvermóðsku, þá fellist hann í töluverðari bætur, eður uppáleggist annað straff, eptir stjett hans og ástandi og yfirsjónarinnar ásigkomulagi; en sje þess konar ósæmilegt framferði framið af einhverjum óviðkomandi, sem við rjettinn er nálægur, en hefur þó enga hlutdeild í málinu, þá hefur dómariinn myndugleika til, svo framarlega sem hinn ekki gegnir þeirri fyrstu aðvörun, að reka hann út frá rjettinum, og ef hann lætur ekki að því, þá að láta draga hann út.

1744**29. maí**KONUNGSBRJEF (til biskupanna) um confirmation¹.

Ch r. VI., o. s. frv., — — — 1. Skal confirmatíonin fram fara og haldin vera í Skálholts og Hólabiskupsdæmi í Íslandi sunnudaginn fyrir Úrbanusmessu; en hvar söfnuðirnir eru stórir, skal hún ogsvo haldast sunnudaginn fyrir Michaelismessu.— 2. Nær það við ber, að mikið óveður, fjúk, vatnavöxtur og annað þvífíkt hindrar söfnuðinn að fara til kirkjunnar á þeim tiltekna degi, þá

1) Sbr. tilsk. 23. marz 1827, um vald biskupa til að veita undanþágur frá fermingartilskipunum.

skal confirmatióin haldast á næsta sunnudegi þar eptir. **1744**
 — 3. Með því þess gefst raun, að börnin geta optsinnis **29. maí**
 ekki komizt til annarar kirkju fyrir vatnsföllum eður
 öðrum lögmætum hindrunum, og það sýnist að vera hent-
 ugast, að confirmatióin skeði í þeirri sókn, hvar börnin
 eiga heima, til þess að sá söfnuður hafi ogsvo nytsemd
 þar af, þá er það allranáðugast leyft þeim prestum, sem
 hafa eina eður fleiri annex-kirkjur, að confirmera [þau
 ungmenni í þeirri-sömu annex-kirkju] ¹, sem eru þræpareruð
 til confirmatióin, á næsta sunnudegi eptir þá daga sem
 til eru teknar í fyrsta pósti, og hvar þar eru fleiri en
 ein annexía, þá á þriðja sunnudegi þar eptir.— 4. Allir
 prestar skulu eptir þeim 4. artic. í confirmatións-for-
 orðningunni, gæta þess nákvæmlega, og með allri vand-
 læting, sjerhver í sínu kalli og embætti, að það sem
 börnin, er eiga að confirmerast, svara til spurninganna í
 þeirra kristindóms þekkingu, sje ekki einungis innifalið í
 minninu án skilnings og athuga, heldur skulu þeir, eptir
 hljóðan þess sama articula, kenna þeim þannig, að þau
 geti fengið eina lifandi þekking og framkvæmi það sem
 þau lært hafa, til nytsemda og kristindóms iðkunar í
 verkinu, til þess að ungdómurinn, þá guðs sannindi verða
 innprentuð hjá honum með alvörugefni, kynni að upp-
 vekjast til að gefa sannleikanum rúm, og að eptirfylgja
 honum í lifnaði og framferði, einnig að hann fái rjetta
 umbreyting hjartans og hugskotsins. Og með því það
 er kunnugt, að sá ósiður hefur verið næsta algengur að
 taka börn svo ung til confirmation, að þau hafa verið
 9., 10., 11. eður 12 ára, eins og þau hafa og hingað til
 verið tekin til altaris, þá viljum Vjer allranáðugast, að
 eitt barn skuli að minnsta kosti hafa náð þeim aldri,

1) Þýðingin (sem er staðfest af Ludvig Harboe kirkju-visi-
 tator), er hjer eigi nákvæm, og ætti í stað þeirra orða, sem
 eru innan hornklofa, að koma: „í annex-kirkjunni þau ung-
 menni, er til hennar heyra og sem“

1744 fyr en það leitar confirmation, að ráða meg, að það geti
 29. maí athugað með góðri eptirtekt, hversu heilagt og hávigt-
 ugt það sje sem hjer gjörist¹.— 5. Svo að ungdómurinn
 meg uppvekjast til að vilja læra með kostgæfni að lesa
 á bók, þá viljum Vjer allranáðugast, að eitt barn að
 minnsta kosti, hvar einhver er læs til heimilis hjá for-
 eldnum þeirra, húsbændum eður nákomnum, læri að lesa
 á bók, áður en það kemur til confirmation².— 6. Það
 skal skipa prestunum í hvorutveggja stipti, að sjer-
 hver einn af þeim strax útvegi sjer eina bók að skrifa
 þá í, sem hafa verið teknir til confirmation, hvað þeir
 og [eptirmenn þeirra í embættinu framvegis og ávallt
 skulu halda áfram að gjöra³.— 7. Prestarnir í hvoru-
 tveggja biskupsdæmi skulu láta biskupinn vita á hverju
 ári, hversu mörg börn að hafi verið confirmeruð í sjer-
 hvers sókn, svo og hvort og hversu lengi eitt og sjer-
 hvert hafi þegið uppfræðing af prestinum, svo að bisk-
 upinn fái vitað, þegar hentugleikinn svo fellur, hvaða
 grundvöll barnið hafi fengið á þeim tíma; hvar fyrir börn
 þau, sem hafa verið confirmeruð, skulu án allra undan-
 bragða koma til kirkju, þegar biskupinn visiterar í sjer-
 hverjum stað, til þess, að því gjör verði vitað, hvort
 Vorri allranáðugustu skikkun hafi allraundirdánugast verið
 eptir lifað í öllum greinum.

1744 Forordning áhrærandi ungdómsins catechisation á
 29. maí Íslandi.

Vjer Chr. VI., o. s. frv., Gjörum öllum vitanlegt :
 — — — 15. Svo að hjer um⁴ verði því gjör vitað, þá
 skal hver prófastur visitera árlega⁵ í sínu prófastsdæmi,

1) Sbr. tilsk. 25. maí 1759, um fermingu.

2) Sbr. kgsbr. 2. júlí 1790.

3) Orðin frá [vantar í þýðingu Harboe's.

4) Um uppfræðing barna í söfnuðunum.

5) Sbr. erindisbrjef biskupanna, 1. júlí 1746, 21. gr.

þegar superintendentinn visiterar ekki í því hjeraði, og skal hann þá nákvæmlega grennslast eptir um ásigkomulag prestanna og sóknarinnar og einkanlega ungdómsins, og síðan greina sínum biskupi af öllu þessu, hversu hann hafi fundið hvorutveggju að vera í áðurtjeðu; og skal prófasturinn, sem hefur það, hvað lögin leyfa, fyrir það, af þeim kirkjum, er geta betalað, þar á móti visitera þær fátækustu kirkjur, sem ekkert geta úti látið, fyrir alls ekkert¹. Sú kirkja, fyrir hverri sjálfum prófastinum er trúað, á, þegar hún er annars svo á sig komin, að um hana má tvíla, að visiterast af einum öðrum skikkanlegum og dugandis presti, hvern prest superintendentinn skipar þar til, þangað til hann getur sjálfur komið í sína venjulegu visitation; og á prófasturinn að betala þeim presti svo mikið fyrir þá visitation, sem annars ein kirkja betalar, er hefur sömu inntektir

FORORDNING um húsvitjanir á Íslandi.

Vjer Chr. VI., o. s. frv., Gjörum öllum vitanlegt: — — — 1. Prestarnir á Íslandi skulu, hver einn fyrir sig, vera skyldir til, í minnsta máta tvisvar á ári, að vitja þeirra safnaðar í þeirra hús og hýbýli, og það hvers húss og bústaðar í þeim sama; en hvar sóknin er lítil, ellegar engin annexía finnst, skal hann optar taka sjer fyrir þessa nauðsynlegu höndlun, hvar með prófasturinn í hverju hjeraði skal hafa kostgæflega tilsjón, og sömuleiðis biskupinn með sjerhverju tækifæri alvarlega tilhalda honum viðkomandi próföstum og prestum, að þeir forsómi hjer ekkert í. Finnist nokkur prestur vanrækin þar í, þá áminnist hann í fyrsta sinni af prófasti, en verði það annað sinn, þá multerist hann eptir síns kalls inntekt, og sinni formegan, hverri peningamulet að víxla skal til fátækra barna uppfræðingar.— 2. Tímann, á hverjum þessi húsvitjan skal fram fara, er prestinum leyft sjálf-

1) Sbr. tilsk. 27. jan. 1847, 5. gr.

1746 um að útvelja, þó svo, að þar til sjeu útsjeðir þeir tím-
 27. maí ar á árinu, sem sóknarfólkinu eru hentugastir, og það
 er sem allra flest heima, upp á það að nytsemdin, hvar
 að allt lítur, fái orðið þess stærri. — 3. Áður en þessi hús-
 vitjan byrjast, skal presturinn saman bera við sína með-
 hjálpara, og af þeim sannspyrja ásigkomulag sjerhvers
 heimilis og persónu, upp á það að hann fyrirfram geti
 haft þeim mun vissari undirrjettingum eins og sjerhvers
 framferði; og skulu meðhjálpararnir vera skyldir til,
 eptir lögmálsins tilskipan og þeirra samvizku, að gefa
 til kynna, hvað þeim hjer í kann að vera vitanlegt, hvar
 á mót um nöfn þeirra, þá þess finnst þörf, skal pagað
 vera. — 4. . . . — 5. Presturinn skal nokkrum tím-
 um, og hið minnsta sunnudaginn fyrir, kunngjöra það
 söfnuðinum af prjedikunarstólnum, hverra húsa hann í
 þeirri viku ætla að vitja, og áminna þá að vera heima
 og í þeirra húsum til staðar í ákveðinn tíma; auðsýni
 sig nokkur í því mótfallinn, og reisir að óagtaðri þeirri
 undangengnu aðvörun, án allra nauðsynlegustu orsaka, í
 burt frá sínu heimili, eður lætur sig á annan hátt finna
 þverbrotinn við prestinn í þessari honum tilskipuðu út-
 rjettingu, þá skal presturinn gefa það til vitundar fyrir
 viðkomandi verzlegu yfirvaldi, hvert eð mótmælalaust
 skal aðstoða hann og multera þann mótpróanlega í
 fyrsta sinni 2 mörkum dönskum, eður meira, eptir sak-
 arinnar ásigkomulagi, til uppfræðingar fátækra barna;
 svo skal og muletin við viðvarandi mótstriðu upphækk-
 ast, hvert eð ekki einasta á að skiljast um húsfeður
 og húsmæður, heldur og um þjónustufólk; sömuleiðis
 skulu foreldrarnir vera skyldugir til að gjöra reiknings-
 skap fyrir þeirra börn, þá þau finnast ei að vera til staðar;
 finnist yfirvaldspersónan sjálf sek í óhlýðni hjer í, skal
 amtmaðurinn, eptir kringumstæðum, til áður tjeðrar brúk-
 unar álíta hann með tilbærilegu straffi; en yfirfalli nokkur
 prestinn á reisunni í hans húsvitjan, eður í öðrum em-
 bættisútrjettingum, þá straffist hann svo sem sá, er yfir-

fellur prestinn eptir guðspjónustugjörð, og standi opin- **1746**
 berar skriptir, og straffist þar að auki á kroppinum, hvar **27. maí**
 með og allir þeir eiga að álitast, sem á einhvern hátt
 uppegna nokkurn til óhlýðni á móti prestinum¹. — 6.
 Allir þeir, sem eru við sjósiðuna til að fiska, eður Vest-
 mannaeyjum, eða svokallaðir lausamenn, skulu nm þann
 tíma þeir dvelja þar, í tilliti til þessarar húsvitjunar, á-
 litast sem prestsins eigið sóknarfólk, auðsýna honum alla
 hlýðni og virðing, og vera við, þá það er ekki öldungis
 ómögulegt. Sýni þeir sig á nokkurn hátt mótþróanlega
 prestsins kristilegum áminningum, þá straffist þeir af
 þess pláss verzlegu yfirvaldi, svo sem í 5. articula ákveð-
 ið er. — — —

TILSKIPAN hvar með eitt og annað um skriptastól- **27. maí.**
 inn og altarisgöngu á Íslandi er regulerað.

TILSKIPAN um húsagann á Íslandi.

3. júní

TILSKIPAN um stiptsprófasta.

10. júní

*ERINDISBRJEF fyrir biskupana á Íslandi.

1. júlí

— — — 11. Biskupinn í Hólastipti skal hafa visiterað
 allar kirkjur í stipti sínu á 3 árum, nema það sannist,
 að sjúkdómur eða aðrar óhjákvæmilegar tálmanir hafi
 verið því til fyrirstöðu. En biskupinn í Skálholts stipti
 skal hafa lokið því 5. eða 6. hvert ár, þar sem það
 stipti er mjög víðlent, hættulegt yfirferðar og örðugt. —
 16. Til þess og að komast hjá öllum þrætum, er af
 skorti áreiðanlegra skilríkja geta risið um eignir kirkn-
 anna, rjettindi þeirra og kúgildi þau, er standa á jörðum
 prestakirkna og bændakirkna, skulu, samkvæmt allra-
 þegnsamlegustum tillögum fyrri biskupa, þessar bækur,
 er nú skulu taldar, nefnilega: í Skálholts stipti² hið gamla

1) Sbr. nú alm. hegningarlög 25. júní 1869, 12. kap.

2) Sbr. kgsbr. 5. apríl 1749.

1746 kirkjuregistur eða máldagabók Vilchins biskups, samið 1. júlí árið 1397, og í Hólastipti: a. registur og máldagabók Jóns biskups Eiríkssonar frá 1360, b. Pjeturs biskups frá 1394, c. Auðunar biskups frá 1398, d. Ólafs biskups Rögnvaldssonar frá 1461, og e. Sigurðar prests, sem samið er eptir siðaskiptin, eptirleiðis vera álitnar áreiðanlegir og authentiskir kirkjustólar og máldagabækur í Skálholts og Hóla stiptum, og skal eptir þeim dæma og útkljá allar þrætur um eignir kirkna og rjettindi þeirra. En komi nokkur fram með langvarandi hefð, yfir 100 ára, eður og brjef og skjöl, er augljóslega sýni, að nokkur eign, rjettindi eður kúgildi ólöglega sje komin undan kirkju, sem henni er eignað í fyrtjeðum máldagabókum eður og síðan hefur verið lagt til hennar, þá skal stiptamtmaður Vor, sem þá verður, og hlutaðeigandi biskup dæma með nokkrum skynsömum mönnum um hefð þessa eður hið framlagða skjal, hvort rjett sje, áður en dæma má eptir því. Að öðru leyti má eigi dæma eptir fyrgreindum máldagabókum, að því er snertir inventaria kirkna í báðum stiptum, svo sem ornamenta og instrumenta kirknanna, heldur eptir bókum þeim, sem eptir siðaskiptin hafa samdar verið af hinum evangelisku biskupum. — 17. Biskupinn skal prýsta bændakirkjueigendum og svonefndum beneficiariis til að halda kirkjum sínum með ornamentis og öðru í forsvaranlegri hefð og standi, og að hafa kirkjurnar svo stórar, að þær rúmi alla meðlimi safnaðarins. Svo skulu þeir og gjöra fulla grein fyrir tekjum kirknanna og gjöldum; og verði ólöglegur dráttur á því eða gangi kirkjan úr sjer, skal amtmaður hefja, fyrir kirkjunnar hönd, málssókn gegn eigendunum, en beneficiariis skal refsað samkvæmt konungsboðinu frá 1708. Auk þess skal bændakirkjueigandi og erfingjar hans safna svo fje, að nægi, ásamt öðrum tekjum kirkjunnar, til að

byggja hana upp af nýju. — 21. Biskuparnir skulu, hver **1746**
 í sínu stípti, sjá um það, samkvæmt þarum útgengnum **1. júlí**
 konungsboðum, að prófastar þeir, er þeir eru yfir skip-
 aðir, vísiteri árlega, hver í sínu prófastsdæmi, og sendi
 biskupi um það nákvæma, greinilega og áreiðanlega
 skýrslu, svo og tillögu um, hvernig ráða megi bót á því,
 er ábótavant þykir, til þess að biskup geti síðan rann-
 sakað það betur og gjört ítarlegri skýrslur og tillögur
 um það til general-kirkju-inspections-kollegiums Vors.
 Óhlýðnist nokkur prófastur boði þessu, án þess gild or-
 sök sje til, skal honum hegnt svo sem biskup álitur
 hæfilegt vera, með sekt til fátækra prestsekkna. En
 með því að þau prófastsdæmi eru til, svo sem í Skálholts
 stípti: Múlasýsla, Rangárvallasýsla, Ísafjarðarsýsla og
 Árnessýsla, og í Hólastípti Þingeyjarhjarað, sem pró-
 fastarnir geta eigi komizt yfir að visitera að öllu leyti,
 sem vera skyldi, á hverju ári, svo að þeirra eigin söfn-
 uður og heimili eigi biði hnekki af, þá skal biskup gjöra
 þá skipun á, að hvorki sje próföstunum íþyngt um of
 nje visitatiur dragist um skör fram, heldur sje þeim
 lokið í hverju hjeraði á 2 árum. — 22. Þá er prófastur
 deyr eða fer frá á annan hátt, skal það leyft vera hlut-
 aðeigandi biskupi að skipa fyrir Vora hönd til prófasts
 einhvern guðhræddasta, ráðvandasta, reglusamasta og
 lærðasta prestinn, og skal hann eigi skyldur að stað-
 festa þann sem prófast, er kosinn verður með flestum
 atkvæðum af klerkdómi hjeraðsins. Þó skal biskupinn
 sjálfur gæta sín, að hann eigi fyrir vináttu sakir eða
 frændsemi skipi þann mann í þetta embætti, sem til
 þess er óhæfur, og sætir hann að öðrum kosti lagaákæru
 fyrir. — 31. Biskupinn skal sjá um, að prestar þeir,
 er hann er yfirskipaður, hafi bækur, er þeir riti rjett í:
 a, konungleg boð, acta synodalia og umburðarbrjef bisk-
 upanna, og skal það allt orðrjett rita; b, fædda gipta
 og dána; c, fermda; skulu þessar þrjár bækur ávallt vera
 kirkjunnar eign, og skal biskupinn í hvert skipti sem

1746 hann visiterar þar, rita í hverja þeirra, að hann hafi
 1. júlí sjeð hana; d, biskupinn skal og sjá um, að prestarnir
 semji regluleg sálnaregistur, einkanlega um nöfn ungl-
 inga, aldur þeirra, kunnáttu í bóklestri og framfarir, og
 skulu þau sýnd biskupi á yfirreið hans, til þess að hann
 geti sjeð, hvort þau eru í reglu, og ef á þarf að halda,
 látið uppi áminningar sínar og bendingar um betri til-
 högun á þeim. — — — 56. Ef maður beiðist úr stiptskist-
 unni eptirrits og upplýsingar um kirkjur, lóð þeirra og
 eign, rekatrje, landamerki, kúgildi og annað þvílíkt,
 skal biskupinn láta honum það mótmælalaust í tje, en
 þó skal sá, er eptirrits beiðist, annaðhvort láta rita það,
 eða þóknast biskupi fyrir.

1747 KONUNGSBRJEF um gegnumdregnar kirkjubækur.

19. maí Fr. V., o. s. frv. Næstliðinn 6. aprílís hefur þú,
 herra biskup Ólafur Gíslason, Oss hið allraundirdánug-
 asta fyrir sjónir leitt, að kirkjurnar á Voru landi Íslandi,
 svo mikið þjer er kunnugt, hafi enga kirkjubók, sem þó
 á að vera eptir lögunum, svo að biskupinn eður pró-
 fasturinn, nær þeir visitera, kunna engan reikning fá,
 og hafa ekkert ánægjanlegt að styðja sig við, hversvegna
 hinir fyrri biskupar hafa hlotið að gezka uppá, hvað mikil
 væri kirkjunnar árleg inntekt, og til þess sama hjálpað
 sjer við hreppstjóra reikninga, með því kirkjan hef-
 ur þar jafna tíund við fátæka, og hafa menn þá fundið,
 að kirkjurnar hafa átt mikið hjá sínum proprietariis;
 þar fyrir, með því þetta regluleysi færir með sjer stóran
 бага, nær kirkjur verða visiteraðar þar í landi, þá gefum
 Vjer yður hjermeð til vitundar, að Vjer eptir slíkum
 kringumstæðum, sem og eptir þinni, þú stiptamtmaður
 Ooksen, hjer um fenginni undirvísan, allranáðugast
 höfum gott fundið að skipa og bjóða, að við hverja
 kirkju á Íslandi skuli af beneficiariis og proprietariis
 gjörast eptir lögunum ein numereruð og gegnumdregin
 kirkjubók, hver af hjeraðprófastinum fyrir ekki skal inn-

siglast, og í hverja inn skal færast, 1. öll kirkjunnar **1747**
 eign, hvort heldur eru bæir, hús, jarðir, eng, skógar, rek- **19. maí.**
 ar eður hvað annað þesskyns, sem hún nú á og heldur,
 item allar visitatiur, sem eptir þenna dag gjörðar verða,
 2. kirknanna inventarium, instrumenta, kaleikar, patinur,
 klæði, bækur og annað slíkt, eptir þörfum og skýrlega
 uppskrifað, 3. öll kirkjunnar árleg inntekt, viss og óviss,
 sem og hennar útgíptir hjereptir, frá þeim tíma sem
 hinn síðasti reikningur var tekinn og gjörður af sál.
 biskupinum mag. Jóni Árnasyni, undir hverja reikninga
 sóknarpresturinn skal einnig skrifa til frekari vissu, og
 skulu þessar kirkjubækur vel varðveitast við kirkjuna,
 biskupi og prófasti til góðrar undirvísunar, þá þeir vísi-
 tera; en hvað áhrærir þá ógjörðu reikninga fyrir hin
 umliðnu ár, þá skal þar með höndla eptir því rescripti
 sem út var gefið þann 6. maí 1740, eptir hverju kirkna-
 proprietarii skulu gjöra reikning fyrir kirknanna inntektir
 eður svo kallaðar kirkna portiones.

*KONUNGSBRJEF (til biskups) er löggildir máldagabók **1749**
 Gísla biskups Jónssonar. **5. apríl**

Fr. V. o. s. frv. Vjer höfum orðið þess áskynja af allra-
 þegnsamlegustu brjefi þínu 10. júní f. á., að í stiptskistunni í
 Skálholts stipti, sem þú ert allranáðarsamlegast skipaður
 yfir, sje, auk hinnar gömlu svokölluðu máldagabókar
 Vilchins biskups eða kirkjuregisturs, sem löggilt var með
 16. gr. í erindisbrjefi fyrir biskupana á Voru landi Ís-
 landi, annað kirkjuregistur, sem fyrverandi biskup í
 Skálholtsstipti, herra Gísli heitinn Jónsson á að hafa
 samið árið 1575; tjáist registur þetta að eins vera óstað-
 fest eptirrit, en konsistorialrjetturinn á árið 1710 að hafa
 á landsþinginu kveðið upp það álit sitt, að það væri hið
 helzta og áreiðanlegasta kirkjuregistur, sem til væri í
 stiptinu, því að í því eiga að vera taldar kirkjur nokkr-
 ar og rjettindi þeirra, sem þær ennþá eiga, en sem eigi
 eru talin í Vilchins máldagabók, sem heldur eigi tjáist

1749 telja allar kirkjur í stiptinu. Fyrir því gefum Vjer þjer hjer-
 5. apríl með til vitundar, að Oss hefur allramildilegast þóknast, auk fyrnefnds kirkjuregisturs Vilchins biskups, sem þegar hefur löggilt verið í Skálholtsstipti með 16. grein í erindisbrjefi biskupanna, að löggilda einnig allramildilegast fyrtjeð kirkjuregistur eða máldagabók, sem þáverandi biskup yfir Skálholts stipti Gísli heitinn Jónsson samdi árið 1575, og viljum Vjer því allramildilegast að þó að eptirrit það af registri þessu, sem er í stiptskistunni, sje óstaðfest, þá skuli registrið eins fyrir það vera að álíta áreiðanlegt og authentískt kirkjuregistur; þó skal að öðru leyti farið eptir optnefndri 16. gr. í erindisbrjefi því, er allramildilegast hefur verið útgefið fyrir biskupana á Íslandi.

1749 *KONUNGSBRJEF (til beggja lögmanna) um áfrýjun hjer-
 19. des. aðsdóma.

Fr. V., o. s. frv. — — — Fyrir því gefst þjer hjermeð til vitundar, bæði til þess þú vitir glögg skil sjálfur í því efni, og til þess að þú aptur getir um það gefið öðrum hlutaðeigendum tilhlýðilega upplýsingu, að svo skal skilja og telja þá 6 mánuði, er stefna skal undirrjettardómi innan þeirra til yfirrjettar samkvæmt norsku lögum¹, að ef stefnu hefur beiðzt verið löglega í lögpinginu til að áfrýja slíkum undirrjettardómi, áður en 6 almanaks-mánuðir eru liðnir frá því er dómurinn var kveðinn upp, að meðtöldum dómsuppsagnardeginum, þá skal svo álíta, sem slíkum dómi sje löglega stefnt og áfrýjað til lögpings, en síðan skal birta lögpingisstefnuna svo sem segir í norsku lögum, ef málinu á að álítast löglega framfylgt. Og í öðru lagi viljum Vjer einnig allramildilegast skipa svo fyrir, að þegar máli er vísað til undirrjettar aptur frá yfirrjetti, sakir þess að því hafði eigi í fyrstu verið rjett

1) n. l. 1. 6. 10.

stefnt eða það hafði eigi verið rjett rekið, eða sakir rangrar meðferðar af dómarans hálfu, og heimvísunardómi þessum er eigi áfrýjað til æðri rjettar, þá skal dómur undirrjettarins, sá er fyrst gekk í málinu, ógildur vera og svo sem ódæmdur álítast, og getur honum eigi optar orðið áfrýjað fyrir neinn rjett, hvorki til staðfestingar nje breytingar, en ef nokkur hlutaðeigandi krefst þess, skal undirdómarinn skyldur að dæma málið af nýju eptir löglega meðferð og á löglegan hátt, og ber að áfrýja þeim dómi, er undirdómarinn þá kveður upp, fyrir yfirrjettinn, á þann hátt, er áður er sagt um hvernig stefna eigi. En ef máli hefur verið vísað frá yfirrjetti sökum þess, að því var eigi löglega stefnt þangað eða eigi löglega framfylgt, þá má stefna undirrjettardómi þeim, er genginn var, af nýju fyrir yfirrjettinn, án þess uppreisn sje áður fengin, en þó skal þá málinu stefnt innan 3 almanaks-mánaða frá uppsögn frávísunardóms yfirrjettarins, að þeim degi meðtöldum, er frávísunardómur yfirrjettarins var upp kveðinn.

1749
19. des.

*TILSKIPUN um rjettarfar í hjónaskilnaðarmálum sakir desertio¹.

1750
29. maí

Vjer Fr. V., o. s. frv., Gjörum öllum kunnugt og hefur Oss því allramildilegast þóknast að skipa svo fyrir, að þegar annað hjóna stefnir hinu til þess að fá skilnaðardóm sakir desertio, skal þess, sem nú skal sagt, gætt eptirleiðis í dómum þeim, er dæma eptir lögunum í hjónabandsmálum, auk þess sem þegar áður er boðið í lögunum og annarstaðar því viðvíkjandi: 1. Þá er maður stefnir konu sinni eða kona manni sínum fyrir rjett, til þess að fá skilnaðardóm sakir desertio, og stefnandi eigi veit, hvar hinn burtvikni hefur dvöl, þá leyfum Vjer að vísu allramildilegast, að það megi nægja eptirleiðis, sem áður hefur tíðkæzt, að stefnda sje

1) desertio þýðir strok, brotthlaup,

1750 stefnt með 6 vikna fresti, þar sem hann síðast átti heim-
 29. maí ili eða dvöl, og einnig með 6 vikna fresti á landsþinginu
 eða lögþinginu¹ [; en ef stefndi eigi mætir, þá er stefn-
 an fellur í rjett, má þó eigi dóm kveða upp í málinu,
 fyr en stefnda hefur lagður verið lögdagur til næsta
 rjettar, og skal lesa og birta lögdagsleggingu þá á sömu
 stöðum og á sama hátt og stefnuna sjálfa, og leggja síð-
 an fram í rjetti áður dómur er felldur]. En ef það kem-
 ur fyrir, að upplýst verður nákvæmlega meðan á mála-
 rekstrinum stendur fyrir rjettinum, hvar stefndi dvelur,
 þá skal vísa málinu frá um stund, til þess að stefnan
 verði löglega birt stefnda þar sem hann þá á dvalarstað.
 —2. Ef stefnandi vill mega búast við, að mál hans verði
 tekið til dóms af rjettinum, verður hann áður að hafa
 haft þann undirbúning, að sækja til yfirvaldsins um, að
 stefnda yrði skipaður talsmaður, og má með engu móti
 synja umsækjanda um það, og skal birta stefnuna lög-
 lega fyrir talsmanni þessum, en honum ber að mæta í
 rjettinum og verja mál hins fjærveranda, svo sem lög
 standa til, og fær hann sanngjarna borgun fyrir ómak sitt
 af fjármunum stefnda, ef hann verður sekur álitinn,
 þeim er hann kynni að hafa eptir skilið í ríkjum Vorum
 og löndum. — 3. Jafnvel þótt það hjónanna, sem yfir-
 gefið var og stefndi, hafi umboðsmann fyrir sig, skal það
 þó, áður það megi krefjast dóms í málinu, vera skylt að
 mæta sjálft fyrir rjettinum, og gefa þar eigi að eins
 skýrslu um allt það, er því er kunnugt, og lýtur að því
 hvort stefnda beri í raun og veru að álíta desertor sam-
 kvæmt lögum, og um það, hvar hann hafi dvöl, heldur
 skal því jafnvel og skylt vera að svara öllum þeim spurn-
 ingum, sem talsmaður stefnda eða rjetturinn kynni í því
 skyni að leggja fyrir það, og er stefnandi skyldur að stað-
 festa með eiði skýrslu þessa og svör, þá er rjetturinn
 býður honum það, svo og það, að hann geti eigi gefið

1) nú í landsyfrrjettinum.

aðrar eða frekari upplýsingar um desertio stefnda og dval- **1750**
 arstað, en þær sem hann hefur skýrt frá í rjettinum eða 29. maí,
 sem góðviljuglega framlögð brjef og skilríki hafa sýnt.
 Ef stefnandi skorast undan að verða við þessu, þá skal
 eigi að eins vísa máli hans frá rjettinum, heldur skal
 rjetturinn og hafa vald til að dæma hann til að bæta
 hinum skipaða talsmanni ómak hans og tilkostnað, og
 sekta hann að auki hæfilega fyrir óþarfa þrætu. — — —

*KONUNGSBRJEF (til stiptamtmanns og biskups) um **1751**
 eigendaskipti að bændakirkjum. 5. marz

Fr. V., o. s. frv. — — Vjer höfum nú fengið allra-
 þegnsamlegast álit þitt, kammerherra greifi Rantzau,
 máli þessu viðvíkjandi, og orðið þess vísari af því, að
 rjetti kirknanna á Íslandi sje svo varið, að þó að kirkju-
 eigandi selji kirkjueignina, þá sje þó sá er keypti, skyld-
 ur að svara til skuldar þeirrar, er kirkjan átti hjá eig-
 anda sínum, en verði aptur, ef hann þykist vanhaldinn
 í kaupunum, að eiga um það við þann, er hann hefur
 átt kaupin við, og verður það mál milli þeirra; er eptir
 þessu skylda kirkjueigenda til að gjöra grein fyrir tekj-
 um kirknanna eigi onus personale, heldur reale, og virð-
 ist því eigi óhjákvæmilega nauðsynlegt, að samþykki
 biskups komi til, áður kirkjueigandi megi selja kirkjuna
 með eignum hennar. Fyrir því gefum Vjer yður hjermeð
 til vitundar, að Vjer viljum allranáðarsamlegast, að við
 þetta skuli standa, og að um það fari hjer eptir sem hingað
 til; en til þess að biskuparnir á Íslandi geti vitað, hverir
 eru eigendur kirknanna, viljum Vjer allranáðarsamlegast
 skipa svo fyrir og bjóða, að, eins og boðið er í tilsk. 8.
 nóvbr. 1726 fyrir Danmörku, að ef nokkur af þegnum
 Vorum selji eða kaupi kirkju, þá skuli báðir, seljandi
 og kaupandi, innan eins mánaðar frá því er kaupin
 gjörðust, skýra frá því bæði hinu danska kanslí Voru
 og biskupi þeim, sem kirkjan heyrir undir, að viðlagðri
 100 rdl. sekt til fátækra í sókninni, svo skuli hjer eptir

1751 eins að farið á Íslandi í þessu efni, þannig að ef maður
5. marz kaupir eða selur kirkju þar í landi, þá skuli bæði selj-
andi og kaupandi skyldir til að gefa biskupinum í
stipti því, er kirkjan er í, skýrslu um það innan eins
mánaðar.

1751 TILSKIPAN um óbótamála meðhöndlun í Danmörku
21. maí og Norvegi.

V j e r F r. V., o. s. frv., Gjörum öllum kunnugt:—
— 1.¹ Þegar einhver verður ákærður fyrir drýgðan
lagaglæp, þá sje almenn skylda, að uppgötva og sanna
sakamannsins fæðingarstað, aldur, atvinnuveg og þess
háttar fleira, er hans persónu áhrærir, af kirkjubókinni,
ellegar á annan hátt, einkum þegar dómurinn yfir hon-
um skal þar upp á byggjast. — 2.² Eptir að sakamaður-
inn er af rjettinum yfirheyrður, sem ætíð á að ske án
banda og þvingunar, og hann hefur bæði meðkennt sinn
drýgða glæp, og líka svarað upp á allar þær spurningar,
er þjena kunna til upplýsingar um illverksins ásigkomulag,
hverjar spurningar eiga að framsetjast fyrir sakamanninn
af sækjandanum, talsmanninum og dómaranum, svo má
þar þó ekki strax fellast dómur yfir hinum sakaða, án
ítrari röksemda, heldur skal það vera bæði sækjanda og
talsmanns skylda, með löglefum vitnum og skilríkjum,
að leita á undan allrar þeirrar upplýsingar, sem fást kann,
ekki einungis um fang á illvirkjanum, heldur og glæpinn
og þar við skeð atvik, allt eptir málsins og misgjörningsins
náttúru og kringumstæðum, upp á það, að þar af kunni
sjást og sannast, hvort sakamannsins sögusögn sje í raun
og veru sönn eður ekki, og sjer í lagi að uppgötva þar
við allt það, sem þjenar til að sýna og sanna misgjörn-
ingsins meiri eður minni stærð og ljótleika, svo sem, hvort
þar finnist sjónarmerki eða corpus delicti í málinu, hvort

1) Sbr. tilsk. 3. júní 1796, 38. gr., og op. br. 5. maí 1797.

2) Sbr. tilsk. 24. jan. 1838, 15. gr.

1751
21. maí

þjófnaður eður innbrot er skeð á víðavangi ellegar á nátt-
arþeli, og sjerhvað annað, er miða kann til straffsins
herzlu eður linunar. — 3. Allar þær persónur, sem saka-
maðurinn hefur í sinni meðkenningu sakborið, eða talað
um, annaðhvort sem samseka, meðvitara ellegar þvilíka,
er kynnu hafa vitneskju um illverkið, eiga óumflýjanlega,
áður en dómur gengur, að yfirheyrast og afleggja sinn
vitnisburð í málinu, svo framt menn vita eða geta kom-
izt eptir, hvar þær uppihalda sjer, og ef einhver þeirra
kynni heyra undir aðra lögsögn, þá skal saksóknarinn
eða talsmaðurinn tilkynna það sínu yfirvaldi, sem þá
ber að óska af yfirmanni þess umdæmis, að sú tilvísaða
persóna verði tekin undir próf, og jafnvel, ef nauðsyn
krefur, láta hana og sakamanninn verða innbyrðis á-
heyrsla¹; má þessu ekki á hvoruga síðuna synja nje
tregða; en þeir, sem í málinu eru samsekir eða flæktir,
skulu af hlutaðeigandi yfirvaldi áklagast, og sæta straffi
og gjöldum eptir laga aðferð. — 4. Þegar morðs- eða vígs-
mál til falla, skal það fyrst og fremst rannsakast, hvort
nokkurt verulegt sýnismerki eða dauðýfli finnst, og ef
svo er, á hinn dauði líkami strax löglega að skoðast, á
þeim stað hvar hann finnst, og þareptir, svo fljótt sem
mögulegt er, af land- eða staðarlækni og reyndum hand-
læknum að rannsakast, og þar um gjörast fullkomin og
vafalaus líkskurðar-skoðun; líka og, hafi sá, er drepinn
var, haft fólk hjá sjer, áður en hann deyði, eiga vitni
að færast um hans síðustu orð og kringumstæður við
hans dauða. — 5. Í þjófnaðarmálum skulu hinir stolnu
fjemunir ekki einungis löglega virðast, og svo margir,
sem við hendina eru, fyrir rjettinn fram leggjast, til þess
að tilskipunarinnar af 6. desember 1743, 20. §, um ígjalds
og tvígjalds bætur², geti því betur orðið eptirlifað, held-

1) Þ. e. láta yfirheyra hana og sakamanninn saman.

2) Ígjalds- og tvígjaldsbætur eru úr lögum numdar. Sbr.
nú 302. gr. hegningarlaganna 25. júní 1869.

1751 ur skal sá, er frá var stolið, þar að auki kannast við
21. maí eiga sína á þeim stolnu fjármunum, og verði henni mót-
mælt, þá og sanna hana; honum ber og sverja, að
hann hafi misst þá á móti vilja sínum, allt saman eptir
laganna boði í 6. bókar 17. kapitula¹. — 6.² Fremji nokk-
ur stuld á ýmsum stöðum, þá skal honum tiltalast fyrir
þá alla í einu lagi, á þeim stað, hvar hann framdi þann
síðasta, fyrir hvern hann var gripinn, og líða þar dóm
eptir málavöxtum, þegar þær umgetnu nauðsynlegu upp-
lýsingar eru fengnar; nema því að eins, að annað yfir-
vald eptir DL. 1—2—24 og NL. 1—2—21 heimti og
láti sækja þjófinn; á hinum sama stað, sem hann er af
yfirvaldinu lögsóttur, skal einnig dæmast bæði um höfuð-
lóð og tvgjald af öllu því stolna, eins og um ígildi af
því, er ekki aptur skilast. — 7.³ Verði það í einslegu
máli uppgötvað, að hinn ákærði hafi framið nokkurn al-
mennan misgjörning, ellegar og, á meðan málið er undir
ákæru, verði uppvíst, að hinn seki hafi drýgt einhvern
grófari glæp, sem kynni að auka straffið yfir honum, þá
ber án tafar að tilkynna það hlutaðeigandi yfirvaldi, hvar
síðar ávikið illvirki er framið; skal þá skikka saksókn-
ara og talsmann í málinu, eður og, ef þeir eru skikkaðir,
tilleggja þeim nákvæmari fyrirskipun, til þess að saka-
maðurinn kunni, með aðal- eða framhaldsstefnu, verða
fyrir kallaður, og eptir undangangandi meðkenningu, prófi
og rannsókn, tilbærilega dæmdur og straffaður fyrir sinn
misgjörning. — 8.³ Enginn undirdómari má hjereptir
uppsegja dóm í nokkru óbóta- eður illvirkjamáli, fyr en
öll sú upplýsing, sem fást kann, og um hefur verið getið,
er útveguð á undan af sakarábera og talsmanni, samt
sjerhvað, er í lögum og tilskipunum um glæpamálarekst-
ur og þarí allranáðugast boðna meðferð, hefur verið af þeim
nákvæmlega aðgætt og eptirlifað, og finnist þeir þar í

1) Sbr. op. br. 28. marz 1800.

2) Sbr. kgsbr. 16. febr. 1787.

3) Sbr. tilsk. 24. jan. 1838, 15. gr.

hjáhliðrunar- eða forsómunarsamir, á undirdómarinn með **1751**
 milliatkvæði að tilhalda þeim að fylla sína skyldu hjer **21. maí**
 í. Finnist það við yfirrjettina, annaðhvort að undir-
 dómarinn hafi gjört á móti þessu, ellegar að sakaráberinn
 og talsmaðurinn ekki hafi gegnt dómarans áminningu, þá
 eiga þeir að heimvísa sökinni upp á þess kostnað, sem
 er skuld í því. Svo mega og yfirdómarar, ef þeir mót
 von, skyldu af Vorum hæstarjetti verða fundnir að því,
 að hafa ekki gætt skyldu sinnar í þessu falli, allt eins
 vænta sjer að málinu verði heimvísað bæði upp á þeirra
 og undirdómara, saksóknara og talsmanns, kostnað, allt
 eptir því sem hvers eins yfirsjón er mikil til.

*OPIÐ BRJEF um endurgjald fyrir gamla peninga og **1752**
 annað fágætt, er fundizt hefur. **7. ágúst**

Vjer Fr. V. o. s. frv. Gjörum öllum kunnugt :
 Að vísu er það allt dánarfje, er finnst í ríki Voru Dan-
 mörku grafið eða fólgið í jörðu, í skógi, á víðavangi, í
 húsum eða annarstaðar, hvort heldur er gull, silfur,
 málmur eða annað fjemætt, enda leiði enginn sig eig-
 anda að því, og er það því eign Vor og einskis annars,
 samkvæmt Dönsku Laga 5. bók, 9. kap., 3. gr. og allra-
 mildilegastri tilskipun 22. marz 1737, er um það hefur
 útgefin verið, nema því að eins, að einhverjum hafi af
 sjerstaklegri konunglegri mildi verið veittur rjettur til
 þess ; sömuleiðis er Oss einnig samkvæmt Norsku Laga
 5. bók, 9. kap. 3., 4., 5. og 6. gr. áskilinn hluti í því, er
 finnst í jörðu af peningum eða öðru ; — en Oss hefur
 þó samt sem áður af hákonunglegri mildi og til uppörfun-
 ar fyrir Vora kæru og trúu þegna, er slíka muni finna,
 þóknast allramildilegast að leyfa, eins og Vjer og hjer
 með birtum það allram. einum og sjerhverjum til leið-
 beiningar, að hver sá, er finnur gamla peninga eða
 annað, sem er fornfálegt eða einkennilegt, og þykir því
 fágætt, skal fá fyrir það úr sjóði Vorum fulla borgun,

1752 svo sem það er vert, ef hann sendir það, eins og vera 7. ágúst ber, rentukammeri Voru. Að öðru leyti skulu Lögin og fyrnefnd tilskipun óhöggð standa, og ef nokkur dirfist að leyna því, sem fundið er, hvort heldur er það, er áður var talið, eða nokkuð annað, sem Vjer eigum tilkall til að nokkru eða öllu leyti, þá skal hann sæta maklegri refsingu fyrir.

1752 *KONUNGSBRJEF (til stiptamtmanns og biskups í Skál-
a. des. holti) um sætisfisksgjald í Hvalsness- og Útskálasóknum.

Fr. V. o. s. frv. Gefst yður því hjermeð til vitundar, að Vjer veitum allramildilegast leyfi til, að prestarnir í Hvalsness- og Útskálasóknum megi heimta einn fisk af hverjum utansóknarsjómanni, sem þar dvelur og fær 100 fiska hlut, hvort heldur er á tímabilinu frá 4. febr. til 12. maí, eða frá 12. maí til miðs júlímánaðar. En prestarnir skulu aptur á móti vera skyldir til að láta gjöra kirkjurnar svo stórar, að helmingur utansóknarsjómannna að minnsta kosti, auk sóknarmanna sjálfra, komist með hægu móti fyrir í þeim, og skal biskup sjá um, að kirkjurnar verði stækkaðar svo sem nú var sagt.

1755 *KONUNGSBRJEF (til stiptamtmanna í Danmörku og
3. jan. Noregi) um höfðun skuldamála.

Fr. V. o. s. frv. En þetta, sem algengt er orðið, að lánardrottnar kalla fyrir með sömu stefnunni og lögsækja í sama málinu fleiri en einn, og svo marga sem þeim lízt af skuldunautum sínum, er bæði móti Lögunum og gagnstætt eðli og ásigkomulagi stefnu, máls og dóms, og auk þess miðar það til þess að svíkjast undan gjöldum til Vor og að svipta rjettarins þjóna þóknun þeirri, er þeim ber, enda mundi valda miklum ruglingi bæði í málarekstrinum og við uppsögn dómsins, en einkanlega við áfrýjun dómsins

og ritun dómsgjörða. Það er því allramildilegastur vilji **1755**
 Vor og boðorð, að þú tjáir hlutaðeigandi rjettarþjónum 3. jan.
 í stipti því, er þjer er trúað fyrir, að með því að ein
 stefna og einn dómur að eins geta gild verið í einu máli
 — sem raunar getur verið gegn fleiri mönnum, er allir
 eru við sama mál riðnir—en eigi í fleiri málum, þá skal
 eigi stefna með einu og sama fyrirkalli eða stefnu mörg-
 um og ýmis konar skuldunautum, er allir skulda nokkuð
 hver um sig, en skuldir þeirra standa þó eigi í einu
 sambandi innbyrðis, og því síður skal kæra þá og lög-
 sækja með einu og sama máli.

*KONUNGSBRJEF (til stiptamtmanns) um uppreist **1756**
 presta, er vikið hefur verið frá embætti. 27. febr.

Fr. V., o. s. frv. Fyrir því
 skal þjer allramildilegast tjáð, að með því að Lögin
 í 2. bók, 2. kap., 5. gr.¹ banna að veita stúðenti, sem
 verður legorðssekur, djákna- skóla- eða annað prestslegt
 embætti, nema hann hafi áður fengið allramildilegast
 leyfi Vort, og enginn skólapiltur, sem verður stórbrot-
 legur á sama eða líkan hátt, má heldur njóta skólavist-
 ar, þá leiðir af því, að heldur eigi má veita presti ann-
 að kall, sem verður slík stóryfirsjón á, og fyrirgjörir með
 því kalli sínu eptir Lögunum og tilskipununum, nema
 hann fái til þess allramildilegasta uppreist Vora

KONUNGSBRJEF (til stiptatmt. og amtm.) um fiski- **1758**
 útveg á Íslandi. 28. febr.

Fr. V. o. s. frv., 1. Allir for-
 menn og hásetar, sem hafa látið sig leigja eður festa
 til að róa nokkrum fiskibát um vertíðina, skulu án
 forsómunar koma í þann áskilda vissa tíma á þann stað,
 hvar þeir ætla að róa, og það allir í einu, undir það
 straff, að bæta fyrir þann tíma, sem þeir koma eigi,

1) Sjá neðanmálsgreinina á bls. 44 hjer að framan.

1758 nefnilega hver formaður fyrir viku 2 mörk, fyrir hálfan 28. febr. mánuð 4 mörk, og fyrir 3 vikur 1 ríkisdal; í sama máta hver háseti hælming á móti því, sem fyrir formanninn er skilið. — 2. Þegar formaðurinn hefur snúið skipinu upp og fengið allar þar til heyrandi tilfæringar, má enginn af hásetunum á nokkurn hátt hindra hann frá því að sækja sjóinn, hvenær sem tækifæri gefst til þess, heldur skal sjerhver skyldur vera, þegar hann er af formanninum kallaður, að láta sig án dvalar finna við bátinn og á honum róa, og varði 5 fiska í hvert sinn, að nokkur er í landi, þegar honum er sagt til, og fleiri en $\frac{1}{4}$ af bátunum í þeirri veiðistöðu róa þann dag á sjó. — 3. Ef nokkur háseti er burtu eina klukkustund, eptir það honum hefur verið sagt til, og hinir aðrir eru komnir til bátsins, skal hann gjalda 3 fiska í sekt fyrir það, nema hann geti sannað lögleg forföll. — 4. Enginn háseti má á sjónum á nokkurn hátt kúga formanninn til að fara til lands, fyr en hann skipar það sjálfur, og varði 2 fiska fyrir hvert sinn, er nokkur lætur á sjer heyra mögl um það, að formaðurinn sitji of lengi á sjónum, og kemur öðrum til hins sama. — 5. Hver sá háseti, er sýnir sig hyskinn eða latan til að fiska og lætur ekki að formannsins áminningum og skipan, sem hann gjörir honum í því tilliti, skal gjalda 2 fiska í hvert sinn. — 6. Eins og formennirnir eru skyldir að hafa gætur á, að hásetar þeirra verki afla sinn sem bezt þeim er mögulegt, svo ber þeim líka, þá slíkir dagar tilfalla, að ekkert tækifæri gefst til að róa og sækja sjóinn, að tilhalda þeim á meðan að hlaða upp og endurbæta sína fiskigarða á þeim stöðum, sem hverjum fyrir sig er á vísað; og finnist nokkur forsómunarsamur í þessu, og hafi þessvegna að vertíðarlokum miður verkadán fisk en aðrir, þá skal hann gjalda 2 mörk. Í sama máta skal og formaðurinn hafa vakandi auga á, að hásetar sínir haldi sjóklæðum þeirra í góðu standi, svo að enginn þurfi, ef það brestur, að hindrast frá róðri og

vera ónýtur til sjósóknarinnar.—7. Formaðurinn skal einn- **1758**
 ig halda sínum hásetum til að verka þeirra þorskhöfuð **28. febr.**
 og hrogn vel og hreinlega, og það sem þeir þurfa eigi
 af hrognunum til matar hvað eptir annað, skulu þeir
 salta niður til sölu eður eigin nautnar. — 8. Enginn há-
 seti má yfirgefa þann fiskibát, á hvern hann er ráðinn,
 fyr en formaðurinn hefur upp sagt vertíðinni, nema hann
 hafi fengið formannsins leyfi þar til, vegna mikilvægra
 orsaka. En strjúki þar á móti nokkur burt án for-
 mannsins vitundar og samþykkis, þá skal sá hinn sami
 takast af sýslumanni og bæta fyrir það fjárlátum eða
 straffi á líkamanum, eptir málavöxtum. — 9. Sjerhver
 formaður skal kostgæfilega sækja fiskiveiðar, þegar veð-
 urátt og sjór leyfa það, og má enginn af þeim vera í
 landi þann dag, sem einn fjórði partur af bátum þeirrar
 veiðistöðu, hvar hann rær, eru á sjó, nema hann geti
 sannað, að hann hafi gilda orsök til þessa. — 10. Formað-
 urinn skal einnig hafa vakandi auga á, að fiskibát hans
 sje alltið haldið í góðu standi með veiðarfærum og öðru
 tilheyrandi, sem og að hann í hvert sinn verði settur
 svo hátt upp frá sjónum og skorðaður, að honum geti
 hvorki grandað sjór eða stormur. Líka skal hann halda
 sínum hásetum til að gjöra bátinn jafnaðarlega hreinan.
 — 11. Hann skal og nákvæmlega gæta þess, að hver
 og einn fari varlega með árar og önnur bátsins og fiski-
 fangsins áhöld; og finnist nokkur háseti, annaðhvort af
 vangæzlu ellegar með vilja að brjóta ár eður skemma
 önnur bátnum tilheyrandi áhöld, þá skal formaðurinn
 halda þeim sakaða til að bæta strax skaðann og gjalda
 þar að auk sannsýnilega þokkabót. — — — 17. ¹Allar
 þær bætur, sem í áminnztum tilfellum eiga úti að lát-
 ast, skal hlutaðeigandi sýslumaður, ef þær verða ekki
 góðmótlega afgreiddar, láta hreppstjórana krefja og
 geyma í kassa einum, sem þar til er gjör; að hverju

1) Sbr. tilsk. 25. júní 1869, um afplánun fjasekta.

1758 gjörðu þeim á svo að skipta, að sá, er uppvíst gjörði, fái
 28. febr. $\frac{1}{4}$ af þeim, sýslumaðurinn $\frac{1}{4}$, og hinn helmingurinn falli
 til fátækra atorkusamra fiskimanna, er missa báta sína,
 sem og ekkjum og börnum þeirra, sem farast við fiski-
 veiðar, þegar þau álítast að vera nauðstödd. Og líkt
 sem sýslumaður skal ábyrgjast þetta, svo heldur hann
 og tilhlýðilegan reikning bæði yfir inngjald og útgjald,
 og gjörir á hverju ári skil fyrir því á alþingi

1758 *KONUNGSBRJEF (til stiptamtanns) um fullnustugjörð
 22. apríl líflátsdóma.

Fr. V., o. s. frv., Fyrir því hef-
 ur Oss allramildilegast þóknast að ítreka hjermeð
 fyrnefnt allramildilegast konungsbrjef 28. maí 1735, og
 viljum allramildilegast skipa svo fyrir, að eigi má veita
 líflátsdómum fullnustu fyr en Oss hefur allraþegnsam-
 legast verið skýrt frá þeim.

1759 *TILSKIPUN um ferminguna.

25. maí

Vjer Fr. V. o. s. frv., Gjörum öllum kunnugt :
 — 1. ¹Það skal vera aðalregla, að prestar mega eigi
 taka börn til fermingar, þau er fermast eiga, fyr en þau
 eru orðin fullra 14 eða 15 ára, með því að börn, sem
 yngri eru, kunna sjaldan að meta rjett, eða hafa hugsun
 á að færa sjer í nyt það, er kennarar þeirra leiða þeim
 fyrir sjónir og brýna fyrir þeim, og skynja eigi, hve þýð-
 ingarmikill sáttmáli sá er, er þau í fermingunni endur-
 nýja og staðfesta; þó er þess að gæta um tímaákvörðun
 þessa, að börn, sem eiga að fara í langferðir, svo sem
 til Indlands eða Vesturheimseyja, má taka til fermingar,
 þó að hálftr á eða nokkuð meira skorti til þess, að þau
 hafi náð greindum aldri; og eins er það, að ef það ber
 við, að barn, sem eigi er orðið fullra 14 ára, verður
 hættulega sjúkt, og beiðist þess á sóttarsæng sinni, að

1) Sbr. tilsk. 23. marz 1827, um undanþáguvald biskupa.

mega njóta hins heilaga sakramentis, og hefur innilega **1759**
 þrá eptir því, þá skal það prestinum leyft vera, ef hann ^{25. maí}
 álitur barnið vera vel upplýst, að veita því hluttöku í
 þessu sáluhjálparmeðali; en ef barninu batnar aptur,
 þá skal það þó hið fyrsta mæta fyrir söfnuðin-
 um í kirkjunni og vera þar yfirheyrt opinberlega og
 fermt ásamt öðrum fermingarbörnum. Hvað þau börn
 áhrærir, sem eru í vist eða eiga að fara í vist eða læra
 handið einhverja, þá viljum Vjer alvarlega banna hús-
 bændum þeirra eða meisturum að draga nokkuð frá laun-
 um barnanna eða láta þau vera lengur að náminu en
 annars skyldi verið hafa, fyrir þá sök, að nokkur tími
 eyðist til uppfræðslu þeirra og undirbúnings undir ferm-
 ingu. En þótt Vjer þannig viljum allramildilegast setja
 þá reglu, að börn eigi ekki yfir höfuð að ferma fyr en
 þau eru 14 til 15 ára gömul, þá viljum Vjer þó eigi, að
 hlutaðeigendur skilji þetta svo, sem prestar með því sjeu
 skyldaðir til að taka börnin til fermingar fyrir það, að
 þau eru svo gömul orðin, hvort sem þau hafa næga
 þekkingu til þess eður eigi; en það skal vera komið
 undir álit hlutaðeigandi fræðara og ábyrgð, hvort slík
 börn eru nægilega uppfrædd og hæf til að takast til
 fermingar. — 2. Vjer viljum allramildilegast, að yfir
 höfuð sje búið að ferma ungmenni áður en þau
 eru fullra 19 ára, ef þau álítast hæf til þess að þekk-
 ingu og öðru. Ef nokkur verður eldri ófermdur, skal
 hlutaðeigandi prestur tilkynna það prófasti, en hann
 aptur biskupi, og skýra frá ástæðunni til þess, að prest-
 urinn eigi treystist til að ferma slíkan ungling; skal
 prófastur láta unglinginn koma til sín og yfirheyra hann
 sjálfur, og biskup leggja ráð á um, hvernig prestur eigi
 að haga sjer eptirleiðis í því máli. En ef nokkur skyldi
 þykjast aflaga borinn í þessu efni af presti, þá er hon-
 um frjálst að kæra það fyrir yfirboðurum prests, pró-
 fasti eða biskupi. — — — 4. . . . og viljum Vjer því
 allramildilegast, að þá er börn hafa fermd verið, þá neyti

1759 þau þegar næsta sunnudag eptir ferminguna altaris-
 25. maí sakramentisins, og skulu hlutaðeigandi prestar í því
 skyni láta unglingana koma til sín daginn fyrir, halda
 yfir þeim upphvatningarræðu og brýna fyrir þeim af nýju
 hinn þýðingarmikla sáttmála, er þeir svo nýlega hafa
 endurnýjað við guð, svo og útlista fyrir þeim, hvernig
 þeir eigi rjettilega að búa sig undir hið mikla sáluhjálp-
 ar-meðal, er þeir daginn eptir eiga að verða hluttakandi
 í. — — —

1760 *TILSKIPUN um áfrýjun sakamála til hæstarjettar.
 7. júní V j e r F r. V. o. s. frv. Gjörum öllum kunnugt :
 1. Þá er yfirjettardómur hefur verið upp kveð-
 inn í sakamáli, og ákærði beiðist þess¹, að málinu sje
 skotið til hæstarjettar Vors þá skal hlutaðeigandi
 yfirvald, stiptamtmennt Vorir eða amtmenn, þegar í stað,
 er þeim hafa verið sendar dómsgjörðirnar, rita á þær á
 þessa leið : að með því að ákærði hafi beiðzt þess, að
 dómi þessum væri skotið til hæstarjettar . . . , þá til-
 kynnist honum hjermeð, samkvæmt þessari Vorri allra-
 mildilegustu tilskipun, að dóminum sje nú stefnt fyrir
 þessa árs hæstarjett . . . og verði þar fyrir tekinn þegar
 í stað, og sje ákærða eða ákærðu, ef fleiri eru við málið
 riðnir, hjermeð og án þess að geta vænzt annars eða
 frekara fyrirkalls, stefnt til að mæta á þeim tíma og
 svara til sakar og þola dóm ; sömuleiðis og á sama tíma
 innnkallist hjermeð N. N. og N. N., sem dæmt hafi í
 málinu, til að verja dóma sína. — 2. Áritun þessa skal
 yfirvaldið löglega láta birta ákærða og öllum hlutaðeig-
 endum, svo og hinum fyrri dómendum og öðrum hlut-
 aðeigendum². Og til þess að yfirvaldið geti því betur
 vitað, hverjum birta skuli, þá skal sá, er skipaður var
 sækjandi í málinu fyrir yfirjetti, láta því í tje skrá yfir

1) Sbr. tilsk. 24. jan. 1838, 16. gr.

2) Sbr. tilsk. 3. júní 1796, 24. gr.

þá menn, er stefna ber, og skýra jafnframt frá, hvernig **1760** hverjum þeirra eigi að hans áliti að stefna. — 3. Þegar 7. júní er þessi birting hefur farið fram, skal yfirvaldið senda dómsgjörðirnar með árituninni og birtingu hennar til Vors danska kansellíis til þess að sóknara og svaramann megi þegar í stað skipa, og skal sóknari, í samhljóðan við málið og áður útgefið fyrirfall í því, tafarlaust taka út stefnu og láta birta hana með 8 daga fyrirvara fyrir svaramanni, en síðan verður málið, án frekari birtingar og svo fljótt sem unnt er, fyrir tekið og dæmt. . . . 4.¹ Ef ákærði eigi beiðist þess, að yfirrettardóminum verði skotið til hæstarjettar, en málið er þó svo vaxið, að Oss verður allraðegnsamlegast að skýra frá dóminum, þá skal yfirvaldið, þegar er dómsgjörðirnar hafa verið því sendar, rita á þær, að Oss verði allraðegnsamlegast skýrt frá málinu, og að það tilkynnist hjermeð ákærða og öllum hlutaðeigendum, til þess að þeir geti hagað sjer eptir því, ef Oss skyldi allramildilegast þóknast að skipa svo fyrir, að dóminum skuli stefnt fyrir hæstarjett, en ef svo fari, geti þeir eigi vænt annars eða frekara fyrirfalls. — 5.¹ Þessa áritun lætur yfirvaldið, eins og segir í 2. gr., birta fyrir öllum hlutaðeigendum, og sendir hana síðan með dómsgjörðunum til Vors danska kansellíis. Ef Oss þá allramildilegast skyldi þykja rjett, að málinu væri áfrýjað, viljum Vjer, að þegar í stað verði skipaður sóknari og svaramaður, og ber sóknara á sama hátt, sem áður var getið, að taka út stefnu og láta birta hana svaramanni einum, og skal málið síðan án frekari dráttar fyrir tekið og dæmt. — 6. Ef sóknari eða svaramaður, þegar svo er ástatt sem fyr var sagt, álíta, að þörf sje á nýjum og frekari upplýsingum og skýrslum, sem þó eru eigi þess eðlis, að málinu fyrir þá sök þurfi að vísa

1) Sbr. augl. 22. febr. 1875, 14. gr síðari málsg.

1760 heim, þá skal þeim heimilt að sækja allraþegnsamlegast
 7. júní um, að málinu sje skotið á frest um tíma; en ef það kemur síðar í ljós, að þeir hafi beiðzt frestsins að nauðsynjalausu, þá skulu þeir sæta sektum fyrir, þegar fullnaðardómur er lagður á málið

1761 *KONUNGSBRJEF (til stiptamtmanns) um útlagning á-
 18. apríl búðarjarða handa prestum.

Fr. V. o. s. frv. Fyrir því skal þjer hjermeð til vitundar gefið, að Vjer höfum allra-mildilegast álitíð rjett vera, að það sje yfir höfuð heimilt prestum þeim á Íslandi, sem eigi eiga sjálfir jörð innan-sóknar, er þeir geti búið á, að kjósa sjer með aðstoð hjeraðsprófasts, sýslumanns og tveggja valinkunnra manna einhverja jörð til ábúðar, ef eigandinn eigi býr á henni sjálfur eða sýslumaður eða sá, sem búið hefur þar yfir 20 ár og setið jörðina vel, enda sje hún heldur eigi veitt neinum að ljeni; skal prestur aptur á móti skyldur að endurgjalda leiguliða festugjaldið og greiða eiganda það er honum ber með rjettu, en leiguliði skal þegar í stað fara frá jörðunni og sýslumaður útvega honum aðra hagkvæma jörð. Þá er jarðir hafa á þennan hátt verið út lagðar til prestsseturs, skulu þar ávallt haldast prestssetur, meðan svo stendur, að prestarnir eiga eigi sjálfir neina jörð, en komi prestur að brauðinu, sem sjálfur á jörð í sókninni, skal byggja öðrum jörð þá, er prestur áður hafði til ábúðar; og ef prestur, meðan hann býr á jörðinni, kemur upp fleiri og betri húsum en bóndi þarfnast fyrir, þá á hann þau, er hann fer frá jörðinni, og ef landsdrottinn eigi vill kaupa þau löglegu verði, má prestur eða erfingjar hans flytja húsin burtu eða selja þau öðrum, eptir eigin geðþóttu. Og til þess komizt verði hjá deilum sem mest má verða, skal sýslumaður, þegar presturinn tekur við jörðinni til ábúðar, halda með tilkvöddum mönnum löglega skoðunargjörð, er sýnt geti, þegar þar að kemur, hvaða húsum prestur

hafi tekið við og í hvaða ástandi þau hafi verið, og **1761**
á síðan að skila eigandanum þeim í því ástandi. 18. apríl

*TILSKIPUN um greiðslu framfærslueyris með óskil- **1763**
getnum börnum.¹ 14. okt.

Vjer Fr. V. o. s frv. Gjörum öllum kunnugt: Það ereðlileg skylda þess manns, er barnar kvennmann og á með henni óskilgetið barn, að taka jafna hlutdeild með móðurinni í byrði þeirri og kostnaði, sem framfærsla barnsins og uppfóstur hefur í för með sjer; en það hefur þó opt reynzt svo, að barnsfeður þessir hafa sumir hverjir reynt að hliðra sjer hjá að gegna þessari eðlilegu skyldu og hafa viljað koma allri byrðinni af uppfóstri barnsins á móðurina, er legin var, en hún kemst opt fyrir það, sje hún fátæk og eigi annars hvergi athvarf, í hin mestu bágindi, og getur það hæglega haft ýmsar hættulegar og skaðlegar afleiðingar. Oss hefur því, til þess að stemma stigu fyrir slíku og til þess að halda slíkum foreldrum til að gegna eðlilegum skyldum sínum við börn sín, þóknast allramildilegast að skipa svo fyrir og bjóða, eins og Vjer hjermeð allram. skipum fyrir og bjóðum, að sá, sem er faðir að óskilgetnu barni, skal jafnt móðurinni annast uppfóstur þess, og greiða, eptir ástæðum sínum og efnahag, að minnsta kosti helming kostnaðar þess, er framfærsla barnsins að dómi yfirvaldsins hefur nauðsynlega í för með sjer, og skal sú skylda haldast til þess er barnið er orðið 10 ára gamalt. Ef nokkur barnsfaðir skorast undan þessu, skal yfirvaldið hjálpa móðurinni, sem barnið hefur hjá sjer eða annast uppfóstur þess, til að fá af launum mannsins eða öðrum

1) Sbr. tilskipanir 10. desbr. 1790 og 30. maí 1794, op. br. 28. okt. 1805, kansbr. 5. desbr. 1820, tilsk. 25. júní 1869 (um afplánun fjesehta), lög 16. desbr. 1885 (um lögtak) 1. gr. 6. og lög 4. nóv. 1887 (um aðför) 18. og 28. gr.

1763 tekjum, það er hann samkvæmt þessu er skyldur að
14. okt. greiða til framfærslu og uppfósturs barninu.

1768 *OPIÐ BRJEF um það, hvernig farið skal með arf,
15. jan. sem afbrotamanni tæmist, meðan hann er að taka út hegningarvinnu.

Vjer Chr. VII o. s. frv. Gjörum öllum kunnugt: Lögin svipta eigi berum orðum vinnufanga, fremur en aðra menn, erfðarjetti þeim, er þeim annars ber, en það myndi þó vera gagnstætt eðli refsingar þeirrar, er vinnufangi hefur verið í dæmdur að maklegleikum, ef hann, meðan á hegningartímanum stendur, fengi ráð yfir eða nyti vaxta af arfi, er honum kynni á meðan að tæmast. Oss hefur því, af þessum sökum, þóknast allram. að skipa svo fyrir og bjóða, eins og Vjer og hjermeð skipum fyrir og bjóðum hvervetna í ríkjum Vorum Danmörku og Noregi, að ef manni tæmist arfur meðan hann er í hegningarvinnu, þá skal hann, hvort sem hann er dæmdur til hegningarvinnunnar um tiltekið árabil eða æfilangt, eigi fá umráð yfir arfi sínum, meðan á hegningartímanum stendur, og má eigi heldur greiða honum vexti af arfinum, heldur skal farið með arfinn eins og þá er erfingi er ómyndugur, þannig að skipaður sje fjárhaldsmaður til að annast arfinn og koma honum á vöxtu, og skulu vextirnir á ári hverju lagðir við höfuðstól, nema vinnufanginn eigi konu eða börn, er þarfnist vaxtanna til lífsframfæris; og þá er vinnufanginn síðan er laus látinn, hvort sem það er af því, að hegningartíminn er á enda, eða Vjer höfum allramildil. gefið honum upp hegningu, þá skal arfurinn, með vöxtum þeim, er við hafa bætzt, fenginn honum í hendur, ef hann annars er myndugur, sem eign hans, og skal hann gefa löglegt skilabrjef fyrir. En ef hann deyr meðan á hegningartímanum stendur, skal arfurinn ganga til barna hans og næstu erfingja, beint eptir fyrirætlum laganna.

*KONUNGSBRJEF (til stiptamtmanns), um arftökurjett **1769**
og arfskipti á Íslandi. 17. febr.

Chr. VII o. s. frv. Oss hefur allraþegnsaml. verið skýrt svo frá, að hin gömlu íslenzku lög veiti eigi barnabörnum að móðurinni til rjett til arftöku eptir móðurföður eða móðurmóður þeirra, í stað móður þeirra látinnar, ef nokkur skilgetin börn, sem eru einum lið nær, eru á lífi, en Oss þykir það allramildil. sann- gjarnt vera, að erfðatal það, sem byggt er að öllu leyti á eðli og sanngirni og sem tekið er inn í Dönsku og Norsku Lög Vor, hafi einnig lagagildi á Íslandi, og viljum Vjer því í þessu efni allram. skipa hjermeð svo fyrir og bjóða, að hver og einn á nefndu landi Voru Íslandi skal eptir- leiðis, frá nýjári 1770 að telja, fara að því er snertir arf, erfðatal og arfskipti eptir því sem fyrir skipað er og ákveðið í 5. bókar 2. kapítula í Norsku Lögum Vorum.

TILSKIPUN um óðalsrjettinn í Noregi og nánari á- **1771**
kvörðun hans.¹) 14. jan.

OPIÐ KANSELLÍBRJEF um umboðsskrár dómnefndar- 14. júní
manna.

*TILSKIPUN um rjettindi innborinna manna.²) **1776**

Vjer Chr. VII o. s. frv. Gjörum öllum kunn- 15. jan.
ugt 1. það skal upp frá dagsetningardegi laga þessara álítast nauðsynlegt til að geta fengið embætti eða sýslanir í ríkjum Vorum og löndum, hverju nafni sem nefnast, hvort heldur er við hirðina, eður í andlegri stjett eður borgaralegri eður í hermannastjett, að maðurinn sje fæddur í ríkjum Vorum eða foreldrar hans sjeu innborn- ir þegnar, sem yoru utanlands á ferðalagi eða sakir þjónustu við Oss. Skulu því öll stjórnarráð Vor eða

1) Sbr. tilsk. 17. apríl 1833.

2) Sbr. tilsk. 17. nóv. 1786, 7. og 8. gr. og 13. júní 1787, II. 10.

1776 hverjir þeir, er gjöra tillögur til Vor um skipun embætta 15. jan. eða sýslana, og eins allir aðrir, sem rjett hafa til að veita nokkra sýslan í ríkinu, gæta þess nákvæmlega, að viðlagðri reiði Vorri, að stinga eigi upp á öðrum en dönskum mönnum [eða norskum eða Holsetum] eða þeim er þeim eru álitnir standa jafnfætis, og skal það berum orðum tekið fram í öllum skipunar- og veitingarbrjefum, að maðurinn hafi þá eiginlegleika, sem krafizt er í þessari Vorri óumbreytanlegu tilskipan.¹⁾ — — — 9. Allir útlendingar þeir, er eigi samkvæmt framanstandandi 2., 3., 4. og 5. gr. geta álitizt eða eiga að álitast jafngildir innbornum mönnum til að fá frama og embætti, skulu þó hafa fullt frelsi jafnt og þeir til að setjast að og hafa ofan af fyrir sjer í ríkjum Vorum og löndum með hverju því móti, sem lög Vor og tilskipanir leyfa og leyft hafa hingað til, og að njóta þar allrar þeirrar verndar og virðingar, sem hver maður má vænta eptir stöðu sinni af kristilegri og mildri stjórn, og skal einnig álíta börn þeirra öll, er hjer fæðast, sem innborna menn að öllu leyti, ef þau verða kyr hjer í ríkinu. ... — — —

1776 *KONUNGSBRJEF (til stiptamtmannsins og biskupanna) 28. marz um bann gegn hjónabandi holdsveikra.

Chr. VII o. s. frv. Fyrir því gefum

1) Í opnu brjefi 15. febr. 1776 er ennfremur skipað svo fyrir: „að allir þeir, er eptirleiðis sækja um embætti til Sjálfra Vor, annaðhvort beina leið eða fyrir milligöngu stjórnarráða Vorra, skulu í bónarbrjefum sínum tilgreina fæðingarstað sinn, ef þeir eru innbornir, en dagsetning brjefs þess, er veitti þeim rjett innborinna manna, ef þeir hafa fengið rjettinn á þann hátt; svo skulu og allir þeir, er rjett eiga á að skipa menn í embætti eða sýslanir í ríkjum Vorum, hvort heldur þeir eru andlegrar eða veraldlegrar stjettar, geta þess berum orðum í veitingar- eða skipunarbrjefunum, að sá er skipaður er hafi eiginlegleika þá, er lögin um innborinna manna rjett ákveða“.

Vjer yður hjermeð til vitundar, að Oss hefur **1776**
 allramildilegast þótt rjett vera, að þeir menn á Íslandi, **28. marz**
 sem holdsveikir eru eða holdsveiki sýnilega býr í, megi
 eptirleiðis alls eigi giptast, og að það því skuli stranglega
 bannað öllum prestum þar í landi að vígja nokkurn í
 hjónaband, sem hefur sýki þessa eða sem sýkin býr
 í

TILSKIPUN um friheit fyrir þá, sem vilja upp taka **1776**
 eyði-jarðir eða óbyggð pláz á Íslandi. **15. apríl**

Vjer Chr. VII o. s. frv. Gjörum öllum vitan-
 legt, að þar Oss við ýmisleg tilfelli hefur allraund.
 verið til kynna gefið, að fólksfjöldinn á Íslandi skuli nú
 sem stendur vera mjög svo minnkaður, og að margar
 jarðir, já heilar smáar sveitir, sem að fornu hafa verið
 byggðar, svo vel sem önnur landpláz, sem byggjast kynni,
 liggja í eyði, til lítilla eður engra nota: svo viljum Vjer,
 eptir þeirri sjerlegri konunglegri áhyggju, sem Vjer ber-
 um fyrir Íslands uppreist, til landsins betri byggingar og
 fólksfjöldans aukningar, hafa að svo stöddu eptirlátið
 og tilskipað, eins og Vjer hjermeð allranáð. eptir-
 látum, ýmisleg friheit þeim til handa, sem hjer
 eptir kynnu þar af nýju að byggja eyði-jarðir, sem og
 frekara þar um tilskipum, sem eptir fylgir. — 1)
 Hver sem af nýju vill byggja jarðir eða pláz á
 svoddan víðáttum í þeim byggðu sveitum, sem til lítilla
 eður engra nota liggja óyrktar, skal lýsa því í lögþingis-
 bókinni¹, að það kunngjört verði, þá þeir, sem kynnu að
 hafa eða þykjast hafa eignarrjett til þessháttar lands,
 skulu innan eður á því næsta alþingi, sem innfellur
 seinna en 3 eða 4 mánuðum eptir að lýsingin í lög-
 þingisbókinni er kunngjörð, vera skyldugir að segja þeim
 amtmanni til þess, í hvers umdæmi landið liggur. Ef

1) Nú í landsyfrrjettinum, sbr. tilsk. 11. júlí 1800, 12. gr.
 Lagasafn I.

1776 enginn lætur sig á sögðum tíma í ljósi, svo sem ætti
15. apríl hann tilkall til þessháttar eignar, þá tilsegir amtmaðurinn viðkomandi sýslumanni, með tilteknum 4 ópartiskum og skynsömum dánumönnum, að yfirskoða plázið, og með reglulegri forrjetting að tileinka það þeim, sem fyrst hefur boðið sig til þess, með svo stórri landsvídd, sem ánægjanleg metast kann til viðværigs ábýlis. — 2) Til þessháttar forrjettingar skal ætíð stefna hjálleggjandi jarða eigendum, ef þeir eru innanlands, eða þeim, sem hafa þær jarðir til brúkunar, svo þeir geti vitað hvað í þann máta verður til byggingar ánaðnað. Ef þeir, eða einhver af þeim, eigi mæta, skal þó allt að einu framhaldast með forrjettinguna, og hafa þeir eigendur, sem eigi hafa mætt, þegar þeir hafa verið löglega tilkallaðir, þar eptir engan rjett til ákæru; en ef einhver af þeim mætir, og vill uppástanda, að hans jörð, við það að þvílíkt nýbýli verður upp tekið, skeður órjettur eða afdráttur í hennar tilheyrandi útlendi, hagabeit eða engjum, eptir hverjum hún er sett að verði og landsskuld, þá skal það á staðnum sjálfum metast af sýslumanninum og þeim tilteknu mönnum, hvort nokkuð af því ánaðnaða landi heyri honum með rjetti og sannleika til, eptir hans jarðar dýrleika og afgjaldi; og ef það eigi reynist að svo sje, skal forrjettingin fullgjörast og gilda. Það álízt eigi að vera nein sjerleg eign, þó að þeir í kring búandi hafi verið vanir að reka sitt kvikfje á svoddan land, svo lengi sem, og vegna þess, það hefur legið í eyði, því það skal einasta álitast sem almenningur, til hvaða brúkunar sem þeir hafa haft það á þeim tíma, svo að það engu að síður skal metast, hvort þar eigi sje rúm fyrir nýtt ábýli, og sameiginlegt land, því Vor allranáð. vilji er, að landið eigi skuli óræktar vegna liggja í eyði. — 3) Ef nokkur kemur fram með óefanlegan eignarrjett til landsins, þá skal þó, eptir amtmannsins tilsögn, gjörast þvílík forrjetting, sem áður er sagt. Finni þá sýslumaðurinn og þeir tilteknu menn, að útlendið liggur notalaust og án sjerlegrar brúkunar,

en gæti þó lagt af nóg rúm og hentugleika til eins ný- **1776**
býlis, þá skal þvílíkt býli upp takast, þó á þann hátt, 15. apríl
að eigandinn hafi sinn rjett óskerðan til að láta upp-
byggja það og líka að koma sjer saman við þann til-
komandi ábúanda á sannsýnilegan og löglegan hátt, um
landsskuld og kvígildaleigur, ef hann óskar kvígilda, því
annars mega þau eigi neyðast upp á hann, en eigandinn
skal binda sig til að taka sjer uppbygging jarðarinnar
innan eins árs fyrir hendur. Vilji eða megni hann það
eigi, og hann að svo komnu eigi heldur vill selja ný-
býlingnum þvílíkt landspláz fyrir sannsýnilegt verð, þá
skal þó plázið tileinkast þeim, sem fyrst bauð sig til
þess, hver þá sjálfur skal uppbyggja það með þeim frí-
heitum, sem Vjer allranáð. viljum eptirláta þvílíkum ný-
býlingum, og sem síðar skal sagt verða, þó svo, að
landeigandinn hafi sinn eignarrjett óskerðan. — 4) Ef
nokkur gefur sig fram til að upptaka jörð í afrjettar-
almenningum og óbyggðum landplázum fyrir ofan byggð-
ir, þá skal amtmaðurinn, þegar búíð er að lýsa því í
alþingisbókinni, láta gjöra slíka forrjetting, sem að fram-
an er tilskipað, hvar til sýslumaðurinn á að láta til-
kalla eigendur eða ábúendur þeirra jarða, sem næstar
liggja þessháttar utanbyggðar-landi, ef nokkur notkun,
sem með rjettu tilheyrir þeirra jörðum, kynni þangað
að ná, til þess að þeir geti fengið að vita, hversu stór
landsvídd þvílíku nýbýli kann að verða tileinkuð, hvar
eptir sýslumaðurinn með þeim tilteknu mönnum ákvarð-
ar og útmælir þá landsvídd, sem sambjóða kann þvílíku
býli bæði að túnnum og útlendi, og uppskrifar nákvæm-
lega þá ánöfnuðu víðáttu eptir hennar stærð og landa-
merkjum. — 5) Með jarða-upptöku í þeim byggðum, sem
að fornu hafa verið niður lagðar og látnar í eyði, skal
eins breyta og að framan er sagt með tileinkun, út-
mæling og uppskrifun að stærð og landamerkjum, að
þeirri löngu lýsingu í alþingisbókinni einasta frátekinni,

1776 sem virðist ónauðsynleg, þar eigi er væntanlegt, að 15. apríl neinn eptir svo langan tíma geti gefið sig fram sem eiganda eða erfingja þar til, heldur má það álítast sem fyrirlátin eign og engum tilheyrandi, og þessvegna, að engin ákæra eða mótkast geti þar átt heima. Sá sem þá vill taka eitthvert nýbýli upp í slíkum eyðibýggðum, skal einasta gefa það amtmanninum til vitundar, sem þá lætur þar um gjöra af sýslumanninum löglega forrjetting, eins og áður er sagt. Þó viljum Vjer, til enn frekari upphvátningar hjer til, allranáð. hafa til-látið, að þegar einhver af þeim, er þykjast kynni, annaðhvort vegna langvarandi brúkunar eður annara orsaka, hafa nokkurskonar aðgang til þvílíks lands, innan eða utan byggða, sem í hefðar tíð eða lengur hefur verið óbyggt, vildi eptir þessari forordningu gefa sig fram til að taka það upp til byggingar, þá mega þeir þar til hafa rjett fremur öðrum, þegar þeir þar á eptir tímanlega framfylgja því. — 6) Þegar nokkurt pláz er á þenna hátt ákvarðað og afmarkað til byggingar, skal sýslumaðurinn gefa útskript af forrjettingunni til viðkomandi amtmanns, sem þá gefur nýbýlingnum byggingarbrjef. Forrjettingunni skal þar að auki lýsa á þingi, hvað þá í allan máta skal álítast og gilda sem viss og óbrigðul heimild. — 7) Öll þessháttar til nýbýla ánöfnuð landspláz skulu, eins og sagt er, að stærð og landamerkjum nákvæmlega uppskrifast, til að koma í veg fyrir, að slíkur nýbýlingur eigi grípi frekar um sig, en honum er tileinkað. Eigi má honum heldur meira ánafnast, en sem álízt að vera nauðsynlegt til einnar meðalmáta góðrar jarðar, þegar hún er yrkt með kostgæfni og rækt, enn síður svo stór viðátta, að hann geti sett aðra búendur þar á, eður, eptir eigin þóttu, láti hana liggja óyrkta; heldur skal, hvað hann eigi nauðsynlega við þarf, verða öðrum til nota, sem síðan kynnu að vilja gefa sig fram til að upptaka nýbýli, og það bæði vegna þess, að það er ætíð nytsamlegra til innbyrðis aðstoðar á afsíðis

stöðum, að hafa nágranna, en að búa einnsaman, og líka, að enginn á að eiga stærri landeign, en hans jarð-
ar dýrleika samþýður. Skyldi það upp koma, að í þessu 1776
hafi verið með ánöfnunar-forrjettingunni brúkað nokkuð 15. apríl
undirferli, skal það vera ógilt, ef þar upp á í framtíð-
inni skeður lögleg ákæra. — 8) Þeir 4 dánumenn, sem
til þessarar yfirskoðunar og tileinkunar útnefnast, og um er
talað í þeim 1. pósti, viljum Vjer allranáð. að skuli,
hvað þessa forrjetting sjer í lagi áhrærir, takast áður í
löglegan eið, að þeir vilji þar í gjöra, skoða, tileinka og
álykta, eptir því sem þeir bezt vita og rjettast og sann-
ast skynjað geta. Fyrir forrjettinguna og reisuna til
staðarins fær hver þeirra 40 skild. Courant á dag, þeg-
ar land til nýbýlis verður ánafnáð, en þegar það eigi
skeður, þá 20 skild. fyrir hvern dag sem þeir þurfa til
reisunnar fram og aptur. Sýslumaðurinn fær fyrir hverja
þessháttar forrjetting, að útskriptinni meðreiknaðri,
þegar nokkuð nýbýli ánafnast, 3 rikisdali Courant, og
þar að auki fyrir reisuna fram að, eptir vegalengd,
reiknaða til 1 rd. Courant fyrir eins dags reisu eða
þingmannaleið; en þegar ekkert nýbýli ánafnast, fær
hann einasta betaling fyrir reisuna fram og aptur á sama
hátt. Hvern betaling Vjer allranáð. viljum láta viðkom-
endum útgreiða, þegar Voru vestindiska og guineiska
rentu- sem og general-tollkammeri er af þess staðar
amtmani til kynna gefið, að nokkur þessháttar forrjett-
ing sje fullgjörð á þann af Oss allranáð. tilskipaða máta.¹⁾
— 9) Þeim sem þá upptaka eitthvert landspláz í byggð-
um sveitum, og byggja bæ þar á, viljum Vjer allranáð.
unna frelsis frá sköttum og tíundum í 20 ár. Ef þeir
deyja innan þess tíma, skulu þeirra ekkjur eða aðrir

1) Eptir landsh br. 3. nóv. 1885 á nú að telja borgunina
til skoðunarmannanna eptir lögum 13. jan. 1882, um borgun
til hreppstjóra o. fl. 8. og 3. gr. og til sýslumanns einsog
í öðrum opinberum málum.

1776 erfingjar njóta sama frelsis, partil þau 20 ár eru til enda, 15. apríl hvort heldur þær gipta sig eða eigi, og ef enginn hefur sjerlegan eignarrjett til landsins, skal þar að auki slík nýupptekin jörð, með þar til ánöfnuðu landi, vera nýbýlingsins eign og óðal. — 10) Ef nokkur annar á landið, skal nýbýlingurinn vera frí frá skatti og tíund sína lífstíð, og ekkjan eptir hann svo lengi sem hún lifir, og þeirra sonur eða dóttir skulu hafa rjett og frunkvöð fremur öðrum til ábylis á jörðinni, þegar þau eru hæf partil. Frá landsskuld og afgipt skal nýbýlingurinn vera frí í 3 ár, ef landsdrottinn hefur kostað bæjarbygginguna, en hafi nýbýlingurinn sjálfur kostað hana, skal hann vera frí fyrir landsskuld og afgipt í 10 ár, og þá skal jörðin fyrst metast til sannsýnilegrar landsskuldar eptir hennar gæðum. Sama er og að skilja um fjarlæg útlendi og afrjettir, sem tilheyra einhverri vissri jörð eða kirkju. En ef landið heyrir Oss sjálfum til, þá fær ábúandinn, þegar hann kostar bygging hins nýja bæjar, auk áðurnefndra friheita, fyrir sig, sína ekkju og börn, undireins friun frá landsskuld og afgipt í 20 ár, og ef hann deyr fyr, fylgir sama frelsi ekkjunni, þar til 20 ár eru af líðin. — 11) Þeir sem upptaka og byggja nýbýli í þeim afrjettum, sem eigi eru nokkurs sjerleg eign, ellegar í aflögðum og fyrirlátnum byggðum, njóta skatta- og tíundafrelsis fyrir sig og sínar ekkjur, eptir fyrirfarandi 9. art., sem og jörðina til óðals og eignar fyrir sig og sína erfingja. — 12) Allir þessháttar nýbýlingar skulu annars vera skyldir að setja forsvaranlega garða, bæði í kringum þau tún, sem þeim eru tileinkuð, sem og kringum hitt annað af landeigninni, sem þeir framast megna, og þar að auk með allri kostgæfni ryðja og yrkja hana, hvar um sýslumaðurinn skal jafnaðarlega eptir grennslast, hvað og síðan á að gefast amtmanninum til vitundar. Finnist nokkur latur og hirðulaus, þá skal það tilkynnast Voru vestindiska og guineiska rentu- og general-tollkammeri, þá svoddan

einn, eptir sakarinnar ásigkomulagi, má vænta að missa **1776**
 þau fríheit, sem honum eru eptir látn, og að plázið **15. apríl**
 verði einhverjum duglegri ábúanda í hendur fengið. —
 13) Hvað annars framgengt verður með slíka nýbýlinga
 á viðkomandi amtmaður árlega að tilkynna Voru vest-
 indiska og guineiska rentu- og general-tollkammeri, sem
 og hver vandhæfi, hindranir, og mótmæli þar við mæta
 kunna, til þess að það geti, eptir fyrirfundnu ásigkomu-
 lagi, þar um útvegað Vora frekari allranáð. tilskipan,
 einsog Vjer og allranáð. viljum hafa í þánka, enn gjör-
 samlegar með tímanum að frama og viðhjálpa þessu fyr-
 irtæki með svoddan náðar ljenan, sem þau þar við ept-
 ir hendinni fyrirfallandi atvik, og sú þar af væntanlega
 gagnsemd finnst að útkrefja.

OPIÐ BRJEF um rekatilkall á Íslandi.

1778

Vjer Chr. VII. o. s. frv. Gjörum öllum kunnugt: **4. maí**
 1.¹ Öll strönduð skip og góz, hvort heldur það
 eru heil ellegar brotin skip, skipsbátar, atkeri, kaðlar,
 mastur-trje eða önnur skipsáhöld og innistæða, heilar
 tunnur, ásamt öllu öðru gózi eða vörum, er því lík skip
 kunna að hafa haft inni, skulu, þegar eignarmenn fylgja
 eigi með, ellegar þeir ekki innan árs og dags, eptir að
 því er löglega lýst á alþingi, og líka í þeim íslensku,
 Kaupmannahafnar- og Altóna-tíðindum (frá hverri lýs-
 ingu í þeim altónaisku tíðindum ár og dagur skal reikn-
 ast), koma fram með nægileg skilríki, eptir því sem boðið
 er í forordningunni af 20. maí 1595 og 21. marz 1705,
 ásamt þeirri úrlausn af 30. janúar 1742, til hvernar vitn-
 að er í Octroyinni af 15. ágúst 1763, 16du grein, vera
 Oss einum tilheyrandi, eins og aðrar óafhentar kongs-
 gersemar, alstaðar í landinu, bæði á rekum þeirra al-
 mennu stiptana, kirknanna og þess andlega, líka alls
 annars jarðagóz. Í því tilliti skal hver og einn sýslu-

1) Sbr. nú lög um skipströnd 14. jan. 1876, 22.—24. gr.

1778 maður, sem þar á hlut að, strax, þegar slíkt skipbrot
4. maí verður honum til vitundar gefið, taka allt þetta vogrek og skipsgóz undir sína umsjón, og síðan dæma það Vora löglega eign, sem og gjöra landfógetanum rjettan reikning fyrir það, sannaðan af hlutaðeiganda amtmanni. Og skal, bæði hvað viðvíkur því að tilkynna þetta sýslumanninum, og líka í öllu öðru, með það fara og breyta eptir forordningunni af 21. marz 1705, að svo miklu leyti sem sambjóða kann landsins ásigkomulagi. — 2.¹ Allt vogrek af eik, greni ellegar furu, sem upp rekur á fjörur biskupsstólanna, kirknanna, hospitalanna og ljensjarðanna, og sem ekki kann að kallast strandað skip nje góz, svo sem tilhöggvið og sagað timbur, plánkar, borð, ásamt einstöku smástykkjum af strönduðum skipum og bátum, sem tekur litlu verði², þeir gaddar, sem í því eru fastir, og annað járn, skal tilheyra þessum almennu stiptunum og staðarhöldurum, eptir forordningunni af 3. maí 1650 og þessara stiptana staðfestu jarðabókum og máldögum, þegar enginn eigandi ber sig fram þar um, áður ár og dagur sje liðið frá því, að slíku var löglega lýst á alþingi, án þess að sýslumenn megi, eptir þeim konunglega úrskurði af 26. marz 1736, eigna sjer nokkurn hlut af því. Sama gildir einnig um Vort geymslugóz, nefnilega klaustra- og umboðsjarðir, sem öðrum eru ljentar, svo að vogrek af þessu tagi tilheyrir þar einungis klaustra- og umboðshöldurum, sem þeim, er gózið að ljeni hafa.³ — 3.⁴ Þar á móti eignast sýslumenn, hver í sinni sýslu, eptir fyrtjeðri úrlausn af 26. marz 1736, allt það vogrek,

1) Sbr. op. br. 2. apríl 1853, 2. gr.

2) Eptir kansallíbrjefi 26. ágúst 1809 eiga þau vogrek að teljast „taka litlu verði“, sem eigi eru meira en 15 rdl. (30 kr.) virði.

3) Þar sem umboðsmenn hafa nú eigi umboðs- eða klausturjarðirnar að ljeni, einsog áður var, fær umboðssjóðurinn (lands-sjóðurinn) nú vogrek þessi.

4) Sbr. op. br. 2. apríl 1853.

sem getið er um í fyrirfarandi 2. grein, og undantekið **1778** er frá þeim í fyrstu grein tilteknu kóngsgersemum, er 4. maí upprekur á bændagózinu, þar Vor eignarrjettur til þessa er þeim með greindri úrlausn eptirgefinn. — 4. Undir vogreks nafni, með hvert fara skal svo sem hjer að fram-an er sagt, mega ekki skiljast hvalfiskar, sem reka að landi eður á land upp án skutuls, jafnvel þó þeir kynnu að vera nokkuð skornir. Ekki heldur ótilhöggvinn og ó-sagaður rekaviður, þó að á honum kynni að finnast eitt eður fleiri axarhögg ellegar skorur fyrir endann eður ut-an á, hvað allt, eptir þeirra íslenzku laga rekabálks 1. og 2. kap., skal fylgja lóðinni; heldur skal, hvað þessu viðvíkur, að öllu leyti tilhöggvinn ellegar sagaður viður, söguð borð og því líkt, einungis skiljast undir fyrtjeðu vogreki. — 5. Af öllum þeim hvölum, sem reka á land með skoti í, skal skiptast einn hlutur fyrir skotmanninn, eður svo kallaður skotmannshlutur, hvar með fara skal eptir rekabálksins 4. og 5. kapítula. Komi skotmaður ekki áður en liðið sje ár og dagur frá því skotinu var löglega lýst á alpingi¹, eignast sýslumenn² helming þessa hlutar á bændaeignum, sem þeim ljentur er með úrlausn af 26. marz 1736; en hinn annar helmingurinn skal fylgja lóðinni fyrir bjarglaun og annað starf og kostnað. Að öðru leyti er sýslumönnunum í sjálfs valdi, að varðveita sjálfir þennan hlut, frá því honum er skipt og til þess ár og dagur er liðið. En á Vorum klaustrum og umboðsjörðum eignast klaustur- og umboðshaldarar³ þennan hlut, þegar eins stendur á, og eins þær almennu stiptanir, svo sem biskupsstólarnir, kirkjurnar, hospitölin, sem og staðarhaldararnir á því andlega gózi.

1) Nú í yfirdóminum.

2) Nú landssjóðurinn.

3) Nú umboðssjóður (landssjóður).

1778

OPID BRJEF um vitnisburð hjóna.

16. sept.

*V j e r C h r. VII. o. s. frv. Gjörum öllum kunnugt :

Það er orðin venja á ýmsum stöðum, að hjónum er stefnt til að bera vitni hvort gegn öðru, í málum, sem þau bæði eru við riðin, eða sem snerta sektir, er greiðast eiga úr sameiginlegu búi beggja þeirra, en þetta getur, þar sem ómenntaður og fákænn almúgi á í hlut, komið til leiðar meinsæri og mörgu illu, svo sem ósamlyndi og hatri milli hjóna, m. fl.; viljum Vjer því, til þess að afstýra slíku, skipa allramildilegast svo fyrir og bjóða, einsog Vjer og hjermeð skipum fyrir og bjóðum, að það skal að öllu leyti haldast, er segir í 1. bókar 13. kap. 16. gr. í Dönsku Lögum Vorum og í 1. bókar 13. kap. 17. gr. Norsku Laga Vorra, þannig að í einkamálum og borgaralegum, er hjón eru bæði við riðin eða þar sem sekta er krafizt úr sameiginlegu búi beggja, má eigi stefna öðru hjónanna til að bera vitni gegn hinu.

1778

*TILSKIPUN um uppsögn dóma og ritun, í málum

30. sept. útaf kyrsetningu sakir skulda.

V j e r C h r. VII. o. s. frv. Gjörum öllum kunnugt :

Einsog kunnugt er, veitir eigi kyrsetning fjármuna þeim, er kyrsetninguna gjörði, neinn veðrjett í hinum kyrsettu fjármunum, er gengur fyrir rjetti annara skuldkrefjenda, heldur aðeins rjett til að krefjast þess, að fjármunirnir verði eigi fluttir burtu eða lögbönd á þá lögð, svo að hann geti leitað fjárnáms í þeim, er hann hefur aflað dóms; en Vjer höfum komizt að raun um, að ýmsir, bæði skuldunautar og dómarar og skrifarar hafa notað þetta til að draga taum eins eða fleiri skuldkrefjenda öðrum fremur, sem þó höfðu jafnan rjett þeim, og hefur það orðið á þá leið, að skuldunautur hefur sleppt tilkalli til lögdagsveitingar við suma skuldkrefjendur en látið aðra veita sjer lögdag, að dómarinn hefur uppkveðið dóm þegar í stað eða eptir eina eða tvær vikur í sumum málum, en haft önnur hjá sjer undir dómi í 3,

4, 5 og allt að 6 vikum, og að skrifarinn hefur gefið **1778**
 dómrit í einu málinu nokkrum dögum fyrir en í öðru. 30. sept.
 Fyrir því viljum Vjer hjermeð, til þess að slíkt komi eigi
 optar fyrir, allramildilegast skipa svo fyrir og bjóða: að
 þá er skuldkrefjendur, fleiri en einn, stefna sama skuldunaut til sama þingdags í hreinum og augljósum skuldamálum, og skuldinni er eigi neitað eða um hana deilt, en málið er að eins höfðað til að fá námsdóm, þá skal dómariinn kveða upp dóm í öllum málunum einn og sama daginn, og það jafnvel þótt skuldunautur í sumum málunum hafi sleppt rjetti til lögdags, en hafi orðið að fá lögdag í öðrum; einnig skal skrifarinn láta í sama mund afrit af öllum dómunum til þeirra, sem hafa beiðzt þess þegar í stað og á löglegan hátt. Brjóti dómari eða skrifari á móti þessu, skulu þeir sæta ábyrgð fyrir, og, auk annarar hegningar, bæta hlutaðeigendum skaða þann og tjón, er sannað verður að þeir hafi beðið fyrir brotið.

KONUNGSBRJEF (til stiptamtmanns) um landshlut af **1779**
 flutningshvällum á Íslandi. 23. júní

Chr. VII. o. s. frv. 1. Ef skotinn hvalur er fluttur til lands á grýtta eður sönduga staði, ellegar fjörur, er öðrum tilheyra, og kann þar að skerst og burt flytjast, svo landeiganda sje enginn skaði að, þá á hann engan hlut í hvalnum; þó á að borga honum þann velvilja, er hann kynni við þvílík tækifæri að auðsýna veiðimönnum, eptir því sem þeir geta við hann ásáttir orðið. — 2. Sje þvílíkur veiddur hvalur fluttur á land á nokkrum þeim stað, hvar skurður, björgun og burtfærsla hans á einhvern hátt spillir annars engjum eður haga, þá skulu veiðimenn betala landeiganda þann skaða og jarðarspell með einum áttunda parti af sjálfum hvalnum.

1782

26. júní um sektavald biskupa m. m.

*KONUNGSBRJEF (til stiptamtmannsins og biskupanna)

Ch r. VII. o. s. frv. 1. Ef prestar og aðrir andlegrar stjettar menn setja sig af þverúð upp á móti skipunum þeim, er biskuparnir gefa þeim í embættis nafni, eða vanrækja að hlýðnast þeim, þá skal stefna þeim og kæra þá og dæma fyrir consistorio svo sem lög standa til; en ef biskup álitur brot hlutaðeiganda eigi stærra eða mikilvægara en svo, að það megi afplána með lítilli fjesekt, 1 eða 2 rdl., þá skal biskup ákveða sekt fyrir það, og borgi hinn seki hana eigi þegar í stað, skal hlutaðeigandi amtmanni skýrt frá sektinni, en hann leggur fyrir sýslumann að ná henni með aðför¹; skal sektunum skipt milli verðugra presta á hinum fátækustu brauðum. — 2. Öll umburðarbrjef frá biskupum til prófasta skulu borin fljótt og dyggilega, og eins skulu brjef þau, er prófastur aptur skrifar prestum útaf umburðarbrjefum biskupa, flutt svo fljótt sem orðið getur rjetta leið frá einum presti í prófastsdæminu til annars, að viðlagðri 1 eða 2 rdl. sekt, ef eigi sannast gild orsök til að brjefburðurinn eigi fór fram sem skyldi; skal biskup sjálfur leggja þessa sekt á, þegar vanrækslan er að kenna andlegrar stjettar manni, en hlutaðeigandi amtmaður, ef sá er veraldlegrar stjettar, sem braut. Í fyrra tilfellinu skal sektinni skipt milli verðugra presta á fátækustu brauðum, en í síðara tilfallinu milli fátækra í hreppnum, þar sem hinn seki á heimili eða dvöl. Um innheimtu sekta þessara, ef þær eru eigi greiddar af hendi, skal farið eptir 1. gr. hjer á undan, og til þess betri vissa sje fyrir rjettum flutningi brjefanna, skal rita utan á þau, að þau beri að flytja greiðlega, og auk þess skulu prestarnir, sem þau eru stíluð til, rita stuttlega innan í þau, bæði hvenær og með hverjum þau hafi borizt þeim í hendur og hvenær og á hvern hátt þeir hafi sent þau aptur frá sjer. — — —

1) Sbr. nú tilsk. 25. júní 1869 um afplánun fjesekta. *

*REGLUGJÖRÐ um tekjur presta og kirkna á Ís- **1782**
landi. 17. júlí

Vjer Chr. VII. o. s. frv. Gjörum öllum kunnugt : Til þess að ákveða nákvæmar tekjur prestanna, bæði gjöld til þeirra fyrir embættisverk og tíundir, svo og rjettindi kirknanna á landi voru Íslandi, hefur Oss allra-mildilegast þóknast að skipa svo fyrir og bjóða sem nú segir : 1.—3.¹ — — — 4.² Aptur á móti viljum Vjer, að hin svokölluðu pia corpora, t. a. m. prestar, kirkjur, skólar og spítalar, skuli eigi skyld vera að greiða tíund af kúgildum sínum eða öðru inventario, nje heldur að lúka öðrum sköttum, nema þeim sjeu þeir sjerstaklega á herðar lagðir í konungstilskipunum þeim, er um þá hljóða. — 5. Svo skulu og æðstu yfirvöld landsins, stipt-amtmaðurinn, biskuparnir og amtmaðurinn, eigi heldur, eptir gömlum sið og landsvenju, þurfa að telja fje sitt fram til tíundar eða greiða af því gjöld til hlutaðeigenda, hvort heldur er sveitin eða aðrir, en þeir gefa aptur á móti fátækum og pia corpora sjálfviljuglega, svo sem venja hefur verið ; þó nær þetta frelsi aðeins til þeirra sjálfra og þess, er þeir hafa til notkunar og búskapar á heimilum sínum. — 6.² Allir prestar og andlegrar stjettar menn, er opinberum embættum þjóna, eiga, einsog aðrir, að telja rjett fram til tíundar fje sitt, það er tíund á að greiðast af, og greiða tíundina á rjettum tíma, en aðeins til fátækra og eigi annara ; og að því er snertir venju þá, að leggja á þá framfærslu fátækra, þá verða þeir að vísu eigi leystir undan þeirri skyldu, en setja skal til þeirra, fremur en aðra þurfamenn, börn þau, er uppfærðslu þurfa, eptir tiltölu þeirri, er nauðsyn hrepps-ins krefur³. — — — 8. Dagsverk skal hvervetna annaðhvort inna af hendi með vinnu, eða ef maður get-

1) Sjá nú lög um lausafjártíund, 12. júlí 1878.

2) Sbr. tilsk. 14. maí 1834, 3. gr.

3) Sbr. reglugj. 8. jan. 1834, 9. gr.

1782 ur eigi unnið það af sjer, skal hann greiða í stað þess
 17. júlí 16 skildinga í peningum eða öðrum góðum landaurum¹; svo skal og lambsfóður greitt annaðhvort in natura eða með 24 skildingum kúrants eða öðrum gildum aurum². — — — 12.³ Á hverri af þeim þrem stórhátíðum: jólum, páskum og hvítasunnu skal bæði hið æðsta andlega yfirvald, biskuparnir, og allir veraldlegir embættismenn Vorir, sem í embættum eru, svo og umboðsmenn og klausturhaldarar og efnaðir sjálfseignarbændur offra presti sínum; eins skulu og kaupmenn gjöra það, er verzlun reka, og menn þeirra, er full laun taka en tíunda ekkert; og skal offrið vera svo mikið, að þeim sje sómi að; þó skal hver vera sjálfráður um, hve mikið hann gefur, og má presturinn eigi segja fyrir, hve mikið það skuli vera. — 13.⁴ Ljóstollur skal hvervetna greiddur: heill með 4 pundum tólgar eða peningum eptir tólgarverði, nefnilega 26 skildingum⁵. — Húsráðandi, sem heldur vinnuhjú, greiðir heilan ljóstoll, hvort heldur hann er giptur eða ógiptur, karlmaður eða ekkja. — Þar að auki greiða lausamenn presti, auk dagsverksins, 24 skildinga á ári og kirkju jafnmikið. — Húsmenn gjalda að eins hálfan ljóstoll, 2 pund tólgar eða ígildi þess í peningum 14. Lögleysur þær, er nú skulu taldar, viljum Vjer að með öllu verði niður lagðar: a. að kirkju-eigendur og aðrir taki til sín hálf legkaupin, því þau skulu óskert falla til kirknanna, sem og skulu sjálfar eiga verktól þau, er þarf til að tekin verði gróf, og brjóti nokkur þau eða skemmi, skal hann borga þau; b. að prestar taki ljóstolla af annexíukirkjunum undir því yfirskyni, að þeir þurfi þeirra við lærdómsiðkanir sínar, því að þeir eiga sjálfir að útvega sjer ljós til þeirra; c.

1) Sbr. kgsbr 21. maí 1817

2) Sbr. tilsk. 16. júlí 1817.

3) Sbr. kgsbr. 4. júní 1790 og tilsk. 27. jan 1847, 3. gr.

4) Sbr. kgsbr. 21. maí 1817.

5) Sbr. tilsk. 16. júlí 1817.

að prestar og kirkjueigendur krefjist af kirkjunni borg-
unar fyrir hringingu, ljósasteypu, kveikingu og annað 1782
því um líkt, sem kallað er umsjón kirkju og pössun. —
15.¹ Kirkjugarða og kirkjuveggi skulu sóknarbændur
gjöra, svo og leggja þak á kirkjuna á kostnað sinn, en
þó má veita þeim allrafátækustu, sem eigi geta sjálfir
fætt sig á meðan þeir eru að heiman að vinnunni, mat
á kostnað kirkjunnar, einu sinni á dag, og fá þeim verk-
töl að vinna með, hafi þeir þau eigi sjálfir; svo eiga og
bændur, þá er mikil endurbót er gjörð á kirkju, að hjálpa
til að flytja að timbur og efni, og á að jafna því sann-
gjarnlega niður á þá eptir efnum þeirra, og skal sá, sem
skorast undan nokkru slíku, þegar þess er krafizt af
honum, sæta hegning fyrir eptir lögum og landsvenju.

*KONUNGSBRJEF (til stiptamtmanna í Noregi) um 1783
(yfjasölu.²) 17. jan.

Ch r. VII o. s. frv. Með því að Oss hefur allra-
þegnsamlegast verið skýrt svo frá, að þó að tilskipanir-
ar 4. desbr. 1672 og 5. apríl 1690 banni með öllu kaup
og sölu á útlendum aðfluttum lyfjum, og að nokkur, sem
eigi hefur leyfi til þess, megí hafa á boðstólum simplicia
eða composita af því, er til læknisdóma heyrir, þá sje
þó á nokkrum stöðum í Noregi fótum troðin einka-
rjettindi lyfsalanna, og bíði þeir töluvert tjón í atvinnu
sinni fyrir það, að kaupmenn og prangarar hafi á boð-
stólum eigi aðeins öll útlend lyf, destillerað vatn, spiritu-
osa, olíur, extracta, elixíra, balsama, salve, plástra og
púlver, heldur einnig aloe, antimonium, bevergiel,
campher, myrrha, kvikasilfur, sal-amoniac, dyvelsdræk,
hvítt, gult og rautt arsenik, kobolt, auripigmentum,
kransaugu, cubeber, sennesblöð, manna, hreinsaðan salt-

1) Sbr. viðaukalög 12. maí 1882.

2) Sbr. kansbr. 16. sept 1797.

1783 pjetur, sassifras, angelica, gentian, rhabarbara, violen-
 17. jan. rætur, lakritz, hylde-safa, theriac, ormekrud, foenical-
 fræ, stjörnu-annis, hvítt og blátt victriol, terpentin og
 terpentin-olíu, victriol-olíu og skeiðvatn; en með þessar
 vörur eiga lyfsalarnir einir að verzla, því að þeir hafa
 bæði rjett til þess og eiga að hafa ábyrgð á gæðum
 þeirra og sölu — þá gefum Vjer þjer hjermeð til vit-
 undar, að til þess að fyrir þetta verði girt, viljum Vjer,
 samkvæmt tillögu heilbrigðisráðs Vors, allramildilegast
 bjóða og skipa svo fyrir, að engir aðrir en lyfsalar þeir,
 er einkarjettindi hafa, en hvorki kaupmenn, prangarar
 eður aðrir, mega, í stipti því, er þjer er trúað fyrir,
 selja og á boðstólum hafa útlenda læknisdóma og hin
 svonefndu arcana, nje heldur nokkurt af fyrtöldum
 lyfjum og tegundum, og ef nokkur brýtur bann þetta,
 skal hann sæta ákæru fyrir brotið fyrir lögreglurjetti,
 og vörurnar dæmast þar upptækar og hann sektast
 um 10 til 20 rd., eptir málavöxtum; og auk þess skal
 sá, er hafa kynni óselt nokkuð af fyrnefndum lyfjum
 og vörum, er óskemmt væri, skyldur að láta það af
 hendi til lyfsalanna við sama verði og hann keypti það,
 að viðbættum kostnaði.

1783 TILSKIPUN, sem bannar lausamenn á Íslandi, ásamt
 19. febr. fleiru.¹

Vjer Chr. VII o. s. frv. Gjörum öllum kunn-
 ugt: — — — 5. Svo skulu og framvegis allir af bænd-
 afólki, hvort heldur það eru karlar eða konur, sem ekki
 hafa neina jörð til ábýlis, vera skyldir að gefa sig í
 vinnumennsku hjá búföstu fólki, ellegar að öðrum kosti
 meðhöndlast og áltast eins og fyrirskipað er í 2. og 3.
 grein þessarar tilskipunar.² — 6. Engum má leyfast
 að vinna fyrir daglaun, nema húsmönnum og þeirra

1) Sbr. tilsk. 26. maí 1863. I.

2) Sjá nú tilsk. 26. maí 1863, 8.—10. gr.

konum og börnum, sem eiga heima hjá þeim, og hinum, **1783**
 er hafa sýslumannsins vitnisburð, að þeir hafi beðið hann **19. febr**
 um jörð til ábýlis, eður vist, og hvorugt getað fengið.¹
 Brjóti nokkur hjer á móti, áltíst hann sem lausamaður,
 og skal þá með hann fara eins og áður er sagt. — 7.
 Enginn búandi maður má hafa sonu sína lengur hjá sjer
 heima, en þangað til þeir eru 18 vetra; þá skulu þeir
 vista sig hjá öðrum, nema svo sje, að þeir þjóni hjá
 foreldrunum fyrir kaup og fæði, eins og annað vinnufólk;
 og mega þá ekki fleiri vera heima þar, en til fyrirvinnu
 þarf á bæ þeirra. — 8. Þeim, sem búa við sjávarsíðuna
 og lifa á fiskiveiðum, undir nafni hjáleigumanna og tómthúss-
 eður búðarmanna má leyft vera, þegar vertíðin er úti,
 að vinna hjá bændunum fyrir daglaun. Eins má það
 fólk, sem slíkir fiskimenn þurfa um vertíðina, þjóna hjá
 bændunum fyrir daglaun, þegar hún er á enda. Þó skulu
 bæði þeir fyrst- og síðastnefndu hafa sýslumannsins
 vitnisburð. — 9. Í sama máta skal það vera leyft þeim
 handverksmönnum, sem eru á landinu, svo sem járn-,
 kopar- og trjesmiðum, einnig ullspinnurum, vefurum og
 öðrum að vinna hjá bændum fyrir dags- og vikukaup,
 hafi þeir að eins sýslumannsins vitnisburð um það.

TILSKIPUN um formála, er nota skal við hina heil- **1783**
 ögu skírn. **7. maí**

KONUNGSÚRSKURÐUR um endurgjald tíundar af kon- **1784**
 ungsjörðum í Gullbringusýslu og Mosfellssveit. **22. marz.**

Með úrskurði þessum var leyft, að prestum og kirkjum
 í Gullbringusýslu og Mosfellssveit — kirkjunum þó því
 að eins, að þær væru ljenskirkjur, en eigi konungseign,
 eins og Bessastaða-, Hvalsness- og Reykjavíkur kirkj-
 ur — svo og fátækum, mætti endurgjalda hluta þann (1)
 í tíundinni af konungsjörðum þar, sem þeim bæri með
 rjettu, en hefðu eigi fengið að njóta um undanfarinn

1) Sbr. tilsk. 26. maí 1863, 8. gr.

1784 tíma. Skyldi endurgjaldið reiknað eftir 90 skildinga
 22. marz. verðlagi á vætt, og ákveðið síðar, hvort leiguliðarnir
 skyldu bæta konungssjóði tíundargreiðsluna.

1784 TILSKIPUN um vigt og mæli á Íslandi.

18. júní

Vjer Chr. VII o. s. frv. Gjörum öllum kunnugt:
 1. Ein dönsk alin skal vera 2 danskra feta löng,
 og skiptast í kvartil, áttundu- og sextánduparta. Hvert
 danskt fet er hálf alin og heldur 12 þumlunga, og hver
 þumlungur 12 stryk eða strá. Einn danskur faðmur er
 3 álnir eða 6 fet. — 2. Í þeirri dönsku korntunnu, er
 án kúfs tekur 144 potta, skulu vera 8 skeppur, og hver
 skeppa taka 18 potta. Ein öltunna skal taka 136 potta,
 eitt ánger 39 potta, og ein lýsistunna 120 potta eður 15
 kúta; hálf-kvartil og minni mælar skulu af hverju fyrir
 sig eftir tiltölu. Einn danskur pottur tekur 4 pela,
 og einn peli tvo hálfpela. — 3.¹ Sextán dönsk pund
 skulu gjöra eitt lýsipund og 20 lýsipund eitt skipfund.
 Eitt pund hefur í sjer 2 merkur eða 16 únziur, ellegar
 32 löð; eitt löð 4 kvintín og eitt kvintín 4 ort. Af
 silfurvigti eður kölniskri vigti skulu 17 pund vera eins þung
 og 16 pund eftir danskri vigti. Annars skiptist eitt
 kölniskt pund í merkur, únziur, löð, kvintín og ort, eins
 og það danska pund. — 4. Öll vigt og mæli, er brúkast
 má í kaupum og solum, sem og allskonar verzlun og
 tekjum, skulu vera tilheyrilega stimpluð ellegar brennd, ef
 þau skulu annars álítast fyrir löglega vigti og mæli. —
 5. Líkt sem staðarvaldið (magistratinn) í Kaupmanna-
 höfn hefur framvegis, eins og að undanfögnu, alleina
 rjett til að láta tilbúa, stimpla, brennimerkja og selja alla
 vigti og mæli, eins fyrir kauphöndlunina á Íslandi, bæði
 til að brúka og selja þar í landi, sem og til brúkunar
 fyrir yfirvöldin þar í embættisaðgjörðum þeirra, svo lát-
 um Vjer nú útvega og útsenda til sjerhvers af þeim 21

1) Sjá tilsk. 1. desbr. 1865, um verzlunarvog á Íslandi.

sýslumönnum, sem þar eru, eptirfylgjandi nauðsýnlegustu **1784**
tegundir af lögmerktum mæli og vigt, nefnilega: 1 korn- **18. júní**
skeppu, 1 heilan og 1 hálfan kút, báða skaptlausu, til að
mæla með þurrar vörur; 1 heilan og hálfan kút, með
skapti, til að mæla með lýsi; 1 pott og 1 merkur-mæli, á-
samt með 1 heilum og 1 hálfum pela, alla saman af
tini. Einn almennilegan járnkvarða og eina tveggja
lýsipunda reizlu; og skulu þessar mæla- og vigtategundir
vera til brúkunar, bæði þá er miskliðir um mál og vigt
eiga að útgjörast, hvort sem það er á milli landbúanna
innbyrðis eður í kaupstöðunum, og líka til fyrirmyndar
fyrir þann mæli og vigt, er almúginn tilbýr til sinnar
eigin brúkunar. Skulu sýslumenn vera skyldir að varð-
veita þetta vel og forsjálega; og þar fyrir skal það
einnig, sem innstæða við þeirra embætti, afhendast frá
hverjum formanni til eptirkomarans, yfir hverju, svo
sem öllu öðru, er vigt og mæli og rjettri brúkun þeirra
viðvíkur, stiptamtmaðurinn og amtmaðurinn, hver í sínu
þingi, skulu hafa tilheyrilega umsjón. — 6. Eptir
þessum mælum mega sýslumenn lögmerkja skeppur,
heila og hálfu kúta, heila og hálfu potta, heila og hálfu
pela, líka álnar-kvarða, sem innbyggjendurnir kunna að
þurfa og beiðast til að mæla eptir í heimahúsum; en
ekki reizluvigt, ekki heldur nokkurn mæli, hvorki til
brúkunar við kauphöndlunina eða fyrir sig sjálfa, sem
aðalmæli, þarð allur slíkur mælir á að útvegast frá
Kaupmannahafnar juster-kammeri. Enginn má heldur
á Íslandi dirfast sjálfur að lögmerkja til heimilis-brúk-
unar mæliker eða kvarða, er hann sjálfur smíðar, eður
fá öðrum slíka mæla, fyr en sýslumaðurinn hefur lögmerkt
og brennt þá eptir aðalmælinum — 7. Þau
merki, sem brennast á þá mæla, er á þennan hátt
verða lögmerkta, skulu lagast eptir þeim, er finnast á
aðalmælinum, að því einu undanteknu, að í staðinn fyrir
K., sem er Kaupmannahafnar merki, brennast á þeir

1784 fyrstu stafir af nöfnum sýslnanna, svo sem: N. M. Nyrðri-
 18. júní Múla-, S. M. Syðri Múla-sýsla, E. S. Eystri Skapta-
 fells-, V. S. Vestri Skaptafells-, H. N. Hnappadals-, S.
 N. Snæfellsness-, B. st. Barðastrandar-, S. T. Stranda-,
 H. V. Húnavatns-, Sk. Skagafjarðar-, E. Eyjafjarðar-
 sýsla o. s. frv. Og til þess að fyrgreindur aðalmælir
 og vigt megi því betur komast hjá öllum skemmdum,
 skal þau sömu alltið geyma svo, að þau sjeu ekki brúku-
 uð nema einungis þegar þeirra þarf fyrir rjettarsnúru,
 annaðhvort við lögmerking annara mæla, ellegar til að
 útgjöra misklíðir þær, er verða um mæli og vigt. — 8.
 Svo sem það er að undanfögnu boðið, að allur gamall
 mælir og vigt skuli afleggjast á Íslandi, og þessvegna
 megi þar hvorki finnst þessi, eður nokkuð annað, en
 það sem boðið er í taxtaskipaninni af 30 maí 1776, 3
 grein, sem og í þessari forordning; svo skal og hver
 sýslumaður framvegis hafa rjett og myndugleik til að
 taka til sín og ónýta alla slíka vigt og mæla, sem ólög-
 leg, er hann kann að finna, að brúkuð sje í sýslu hans,
 án þess að vera stimpluð ellegar brennd, annaðhvort í
 Kaupmannahöfn ellegar af honum sjálfum eður formanni
 hans í embættinu, að því leyti sem þeim er hjermeð
 leyft að stimpla ellegar brennimerkja. — 9. Með þeim
 rjetta danska álmar-mæli skulu stikast allskonar bönd,
 borðar og þessháttar, sem venjulegt er að selja í álma-
 tali, sem og ljerept, klæði, vaðmál, kattún og allrahandu
 vefnaður af silki, ullu og líni, og það eptir hryggnum á
 honum. Dönsk alin og faðma-mælir skal og einnig brúka-
 st við garða, grafir og önnur moldarverk, og líka alla
 mælingu á jörð og landi. — 10. Allar þær vörur, er
 mældar verða, og eru minni en ein tunna, skulu mælast
 og seljast, eptir ásigkomulagi hverskonar vöru, í skepp-
 um, kútum eða hálfum kútum; og þegar minna en hálf-
 ur kútur verður selt af þeim, skal það mælast með rjett-
 um, stimpluðum potta- og pela- mælum; og svo eiga einnig
 allar lagar-vörur að mælast og seljast. — 11. Enginn

tunnu-, skeppu- eður kúta-mælir má brúkast, nema sá, **1784**
sem er tilheyrilega stimplaður ellegar brenndur; og skal **18. júní**
allt hvað af þurrum vörum er mælt með þeim, löglega
kastast í með rekum, án þess að þrýsta síðan niður eða
skaka. — 12. Allar þurrar vörur skulu mælast án kúfs
og strjúkast jafnt barminum, enganvegin með eintómri
hendinni, heldur með línurjettu og sívölu kefli, nema
einungis steinkol og önnur kol, sem og börkur og jarð-
epli og þess háttar stórir jarðarávextir, sem mælast
mega með löglegum kúfi. — 13.¹ Með korntunnunni
skulu mælast allskyns kornvörur og ávextir og eptir
korntunnunni lagast tunnumælirinn til kola og kalks.
En tunnu-mælirinn til steinkola og barkar eptir salt-
tunnunni. Humall skal eigi seljast með skeppumæli,
heldur eptir vigt. — 14. Engin önnur en dönsk vigt
má brúkast til að vega með matvörur, kramvöru eður
annað, hverju nafni sem heita kann, er venjulegt er og
á að selja eptir vigt. Þykkt silfur og gull skal vega
með kölniskri vigt, sem hjer er jafnfærð og stimpluð.
Læknisbúða-vörur, sem til lækninga er skrifað eptir,
vegast með venjulegri læknis-vigt², en þegar mikið er
selt í einu vegast þær, eins og allt annað, með stimplaðri
danskri vigt. — 15. Armarnir á metaskálunum skulu vera
jafnlangir og jafndigrir, og skálarnar jafnpungar, svo að
þegar um verður skipt og varan látin í þá skál, sem
lóðin lágu í, og lóðin aptur í vörunnar skál, þá skal
sami jöfnuður sem áður finnast á vigtinni. — 16. Ekk-
ert má með pottum mæla, sem verður mælt með stærra
mæli, svo sem með skeppum, kútum eða hálfum kút-
um; ekki má heldur mæla neitt með skeppum, kút eða
hálfum kút, sem með tunnu verður mælt. Þær vörur,
sem mikið vega, mega eigi heldur vegast í pörtum, með

1) Sbr. lög 14. desbr. 1877, um að selja kornvörur og kol
eptir vigt.

2) Sbr. tilsk. 11. desbr. 1869.

1784 reizlum eða lítilli vigt, heldur með tilheyrilegri stórri
 18. júní vigt. — — — 18. Þegar annaðhvort sýslumanna
 ellegar verzlunarmanna mælir og vigt á Íslandi í
 nokkurn máta slítna eður skemmast, þá má engan
 veginn að því gjöra þar í landi, heldur skal það for-
 takslaust sendast til Kaupmannahafnar, til þess að
 verða þar eptir atvikum endurbætt, að nýju lögmerkt
 eða smíðað á ný. — 19¹ — — — 21. Til þess að með
 því meiri vissu megi koma í veg fyrir alla grunsemi um
 rangan mæli og vigt, eiga verzlunarmenn á Íslandi að
 láta innbyggjendurna vera hjá við vigtina og mælirinn,
 bæði á þeim vörum, er þeir fá þeim, og sem þeir taka
 aptur í móti. Og beri svo til, að nokkur efist um, að
 mælirinn eður vigtin sje rjett, þá skulu vörurnar strax,
 í návist tveggja óhlutsamra manna, mælast eður veg-
 ast upp aptur, og skulu þeir kaupverzlandi ætíð láta
 vera til reiðu og brúkunar þann nauðsynlega rjetta mæli
 og vigt, til að mæla og vega slíkt á ný. — 22. Sýslu-
 mennt skulu og einnig, hver í sinni sýslu, hafa alla
 mögulega tilsjón með, að sá mælir og vigt, er Vjer allra-
 náðugast tilskipað höfum, verði bæði af innbyggjendun-
 um og verzlunarmönnum rjettilega brúkuð og hanter-
 uð, hversvegna þeir skulu ekki einungis á hverju ári
 skoða alla vigt og mæli hjá viðkomendum, til þess að
 það, sem við brúkunina kynni að hafa fengið einhvern
 brest, nái eigi lengur að brúkast, og verði hingað sent; held-
 ur og einnig skulu sýslumennirnir skyldir, að svo miklu
 leyti sem þarf og því verður við komið, að koma sjálfir
 í kaupstaðina, stax sem nokkur misklið um mæli og
 vigt til fellur, til þess að fá hina sömu án dvalar út-
 kljáða. — — —

1786

30. júní

*KONUNGSBRJEF um sölu kirkjueigna.

Chr. VII o. s. frv. Fyrir því gefum Vjer

1) Sjá nú alm. hegningarlög 25. júní 1869; 279. gr.

yður hjermeð til vitundar, að Vjer viljum allramildileg- **1786**
 ast, að um kirkjueignir fari framvegis eptir lögum og 30. júní
 venju hingað til, þannig, að þá er jörð er seld, sem
 kirkja stendur á, þá fylgi henni allar aðrar jarðir kirkj-
 unnar, og öll önnur rjettindi hennar og hlunnindi, án
 þess sjerstakt mat sje á því gjört, og skal því, til leið-
 beiningar eptirleiðis, bæta inn grein í hina prentuðu
 skilmála¹, er hnígur að því, að jarðir þær, er heyra
 undir útkirkjurnar á jarðagózi Skálholtsstóls, skuli á-
 vallt fylgja kirkjunum og megi aldrei frá þeim seljast,
 en að kirkjueigendurnir skuli vera skyldir til að halda
 ávallt bæði kirkjueignunum og kirkjunum sjálfum í til-
 hlýðilegu ástandi að öllu leyti, og að þeir megi aldrei hvorki
 með sölu, makaskiptum eða á annan hátt, skilja eign-
 irnar frá kirkjunum eða ríra þær á annan hátt, enda
 skuli og, þar sem þeir njóta allra tekna af kirkjueign-
 unum, skyldir að kosta allar aðgjörðir og endurbygging-
 ar, og það þó óhöpp vilji til; en ef þeir vanrækji það,
 skuli eignirnar ásamt kirkjunni hverfa undir Oss.

TILSKIPUN um friheit kaupstaðanna² á Íslandi.

1786

Vjer Chr. VII. o. s. frv. Gefum öllum til vitund- 17. nóv.
 ar: — — — 6. Hverjum þeim, sem beiðist af staðarins
 yfirvaldi, skal gefins veita borgararjett; þó skal hann
 láta nafn sitt skrifa í borgarabókina og sverji síðan borg-
 araeið; og skal yfirvald staðarins til merkis hjer um

1) o: fyrir sölu Skálholtsstólsjarða.

2) Hinir svokölluðu „kaupstaðir“, eða aðalverzlunarstaðir
 landsins, til aðgreiningar frá „útbúðastöðunum“ eða „útliggj-
 arastöðunum“ (þar sem aðrir máttu eigi verzla, en þeir, er höfðu
 borgararjett til verzlunar í einhverjum kaupstað), voru þessir:
 Reykjavík, Vestmannaeyjar, Eskifjörður, Eyjafjörður, Skutuls-
 eða Ísafjörður og Grundarfjörður. Síðar var Ísafjörður og Vest-
 mannaeyjar felld úr tölu kaupstaðanna, svo að þeir urðu að
 eins 4, og með tilskipun 28. des. 1836 voru kaupstaðir í þess-
 um skilningi með öllu afnumdir (sjá nefnda tilskipun).

1786 veita honum borgarabréf, er engu borgist, nema ein-
 17. nóv. ungis með venjulegum skrifaralaunum¹. — 7. Hið sama
 skal eins gilda um hvern þann framanda, er koma kynni
 til landsins, til þess að taka sjer bólfestu í stöðunum.
 Þó skulu þeir, undireins og þeir koma til landsins, gefa
 það til kynna og sverja Oss hollustu-eið, sjeu þeir eigi
 áður þegnar Vorir; og skal slíka framandi úr því álíta
 sem þá, er með borgarabréfinu öðlast hafi jafnan rjett
 með innfæddum þegnum Vorum. — 8.² Sú peninga-
 summa, sem tiltekin er í innfæðingarrjettinum³, að fram-
 andi hljóti með sjer að flytja og brúka í hinum dönsku
 skattlöndum, til þess að öðlast innlendra rjett, skal ein-
 ungis vera 3000 rd. fyrir þá, sem vilja taka sjer bústað
 í íslenzkum kaupstöðum, og þeir framandi, sem þar búa,
 skulu sjálfir, ásamt börnum sínum, hvort sem þau eru
 með foreldrunum að kominn, eða fædd í landinu, eiga
 sama rjett sem innfæddir, í öllum Vorum ríkjum og
 löndum. — — — 10.⁴ Ásamt borgararjettinum öðlast
 sjerhver borgari fullan rjett til að stunda allsháttar
 kaupstaðanæringu; þó mega handverksmenn eigi hafa
 kaupverzlun aðra í frammi, en tilgreint verður í eptir-
 fylgjandi 16. pósti; sömuleiðis skal brennivínsbrennsla
 öldungis bönnuð vera, og eins gestaveitingar, nema með
 sjerlegu amtmannsleyfi. — 11. Sjerhver borgari í stöð-
 unum má hafa rjett til að kaupa sjer svo mikið jarð-
 góz á Íslandi, sem hann vill og getur, hver helzt trúar-
 brögð hann hafa kynni. — — — 13. Sjerhver handverks-

1) Sbr. aukatekjureglugjörð 10. sept. 1830, 61. gr..

2) Þessi grein og síðasta málsgr. 7. greinar er að áliti ráð-
 gjafans fyrir Ísland í bréfi 14. jan. 1886 numin úr gildi með
 54. gr. grundvallarlaganna dönsku, 5. júní 1849.

3) o: í tilsk. 15. jan. 1776, um rjettindi innborinna manna;
 þær greinar tilskipunarinnar, er hjer er átt við, eru löngu úr
 gildi numdar, og því eigi prentaðar í þessu safni.

4) Sbr. lög um verzlun og siglingar, 7. nóv. 1879, og lög um
 veiting og sölu áfengra drykkja, 10. febr. 1888.

maður má eiga fullan rjett til að stunda handverk sitt **1786**
 sem meistari í stöðunum, og ef nokkur útlærður sveinn **17. nóv.**
 setur bú sem meistari í einhverjum íslenskum kaupstað,
 mega þeir, sem læra út hjá honum, allan sama rjett
 eiga í öðrum skattlöndum Vorum, sem ákvarðað er um
 hina minni kaupstaði í tilliti til Vors konunglega að-
 setustaðar Kaupmannahafnar. — 14. Aldrei má stipta
 nokkurt handverksfjelag¹ á Íslandi, en sá er þar setur
 sig niður sem meistari, skal ekkert annað þar fyrir gjalda
 fyrst um sinn, meðan fríunar-árin vara, en það, sem
 borgarabrjefið kostar, eptir fyrirfarandi 6. pósti. — — —
 16. Þeir einir kauphöndlendur, sem eru kaupstaðaborg-
 arar, skulu eiga rjett til að selja innfærslu-varning við
 þá markaði, er máske með framtíðinni ástofnaðir verða
 á Íslandi; þó er og þeim handverksmönnum, er búa í
 kaupstöðunum, sama rjettar unnt á þeirra eigin smíðis-
 gripum og vinnu; . . . — — —. 20. Kaupstaðamönnum
 um skal og leyft vera að beiðast einhvers sjerlegs vopna-
 merkis og staðar-innsiglis, undir eins og þeim veitast
 eigin staðaryfirvöld. — — —.

*KONUNGSBRJEF um varnarþing í sakamálum.

1787

Chr. VII., o. s. frv. — — — Og skal einnig varn-
 arþing sakamanna eptirleiðis vera annaðhvort þar, er
 þeir voru handteknir, eða þar, er brot það var framið,
 er þeir eru kærðir fyrir, og skal varnarþingið vera á
 þeim staðnum af þessum tveimur, þar sem álitíð verður
 að auðfengnari sjeu upplýsingar í málinu og sannanir,
 og kostnaðurinn minni, sem á alþýðu leggst, af ferða-
 lögum málinu viðvíkjandi og lengri eða skemmri varð-
 haldsvist sakamennanna.

10. febr.

TILSKIPUN um þá íslenzku kauphöndlun og skipa-
 ferð.

1787

13. júní

Vjer Chr. VII. o. s. frv. Gjörum öllum vitan-

1) á dönsku: Haandværkslaug.

1787 legt: . . . I. KAPÍTULI *um þessa kauphöndlan og frelsi*
 13. júní *verzlunarmannanna yfir höfuð* — — — 10. gr. Vorir undirsátar eiga einungis að brúka innlenzk skip til þeirrar íslenzku [kauphöndlunar¹] og fiskiveiða. — — — II. KAPÍTULI, *um rjett og skyldu verzlunarmannanna á Íslandi*. — — — 10. gr. Þeir útlendir, sem vilja fá borgararjett í kaupstöðunum, annaðhvort til þess að stunda kaupskap ellegar nokkra atvinnu, sem er nytsamleg fyrir landið Börn þeirra, sem í landinu fæðast, skulu einnig án greinarmunar hafa innlendings-rjett í öllum Vorum löndum, eins og allir aðrir þegnar Vorir; og þegar þeir færa þangað með sjer 3000 ríkisdala formegun, skal þeim eptir 8. gr. for. af 17. nóvbr. f. á. í sama máta unnt verða innlendingsrjettar fyrir sjálfa þá og börn þeirra, sem þeir með sjer hafa. — — — 15. gr. En skyldu sjóskemmdir á kornvörum² finnast að vera þannig ásigkomnar, að þær sjeu skaðvænar fyrir heilsu manna, þá skal yfirvaldið hafa myndugleik til að banna söluna; og sá, er engu að síður selur nokkuð af þvflíku korni, gjaldi 100 ríkisdala bætur, sem skiptast eiga til helminga millum þess, er uppvíst gjörði, og fátækra í þeirri sókn, hvar misbrotið er 16. gr. Um mæli og vigt við þessa kauphöndlun á að haldast eptir fororðningunni af 18. júní 1784, og má enginn verzlunarmaður framvegis brúka nokkurn annan mæli og vigt en lögmerkthan 17. gr. Hver þeirra búföstu verzlunarmanna í landinu, sem allt árið umkring kaupslaga við innbyggjendur landsins, skal láta hvern húsbónda, og yfir höfuð sjerhvern þann, er hefur við þá nokkurn stöðugan eður jafnaðarlegan kaupskap, fá eina kontrabók, sem sje gegnumdregin af honum, á síðasta

1) Þetta boð er fallið burtu að því er kauphöndlun snertir, sbr. lög um verzlun og siglingar 15. apríl 1854.

2) sem fluttar eru til landsins sem verzlunarvara. Sbr. einnig hjervíð lög um skipströnd 14. jan. 1876, 14. gr.

blaði innsiglið, og teiknuð á fyrstu blaðsíðu með eigand- **1787**
ans nafni; til enn frekari gildis skrifi hlutaðeigandi **13. júní**
sýslumaður upp á, setji blaðsíðutal og sitt innsigli á þessa
kontrabók, og gefi kaupmanninum strax sinn eiginhand-
ar vitnisburð um það, að hann hafi gjört hana löggilda.
Bókin á að vera í 8 blaða formi, gjörð af svo mörgum
örkum, sem viðkomendur beiðast og þeim þurfa þykir,
eptir stærð kaupskapar þeirra, og borgast þá hin fyrsta
örk með 4 skildingum, en hvor hinna annara með 2
skildingum, helftin til kaupmannsins fyrir pappír og aðr-
ar tilfæringar, en hinn annar helmingur til sýslumanns-
ins fyrir innsigli og löggildisgjörð¹. Þó má engin af
af þeim eldri kontrabókum brúkast í þeirri nú stiptuðu
frjálsu kauphöndlun, heldur á sjerhver að útvega sjer
eina nýja kontrabók hjá þeim kaupmanni, hvort einn er
eður fleiri, sem hann ætlar sjer að kaupa við. Í þessar
bækur skulu kaupmennirnir strax, sem þeir afhenda
ellegar meðtaka vörur eður peninga, greinilega skrifa hið
sama, með mæli, vigt, tölu og verði, bæði í inntekt og
útgípt, og fá bókina síðan aptur eigandanum, til þess að
hún megi ætíð, eins og hún er til ætluð, vera vitni um
þeirra skuldaskipti. Kaupmennirnir skulu einnig við
enda sjerhvers árs, ellegar þegar eigandinn gjörir sinn
síðasta kaupskap fyrir yfirstandandi ár, yfirfara og full-
gjöra hans reikning í kontrabókinni, og skrifa saldo á
nýjan reikning í ríkisdöllum, mörkum og skildingum,
hvar í allur reikningurinn á yfir höfuð að haldast². —
18. gr. Þessar kontrabækur skulu vera til sanninda í
þeim ágreiningi, er kynni upp að koma um skulda-
heimtur verzlunarmannanna, og líka aðgætast við skipti
í dánarbúum þeim, er þess á millum verða, og hvar
skuldir nokkrar til þeirra kaupverzlandi finnast að standa.
Þó skulu kaupmennirnir þar fyrir utan skyldir vera,

1) Sbr. aukatekjureglugjörð 10. sept. 1830, 61. gr.

2) Sbr. peningalög 23. maí 1873, 18. gr.

1787 meðan þessháttar kærumál yfir standa, að sýna hlutað-
13. júní eiganda yfirvaldi sínar kaupmannsbækur til eptirsjónar og samanburðar við kontrabókina, ef þess verður æskt, til þess að allur nauðsynlegur sannleikur og vissa megi fást í slíku efni. Þess vegna skulu þeir einnig skyldir, að láta sínar kaupabækur löggildar gjöra, á þann hátt, að þær sjeu ígegnumdregnar, blaðsíðutala sett á hið fyrsta og síðasta blað, og loksins innsiglaðar af hlutað-eiganda yfirvaldi, hvar fyrir þeir borga eigu 2 mörk fyrir hverja bók¹. Þvílíkar skuldaheimtur kaupmannanna, sem á sagðan hátt verða sannaðar, sumpart með kontra-bókum, og sumpart, nær þörf krefur, með kaupmanns-bókum, skulu njóta hins sama rjettar, sem aðrar skulda-heimtur eptir Vorum Norsku Lögum, en einkis frekari forrjettar. Þó má það lán, sem í krapti yfirvaldsins vitnisburðar um nauðpurft hlutaðeiganda, er gefið á vör-um til ómissanlegs lífsuppeldis og bjargræðis-útvega í stærstu eklu, njóta forrjettar fyrir öllum öðrum skulda-heimtum, en þó samt aldregi lengur en um eitt ár². — — 21. gr. Viðvíkjandi rjettarganginum í þeim mál-um, sem tilfalla milli þeirra farandi verzlunarmanna ellegar nokkurs af fólki þeirra og landsins innbyggjenda, skal, eptir rescriptinu af 2. júní 1747, breyta á sama hátt, sem fyrir skipað er í Norsku Laga 4. bókar 8. kap. 1. art., um sjórjettar mál, og um aðferð eptir uppsögð-um dómum í slíkum málum eptir Norsku Laga 1. bókar 22. kap. 19. art. . . . Skyldi einhver af málspört-unum æsta setudómara, annaðhvort til að yfirheyra vitni, ellegar til að hantera málið og segja dóm upp, ef hlut-aðeigandi sýslumaður væri annaðhvort sem saksóknari, sakarvaldi, ellegar á annan hátt riðinn svo við málið, að hann mætti ekki sjálfur halda rjett og skipa dómarasætið, þá nefnir amtmaðurinn, eptir gjörðri beiðni af einhverj-um málspartanna, hinn næsta sýslumann, eður annan

1) Sbr. aukatekjureglugjörð 10. sept. 1830, 61. gr.

2) Sbr. skiptalög 12. apríl 1878, 8. kap. B.

lögkænanu mann, sem geti forsvaranlega þjónað rjettinum **1787**
 í sama efni, bæði hvað vitnaleiðslu og annað snertir, **13. júní**
 hvar fyrir hann á að fá sannsýnilegt kaup eptir ásig-
 komulaginu. — — — III. kapituli um þær íslenzku
land- og sjóvörur, sem og handvinnu-varning. 1. Fiski-
 fang á bátum má, sem höfuð-bjargræðisvegur innbyggj-
 endanna við sjóarsíðuna, drífast af öllum og sjerhverjum
 búsitjandi á Íslandi, embættismönnum andlegrar og ver-
 aldlegrar stjettar ekki undanskildum; og á þar um að
 haldast eptir rescriptinu af 28. febrúarii 1758, á þann
 hátt sem það er á ný auglýst með Vorri allranáðugustu
 ályktan af þessari dagsetningu. Vorir embættismenn
 þar í landi, sjerílagi sýslumennirnir, skulu og bera um-
 hyggju fyrir því, að breytt verði svo nákvæmlega sem
 mögulegt er eptir áminnstu rescripti, sem og hverju öðru,
 er Vjer kynnum þar um á sínum tíma að fyrirskipa,
 líkt sem þeir eiga þar að auki á allan hátt að uppörfa
 fólkið í veiðistöðunum til hreinlætis og góðrar bústjórnar.
 Sjerílagi skulu þeir vera forhugsaðir fyrir að gjöra hent-
 ugar ráðstafanir til þess, að fiskiverin fái gott og heil-
 næmt vatn, hvar sem það kann að vanta; og skulu
 hreppstjórnarnir þess vegna halda öllum náverandi sjó-
 róðrarmönnum til, undir sannsýnilegt straff, að erfíða
 þar uppá, eptir því sem nauðsyn krefur 2.
 Annars skal það vera sjósóknarmönnum leyft að sækja
 fiskiveiðar, jafnvel með sínum eigin bátum, hvar sem
 það fellur bezt¹, þegar þeir betala bóndanum, hjá hverj-
 um þeir geta komið sjer fyrir í verinu, hvað sem í því
 plássi hefur verið óátaliu venja, fyrir bátsuppsátur, hús-
 næði og þjónustu. En ef allt rúm væri svo skipað, að
 þar sje enginn hentugleiki fyrir þá til húsnaðis eða lend-
 ingar, og þeir kynnu að finna aðra lending við sjáfar-
 ströndina, þá skal þeim leyft vera að leggja þá sömu²,

1) Sbr. lög 19. júní 1888, um bátfiski á fjörðum.

2) í dönskunni: samme (o: lendinguna) at anlægge.

1787 og vera þar í tjöldum ellegar undir bátum sínum, nær
 13. júní þeir eru forhugsaðir fyrir því. Þegar svo ber til, má
 engin þóknun gjörast fyrir lóðina, svo framt sem slíkir
 aðkomandi gjöra engan átroðning til skaða ellegar önnur
 spjöll á engjum eður túni. Skyldu þeir, vegna þess að
 þar vantaði fiskigarða, hentuga mól eður þesskonar, þurfa
 að þurrka fisk sinn við sjóinn, hvar nokkurt gras kynni
 að vaxa, þá má það eigi álítast að vera búandanum til
 skaða, heldur til nota, þar hryggurinn með fiskinum, sem
 þar á verður lagður, feitir jörðina, svo að hún sprettur, sje
 hún annars þar til hæfileg; það kann og ekki heldur að
 virðast skaðnæmt, að fiskur sje þurrkaður, jafnvel á góðu
 túni, þar sem vertíðin endast þann 12. maí. En skyldi
 nokkur misklið hjer um reisa sig meðal ábúandans og
 þeirra aðkomnu, þá skal hlutaðeigandi sýslumaður nefna
 tvo óhlutsama menn, til að álíta plázið og meta skað-
 ann, hvar eptir sýslumaðurinn sker úr málinu. Þar á
 móti, hvar sumarvertíð brúkast, má enganvegin þurrka
 fisk á því graslendi, sem að gagni er, nema svo sje, að
 leyfi landeigandans fáið fyrirfram til þess. — — — 11.
 gr. Þeir handverksmenn, sem vilja taka sjer bústað á
 Íslandi, mega án hindrunar gjöra það, eigi aðeins í kaup-
 stöðunum, heldur og á landsbyggðinni, þyki þeim það
 betra, og skal það framvegis, einsog hingað til, eptir 14.
 grein auglýsingarinnar af 18. ágúst 1786, leyft vera sjer-
 hverjum innbyggjanda, að stunda á landsbyggðinni hverja
 leyfilega atvinnu, sem hann sjálfur helst vill og getur,
 að kaupmannsverzlun einungis undantekinni¹, — — —.

1789

24. júlí *TILSKIPUN um ráðstafanir til viðrhalts á eignum
 kirkna og prestakalla á Íslandi, og því, sem þeim
 fylgir².

V j e r C h r. V I I. o. s. f r v. — — — 1. Eins og það

1) Sbr. lög 7. nóv. 1879, 5. gr.

2) Sbr. lög 17. desbr. 1875 um breyting á þessari tilskipun.

er skylda prófastanna, að hafa eptirlit með því, að kirkjum og prestssetrum sje haldið í tilhlýðilegu standi, og að tilkynna í tíma stiptamtanni og biskupi, ef þeim eigi er haldið við sem vera ber, þannig eiga þeir og framvegis, einsog ævagömul venja er til á Íslandi, þegar prestar deyja eða fara frá brauðunum, og yfir höfuð, þegar þess gjörist þörf og biskup fyrirskipar það, að taka út kirkjur, prestssetur og kirkjujarðir og inventaria þeirra. — 2. Úttektargjörðir þessar skulu ritaðar í kirkjubækurnar, og skal í þeim nákvæmlega lýst ásigkomulagi hvers hlutar og getið breytinga þeirra, er á hafa orðið, frá því er úttekt var síðast gjörð, svo og álags þess, er gjört er fyrir annmarka og hrörnun, og skal síðan tafarlaust gjöra ráðstöfun til að bæta það sem áfátt er. — 3. Prófastur tekur með sjer til skoðunar- og virðingargjörðanna 2 kunnuga menn, og skulu þeir einir fremja skoðunargjörðina, án þess prófastur hafi þar nokkurt atkvæði. — 4. Nú er viðtakandi eða annar hlutaðeigandi óánægður með gjörð skoðunarmanna, og má hann þá, er hann hefur stefnt löglega til þess, láta sýslumann kveðja til helmingi fleiri skoðunarmenn, og skal yfirskoðun þeirra útkljá það mál; greiðir þá sá, er eigi fær framgengt kröfu sinni hjá yfirskoðunarmönnum, kostnað þann, er af yfirskoðuninni leiddi. — 5. Vilji maður áfrýja úttektargjörð, að því er snertir aðferð prófasts við hana eða úrskurði hans, þá skal hann stefna málinu fyrir synodalerjettinn, áður liðinn er áfrýjunarfrestur til yfirrjettanna, sá er lögin ákveða. — 6. 7. Nú ber það til, að brauð stendur lengi laust, eður prestur sá, er það hefur fengið, getur eigi komið að því innan fardaga rjettra, og skal þá prófastur annast um, að prestssetrið verði á meðan byggt duglegum manni, og yfir höfuð gjöra það, sem hagkvæmast þykir til viðurhalds eignunum, og skal sýslumaður vera honum hjálplegur í því. Skorist sýslumaður undan því, þá skýrir prófastur biskupi frá því, en hann leitar fulltingis amtmanns svo sem þarf. — 8.

1789

24. júlí

1789 Ef presturinn, sem fjærverandi er, eigi hefur sjálfur veitt 24. júlí neinum umboð til að gæta rjettar síns við úttektina, þá skal sýslumaður skipa til þess fullveðja mann á kostnað hans. — 9. Að því er kemur til klausturkirknanna, þá fer um þær svo, sem hingað til hefur verið, að sýslumaður fremur skoðunargjörð og ákveður álag á þær, þegar mannaskipti verða.

1790 *TILSKIPUN um dómnefnu skoðunarmanna í öðru lög- 12. febr. sagnarumdæmi en aðalmálið er rekið.

Vjer Chr. VII o. s. frv. Gjörum öllum kunnugt: Þegar skoðunargjörða þarf við til að útkljá deilur, og eigi eru til í lögsagnarumdæmi því, þar sem hluturinn er og málið er höfðað, nógu margir menn, er þekkingu hafi til að dæma um það, er gjörðin hnígur að, þá skal amtmaður, sjeu þeir til í amtinu, fullgilda annan dóm, er þeir eiga varnarþing að, til að nefna þá til skoðunarinnar og taka við skýrslu þeirra og eiði um skoðunina; en ef svo sjerstaklega skyldi standa á, að til gjörðarinnar þyrfti sjerstaklega listvana menn, sem eigi væru heldur til í amtinu, þá skal amtmaður beiðast þess hjá yfirvaldinu á þeim stað, þar sem slíkir menn eru, að þeir verði þar nefndir til gjörðarinnar, á kostnað þess málsaðilans, er æskti skoðunarinnar.

1790 *KONUNGSBRJEF (til stipamtmanns, amtmanna og 4. júní biskupa) um offur embættismanna o. fl. til prestanna á Íslandi.¹

Chr. VII o. s. frv. Oss hefur allraþegnsamlegast verið skýrt svo frá, að þó að fyrirskipað sje allra-mildilegast með konungsbrjefi 17. júlí 1782, að allir embættismenn, er í embættum eru, og efnaðir sjálfseignar-bændur á landi Voru Íslandi skuli offra prestunum á hinum þrem hátíðum, jólum, páskum og hvítasunnu,

1) Sbr. tilsk. 27. jan. 1847, 3. gr.

pá sjeu þó nokkrir jarðeigendur, sem alls eigi gefi neitt **1790**
 offur, og er það því álitid nauðsynlegt að kveða á um, **4. júní**
 hve mikið offrið skuli vera, og að sýslumaður skuli
 mega taka það lögtaki, þegar er einhver skorast undan
 að gjalda það. Fyrir því gefum Vjer yður hjermeð til
 vitundar, að Vjer höfum út af þessu álitid rjett vera og
 fyrirskipum hjermeð og ákveðum, að þeir sem eru ó-
 fúsir á að gefa prestunum á nefndu Íslandi offur sitt,
 skulu vera skyldir að offra á hverri hátíð; skulu þá
 sýslumenn, þjónustumenn Vorir og kaupmenn gjalda 4
 mörk í hvert skipti, þeir er hafa að ljeni jarðeignir Vor-
 ar 2 mörk, og jarðeigandi hver eða sjálfseignarbóndi,
 sem sá telst vera, er að minnsta kosti á 20 hundruð í
 jarðeign, eða sem á 10 hundruð í jarðeign og auk þess
 tíundar 10 hundruð lausafjár, eitt mark, og má taka off-
 ur þetta lögtaki ef það er eigi góðmótlega
 borgað.¹

*KONUNGSBRJEF (til Skálholtsbiskups) um uppfræð- **1790**
 ing barna og uppeldi.² **2. júlí**

Ch r. VII o. s. frv. 1. Öll börn skulu
 byrjuð á bóklestri áður en þau eru fullra 5 ára. — 2.
 Vanræki foreldrar það, skal prestur áminna þá um
 það nokkrum sinnum, en ef foreldrarnir vanrækja það til
 þess er barnið er orðið 7 ára gamalt, skal sýslumaður
 láta þá gjalda sekt fyrir, er varið sje til uppfræðingar
 fátækum börnum í hreppnum. — 3. Fátæk börn, sem
 alin eru upp á kostnað sveitarinnar, skulu látin til
 þeirra húsfeðra, þar sem ætla má að þau fái bezt upp-
 eldi, og eiga börnin að vera þar kyr, nema mikilvægar
 ástæður banni það. — 4. Börn eiga að byrja að læra

1) Sbr. lög um lögtak 16. desbr. 1885 1. gr. 1.

2) Sbr. lög 9. jan. 1880, um uppfræðing barna í skript og
 reikningi.

1790 fræðin áður þau eru 10 ára, og ef foreldrar eða hús-
 2. júlí bændur vanrækja það, skal þeim refsað með 4 marka sekt í krónum til uppfraðingar fátækum börnum í hreppnum. — 5. Börn eiga almennt að vera búin með barnalærdóm sinn þegar þau eru 14 ára gömul. — 6. Þá er foreldrar eða húsfeður sýna hirðuleysi með uppfraðing barna, skal taka börnin frá þeim, en fá þó til þess (nema mjög sjerstaklega sje ástatt) samþykki foreldranna, og skal börnunum komið fyrir annarstaðar, þar sem þau geti notið betri uppfraðingar; en þeir, sem vanræksluna sýndu, skulu greiða kostnaðinn af uppfraðingunni og auk þess áðurgreinda sekt. — 7. Í hvert skipti er prestur húsvitjar eða barn skiptir um verustað, skal prestur prófa nákvæmlega, hvað barnið hefur lært og hvað því hefur farið fram, frá því það var síðast yfirheyrt, í bóklestri og annari kunnáttu, og skal hann geta þess nákvæmlega í sálmaregistri sínu, sem hann skal semja af nýju á hverju ári eptir því sem þá er ástatt. — 8. Vanræki prestar nokkuð af því, er nú var sagt, gjaldi sekt til fátækra prestsekkna, 64 sk. til 2 rdla, eptir atvikum og úrskurði biskups. — 9. Ef prestur tekur barn til fermingar, sem annaðhvort er alls eigi læst á bók eða eigi nægilega, þá skal hann gjalda til fátækra prestsekkna fyrir hvert barn, er hann þannig tekur til fermingar, án samþykkis biskups: í fyrsta skipti 2 rd., í annað tvöfalt, í þriðja þrefalt og í fjórða skipti skal hann dæmdur frá embætti af prófastsdómi. Þá á lízt barn full-læst, er það getur skýrt og viðstöðulítið lesið hverja prentaða bók á máli landsins, t. d. sálma- og guðspjallabók o. s. frv.; en eigi má þá leita upp handa barninu þá vanda-staði, er jafnvel eldri almúgamönnum myndu þykja erfiðir.

10. des.

*TILSKIPUN, um það, hvernig að skuli farið, ef maður vill láta taka konunglegan embættismann fastan fyrir skuldir eða annað einkamál.

Vjer Chr. VII o. s. frv. Gjörum öllum kunn- **1790**
 ugt: Með því að það tjáist vera álitid vafasamt, hvort **10. des.**
 kyrsetja megi sjálfa embættismenn Vora, samkvæmt D.
 L. 1. 21. 5 og N. L. 1. 19. 5, sbr. tilsk. 8. apríl 1771,
 þá hefur Oss þótt nauðsyn til bera að kveða svo á, að
 ef maður vill láta taka fastan konunglegan embættis-
 eða sýslunarmann, fyrir skuldir eða annað einkamál, þá
 skal sá, er krefst kyrsetningarinnar, færa sönnur á það,
 með vottorði frá yfirboðara embættis- eður sýslunar-
 mannsins, eða stjórnarráði því, er hann heyrir undir, að
 þeim hafi verið skýrt frá hinni áformuðu kyrsetning, til
 þess að ráðstöfun megi gjörð verða í tæka tíð um skip-
 un embættisins.

TILSKIPUN, er skipar svo fyrir, að feður óskilget- **10. des.**
 inna barna, sem eigi greiða meðlag það með börnunum,
 er yfirvaldið samkvæmt tilskipun 14. okt. 1763 hefur
 ákveðið, skuli settir til vinnu í betrunar- eða typtunar-
 húsi.¹

*TILSKIPUN um aðför eptir áfrýjuðum dómum.²

1792

Vjer Chr. VII o. s. frv. Gjörum öllum kunn- **13. jan.**
 ugt: Ef maður með yfirrjettardómi eða öðrum
 dómi, sem áfrýja skal beint til hæstarjettar [eða yfir-
 hirðrjettarins], er dæmdur, sökum ómótmæltrar brjef-
 legrar skuldbindingar, til að lúka skuld, þá má dómhafi,
 þótt dóminum sje áfrýjað af hálfu skuldunauts, láta
 fógeta gjöra fjárnám hjá honum, nema hann setji næga
 tryggingu bæði fyrir hinu ídæmda og kostnaði þeim, er
 leiða kann af framhaldi málsins; en hafi í málinu fram-
 komið mótmæli gegn gildi skuldabryfsins eða rjettmæti

1) Sjá nú tilsk. um afplánun fjesekta, 25. júní 1869, 4. gr.;
 sbr. og lög um aðför, 4. nóv. 1887, 18. gr.

2) Sbr. lög 13. jan. 1882 um víxilmál og víxilafsagnir, 7. gr.

1792 kröfunnar, þá skal dómhafi, til tryggingar sjer, að eins
 13. jan. fá lagða löggeymslu á fjármuni dómfellda, á þann hátt
 er D. L. 1. 24. 22 og N. L. 1. 22. 24 greina, og má
 hann þá eigi taka til sín hið löggeymda, nema hann
 setji næga [tryggingu fyrir því, ef svo skyldi fara, að
 fullnaðardómur dæmdi allt eða nokkuð af hinu umprátt-
 aða af honum.

13. jan. *KONUNGSBRJEF (til stiptamtmanns og beggja amt-
 manna og biskupa) um uppboð hjá andlegrar stjettar
 mönnum.

Chr. VII o. s. frv. Vjer viljum því hjer-
 með útaf þessu og í samræmi við þá skipun, er þar er á
 gjörð hvað Norveg snertir, allramildilegast skipa svo
 fyrir, að uppboð hjá andlegrar stjettar mönnum á Voru
 landi Íslandi skulu eptirleiðis haldin af sýslumönnun-
 um.

1. júní OPIÐ BRJEF¹ um verzlunina á Íslandi.

Með þessu opna brjefi er sú nánari útlistun gjörð,
 meðal annars, á verzlunartilskipunum frá 1786 og 1787,
 að þeir einir, hvort heldur sjeu innlendir menn eða menn
 frá Danmörku, Noregi eða hertogadæmunum, hafi rjett
 til að reka verzlun í kaupstöðunum² á Íslandi, sem eigi
 þar hús og annaðhvort sjálfir haldi þar dúk og disk og
 verzli þar vetur og sumar, eða hafi þar faktor fyrir sig,
 sem gjöri þetta hvorttveggja, enda hafi og leyst borg-
 arabrjef í kaupstaðnum.

12. sept. *TILSKIPUN um erfðafjárskatt.

Vjer Chr. VII o. s. frv. Gjörum öllum kunn-
 ugt: 1. Af öllum arfi, hvort heldur er arfur að
 lögum eða samkvæmt arfleiðsluskrá eða samningi, er

1) útkomið frá rentukammerinu, en byggt á úrskurði kon-
 ungs 30. maí s. á.

2) Og þá einnig í „útbúðastöðum“ þeim, er lágu í um-
 dæmi hvers kaupstaðar.

hverfur undir aðra en mann eða konu arfleifanda, börn **1792**
hans eða niðja, föður hans eða móður eða systkini, er **12. sept.**
þau, eða börn þeirra í þeirra stað, taka arf ásamt móður,
svo og af legötum eða gjöfum, sem við lát manns
renna til annara en þeirra, er greindir voru, skal greiða
í sjóð Vorn 4 af hundraði, eða 4 ríkisdali af hverju
hundraði ríkisdala, sem arfurinn nemur í peningum eða
öðru fjemætu. — 2. Undanþegið gjaldi þessu skal að-
eins: a. bú þau, er að fráteknum skuldum eigi nema
100 rdl.; fjármunir, sem gefnir eru til opinberra þarfa í
ríkjum Vorum og löndum; c. fjárstyrkur, sem manni er
gefinn sjer til framfæris eða til annars um ákveðinn
tíma, eigi lengur en æfilangt; d. fjármunir, er sjöttungs-
gjald er greitt af; og skal eigi af neinu þessu greiða
fyrnefnt gjald í sjóð Vorn. — 3. Gjaldið kemur í gjald-
daga við lát arfleifanda, en telst að eins af því, sem af-
gangs verður skuldum, og skal greitt af hendi í skipta-
lok, ef skipti fram fara. Ef myndugur og nærstaddur
erfingi sezt sjálfur í arfinn, skal gjaldið greitt innan árs
og dags frá látinu, eða, ef innköllun er út gefin, þá í
seinasta lagi þrem mánuðum eptir að innköllunarfre-
sturinn er út runninn. Sje arfurinn fluttur úr landi og
tíundargjald¹ tekið af arfinum, þá skal hundraðsgjaldið
eptir þessari tilskipun greitt af honum áður tíundargjald-
ið sje talið frá. — 4. Verð fasteigna og lausafjár og
annars þess, er eigi er reiðu peningar, skal ákveðið eptir
virðingargjörðum þeim eða uppboðsgjörðum, sem skiptin
eru byggð á, ef þau gjöra almennir eða sjerstaklegir
skiptaráðendur. En ef myndugir og nærstaddir erfingj-
ar skipta sjálfir með sjer, eða erfingi tekur við arfi án
skipta, þá skulu erfingjarnir skýra frá fullu verði arfsins
upp á æru sína og trú og eins og þeir vita sannast og
rjettast og eru reiðubúnir til að staðfesta með laga-eiði,

1) = Tiende Penge, N. L. 5. 2. 77.

1792 ef krafizt verður. — 5.¹ Ef í skiptalok, þá er skipti 12. sept. fara fram, eru til óvissar skuldir, skal metið eptir beztu vitund, fyrir hve mikið hlutaðeigendur vafalaust mundu vilja selja þær, og skal síðan í einu lagi greiða gjaldið af matsupphæðinni og af reiðu peningum og vissri eign búsins. Ef aptur á móti erfingjarnir skipta sjálfir með sjer, eða einn erfingi tekur við búinu skiptalaust, þá skal meta alla búseignina, að meðtöldum óvissum skuldum, í einu lagi, eptir beztu vitund, svo sem sagt er 4. gr. — 6. Nú ber það til, að maður, er arf hefur hlotið, er gjald skal af greitt, deyr áður en gjaldinu eptir tilskipun þessari skyldi lokið, og fellur arfurinn við andlát hans til annara, sem eigi eru honum náskyldari en svo, að gjald bæri af nýju að greiða í sjóð Vorn, og skal þá þó að eins greiða gjaldið einu sinni af arfinum, þá nefnilega, er það skyldi greitt úr fyrra búinu, þar er arfurinn kom til. — — — 8. Í 5. bók, 2. kap., 1. gr. Laganna og tilsk. 10. ágúst 1697 er boðið², að ef maður deyr og lætur eptir sig ómynduga erfingja eða fjærstadda eða alls enga, þá skuli erfingjar hins framliðna, er viðstaddir eru, eða einhver sá, sem á heima þar í húsi, er fjármunir hins látna eru, tilkynna þegar í stað látið skiptaráðanda á staðnum, að viðlagðri 100 rdla. sekt. Þetta boð skal hjermeð ítrekað, og skal það einnig ná til þar, er myndugir erfingjar eru sjálfir viðstaddir, og skal því eptirleiðis tilkynna hinum reglulega skiptaráðanda á staðnum þegar í stað um hvert manns-lát, að viðlagðri fyrgreindri sekt, en hann getur tilkynningarinnar í skiptabók sinni. Síðan tekur hann til meðferðar á löglegan hátt þau skipti, er hann á um að fjalla, og hefur ábyrgð á því, að gjaldið, ef, og að svo miklu leyti sem það á að greiðast, verði greitt áður skiptunum er lokið. En þar sem eru sjerstaklegir

1) Sbr. skiptalög 12. apríl 1878, 28. gr.

2) Sbr. skiptalög 12. apríl 1878, 1.—3. gr.

skiptaráðendur, svo sem skiptanefndarmenn¹, skipta- **1792**
 stjórar eptir arfleiðsluskrá eða samfrændur o. s. frv., **12. sept.**
 skulu þeir annast það er þarf, að því er gjaldið áhrærir.
 Ef erfingjarnir skipta með sjer sjálfir, eða maður tekur
 við arfi án skipta, þá skulu þeir sjálfir annast rjetta
 greiðslu gjaldsins og ábyrgjast það einn fyrir alla og allir
 fyrir einn, uns því er lokið. — 9. Eins og ávallt skal,
 samkvæmt greininni hjer á undan, skýra hinum reglu-
 lega skiptaráðanda á staðnum tafarlaust frá ef maður
 deyr, svo skulu og sjerstaklegir skiptaráðendur, ef þeir
 skipta búi, og erfingjarnir sjálfir, ef þeir skipta sjálfir
 með sjer eða taka við arfi án skipta, skýra honum frá,
 þegar greiðslutími gjaldsins er kominn, hvort heldur
 hann er miðaður við skiptalok eða ekki, hvort sjóði
 Vorum beri nokkurt gjald og hve mikið, svo og hvenær
 gjaldið hafi greitt verið, og í hvers hendur, og skal
 skiptaráðandi geta þessa stuttlega eptir skýrslunni í
 skiptabókinni. Ef skiptum, er sjerstaklegir skiptaráð-
 endur hafa með höndum, er eigi lokið þegar ár og dag-
 ur er liðinn frá látinu, þá skulu þeir skýra hlutaðeigandi
 reglulega skiptaráðanda frá, hvað standi fyrir skiptalok-
 unum, og sama skulu þeir gjöra á ári hverju upp frá
 því, uns skiptunum er lokið. — 10. Ef sú raun verður
 á, að arfi hafi leynt verið eða nokkrum hluta hans, þá
 skal þrefalt gjald greitt af því, er leynt var. Ef drátt-
 ur verður á greiðslu gjaldsins, skal það greitt tvö-
 falt. — — —

*TILSKIPUN um aðför eptir dómum, er leggja fyrir **14. sept.**
 fyllingar- eða synjunareið.

Vjer Chr. VII o. s. frv. Gjörum öllum kunn-
 ugt: að með því að Vjer höfum komizt að raun um, að
 tilsk. 5. nóv. 1723, sem bannar að taka við fyllingar-
 eða synjunareiði eptir dómum, sem áfrýja má til æðri

1) Sbr. skiptalög 12. apríl 1878, 91. gr.

1792 rjettar, ef mótparturinn mótmælir því, er notuð af þrætu-
 14. sept. gjörnum málsaðilum og málfærslumönnum til þess að
 koma fram endalausum mótmælum gegn því, að slíkum
 dómum sje fullnusta veitt — þá hefur Oss þótt nauðsyn
 til bera að gjöra þá skipun á í þessu efni, að eigi verði,
 að einu leytinu, hrapað svo að eiðtöku eptir hinum upp-
 kveðna dómi, að málsaðili fái eigi ráðrúm til að áfrýja
 honum, og að hinu leytinu, að hinn málsaðillinn geti eigi
 með vífilengjum spillt rjetti mótparts síns og bakað hon-
 um óparfa kostnað. Samkvæmt þessum grundvallarregl-
 um bjóðum Vjer hjermeð allram., að þá er fyllingar- eða
 synjunareiður er fyrir lagður með dómi, er áfrýja má til
 æðri rjettar, þá skulu engin mótmæli gegn fullnustu-
 gjörð hans gild vera, eptir að liðnir eru 3 mánuðir frá
 því að dómurinn var löglega birtur hlutaðeiganda, nema
 því að eins, að framlögð sje stefna til yfirrjettarius, því
 að þá skal farið eptir Dönsku Laga 1. 24. 54 og Norsku
 Laga 1. 22. 56

1793*OPIÐ BRJEF¹ um verzlun á Íslandi.

23. apríl

. . . . 1. Auk þess sem í er ákveðið
 um verzlun lausakaupmanna, skal það vera harðlega
 bannað, að leggja vörur upp til sölu hjá bændum eða
 öðrum, hverjir svo sem vera kunnu, svo og að senda
 menn um landið með vörur til sölu, og skulu þeir, er
 brjóta móti þessu, sæta sekt, er nemi $\frac{1}{4}$ af
 verði vöru þeirrar, er verzlunin var rekin með, bæði út-
 lendu vörunnar, er í land var flutt, og íslenzku vörunnar,
 er inn var látin, og hvort heldur það er skipstjóri
 eða stýrimaður, sem hefur tekizt slíka verzlun á hend-
 ur, skulu þeir þar að auki sektast um 20 rdl., og Ís-
 lendingar þeir eða aðrir, er búsetu eiga í landinu, og láta
 nota sig til slíkrar verzlunar, skulu einnig sæta 5 til 10
 rdl. sekt eptir málavöxtum². — — —

1) frá rentukammerinu, byggt á kgsúrsk. 17. s. m.

2) Sbr. op. br. 28. desbr. 1836, 10. gr.

*KONUNGSÚRSKURÐUR um rangt framtal til búnaðar- **1793**
skýrslnanna. 19. júní

V j e r viljum allramildilegast, að hver sá, sem verður sannur að því, að hafa að einhverju leyti vísvitandi talið berlega rangt fram til hinna íslenzku búnaðarskýrslna, skuli í fyrsta skipti sektaður um 1 rd. í mesta lagi, og síðan í hvert skipti greiða tvöfalda sekt; þó skulu skrár um þessar sektir, sem renna til fátaakra í hreppnum, sendar rentukammeri Voru til samþykkis, áður sektirnar sjeu innheimtar; og auk þess skal það vera skylda sýslumanna að hafa vakandi auga á framtalinu, og skulu þeir, þegar er þeir verða áskynja þess, að rangt er talið fram, skýra hlutaðeigandi amtmanni frá því, en hann ákveður eptir atvikum sekt fyrir brotið.

*TILSKIPUN um takmörkin milli lögsagna hinna ein- 21. júní
stöku uppboðshaldara og skiptaráðenda.

V j e r C h r. VII. o. s. frv. Gjörum kunnugt: 1.¹ Skipti á dánar-, [uppboðs-] eða protabúum bera undir skiptaráðanda þar, er sá, er skiptin eru eptir, átti sjálfur varnarþing, er skiptin hófust. — 2. Þegar borgarar eiga heima utan lögsagnarumdæmis þeirra kaupstaða, þar sem þeir hafa borgararjett (en það á sjer eigi sjaldan stað í Noregi), skulu þeir því heyra undir hinn almenna skiptarjett þar, sem þeir eiga heima, og skiptaráðandi þar því fara með skipti eptir þá, svo og skipa fjárhaldsmenn og gegna skyldum yfirfjárráðanda — 3. Enginn skiptaráðandi má eptirleiðis halda uppboð utan lögsagnarumdæmis síns; en þá er fasteign er seld, ber uppboðshaldið þeim embættismanni, sem á rjett til uppboðshalds þar er eignin er. Lausafjármuni aptur á móti má seljandi láta flytja til sölunnar hvert er hann vill, og þangað, er hann ætlar að það seljist bezt, og ber uppboðshaldaranum þar, sem þeir eru seldir, uppboðshaldið á þeim. — — .

1) Sbr. skiptalög 12. apríl 1878, 95. gr.

1793

*TILSKIPUN um undirskript dómara í þingbókum.

5. júlí

Vjer Chr. VII. o. s. frv. Gjörum kunnugt: að til þess að bækur þær, er ritað er í það er gjörist fyrir dómstólunum, megi vera sem áreiðanlegastar, hefur Oss litizt rjett að bjóða hjermeð allramildilegast, að hver dómari á, þegar rjetti er slitið, og hann fer úr dómara-sætinu, að undirskrifa í þingbókinni það, er í hana hefur bókað verið.

19. júlí

*TILSKIPUN um vitnisburð málfærslumanna.

Vjer Chr. VII. o. s. frv. Gjörum kunnugt: Samkvæmt þessum grundvallarreglum bjóðum Vjer hjermeð allramildilegast, að ef málfærslumanni er stefnt sem vitni í einkamáli, og honum hefur annaðhvort verið falinn flutningur þess eða ráða hans verið leitað í því, þá skal hann vera undanþeginn, og honum jafnvel með öllu bannað, að bera vitni í því máli, ef úr spurningum þeim, er fyrir hann eru lagðar, verður eigi leyst, nema hann skýri frá því, sem skjólstæðingur hans, eða sá, er leitaði ráða hjá honum, trúði honum fyrir; aptur á móti skal hann skyldur til, undir eið, einsog önnur vitni, að bera það, er hann veit til upplýsingar málinu, ef hann eigi hefur komizt að því sem trúnaðarmaður málsaðila.

1794

*TILSKIPUN um uppfóstur óskilgetinna barna.

30. maí

Vjer Chr. VII. o. s. frv. Gjörum kunnugt: Oss hefur verið skýrt frá því, að feður óskilgetinna barna reyni allopt með ýmsum vífilengjum að komast hjá að gegna þeirri skyldu, sem tilskipun 14. október 1763 leggur þeim á herðar, að því er snertir framfærslu barna þeirra, og að það sje einkum títt, að þeir látist vilja sjálfir taka við börnunum og ala önn fyrir þeim, þó að þeir sjeu annara hjú og eigi ekki heimili fyrir að ráða, en með þessu uppgerðarboði sínu ætla þeir sjer að smeygja sjer undan að þurfa að hlýðnast hinu rjettvísa

boðorði nefndra laga Vorra, þegar þeir aðeins eru svo **1794**
 tilfinningarlausir, að þeir geta skellt skollaeyrunum við 30. maí
 röddu náttúrunnar. Fyrir því bjóðum Vjer hjermeð, að
 eigi skal gaumur gefinn þesskonar vífilengjum, en móð-
 irin skal hafa rjett til að hafa hjá sjer barnið og ala
 það upp, og skal yfirvaldið, samkvæmt ofannefndri til-
 skipun Vorri, hjálpa henni til að fá af eigum föðurins,
 launum hans eða öðrum tekjum, styrk þann, er hann
 er skyldur að greiða af hendi . . .

*TILSKIPUN um hegningu fyrir skottulækningar¹. 5. sept.

Vjer Chr. VII. o. s. frv. Gjörum öllum kunnugt :
 1. Embættismenn Vorir, einkanlega prest-
 arnir, skulu sífelldlega og í hvert sinn, er tækifæri býðst
 til þess, vara almúgamenn við háska þeim, er þeir stofna
 sjer í, með því að gefa sig á vald fáfróðum skottulæk-
 um, svo og fræða þá um, hve skaðlegt það er fyrir
 heilsu manna, að búa í loptillum híbýlum, vera í óhrein-
 um fötum og neyta allt of mikils af söltuðum mat, eink-
 um þar sem ræða er um skyrbjúg og veneriska sjúk-
 dóma. — — — 6. Ef maður, sem ekki er reglulegur
 lækni, hefur aflað sjer ágætrar þekkingar og er orðinn
 sjerlega fær í einhverri grein læknisfræðinnar eða í því
 að lækna einhvern sjúkdóm, þá getur hann, ef hann
 sannar þetta með vottorðum amtmanns og hjeraðslækn-
 is, vænzt að fá hjá kansellí Voru leyfi til að stunda
 lækningar, en aðeins í hjeraði því, er hann á heima í,
 og eigi má hann heldur ávísa mönnum læknisdóma frekar
 en hann reyndist hafa kunnáttu til. — — —

*OPIÐ BRJEF² um það, hvers gæta skal til að tryggja **1795**
 fjármuni opinberra stofnana. 10. apríl

. 1. Þegar skiptaráðendur taka til skipta

1) Sbr. lög 29. febrúar 1884, er breyta tilskipun þessari.

2) frá kansallíinu, samkvæmt úrskurði konungs.

1795 dánarbú eða önnur bú, og þeim er kunnugt um eða
 10. apríl þykir líklegt, að opinber stofnun eigi kröfu í búið, þá
 skulu þeir tafarlaust skýra hlutaðeigandi stiptamtmanni
 og biskupi frá skiptunum, til þess að þeir geti á þeim
 gætt rjettar stofnunarinnar, haldið fram málstað hennar,
 veitt því móttöku, er henni ber, og sjeð um, að fjenu
 verði þegar í stað komið á vöxtu gegn tryggilegu veði,
 einsog segir í 2. gr. hjer á eptir. — Það skal tekið
 fram berum orðum í skuldabrfjum þessum, hvaða stofn-
 un lánsfjeð tilheyrir, og skulu stiptamtmaður og biskup
 rita á þau, að þau megi eigi selja eða afhenda án sam-
 þykkis þeirra; skulu síðan skuldabrfjefin og önnur veð-
 brjef, er útlögð kunna að hafa verið stofnuninni á skipt-
 unum, og rituð hefur verið á samskonar áritun, fengin
 í hendur hlutaðeigandi forstjóra eða fjárhaldsmanni,
 gegn viðurkenningu hans, og heimtar hann síðan inn
 vextina og annast það annað, er gjöra þarf, en stipt-
 amtmaður og biskup skulu hafa nákvæmt eptirlit með
 því, að hann gæti skyldu sinnar í því efni. — 2. Eigi
 má lána gegn nokkurri fasteign meira en nemur $\frac{2}{3}$ af verði
 hennar, eptir löglegri matsgjörð, er skuldunautur kostar;
 svo má og eigi heldur taka náðarár eða fasteignir, sem
 eldri veðrjettur hvílir á, að veði, þegar opinber stofnun
 á í hlut. — Stiptamtmaður og biskup skulu sjá um, að
 veð stofnananna eigi rírni og að veðsett hús sjeu ávallt
 vátryggð fyrir eldsvoða, og skulu því reikningshaldar-
 arnir geta þess á skránum yfir vaxtafje stofnananna, í
 sjerstökum dálki, hvort veðin sjeu tilhlýðilega vátryggð og
 hve hátt. — 3. Ef opinberri stofnun er út lagður jarðar-
 partur, hús eða þvíumlíkt, skal rita þegar í stað á brjef
 það, er um það er út gefið, svo sem segir í 1. gr., og
 síðan þinglýsa því á næsta þingi, þar er eignin er, á
 kostnað stofnunarinnar. — Í búum skuldunauta má eigi
 leggja stofnununum út óvissar veðskuldir eða víxil-
 skuldabrfjef eða önnur ótryggð skuldabrfjef, ef peningar
 eru til og fulltryggjandi veðskuldabrfjef. Sje þessa eigi

gætt, bakar það hlutaðeigendum ábyrgð gagnvart stofn- **1795**
 uninni. — — — 5. Allir reikningar fyrir fje opinberra **10. apríl**
 stofnana skulu ná frá nýári til nýárs, og skulu reikn-
 ingshaldararnir hafa samið þá og sent innan febrúar-
 mánaðarloka, í seinasta lagi, til stiptamtmanns og bisk-
 ups, og skal því, er afgangs hefur orðið af tekjunum og
 vöxtunum, bætt við innstæðuna, og komið á vöxtu á fyr-
 irskipaðan hátt. — 6. Að lokum skulu stiptamtmenn og
 biskupar, þegar er þeir fá opið brjef þetta, semja rjetta
 skrá yfir þá, sem eru forstjórar og innheimtumenn fyrir
 opinberar stofnanir, og láta þinglýsa henni, og skal slík
 þinglýsing (sem ekkert gjald skal greitt fyrir), einnig
 fram fara eptirleiðis í hvert skipti sem mannaskipti
 verða í sýslunum þessum, til þess að það verði öllum
 kunnugt, og skulu kröfur stofnunarinnar á hendur forstjór-
 unum eptir þinglýsinguna ganga fyrir síðar framkvæmd-
 um fjárnámum og síðar útgefnum veðskulda brjefum.

*TILSKIPUN um stofnun sættanefnda í Danmörku **10. júlí**
 allri og í kaupstöðum í Noregi¹.

Vjer Chr. VII. o. s. frv. Gjörum öllum kunnugt:
 — — — 12. Í öðrum kaupstöðum (en Kaupmannahöfn)
 skal bæjarstjórnin nefna til 4 eða 6 af vitrustu og beztu
 mönnum bæjarins, og kjósa allir borgarar með atkvæða-
 fjölda 2 af þeim til að vera sáttanefndarmenn. Skulu
 þeir, ef þeir eigi hafa lögleg forföll, eða gilda ástæðu til
 að skorast undan, vera skyldir að takast í hendur þessa

1) Þessi tilskipun, sem talin hefur verið hafa gildi fyrir
 Reykjavík, er að öðru leyti en greinir þær snertir, er hjer eru
 prentaðar, og aðrar greinir, sem eru með öllu óviðkomandi
 Íslandi, samhljóða, nema að greinatölunni, tilskipun 20. jan.
 1797, um sættastiptanir á landinu í Norvegi, sem prentuð er
 síðar í safni þessu, og vísast því hjer til þeirrar tilskipunar. Er
 við hana getið neðanmáls helzta orðamunar milli hennar og
 þessarar tilskipunar, að því þær ákvarðanir snertir, er geta náð
 til Íslands, en hann er eingöngu fólginur í nokkrum smávið-
 aukum, sem teknir eru upp í tilsk. frá 1797.

1795 sýslan, hvort sem þeir eru borgarar eða ekki, og gegna
 10. júlí henni í 3 ár; þó mega þeir eigi fara frá báðir í einu, heldur skal um lausn þeirra fara eftir því sem fyrir er mælt í D. L. 3. 18. 3. og N. L. 3. 20. 3. viðvíkjandi yfirfjárráðendum¹. Ef eigi eru til í einhverjum smákaupstað svo margir hæfir menn sem að ofan er tiltekið, er nefndir verði til kjörs, þá má eftir atvikum fækka tölu þeirra, jafnvel niður í 1, ef eigi er völ á fleirum. — Málfærslumenn á eigi að kjósa í sáttanefnd, því að verið getur, að málsaðilar hafi, áður en til sætta kom, ráðfært sig við þá. — 13. Sáttanefndarmenn eiga, meðan þeir gegna sýslun þessari, að vera lausir við öll önnur skyldustörf í þarfir almennings, ef nokkur annar borgari er til, er þar til sje hæfur. — 14. Sáttanefndarþóknun skal rituð af bæjarskrifaranum og löggilt af stiptamtmanni, eða amtmanni, þar sem amtmaður er yfir skipaður. — — — 16. Í þeim kaupstöðum, þar sem stiptamtmenn eiga heima, skulu þeir koma sjálfir á sáttafundina, svo opt sem önnur embættisstörf leyfa, til þess að stuðla að því, með nærvist sinni og tillögum, að sættir komist á með mönnum; og þegar þeir koma, á ferðum sínum, í aðra bæi, þá viljum Vjer einnig, að þeir láti sjer annt um starf sáttanefndanna og styðji það. Það sem nú hefur sagt verið á einnig við um amtmennina, að því er snertir kaupstaði þá, er nú heyra eða síðar verða lagðir undir ömt þeirra. — — — 30. Sáttafundi skal hvervetna halda einu sinni í viku hverri, og skal til þess ákveðinn tiltekinn dagur, sá er bezt þykir til þess fallinn; en þegar enginn hefur gefið sig fram með kæru, þarf sáttanefndin ekki að eiga fund. — — — 45. Mál þau, er koma fyrir sáttanefnd í kaupstöðum, skulu til lykta

1) Yfirfjárráðendur voru, eftir hinum tilvitnuðu greinum, skyldir að gegna sýslan sinni að minnsta kosti í 4 ár og máttu eigi báðir fara frá í einu, en ef annar þeirra fjekk lausn, var settur frá eða dó, þá skyldi sá, er eftir var, vera við að minnsta kosti 2 ár ásamt þeim er við tók í stað hins.

leidd innan 8 daga lengur mega þau eigi vera ó- **1795**
útkljáð nema báðir málsaðilar sjeu því samþykkir. — — — 10. júlí

*KONUNGSBRJEF um þvingun við menn, sem eru und- **23. okt.**
ir rannsókn og eigi vilja svara spurningum, sem fyrir þá
eru lagðar.

Chr. VII. o. s. frv. Ef maður, sem er
undir opinberri rannsókn, færast undan að svara skýrt
spurningum þeim, er fyrir hann eru lagðar, að því leyti
sem hann getur leyst úr þeim, má setja hann í fangelsi
við vatn og brauð, þangað til hann fæst til að svara;
þó á dómarrinn áður, þegar þetta kemur fyrir, að gefa
manninum til vitundar, og bóka það í þingbókinni, að
þvingunarmeðali þessu verði beitt samkvæmt boði kon-
ungs þar að lútandi.

*KONUNGSÚRSKURÐUR um sáttatilaun við hjón, sem **1796**
eru skilin að borði og sæng¹. **22. jan.**

Eptirleiðis má eigi leggja fyrir Oss beiðni um al-
gjörðan hjónaskilnað, þar sem hjónin hafa lifað aðskilin,
að borði og sæng lengur en í 3 ár, nema yfirvald þeirra,
ef þau eiga heimili í umdæmi sama yfirvalds, hafi áður
kallað þau fyrir sig og reynt til að sætta þau og fá þau
til að taka saman af nýju, og eigi hjónin heima sitt í
hvoru lögsagnarumdæmi, á yfirvald hvors um sig að
reyna þetta fyrir sitt leyti; svo á og það hjónanna, er
vill giptast aptur, að færa sönnur á það með áreiðan-
legum vottorðum, að það eigi hafi lifað hegningarverðu
liferni.

*KONUNGSBRJEF (til Skálholtsbiskups) um prestsverk **11. marz**
prófasta innan prófastsdæmis.

Chr. VII. o. s. frv. 1. Prófstunum ber
að fremja allar hjónavígslur hjá sóknarprestunum, hvort

1) Sbr. tilsk. 18. okt. 1811 og tilsk. 21. desbr. 1831, I. d.

1796 sem sjálfir þeir eiga í hlut eða náfrændur þeirra, og er
 11. marz með þessu átt við sóknarprestana sjálfa, þegar þeir eiga
 kvennmenn, sem eiga heima hjá þeim sjálfum eða í sókn-
 um þeirra, og við þá kvennmenn, sem eru skyldir eða
 tengdir presti í fyrsta jafna eður ójafna lið, og eiga
 heima hjá honum. — 2. Sama er um líkraður allar
 yfir sóknarprestum og þeim, sem þeim eru nákomnir,
 svo sem fyr var greint, hvort heldur eru karlar eða
 konur, enda sjeu 18 ára að aldri og eigi heima hjá
 sóknarpresti, svo og yfir uppgjafaprestum og ekkjum
 sóknarpresta. — Þegar staðarháttum er svo varið, að
 eigi næst til prófasts, og verk þau þarf að fremja, er
 nefnd hafa verið, þá getur hlutaðeigandi prestur látið
 nágrannaprest gjöra verkið, en ef hjeraðsprófasti er eigi
 sagt til, þó það hefði hæglega mátt gjöra, bera honum
 2. rd. — 4. Þegar áðurnefnd prestsverk fyrirfalla hjá
 kapellánnum, náfrændum þeirra og ekkjum, skal hlutað-
 eigendum frjálst, hvort heldur þeir vilja, að leita um það
 hjeraðsprófasts eða sóknarprests, ef sóknarprestur er
 eigi svo nákominn sem fyr var greint.

3. júní

*TILSKIPUN um tilhlýðilega og greiða dómgæzlu¹.

Vjer Chr. VII. o. s. frv. Gjörum öllum kunn-
 ugt: I. Kap. um afnám lögdags .. . Því bjóðum
 Vjer allranáðarsamlegast: — 1. Lögdagur sá, er ákveð-
 inn er í Dönsku Laga 1. bók, 4. kap., 30. grein og
 Norsku Laga 1. bók, 4. kap., 32. grein, skal með öllu af-
 numinn, bæði við yfir- og undirrjettina, og stefndir málsað-
 ilar, eða vitni, skulu eptirleiðis vera skyldir að mæta án
 frekari lögdagsleggingar, þegar þeim hefur verið stefnt
 fyrir rjettinn með löglegum fyrirvara, svo framarlega
 sem þeir eigi hafa nein lögleg forföll, en þegar svo
 stendur á, skulu þeir færa sönnur á forföll sín á þann hátt,
 sem fyrir er mælt í báðum hinum framannefndu lögbók-

1) Sbr. tilsk. 15. ágúst 1832.

um, 1. bók, 10. kap., 1. grein. — 2. Ef málsaðili sá, sem stefnt hefur verið, eigi mætir eða gefur andsvör í málinu, hvorki sjálfur nje umboðsmaður af hans hendi, þá skal dómariinn dæma í málinu eptir þeim gögnum, er sækjandiinn leggur fram, og hinn stefndi getur þá kennt sjálfum sjer um þann skaða, er hann kann að biða við það, að hann vanrækti að koma fram með mótbárur sínar gegn þeim skjölum og málgögnum, er lögð hafa verið fyrir rjettinn af hendi sækjandans. — 3. Ef vitni mæta eigi og þau eigi hafa lögleg forföll, skal dæma þau í fallsmálssektir samkvæmt tilskipaninni frá 3. marz 1741. — 4. Til þess að enginn geti borið það fyrir, að honum sje ókunnugt um framanrituð fyrirmæli, þá skal sjerhver sá, sem stefnir öðrum fyrir rjett, hvort heldur er sem málsaðila eða til þess að bera vitni, vera skyldur til að taka það fram með berum orðum í stefnunni, að hlutaðeigendur geti eigi, samkvæmt þessari tilskipan, vænzt lögdagsleggingar. — II. Kap. *Sókn sakar og frestanir*. — 5. Nú kallar maður annan fyrir, rjett til þess að sæta dómi, og skal þá sá, er stefndi, vera skyldur til, að koma fram með málsútlistan sína og fullnaðarkröfu í málinu á fyrsta þingdegi, er málið eptir stefnunni á að koma fyrir á. Farist þetta fyrir, álízt stefnunni eigi löglega framfylgt, og ber að vísa henni frá, og skal dæma sækjanda til að greiða stefnda hæfilegan kost og tæringu, ef hann hefur mætt eða nokkur af hans hendi. — 6. Af þessu leiðir, að eigi má veita sækjandanum frest fyr en hinn stefndi hefur komið fram með mótbárur sínar í málinu og með því gefið til efni til nánari útlistunar eða andsvara af hendi sækjandans; frá þessari reglu skal þó vikið, þegar sækjandiinn færir sönnur á, að hann sje að leiða vitni um það, sem er efni þrætunnar, því þegar svo stendur á, verður að veita honum þann frest til þess, sem nauðsynlegur er. — 7. Sjerhver sá, er biður um frest, skal vera skyld-

1796 ur til að skýra greinilega frá ástæðu sinni til þess, og
 3. júní tilgreina skýrt, hvernig hann ætlar að nota frest þann, er hann biður um, til gagns og skýringar fyrir málið. Þegar hann þannig (til dæmis) ber það fyrir, að hann ætli að koma fram með skjal eða leiða vitni, þá á hann að nefna skjalið og skýra berum orðum frá, hvað hann ætlar að sanna með skjalinu eða vitnunum, til þess að rjetturinn geti tekið til álita, hvort fresturinn er nauðsynlegur og hvort kröfuna um frestinn á að taka til greina að öllu leyti eða nokkru, eða hvort neita beri um frestinn. — Geti sá, er biður um frest, eigi fært neina ástæðu fyrir beiðni sinni, á dómariinn eigi að veita honum frestinn, jafnvel þótt hinn málfærslumaðurinn eigi mæli á móti því, nema því að eins, að hinn siðarnefndi færi sönnur á, að umbjóðandi hans hafi sjálfur gefið samþykki til þess. — Sömu reglu skal fylgja, þegar álíta má augljóst, að ástæður þær, er bornar eru fyrir, sjeu að eins vífilengjur, er miða til að draga málið að óþörfu. — 8. Þegar málfærslumaður hefur mætt fyrir rjettinum af hendi einhvers málsaðila, og beðið um frest, þá er honum eigi heimilt að afsala sjer málinu með því að láta bóka yfirlýsing um það í þingbókinni, en vilji hann eigi flytja málið, á hann að láta umbjóðanda sinn vita af því svo tímanlega, að hann geti fengið annan málfærslumann til að mæta og halda uppi svörum fyrir sig, til þess að rekstur málsins eigi tefjist við þetta. — 9. Sjerhver sá, er sækir um beneficium paupertatis, á að afhenda hlutaðeigandi yfirvaldi beiðni sína þar að lútandi, til þess að hann geti sannað það með vottorði yfirvaldsins, ef hann færir það sem ástæðu til að fá frest í máli sínu fyrir rjettinum. [Þess háttar vottorð má gefa á óstimpluðum pappír] og skulu bæði hlutaðeigandi yfirvöld og ritararnir í hinu danska kanselli tafarlaust gefa þau, án borgunar, þegar um þau er beðið. — 10. Af því að svo getur staðið á, að dómariinn eigi geti sjeð, fyr en eptir að búíð er að taka að-

almálið undir dóm, að ástæður fyrir frestum, er veittir **1796**
hafa verið, hafi verið uppspunnar og bornar fyrir, ein- **3. júní**
göngu til þess, að eyða tíma og tefja rekstur málsins,
þá ber honum, þegar hann dæmir málið og verður þess
vísari, að slíkt hefur verið í frammi haft, eigi að eins
að dæma þann málsaðila eða málaflutningsmann, sem
hefur orðið sekur í slíku, til að bæta þeim málsaðilum,
er á móti hefur verið brotið, allan þann kostnað og tjón,
er af þessu hefur leitt fyrir þá, heldur einnig afdráttar-
laust að dæma þá, er í hlut eiga, í sektir til fátækra á
staðnum, frá 10 til 100 rdl., eptir því hvort málið á
þennan hátt hefur verið dregið um lengri eða skemmri
tíma. — 11. Af því að ráðvendni er sá mannkostur, er
mest riður á að þeir hafi til að bera, er trúað er fyrir
að vaka yfir rjetti samþegna sinna og tala máli þeirra
fyrir dómstólunum, ber þegar í stað og án frekari máls-
sóknar að dæma hvern þann málaflutningsmann, er ó-
virðir stöðu sína með því að finna upp eða viðhafa
brögð og vífilengjur, til þess með þeim að tefja fyrir
fullnaðarúrslitum þeirra mála, er honum hefur verið
trúað fyrir, til að hafa fyrirgjört málfærsluleyfi sínu,
þegar hann í þriðja sinn verður uppvís að því, að hafa
gjört sig sekan í þessu broti. — III. kap. *Um vitna-*
leiðslur. — 12. Sjerhver sá, er ætlar að leiða vitni, skal
vera skyldur til, ef málfærslumaður flytur málið af hans
hendi, að láta hann samkvæmt tilskipuninni frá 1. maí
1782 leggja fram skriflega þær spurningar, er hann æskir
skýrslu vitnanna um; að svo miklu leyti sem framburður
vitnanna kann að gefa honum tilefni til að spyrja ýtrara til
nánari upplýsingar um málið, þá er honum þó leyfilegt að
gjöra það munnlega og láta bóka spurningarnar í þing-
bókinni, en dómariinn leggur þær síðan fyrir vitnin til
ýtrari andsvara, ef álitid verður að heimild sje fyrir
þeim í stefnunni eða eðli málsins. — Á sama hátt skal
það vera heimilt þeim málsaðila, er kvaddur er til að
hlýða á skýrslur vitna, að bera gagnspurningar sínar

1796 fram munnlega, en þessar ýtrari spurningar af beggja
 3. júní hálfu eiga að vera svo stuttar og greinilegar, sem kostur er á. Að öðru leyti ber dómaranum að hafa vakandi auga á, að fylgt sje til hins ýtrasta og farið eptir tilskipuninni frá 3. marz 1741, einkum 11. grein hennar. — 13. Af því að svo ber stundum við, að málsaðili mætir sjálfur fyrir rjettinum til þess að leiða vitni sín, annaðhvort af því að hann skortir efni til að borga málaflutningsmanni, ellegar af því að enginn málaflutningsmaður er búsettur í hjeradinu, þar sem málið er rekið (en þetta getur helzt komið fyrir á nokkrum stöðum í Noregi): þá viljum Vjer, með tilliti til þess, að slíkir málsaðilar, ef til vill, eigi eru færir um að koma fram skriflega með spurningar sínar til vitnanna, allram. leyfa, að málsaðilar, er sjálfir mæta fyrir rjetti til að leiða vitni sín, skuli vera undanþegnir því að leggja fram skriflegar spurningar, og að þá megi yfirheyra vitnin eptir munnlegum spurningum, eða þannig, að þau skýri sjálf frá því, er þau vita um málið, og skal dómariinn og leiðbeina málsaðila þeim, sem mætir, ef hann er fákunnandi almúgamaður, og styðja samvizkusamlega að skýring málsins. — 14. Nú mætir eigi sá, er stefnt hefur vitnum, á ákveðinni stundu, hvorki sjálfur nje umboðsmaður af hans hendi, til þess að láta yfirheyra vitnin, og skal þá dæma vitnastefnu hans ómerka og þegar í stað skylda hann til að borga bæði málsaðila þeim, er hann stefndi, og vitnunum, hverju um sig, hæfilegan kost og tæring, ef þau hafa mætt til ónýtis samkvæmt stefnunni. — Það leiðir að öðru leyti af sjálfu sjer, að sá, sem þannig hefur látið vitnaleiðslu sína farast fyrir, eigi á fyrir þá sök að fá frest veittan í aðalmálinu. — IV. kap. *Um það, hvenær málfærsla fyrir undirdómum má fara fram munnlega og hana rita í þingbókina.* — 15. Af því að Vjer höfum orðið þess vísari, að við undirdómana sje það sumstaðar venja, að málfærslumenn flytji fram alla málfærslu sína og kröfur munnlega (og

opt í miklum orðalengingum) og láti rita það í þingbókina, en slíkt eyðir tíma og er til fyrirstöðu því, að önnur mál komizt að : þá fyrirskipum Vjer, að þessi ranga aðferð skal eptirleiðis vera með öllu af numin og sjerhver málaflutningsmaður vera skyldur til að leggja fram skriflegt sóknarskjal um leið og stefnan er lögð fram í rjettinum. Svo skal hann og, þegar hann hefur fengið frest til að koma fram með andsvör í málinu, leggja andsvör sín skriflega fram fyrir rjettinum ; en þegar einhver málfærslumaður, til þess að greiða fyrir fljótum úrslitum í málinu, vill þegar í stað koma fram með mótbárur sínar gegn málssókninni, þá skal honum heimilt að flytja þær fram munnlega til þingbókar, en það skal þó gjöra í svo fáum orðum, sem hægt er, þannig að það eigi teji rjettinn lengur en í mesta lagi fjórðung stundar. — Þegar málsaðili flytur mál sitt sjálfur, má hann vera undanþeginn því, að koma fram með skriflega málsútlistun, og skal honum vera heimilt að koma fram munnlega með kröfu sína og ástæður þær, er hann telur sig hafa fyrir málssókninni eða gegn henni, en dómarrinn lætur rita það allt í þingbókina svo lagað og í þeirri röð, er hlýða ber. — V. kap. *Ákvæði um stefnufrestinn fyrir þá menn, er búa utan landamæra ríkis þess, er málið er rekið eða flutt í.* — 16. Fyrirmæli Dönsku og Norsku Laga í 1. b., 4. kap., 12. grein, um, að stefnufresturinn skuli vera eitt ár fyrir þá menn, sem eru utan ríkis, skulu eptirleiðis skilin á þann veg, að þessi stefnufrestur að eins sje ætlaður þeim, sem búa eða dvelja í útlöndum, eða í nýlendum Vorum utan Norðurálfunnar, svo og á Íslandi, Færeyjum og Grænlandi¹ VI. kap. *Um stefnur og birtingareiða og um stefnuvotta.* — 17. Yfir höfuð eiga allar stefnur að vera skriflegar, bæði til yfir- og undirdóma, og munnleg fyrirköll ógild ; þó skulu undanteknar regl-

1) Sbr tilsk. 11. júlí 1800, 15. gr.

1796 unni sveitir til fjalla í Noregi, þar sem almúgamenn
 3. júní flytja sjálfir mál sín, og skal það leyft vera, þegar svo
 stendur á, að taka gilt munnlegt fyrirskall til heima-
 þingsins. — 18. Í þinghá hverri skal dómariinn kveðja
 til tvo skynsama og valinkunna menn, er vera skulu
 stefnuvottar í þinghánni. Í Noregi á ljensmaðurinn og
 í Danmörku hreppstjórinn¹ ætíð að vera annar af þeim,
 sjeu þeir fúsir til starfans. Svo skal og, auk þessara
 tveggja, kveðja til enn einn góðan mann, er sje til að-
 stoðar, þegar þörf er á, ef annarhvor hinna, fyrir sakir
 veikinda eða annara löglegra forfalla, eigi getur gegnt
 starfanum. Sömu reglum skal fylgja við skipun stefnu-
 votta í kaupstöðunum. — 19. Eptir að stefnuvottarnir
 eru þannig tilnefndir, skulu þeir skipaðir opinberlega á
 þinginu í sýslanina og vinna eið að því þar, að þeir
 skuli með trúmennsku og samvizeusemi rækja starfa
 sinn og stunda hann. — Dómariinn lætur svo hverjum
 þeirra í tje eitt eintak af þessari tilskipun, er þeir eiga
 að hafa sjer til hliðsjónar, skýrir þeim frá, hver eru
 skylduverk þeirra og brýnir sjerstaklega fyrir þeim á-
 kvæði Laganna í 1. b., 4. kap., 6. gr. Að endingu rit-
 ar hann nöfn þeirra í þingbókina og að þeir sjeu eið-
 svarnir stefnuvottar. — 20. Þegar stefnuvottarnir hafa
 unnið eið þann, er nú var getið, skal hætt að fylgja
 þeirri aðferð, er til þessa hefur tíðkuð verið og fyrir-
 skipuð er í Laganna 1. b., 4. kap., 3. gr., að þeir, er
 stefnu birta, vinni eið að birtingunni með upprjettum
 fingrum í hverju máli um sig, en stefnuvottarnir skulu
 aðeins rita á stefnuna vottorð um, að þeir hafi birt
 hana, og jafnframt geta þess með berum orðum, hvern
 dag, hvar og fyrir hverjum mönnum fyrirskallið hafi verið
 birt, og eiga þeir að votta þetta samkvæmt unnum eiði,
 sem skipaðir stefnuvottar, og setja undir vottorðið nöfn
 sín og innsigli. — 21. Þegar munnlegt fyrirskall er not-
 að, skulu stefnuvottar þó votta skriflega um birtinguna,

1) = Sognefogden.

og skulu þeir þá í vottorði sínu um fyrirkallið jafnframt nefna málefnið, er hlutaðeigendum var stefnt útaf, hvort heldur var sem málsaðilum eða vitnum. Svo eiga þeir og að votta í því, að hlutaðeigendur hafi verið aðvarðir um, að þeir eigi mættu búast við lögdagsveitingu. [Vottorðið má rita á óstimplaðan pappír], og á að fá það sækjanda í hendur, til þess hann geti lagt það fram í rjettinum og sannað með því löglega birtingu stefnunnar. — 22. Þegar búið er að skipa stefnuvotta í hverjum kaupstað og hverri þinghá, á þann hátt, sem fyrir er mælt hjer á undan, þá skulu þeir einir umboð hafa til að birta stefnur til dómstólanna, og þar af leiðandi hafa einir rjett til að taka fyrir það borgun þá, er venjuleg er og lögleg; þó eiga þeir að vera skyldir til án nokkurs endurgjalds að birta stefnur þeim, er hlut eiga að, í gjafsóknarmálum og málum, sem höfðuð eru af hálfu rjettvísinnar¹. — VII. kap. *Um það, að Laganna 1. b., 5. kap., 8. grein einnig skuli vera regla fyrir þá dómstóla, er fleiri dómendur en einn eiga sæti í.* — 23. Jafnframt því að Vjer með fyllstu alvöru viljum brýna fyrir öllum dómendum fyrirmælin í lögbókum beggja ríkjanna í 1. b., 5. kap., 8. gr.², skal einnig svo fyrir skipað, að fyrirmælunum í tjeðri lögbókargrein skal einnig fylgja, að því er snertir þá dómstóla, er fleiri menn en einn eiga sæti í eða eru dómendur í, svo sem eru: Hirðar- og Bæjardómurinn, Landspinginn, dómnefndir o. s. frv. — Ef svo skyldi að bera, að eitthvert mál (mót von) væri svo framúrskarandi margbrotið, að eigi væri mögulegt fyrir dómstól með skipulagi því, er síðast var um getið, að greiða atkvæði og dæma um það, áður runninn sje 6 vikna frestur sá, er lögbækurnar taka til, þá mega dómendurnir, þegar svo sjerstaklega stendur á,

1) Sbr. lög um borgun til hreppstjóra o. fl. 13. jan. 1882, 2. og 13. gr.

2) Sbr. tilsk. 15. ágúst 1832, 16. gr. og lög 13. jan. 1882, um víxilmál og víxilafsagnir, 6. gr.

1796 hafa til dómsuppsagnarinnar 8, 10 og í mesta lagi 12 vikur eptir málavöxtum, en þegar lengri tími en 6 vikur þannig er notaður, skal rita skýrt á dómsgjörðirnar, um leið og þær eru afgreiddar, hve lengi skjölin í málinu hafi verið í höndum hvers dómanda um sig, þann tíma, sem þau hafa verið á umferð meðal dómendanna í rjettinum til yfirlesturs og atkvæðagreiðslu, til þess að hæstirjettur eða hlutaðeigandi yfirdómur geti af því sjeð, hvort óþarfur dráttur hefur átt sjer stað, og geti, ef svo er, látið þann eða þá dómendur sæta tilhlýðilegri ábyrgð, er sekir kunna að vera í drættinum, og skal þá dæma hvern þeirra um sig til að gjalda 200 lóð silfurs til sjúkrahúss þess, er næst er. — VIII. kap. *Um það, að tölu lögrjettumanna og þingmanna skuli fækkað, svo að þeir verði 4 í stað 8.* — 24.¹ Af því að það er þung byrði bæði fyrir borgara og bændur að leggja til svo marga þingmenn og lögrjettumenn, sem fyrirskipað er í Laganna 1. b., 7. kap., og af því að tilganginum má eins vel ná með 4 hjásitjendum eins og með 8, þá viljum Vjer allramildilegast fækka tölu þeirra um helming, svo að við hina reglulegu undirdóma í Danmörku og Noregi skulu eptirleiðis að eins vera 4 þingmenn eða lögrjettumenn, sem ásamt dómaranum eiga að dæma þau mál, sem um er getið í D.L. 1. b., 5. kap. 19. gr., og N.L. 1. b., 5. kap., 20. gr. og 1. b., 7. kap., 1. gr., en ætíð endranær vera viðstaddir þinghöldin, sem vottar, til vitnis um það, er fram fer á þingunum. — IX. kap. *Fyrirmæli um það, hvernig rekin skulu mál útaf misgjörningum eða glæpum.* — Rjettlætið og tilgangur hegningarlaganna útheimtir, að meðferð saka mála sje svo óbrotin og dómgæzlan svo greið, sem framast er unnt, en þó svo, að hin fyllsta trygging sje fyrir því, að málin verði nægilega prófuð, svo að glæpamenn eigi sleppi undan þeirri hegning, er þeir hafa til unnið,

1) Sbr. 36. gr. þessarar tilsk.

og eigi sje á hinn bóginn hætt við því, að saklausir sjeu **1796**
ranglega hafðir fyrir sök. — Fyrmæli þau, er Vjer 3. júní
viljum lögleiða um þetta efni, eru þessi : — 25.¹ Þegar
maður hefur verið handsamaður og settur í varðhald
fyrir framið afbrot eða glæp, þá ber hlutaðeigandi dóm-
ara, áður en liðnir sjeu 24 tímar, að halda próf yfir
hinum kærða eða sakborna og þá jafnframt taka við
skýrslum af öllum þeim, er viðstaddir eru og skýringar
geta gefið um málið. — 26. Nú getur eigi dómariinn
byrjað prófið áður en hinn fyrirskipaði frestur er liðinn,
og skal hann þá gjöra það tafarlaust, þegar er hann
getur, og greinilega skýra frá orsökunum til þess, að orð-
ið hefur að fresta því (hvort heldur eru áriðandi störf
annarstaðar, vegalengd eða annað), og skal hann um
þessi forföll rita vottorð í þingbókina og færa það inn í
dómsgjörðirnar til þess að yfirdómariinn geti metið gildi
afsakanarinnar² — 27. Rannsóknargjörð þeirri,
er áður er getið, skal haldið áfram viðstöðulaust, til
þess er búið er að yfirheyra alla þá, er ætla má að eitt-
hvað viti til skýringar um afbrot það, er hlutaðeigandi
var handsamaður fyrir. — 28.³ Þegar er prófinu er lok-
ið, skal tafarlaust senda eptirrit af því til hlutaðeigandi
yfirvalds, er þá þegar kveður til sækjanda og verjanda,
svo að málið verði sótt á löglegan hátt og vörn færð
fyrir hinn kærða; sendir yfirvaldið sækjandanum prófið
og skjöl þau, er því eiga að fylgja, en sækjandinn leiðir
tafarlaust vitnin og sjer um útvegum á öðrum skil-
ríkjum og vottorðum, er þurfa þykir og fengizt geta, og
sækir málið síðan til dóms. — 29. Sakamál öll skulu
rekin og dæmd fyrir aukarjetti. — Af því leiðir, að dóm-
ariinn á að taka til ákveðinn dag, er málið skal fyrir
tekið, og ritar hann það á stefnu þá, er sækjandinn

1) Sbr. 48. gr. stjórnarskrárinnar, 5. jan. 1874.

2) Sbr. 312. gr. alm. hegningarlaga, 25. júní 1869.

3) Sbr. tilsk. 24. jan. 1838, 15. gr.

1796 hefur látið gefa út, og skulu vitnin skyld að mæta
 3. júní þann dag á næturfresti og án frekari fyrirvara, ef þau
 eigi búa eða eiga dvöl fjær þeim stað, þar sem auka-
 rjetturinn er haldinn, en tvær mílur, en sje þau lengra
 burtu en 2 mílur þaðan, þá skal veita þeim 24 tíma
 frest fyrir hverjar tvær mílur, sem eru til bústaðar
 þeirra. — Þessi fyrirmæli um stefnufrestinn eiga einnig
 við um kærða og verjanda hans, svo og alla aðra
 hlutaðeigendur og aðstandendur, er stefnt er fyrir auka-
 rjettinn. — 30. Þegar sækjandinn er búinn að gjöra kröfu
 sína í málinu, leitar dómarrinn yfirlýsingar verjandans
 um það, hvort hann álíti nauðsynlegt að útvega fleiri
 skýringar um málið, annaðhvort með skilríkjum eða
 vitnum, er orðið geti til varnar hinum kærða, og veitir
 honum síðan hæfilegan frest til þessa, ef nauðsyn ber til.
 En sje eigi leitað eptir frekari sönnunum, setur dómarr-
 inn verjanda ákveðinn frest, til að koma fram með
 varnarskjal sitt, og skal sá frestur ákveðinn með tilliti
 til, hve umfangsmikið málið er, þannig að honum að
 öðru leytinu veitist nægur tími til að semja varnarskjal
 sitt fyrir hinn kærða, en málið á hinn bóginn eigi sje dregið
 að óþörfu. — 31. Skyldi eitthvað það koma fyrir að
 óvörum, er gjörði verjandanum ómögulegt að leggja fram
 andsvör sín í málinu á hinum ákveðna tíma, þá skal
 hann í tæka tíð skýra bæði dómarrannum og sækjandan-
 um frá því, til þess að þeir eigi mæti að óþörfu. —
 Þegar svo ber til, ákveður dómarrinn annan tíma, er
 málið skal fyrir tekið, og lætur beiðni verjanda um frest-
 inn fylgja þingbókinni, og ritar í hana það, sem að öðru
 leyti kann að hafa farið fram í þessu efni, en síðan
 verður það tekið til álita, þegar fullnaðardómur geng-
 ur í málinu, hvort verjandi hefur í þessu efni sýnt
 hirðuleysi eða bakað sjer ábyrgð. — 32. Meðan á
 rekstri málsins stendur, á dómarrinn eigi að eins að gæta
 þess, að málinu sje framhaldið svo, sem vera ber, en
 hann á einnig sjerstaklega að hafa vakandi auga á, að

ekkert sje látið ógjört, er miðar til ýtarlegrar skýringar **1796**
á málinu, og verði hann þess vísari, að nokkuð sje í **3. júní**
því efni vanrækt af hendi sækjanda eða verjanda, á
hann að leggja fyrir þann, er í hlut á, að útvega það,
sem vantar, áður en dómur er upp kveðinn í málinu.
— 33. Þegar er lokið er flutningi málsins af beggja
hálfu á löglegan hátt, skal án nokkurrar tafar kveða
upp dóminn, og gjöra eptirrit af honum, og lætur svo
dómarinn hina lögskipuðu almennu stefnuvotta birta
kærða dóminn, og skulu þeir leita yfirlýsingar hans um,
hvort hann unir við dóminn eða hann vill að honum
verði skotið til yfirjettarins, og rita þeir birtinguna, á-
samt svari hans um þetta atriði, á dómsgjörðirnar, en
dómarinn sendir þær síðan tafarlaust hlutaðeigandi yfir-
valdi, ásamt öllum þeim skjölum öðrum, er gjörðunum
fylgja, og gjörir þá yfirvaldið, samkvæmt Lögnum og
tilskipununum, þær nánari ráðstafanir, er nauðsynlegar
eru, til þess að fullnægja dóminum eða skjóta honum
undir æðri rjett, ef málið er svo vaxið eða hlutaðeigandi
hefur krafizt þess. — 34. Við yfirjettina skulu mál
af hendi rjettvísinnar einnig rekin með svo miklum
hraða, sem mögulegt er, og eigi skal neinn undandrätt-
ur látinn viðgangast, hvorki af hendi sækjanda eða
verjanda, að því er snertir stefnuna og málflutninginn,
nje af hendi ritarans, að því er snertir afgreiðslu dóms-
gjörðanna, og skal rjetturinn hafa vakandi auga á öllu
þessu og brýna alvarlega fyrir hlutaðeigendum, að þeir
gæti skyldu sinnar; svo ber rjettinum og að gæta þess,
að uppsögn dóms í málinu eigi valdi neinum hinum
minnsta drætti á því. — Að öðru leyti skulu allir þeir
dómstólar, er fleiri dómendur en einn eiga sæti í, rita
á dómsgjörðirnar í hverju sakamáli, hve lengi hver
dómandi um sig hafi haft málið hjá sjer, meðan það var
í umferð meðal þeirra við atkvæðagreiðsluna. — 35.
Til þess að hafa megi áreiðanlegt og tryggilegt eptirlit
með dómgæzlunni í þeim málum, er höfðuð eru við

1796 dómstólana beinlínis eptir Vorri skipan eða eptir ráð-
3. júní stöfun stjórnarráðanna og yfirvaldsins fyrir glæpi eða afbrot gegn lögunum, skal sjerhver dómari eða rjettur, er æðri dómstól á yfir sjer, vera skyldur til (að viðlagðri 20rdl. sekt til fátækra sjóðsins þar, sem málið er rekið) að skýra frá því með berum orðum í dóminum, hvort nokkur vanrækt, að því er snertir málflutninginn eða meðferð málsins, hefur átt sjer stað við þann dómstól eða nokkurn annan dómstól, er áður hafði málið til meðferðar, eða hvort meðferðin hefur verið lögmæt og vítalaus. Sje málsmeðferðinni í nokkru áfatti, á að dæma þá, er sekir reynast í slíku hirðuleysi, eigi að eins til að bæta það tjón eða kostnað við gæzluhald og fangaframfærslu o. s. frv., er af því hefur leitt, heldur á jafnvel að dæma þá til að gjalda til fátækra í sekt 10—100 rdl., eptir því, hvernig málinu er varið og eptir stærð yfirsjónarinnar. — Að öðru leyti skal þess getið til leiðbeiningar fyrir alla dómendur og málaflutningsmenn, að breytni þeirra í þessu efni verður tekin til álita, um leið og dæmt er um aðalmálið, án undanfarinnar stefnu eða lögsóknar, og eiga því þeir, sem í hlut eiga, að gæta þess, að geta þess og skýra frá því í dómsgjörðunum, er þeir álíta nauðsynlegt, sjer til afsökunar eða varnar, ef tilefni er til vafa um það, hvort eigi hafi átt sjer stað dráttur á málinu, er geti varðað þá ábyrgð. — Sjerstaklega er hæstarjetti falið að hafa gætur á því, hvort fylgt hefur verið þessum fyrirmælum við dómstóla þá, er undir honum standa, og að hegna vægðarlaust hverjum þeim, er sekur reynist í broti gegn þeim. Í þessu skyni eiga málaflutningsmennirnir ávallt, þegar þeir munnlega flytja mál þau, er hjer ræðir um, fyrir hæstarjetti, að skýra frá málflutningnum fyrir lægri dómstólunum, og það á að vera skylda sækjandans, að vekja athygli hæstarjettar á því, er með rökum virðist eiga að sæta vítum og aðfinningum, en á hinn bóginn á verjandinn að taka fram það, er verið getur til varnar fyrir hlutaðeigendur. En

sje það verjandinn, er ástæðu hefur til að kvarta fyrir hönd hins kærða yfir meðferð málsins eða drætti á því, þá á sækjandinn að taka fram það, sem hlutaðeigendum getur verið afsökun í. — Á sama hátt eiga málaflutningsmenn fyrir hestarjetti að skýra frá, hvort nokkur ólöglegur dráttur hefur átt sjer stað af hendi hlutaðeigandi yfirvalda, annaðhvort að því er snertir nauðsynlegar ráðstafanir til að framfylgja málinu eða á annan hátt, og á hestarjettur, þegar hann kemst að raun um, að eitthvað verði með rökum fundið að breytni yfirvaldsins, að skýra Oss frá því og senda skýrsluna Voru danska kansellí. — 36. Í samhljóðan við fyrirmælin í tilskipan 1. maí 1782, að því Danmörku snertir, um það, að við aukarjettina skuli að eins 2 þingmenn eiga sæti sem rjettarvitni þegar vitnaleiðslur fara fram í sakamálu, er hjermeð fyrirskipað svo: að þegar eins stendur á, skal í Norvegi að eins við hafa 2 lögrjettumenn. — Þessi ákvæði skulu einnig eiga við um meðferð aðalmálsins, þegar þingmennirnir sitja í rjettinum að eins sem vottar, en í málu þeim er varða líf eða æru, og þar sem þeir, samkvæmt D. L. 1—5—19 og N. L. 1—5—20., einnig eru meðdómsmenn, skal farið eptir því, sem fyrir er mælt í 24. gr. þessarar tilskipunar Vorrar. — 37. — 38.¹ Við íhugun þess, með hverjum ráðum koma mætti í veg fyrir óþarfan drátt á opinberum málu, en þó jafnframt hafa hina fyllstu tryggingu fyrir því, að ekkert væri ógjört látið, er miðað gæti til nauðsynlegrar skýringar um allt það, er hlutaðeiganda annaðhvort gæti verið vörn í, eða væri honum til áfellis, höfum Vjer athugað, að tíðum gengur langur tími í það, að útvega vottorð þau úr kirkjubókunum, er fyrirskipuð eru í tilskipun 21. maí 1751, viðvíkjandi aldri hins kærða, sjerstaklega þegar hann er útlendingur, ellegar fæddur á fjarlægum stað í ríkjum Vorum og löndum; en af því

1796

3. júní

1) Sbr. op. br. 5. maí 1797.

1796 leiðir, að þegar hlutaðeigandi hefur verið handtekinn, 3. júní þá bakar slíkur dráttur honum enn meiri þjáning, en hegning sú er, sem lögin leggja við broti hans, þar sem hann á meðan á útveguninni stendur verður að vera í langvinnu varðhaldi. — Með tilliti til þessa fyrirskipum Vjer því allram., að þegar svo stendur á, að langan tíma þarf til að útvega slíkt vottorð um aldur hins kærða, þá má skoða játning hans um, að hafa náð lögdaldi, sem sönnun í því efni, ef afbrot það, er hann er kærður fyrir, eigi er svo stórt, að það varði dauðahegning eða æfilangri fangelsisvist. — Þó á dómarrinn og lögrjettumennirnir eða þingmennirnir sömuleiðis að rita vottorð í þingbókina um það, hvort ljóslega má sjá af útliti hans, að enginn efi geti verið á því, að hann sje eldri en 15 ára. — Í þeim málum, er varða dauðahegning eða æfilangri fangelsisvist fyrir hinn kærða, eiga fyrrmælin í tilskipun 21. maí 1751 að standa óhöggðu. — Að öðru leyti eiga prestarnir, að viðlagðri 50 rdl. sekt til fátækra, að láta í tje án nokkurrar tafar vottorð þau, er nauðsynleg eru og hlutaðeigendur heimta, til afnota í afbrota- og sakamálum, og þegar prestarnir vanrækja þetta, er það skylda dómarranna að skýra kansellfinu frá því, og á það þá að gjöra ráðstafanir til, að hlutaðeigandi verði kærður og dæmdur til að greiða hinar fyrrnefndu sektir. — *X. kap. Um eptirlit og umsjón með því, að flutningur gjafsóknarmála sje vítalaus og lögmættur.* — 39. Af því að sanngirni úthéimtir, að löggæzlustjórnin beri umhyggju fyrir, að mál þeirra fátæklinga, er fengið hafa beneficia paupertatis, sjeu löglega flutt, þar sem þeir eigi geta sjálfir kosið sjer málfærslumann, en verða að láta sjer nægja þann, er yfirvaldið skipar til að gæta rjettar þeirra, þá skal það vera skylda dómarrans, í öllum þeim málum, þar sem einhverjum er veitt beneficium paupertatis og skipaður talsmaður, að gæta þess nákvæmlega, hvort mál fátæklingss þess, er í hlut á, hafi verið rekið með tilhlýðilegum hraða og

flutningur þess verið lögmætur, og til þess að tilhlýðileg **1796**
 trygging sje fyrir þessu, þá eiga allir dómstólar að fylgja **3. júní**
 í slíkum málum hinum sömu reglum, sem settar eru í
 35. gr. um eptirlit dómstólanna með rekstri opinberra
 mála. — *XI kap. Um það, hverja hæfilegleika þeir þurfa*
að hafa, er skipaðir eru málaflutningsmenn, svo og loforð
um forgöngu til embætta, ef að þeim kveður fyrir ráðvæðni
og dugnað. — — — 42).¹ Samkvæmt D. og N. Laga 1.
 b., 9. kap., 12. gr. og í líking við ákvæðin í erindisbrjef-
 inu fyrir ríkissóknarann og stjórnarráða- málfærslumann-
 inn, á að dæma málflutningsmönnum, sem boðið er að
 flytja mál fyrir opinberar stofnanir eða fátæka, er fengið
 hafa beneficia paupertatis eða processus gratuiti, hæfileg
 málflutningslaun, ef málið er unnið af þeirra hálfu; dóm-
 arinn tiltekur málflutningslaunin, en málsaðilinn, er
 málinu hefur tapað, á að greiða þau.

TILSKIPUN um sættastiptanir á landinu í Norvegi. **1797**

Vjer Chr. VII. o. s. frv. Gjörum kunnugt: **20. jan.**
 að vegna þess Vjer með mikilli ánægju sjeð höfum þau
 beztu not af tilskipun Vorri, sem útgefin er þann 10.
 júlí 1795 (með hverri gjörðar eru sættastiptanir alstað-
 ar í Danmörku, en fyrst um sinn einungis í Norvegs
 kaupstöðum), og Vjer af reynzlunni erum leiddir til að
 grennslast eptir, og með umhyggju að uppgötva þau
 meðul, er hentugust virðast mættu til niðurskipunar
 og framkvæmdar þessari nytsömu ráðstöfun á landinu
 í Norvegi, hvar hún þótti sameinuð vera ýmsum örðug-
 leika, sökum afstöðu sumra byggðarlaga; þá gjörum Vjer
 fullnægju bæði Vorri hjartans ósk og því konunglega
 loforði, í áðurnefndri lagasetningu, þegar Vjer hjer með
 ákvörðum, að hún einnig gilda skuli á landsbyggðinni í
 Norvegi, með þeim umbreytingum og nákvæmari niður-
 skipun, er afstaða og byggðalögun þessa ríkis krefur.

1) Sbr. tilsk. 11. júlí 1800, 22. gr.

1797 Annars efumst Vjer ekki um, að þessu Voru landsföður-
 20. jan. lega lögmáli verði á móti tekið af Vorum kæru og trúu
 sveitabúendum í Norvegi, með hinu sama þakk-
 næmi, og eptir því lifað með hinni sömu góðviljugu al-
 úð, sem annarstaðar í Vorum ríkjum, hvar forlíkunar-
 stiptananna framgangur hefur samkvæmur orðið Vorri von
 og tilgangi. Þær reglur, er Vjer í þessu tiliti ákvörðum,
 eru sem fylgir: *1. kapituli, um niðurskipun forlíkunar-
 verksins á landinu í Norvegi.* — 1.¹ Til að hindra óþarf-
 ar og kostnaðarsamar þingaprætur meðal Vorra kæru
 og trúu þegna, er búa á landinu í Voru ríki Norvegi,
 skulu þar á hverjum stað setjast forlíkunarnefndir, er
 stunda skulu að setta þá missáttu málseigendur, áður
 en þeim leyfist að lögsækja hver annan fyrir rjetti; flýtt-
 ur þá hjer af, að engin mál (að þeim einum undantekn-
 um, er þessi tilskipun einkanlega tilgreinir) mega fyrir
 dómstólunum sækjast, eða dómur falla á þau, nema sækj-
 andi sýni brjeflegar röksemdir þær, er sanni, að einsleg
 forlíkan hefur reynd verið, en ekki orðið framgeng. —
 2. Forlíkunarverkið á einungis að vera undir stjórn
 amtmannsins sjálfs, í þeim hluta af amtinu, er næst
 liggur bústað hans, en í þeim fjærliggjandi hjeruðum til-
 nefnir hann sín vegna ráðvanda og skynsama menn, er
 vera skuli forlíkunarnefnd eða sáttamenn. — 3. Sjerhverju
 amti skal skipta, eptir stærð þess og byggðanna afstöðu,
 í viss fylki eður sveitir, er þannig afmarkast, að enginn
 af þeirra innbyggjendum hafi lengra að ferðast til þess
 staðar, hvar forlíkunarnefndin saman kemur, en 2 eða
 3, og þá lengst er, 4 mílur. — 4. Þegar fylkin eða
 sveitirnar þannig eru af amtmanni takmarkaðar, skal
 hann tilsjá, að auglýsing þar um verði gefin á þjedik-
 unarstólunum, svo allir viti sjer þar eptir að hegða. —
 5. Þareð forlíkunarverksins niðurskipan er til almenn-
 ings nota, má enginn sá, er býr innan þeirra afmörk-

1) Sbr. tilsk. 15. ágúst 1832, 3. gr.

uðu sveita, mælast undan að takast þetta heiðarlega **1797** embætti á hendur, þegar hann til þess er matinn **20. jan.** hæfilegur; þó skal hann ekki skyldur vera að þjóna í þessari stjett lengur en í 3 ár. Málaflutningsmenn (prókúratorar) einir mega vera undanskildir til þessa starfa.¹ — 6. Í hverri forlíkunarnefnd skulu vera 2 menn, nefnilega einn verzlegur embættismaður,² prestur eða annar dugandis maður, sem ekki er bóndastands, og einn valinkunnur bóndi. Hinn fyrri af þessum tveim skal rita í prótókollinn (hvern amtmanni ber með uppáskript sinni að löggilda), en báðir setja þeir nöfn sín undir það, sem í hann er skráð. — 7. Í þeim smáþorpum (hleðslu-plázum við sjóarsíðuna) í Norvegi, hvar fleiri eru en 20 búsitjandi húsfeður, skal amtmaðurinn tilnefna 4 menn, af hverjum innbyggjendurnir mega velja 2 í forlíkunarnefnd á þeim stað, en þessir 2 tilkjörnu menn skulu, að því búnu, skikkaðir verða af amtmanni. Annars á það sem boðið er í tilskipuninni af 10. júlí 1795, 2rum kap., § 12. og 13., um forlíkunarverksins niðurskipun í kaupstöðunum, að vera regla í þeim smáþorpum, hvar valið sker á þann hátt, sem nú var umgetið. — 8. Hið fyrsta sinn, er þeir völdu menn taka til verka, sem forlíkunarnefnd, skulu þeir fyrst rita og undirskrifa þeirra embættis-eið í prótókollinn, á þenna hátt: eg N N, sem er valinn og nefndur til forlíkunarmanns í N. N. afmarkaða byggðarlagi, heiti því og sver, að eg af fremsta megni skal kappkosta að framfylgja einslegri forlíkun millum hlutaðeigenda, í öllum þeim málum, er koma fyrir umgetna nefnd, og að eg skal til þess stuðla af ýrustu kröptum með allri alúð og hreinskilni, einsog eg eptir samvizku minni hefi bezt vit á. Svo vil eg að guð hjálpi mjer og

1) Sbr. tilsk. 10. júlí 1795, 12. gr.

2) Samkvæmt kansellíbr. 25. ágúst 1798, má einnig, ef eigi er kostur á öðrum, skipa sýslumenn í sáttanefnd.

1797 hans heilaga orð! — 9. Forlíkunarnefndin á almennt 20. jan. að halda samkomur sínar einusinni í byrjun hvers mánaðar; skal því lýsa á þrjodíkunarstólunum 8 dögum áður, að sjerhver sá, er mál hefur að kæra, geti orðið sannfróður um þá tíð, sem til er tekin. En í Norðurlanda og Finnmerkur ömtum, sem og í sjó- og fjallbyggðum annarstaðar, hvar vegalengd og annar örðugleiki bannar, að þessari reglu nákvæmlega fylgt verði um sjerhvern ársins tíma, einkum á vetrardögum, viljum Vjer setja í hlutaðeigandi amtmanna vald, að ákvarða þá tíð, er þar til þykir hentust, eptir ástandi sjerhvers byggðarlags. Þó skulu þeir gefa Voru danska kansellí þáð til vitundar, þegar þannig vikið er frá þeirri almennu reglu, og hverjar orsaker hafi gjört það nauðsynlegt að víkja frá henni. — 2. kapituli áhrærandi hver mál túlkast skulu fyrir forlíkunarnefndum. — 10. Öll borgaraleg mál yfirhöfuð, hvort sem þau heldur snerta óðul, eignir, tilköll, skuldakröfur eða annað, skulu koma fyrir forlíkunarnefndir. Hjer frá undanskiljast: a) mál um víxla¹; b) skuldaheimtur í sterfbúum, fallít- og uppboðs-búum, þarð málskostnaður ekki borgast í þessháttar málum, þegar þau í fyrsta sinn dæmd eru; [þó skal skiptarjetturinn sjálfur kappkosta að forlíka þá missáttu hlutaðeigendur ef við þarf²; c)³ þegar málum til upplýsingar þarf vitni að taka, og þau annaðhvort liggja veik, eða eru í ferðalögum, svo vitnisburðir þeirra missast kynnu vegna undandráttar, skal það leyft vera að ná þeirra vitnisburðum, áður en málið kemur fyrir forlíkunarnefnd, en annars ekki. En þegar málsins hlutaðeigendur ekki geta kómið sjer saman um þess sönnu undirrót, og vitni þessvegna þarf að

1) Sbr. lög um víxilmál og víxilafsagnir, 13. jan. 1882, 2. gr.

2) Viðbótin frá [er ekki í tilsk. 10. júlí 1795.

3) Þessi liður er ekki í tilsk. 10. júlí 1795, en ákvörðun sú, er hann inniheldur, á þó þar einnig við, sbr. tilsk. um vitnaleiðslur, 20. jan. 1797 (næst hjer á eptir).

leiða, skal forlíkunarnefndin skjóta málinu á frest á- **1797**
 meðan vitnaleiðsla er tekin, en byrja síðan aptur með 2 o 'an.
 það, framhalda því og til fullkominna lykta leiða. —
 11. Þess ber að gæta, þegar eitthvert mál byrjar með
 forboði eða kyrsetningu (arresti), að sækjandi strax að
 því verki afloknu kalli sinn mótstöðumann fyrir forlík-
 unarnefndina. En náist ekki sættir á málinu, þá á
 kyrsetningunni eður forboðinu með löglega birtri stefnu
 fram að fylgja þann fyrsta dag, sem rjettargangur er
 haldinn, þegar málinu er af nefndinni vísað til dómstól-
 anna. — 12. Í tilliti til þeirra mála, er ekki kunna að met-
 ast, nema eptir rannsókn á þrætuplázi, þá skulu hlut-
 aðeigendur, áður en þeir leita til forlíkunarnefnda, láta
 gjöra nauðsynlegar yfirskoðanir, málinu til upplýsingar,
 sem í Laganna fyrstu b. 16. kap. boðnar eru, [nema
 því að eins að forlíkunarnefndin sjálf sje tilleiðanleg að
 rannsaka málið á þrætuplázinu.¹ — 13. Hvort heldur
 einum er niðrað í orðum eða verkum, skal það einnig,
 þegar áfrýjað er af þeim, sem fyrir sök verður, kærast
 fyrir forlíkunarnefndinni, áður en til rjettargangs kem-
 ur, 14. En þeim málum, er á allsherjar kostnað
 sækjast², eður skipað er að byrja með, eptir tilhlutun
 hlutaðeigandi collegia, eður embættismanna, ber án taf-
 ar að stefna til rjettar; [þó viljum Vjer ekki, að bar-
 smíða- nje ofríkis-mál sækja skuli á þann hátt, nema
 því aðeins, að allsherjarfriði sje af þesskonar orsökkm
 raskað. Hjer af flýtur, að þegar einhver hefur kæru-
 mál um sjer gjörðan vansa á líkama eður eignum, svo
 ofríkis- eður barsmíðabóta krafizt verði, skal það af
 þeim, er fyrir vansanum varð, einsog hvert annað inn-
 byrðis málefni kærast fyrir dómstóli, ef bætur og sættir
 nást ekki þingdeildalaust, og skal þeim, er varhluta

1) Í tilsk. 10. júlí 1795 er hjer vísað til D. L. 1. b. 17. kap.,
 og viðbótin frá [er þar ekki.

2) Þ. e. sakamálum.

1797 gjörðist, veitast fátæktar hjálp (beneficium paupertatis) 20. jan. og talsmaður kauplaust, ef hann sjálfur ekki hefur efni til að fylgja máli sínu fram fyrir rjetti.¹ — 15.² Að síðustu skulu Laganna 1. b., 5. kap., 2. art., og þeirra 3. b., 4. kap., 4. art., er höndla um ærukreinkjandi áburð gefinn yfirvaldinu og rjettarins þjónum, vera í fullu gildi. — 16. Í ektaskaparmálum skulu forlíkunarnefndir reyna til, þá hvorttveggja ektahjónanna kemur til fundar, að koma sættum á milli þeirra, og að þau búa vilji í samlífi framvegis. En verði engri sameiningu á komið, mega þó ekki forlíkunarnefndir leyfa sjer, hvorki að gjöra hjónaskilnað, svo ektaskapur sje að engu gjör, nje heldur leyfa skilnað frá borði og sæng, er einungis heyrir til hlutaðeigandi rjetta og yfirvalds fullkominna atkvæða; þó má það leyfast, þegar hið seinna til ber, að sættanefndin taki á móti samningi ektahjóna, um þá skilmála, eptir hverjum þau verða ásátt að [setja hvort öðru fjærvistir³, svo þetta kunni gjörast að álitum, ef skilnaður yrði þeim leyfður seinna meir.⁴ — 17. Þegar mál eru kærð fyrir pólitírjetti, skal hinn sami⁵ reyna til, þá málið er viðvíkjandi persónulegum vansa, að koma góðgjarnlegri forlíkan á millum viðkomenda, fyr en eiginlega rjettarins aðgjörðir byrja 18. Á líkan hátt skal fara með gestarjettar málefni, þar líklegt er, að þeim ekki skjóta megi

1) Viðbótin frá [er ekki í tilsk. 10 júlí 1795. Sbr. annars við hana hegningarlög 25. júní 1869, 202. og 298. gr.

2) Sbr. tilsk. 27. sept. 1799, 10. og 11. gr., og kansellíumburðarbr. 24. desbr. s. á.

3) Þ. e. lífa aðskilin.

4) Með kansellíumburðarbr. 19. ágúst 1820 er sættanefndum bannað að leita um sættir með hjónum um það, með hvaða kjörum þau vilji lífa aðskilin að borði og sæng, nema þau sýni nefndinni áður vottorð það frá presti sínum, sem fyrirskipað er í tilsk. 18. okt. 1811, 1. gr.

5) Þ. e. pólitírjetturinn.

á frest. — 19.¹ Þau í þessum síðustu tveim §§ um- **1797**
 getnu mál eiga þessvegna ekki að koma fyrir þær al- 20. jan.
 mennilegu sættanefndir; [en þær gjörðu forlíkanir eiga þó
 að leiða hið sama eptir sig og hafa það gildi og krapt,
 sem hinar, er fyrir forlíkunarnefndunum fást kunna og
 ákomið verður². — 3. *kapítuli, um skyldu forlíkunar-*
nefndanna, hversu þær fara eigi með málaferli, um það
er af sættum leiðir, og fleiri ákvarðanir, er snerta sætta-
stiptunina yfir höfuð. — 20. Þeir, sem kærumál eitthvert
 eða klögun hafa, er eptir áður umgetnum reglum góð-
 móttlega má sættum á koma, skulu brjeflega eða munn-
 lega gefa það áður forlíkunarnefndinni til vitundar, og
 þar um leita þess nefndarlíms, sem ekki er bóndastjett-
 ar. — 21. Til þess hver og einn viti, hvar hann eigi að
 leita til, þá svo ber við, á forlíkunarnefndin að gjöra
 heyrum kunnugt, hver sá tími og staður sje, sem hún
 ákvarðað hefur, til að taka á móti kærumálum manna,
 og þessi ávísan á þannig að ske, sem hjer er skipað í
 1. kap. 9. §. — 22. Þegar einhver umkvartan eður klög-
 unartilkynning er komin, gefur sá forlíkunarlimur, er
 tekið hefur móti hinni sömu, tafarlaust með seðli brjef-
 lega ávísun um, hvenær báðir hlutaðeigendur skuli koma
 fyrir sættanefndina. Ef sá, er klagar, hvorki býr nje
 er að vistum innan þeirra afmörkuðu forlíkunartakmarka,
 stefnist hans svaramaður, eður hann, sem vegna hins
 fyrra hefur með klögun fram komið. [Þessa stefnu á
 kærandi að fá í hendur, og sjálfur að sjá fyrir, að hún
 auglýst verði þeim, sem yfir er klagað, og þar eptir á
 hún sjálf að leggjast fram fyrir forlíkunarnefndina³. — 23.
 Stefnan birtist af þeim, í hverri sókn, tilteknu stefnuvott-
 um, er eptir boði tilskipunarinnar af 3. júní 1796 brjef-
 lega sanna, að slíkt sje af þeim gjört. [Sá, sem stefnd-

1) Sbr. tilsk. 15. ágúst 1832, 3. gr.

2) Orðin frá [eru ekki í tilsk. 10. júlí 1795.

3) Orðin frá [eru ekki í tilsk. 10. júlí 1795.

1797 ur er, á annars 4 daga frest¹. — 24. Fyrir stefnubirting 20. jan. borgist hverjum stefnuvotti 12 skildingar, en sje kærandi fátækur maður, eiga þeir enga borgun að fá.²—25.³ Hver og einu viðkomenda, sem er innan forlíkunartakmarka, skulu sjálfir koma fyrir sættanefndirnar; þó má það leyfilegt vera, þá hlutaðeigandi er löglega hindraður, að senda annan vandaðan mann fyrir sig, er hafa verður ánægjanlega fullmakt til að sættast á málið vegna þess, er honum hefur fullmakt gefið; en að öllu leyti skal það bannað vera, að taka með sjer málafylgismenn (prokura-tores) eður senda þá fyrir sig, til þess að túlka mál fyrir forlíkunarnefndinni. — 26. Ef einhver, sem til sætta er boðið fyrir forlíkunarnefndinni, afsakar sig frá að koma, eður kemur ekki, nje leiðir röksemdir til, að hann hafi löglega hindraður verið, þá skal hann (samkvæmt og líkt því, sem skipað er í N.L. 1—5—7), sem sá, er hrindir sættum, og einkanlega vill þrætu hafa fyrir rjetti, dæmdur verða til að borga sínum mótstöðumanni máls-kostnað allan, þá málið verður fyrir dómstóli til lykta leitt. — 27. Forlíkunargjörðir, sem fyrir nefndinni fram fara, skulu ske innan luktra dyra. — 28. Til þess að hlutaðeigendur geti fullkomlega reitt sig á forlíkunar-nefndanna málstúlkun, og þeir öruggt og óhræddir gengið fái að sættaleitun, svo þrætur þeirra þingdeildalaust verði útkljáðar, skal það vera með öllu bannað, að gefa vitn-isburði um eða leiða vitni til þess, sem af hlutaðeigendum fyrir forlíkunarnefndinni er viðgengið eða ráðgjört, nema það sje af báðum málseigendum samþykkt og áhræri ein-hver sjerleg atriði í sjálfri sættinni. Af þessu flýtur, að þegar góðmótlegrí sætt verður ekki á komið, má alls ekkert skriflegt gefast af því, sem fyrir nefndinni gjörð-ist, heldur á það ómerkilegt og ógilt að vera. Þegar þannig við ber, afhendist klaganin aptur þeim, er kærði, með þeirri uppáskript, að sættir hafi ekki fengizt fyrir

1) Orðin frá [eru ekki í tilsk. 10. júlí 1795.

2) Sbr. lög um borgun til hreppstjóra o. fl. 13. jan. 1882, 2. gr.

3) Sbr. kgsbr. 19. okt. 1798.

forlíkunarnefndinni, og málinu sje þess vegna vísað til **1797** rjettarins aðgjörða. En hafi klaganin einungis munnleg 20. jan. verið, þá gefst þó sækjanda engu að síður skýrteini um, að sætta hafi leitað verið í málinu, en þær ekki fengizt.

— 29.¹ Þverskallist nokkur í því að koma á sáttafund, gefur nefndin þeim komna hlutaðeiganda skýrteini þar um, svo hann geti fært sjer það í nyt, þegar málinu er fram fylgt fyrir dómstólunum. — 30. Verði málinu komið til sætta, þá skal sáttmáli sá, með öllum þeim kjörum, sem hann er með gjör, ritast orðrjett í prótókollinn, með málseigenda nöfnum undir, ef þeir kunna að rita; skulu þá sáttmálar þessir hafa alla hina sömu verkun og kragt, sem óhnekkjandi dómur, er enginn mákæra, og skulu því á sama hátt fullgildir gjörast, með þvingandi fjárupptektum², án frekari lagasókna. — 31. Áhræri málið gjaldkröfu, eður lúkist³ það með lofun um peninga útsvörun, þá skal viss gjalddagi setjast eptir hlutaðeigenda samkomulagi. En ef málefni fyrir sættanefnd áhrærir eitthvert skylduverk, sem gjörast á, t. d. þegar einhver skyldast til vatns-afleiðinga, vörzlugarðshleðslu, vegaruðnings eða þessháttar, þá skulu ætið á sáttafundi ákvarðast tilhlýðilegar og nægar bætur, er með kúgun megi þvinga til að borga, ef því er ekki hlýtt, sem ákvarðað er, svo málið verði að fullu útkljáð og til lykta leitt. — 32. Mál þau öll, sem koma fyrir forlíkunarnefndir, skulu vera útkljáð og til lykta leidd innan 4 vikna, að reikna frá þeim tíma, sem með þau var byrjað á sættafundum. Lengur mega ekki málin dragast, nema báðir málseigendur sjeu þar um ásáttir, eður einhverra röksemda þurfi hjá vitnum að leita, og skal þá 2. kap. § 10 c. vera regla sú, er eptir á að breyta.

— — — 34. Ef einhver sáttaamaður hefur sjálfur mál að kæra fyrir nefndinni, eður hann er einhverjum máls-

1) Sbr. tilsk. 21. desbr. 1831, III, 2. gr.

2) Þ. e. og verður þeim því fullnusta veitt með aðför á sama hátt (og dómi).

3) = lykti.

1797 eigenda svo nákominn að skyldleika eða mægðum, sem
20. jan. svari öðrum lið, þá ber honum, í fyrra tilfellinu, að ganga úr nefndinni, en sje hinu að gegna, skal hann fyrst spyrja hinn málseigandann, hvort honum sje til geðs, að hann, þó skyldugleiki eða mægðir sjeu hins vegar, gjöri sjer afskipti af sættaleitun og forlíkun; sje ekki málseiganda þetta á móti, má sættamaðurinn halda sessi sínum, þar auðveldlega ske kann, að hann, sem sannsýnn og góður maður, fái svo heppilega talið um fyrir skyld- eður venslamanni sínum, að sættin verði framgeng; en óski ekki kærandi, að hann sitji kyr, þá ber honum að víkja. — 35. Þegar einhver sættamaður ekki má sitja í forlíkunarnefnd, vegna þeirra orsaka, er strax voru taldar, eður annara löglegra hindrana, skal sá sættamaður, sem eptir er, klára þessháttar einfalt mál, annaðhvort einsamall, eður ásamt öðrum góðum manni, er hann til þess velur og tilgreinir. — 36. Þegar amtmennirnir ferðast um þau hjeruð, sem þeim eru afmörkuð, skulu þeir láta forlíkunar-prótokolla fyrir sig leggja, og með athygli skoða þá, samt rita í þá sömu, að þeir sjeu þeim framvísaðir. — 37. Við enda sjerhvers árs skulu forlíkunarnefndirnar senda hlutaðeigandi amtmanni upptalningu þeirra mála, sem fyrir forlíkunarnefndina komið hafa á því ári, og undir eins skýra frá, hver af þeim sjeu forlíkuð og hverjum frávísað til rjettargangs, eður á frest skotið af forlíkunarnefndinni. Skýrslur þessar skulu síðan, áður en næsta árs janúarímánuður endar, sendast Voru danska kansellí, hvers skylda það skal vera, að leggja þær hinar sömu fram fyrir Oss, svo að Vjer sjálfir getum dæmt um, hvert gagn þessi Vor nytsama lagasetning hefur verkað, og jafnframt að álitum gjört, hvort einn eður annar hefur í þessu tilliti sjerílagi styrkt til framkvæmdar þessa góðverks með alúð og kostgæfni. — 38. Í þeim málum öllum, er einhver biður um fátækrastryrk, eður kostnaðarlausan rjettargang (beneficium paupertatis eður processus

gratuiti), á yfirvaldið ætíð að fá skýrslu frá forlík- **1797**
 unarnefndinni um, hvort sá, er sækir, hefur auð- 20. jan.
 sýnt sig viljugan til að sættast einslega á málið á sann-
 gjarnan hátt, eður ekki. Þessi skýrsla á að fylgja yfir-
 valdsins áliti um bóнарbrjeðið, svo hennar verði gáð,
 þegar því er að fullu svarað, því annars er það á móti
 Vorum vilja, að þrætugjörnum mönnum skuli veitast
 þessháttar velgjörningar. — 39. Þegar einhver sættamað-
 ur hefur í 8 ár þjónað embætti sínu með fastri ástund-
 un og ráðvendni, viljum Vjer auðkenna hann sem dug-
 andis mann, annaðhvort með upphafningu til viður-
 kvæmilegrar metorðatröppu, [eður sæma hann með öðru
 virðingarmerki¹. — 40.² Annars á forlíkunarnefndinni, og
 þeim, er ritar í prótókollinn, að borgast af kæranda 40
 skildingar fyrir ómak þeirra, og 24 skildingar af þeim,
 er fyrir sök er hafður, hver laun þó einungis eiga að
 greiðast, þá málið verður með forlíkun til lykta leitt, en
 annars ekki. Sá þriðji hluti þessara launa fellur þeim
 af sættamönnunum í skaut, er tekur að sjer að rita
 prótókollinn. Ef einhver hlutaðeiganda er svo efnalítill,
 að hann ekki getur borgað þetta gjald, þá mega þó sættir
 þess vegna ekki hindrast. Annars er sjálfsagt, að það
 einnig í sættaleitun kann að ákvarðast, sem eitt af for-
 líkunarkjörum, ef annarhvor hlutaðeigenda býðst til að
 borga þann umgetna kostnað. — 41. Ef sættamenn
 nauðsynlega þurfa að ferðast til þess staðar, hvar nefnd-
 in á að verða, þá skal reisukostnaður þeirra jafnast til
 útborgunar af amtsins innbyggjendum, ásamt öðrum
 þeim útgiptum, er á almennan kostnað gjaldast eiga.
 Á sama hátt skal það einnig jafnast til útborgunar, er
 nefndin þarf að kosta upp á sínar gjörðabækur. — 42.
 Af þessari tilskipun skal nægilegur fjöldi útskiptast á
 millum almúgans á landinu, svo hver og einn geti fengið

1) Orðin frá [eru ekki í tilsk. 10. júlí 1795.

2) Sbr. tilsk. 21. desbr. 1831, III, 1. gr.

1797 hjer um fullkomna ávísun. — 43. Að síðustu bjóðum 20. jan. Vjer, að amtmenn Vorir skulu tafarlaust, hver í sínu amti, gjöra þessa Vora lagasetningu gildandi, og eptir það reglugjörðinni er niðurskipað á sjerhverjum stað, og hún er komin í brúkun, eiga þeir allraundirgefnað að gefa Oss það til vitundar.

20. jan. *TILSKIPUN, er skipar svo fyrir, að eigi megi leiða vitni, fyr en aðalmálið hefur kært verið fyrir sættanefnd, m. m.

Vjer Chr. VII. o. s. frv. Gjörum öllum kunnugt :
 Þegar mál þarf að skýra með vitnum, og þau eru annaðhvort sjúk og rúmfast eða á ferðalagi, svo að vitnisburður þeirra, ef dráttur yrði á, gæti orðið ófáanlegur, þá skal leyft vera að leiða þau vitni, áður en málið hefur verið fyrir tekið af sættanefndinni; en annars má ekkert þingsvitni leyfa, er miðar til að veita sönnun í málaferlum, fyr en aðalmálið er komið fyrir sáttanefndina; en ef málsaðilar eigi geta orðið sammála fyrir sættanefndinni um það, hvernig málavextir sjálfir eru, og vitni þarf því að leiða um það, þá skal sættanefndin láta hlutaðeiganda í tje vottorð sitt um það, og fresta málinu svo sem þarf til útvegunar nægilegum sönnunum; en síðan skal málið af nýju tekið fyrir til sáttaumleitunar. — — —

5. maí *OPIÐ BRJEF um vottorð úr kirkjubókum í sakamálum.

Vjer Chr. VII. o. s. frv. Gjörum kunnugt :
 Ef hinn ákærði hefur verið svo lengi þekktur í hjeraðinu, að með vitnum má sanna, eð hann sje 15 ára gamall, eða hann skýrir sjálfur svo ýtarlega frá æfiferli sínum, að ráða má með vissu af tímaköflum í honum, að hann er eldri, eður og, ef hann hefur verið giptur, staðið í borgaralegri stöðu, eða notið borgaralegra rjettinda sem myndugur maður, eða annað því um líkt hefur átt sjer

stað, er álíta má að veiti jafnmikla vissu, þá má með **1797**
 þessu, jafnvel í málum, sem varða líf eða ævarandi frelsis- 5. maí
 missi fyrir ákærða, álítast fengin fullgild sönnun fyrir lög-
 aldri hans, án þess vottorðs þurfi við úr kirkjubókinni,
 verði því eigi náð, nema löng bið verði eptir því, en um
 það skal rjetturinn gefa skýrslu, og leggja hana við eða
 bóka í þingbókina og dómsgjörðirnar. Að öðru leyti má
 rjetturinn engan veginn vanrækja að dæma um aldur á-
 kærða eptir útliti hans, eins og tilskipun 3. júní f. á.
 fyrirskipar.

KANSELLÍBRJEF (til stiptamtmannsins) um lyfja- 16. sept.
 sölu.

Eptir að hafa skrifast á við hið kgl. heilbrigðisráð
 útaf brjefi yðar, herra stiptamtmaður, dags. 13. maí
 síðastl., viðvíkjandi lyfjasölu þeirri, er landlæknir
 hefur kært yfir að fram færi hjá kaupmönnum í kaup-
 stöðunum í Norðurlandi viljum Vjer þjónustusam-
 lega tjá yður, að verzlun þessi er öldungis gagnstæð
 góðri reglu, þar sem sumar af tegundunum geta orðið
 háskalegar fyrir líf manna og heilbrigði, en verzlun með
 aðrar af þeim svipta lyfsalana, er einkarjett hafa,
 ágóða þeim, er þeim sumpart er ætlaður til að lifa af,
 og sumpart á að bæta þeim upp óhag þann, er þeir
 hafa af sölu annara tegunda, og kansellíð álítur því, að
 rjett sje, til að koma í veg fyrir óreglu í þessu efni, að
 leggja skýlaust bann við allri lyfjasölu á öllu Íslandi af hendi
 annara en lyfsala þeirra, er einkarjett hafa til hennar,
 að viðlagðri upptöku varanna og hæfilegri sekt, eins og
 gjört hefur verið hjer í Danmörku með ýmsum konungs-
 brjefum, og, hvað Noreg snertir, með konungsbrjefi 17.
 jan. 1783,—og eruð þjer beðinn að birta hlutaðeigendum
 þetta til eptirbreytni.

1797 KANSELLÍBRJEF (til biskupanna) um samningu búa-
25. nóv. aðarskýrslanna.

Með brjefi þessu bauð kansellið biskupunum að leggja fyrir prestana á Íslandi að vera hreppstjórunum hjálplegir með að semja og hreinskrifa skýrslurnar um búnaðarástandið á Íslandi.

1. des. *TILSKIPUN um að andlegum málum frá hin-
um norsku consistorial-rjettum og prestastefnum skuli eptirleiðis skotið beint til hæstarjettar.

V j e r C h r. VII., o. s. frv. Gjörum kunnugt:
Að öðru leyti skulu consistorial-rjettirnir og prestastefnurnar haldast framvegis, að því leyti þeir eru dómstólar í andlegum málum, og lögsagnarumdæmi þeirra skulu vera hin sömu og verið hefur. Loks mælum Vjer svo fyrir, að eins og dómstólar þessir í Danmörku standa beint undir hæstarjetti, svo skal og málsmeðferð þeirra og dómum í ríki Voru Noregi áfrýjað beint fyrir tjeðan rjett, ef málið nemur 50 rdl. að minnsta kosti; en ef það er minna virði, ber að álíta dóm consistorii eða prestastefnunnar fullnaðardóm, er fullnustu má veita, án frekari áfrýjunar til æðra dóms.

22. des. *KONUNGSBRJEF (til stiptamtmanns) um forkaupsrjett leiguliða.

C h r. VII., o. s. frv. Amtmaðurinn yfir norður- og austurumdæminu á landi Voru Íslandi hefur í brjefi til hins danska kanselliis Vors skýrt frá því, að einsog eigi hafi verið útgefin fyrir Ísland eða þar birt nein lög því viðvíkjandi, eins sje það eigi þar í landi venja, að jarðeigendur, sem selja jarðir sínar, bjóði þær fyrst leiguliðum þeim, er á þeim sitja, en þetta virðist bæði vera sanngjarnt og hagkvæmt til að fjölga sjálfseignarbændum, og leiguliðar hafi þó stundum bæði vilja og efni til að kaupa jarðirnar sama verði og eigendur bjóði þær öðrum — og gefum Vjer þjer því hjermeð til vitundar, að útaf uppá-

stungu, er tjeður amtmaður gjörði í sama brjefi, og eptir **1797**
að rentukammer Vort hefur látið uppi álit sitt um hana, **22. des.**
viljum Vjer allramildilegast skipa svo fyrir, að tilskipun-
in 18. júní 1723, fyrir ríki Vort Noreg, viðvíkjandi for-
kaupsrjetti leiguliða, þegar eigandi vill selja jörðina, skal
einnig vera lög á Íslandi.

*TILSKIPUN um áritun afborgana á skuldabrjef.

1798

Vjer Chr. VII. o. s. frv. Gjörum kunnugt : **9. febr.**

1. Eins og það er skylda lánardrottins, þegar skuldunautur borgar allan höfuðstól skuldabrjefs, að skila honum aptur brjefinu með áritaðri kvittun, eins á hann, þegar nokkuð er afborgað af höfuðstólnum, að hafa við hendina frumrit skuldabrjefsins, og vera skyldur til, í nærveru skuldunauts eða umboðsmanns hans, að rita bæði á brjefið sjálft það er afborgað er, og að gefa auk þess sjerstaka kvittun fyrir því. — Ef lánardrottinn skorast undan að gjöra þetta, þá er skuldunaut (sem vottfast býður fram afborgun þá, er greiða skyldi) heimilt að fresta afborguninni, þangað til lánardrottinn gegnir fyrgreindri skyldu sinni; og er skuldunaut eigi skylt, meðan svo stendur, að svara vöxtum af þeim hluta höfuðstólsins, sem í gjalddaga var fallinn og boðinn var fram. — 2. Kvittanir á lausu blaði fyrir afborgunum af höfuðstól, er skuldabrjef er fyrir, skulu, ef afborganirnar eigi eru einnig ritaðar á skuldabrjefið sjálft, aðeins hafa gildi gagnvart þeim, sem útgaf þær, en eigi álítast gildar gagnvart öðrum, sem fyrir veðsetningu, framsal eða á annan löglegan hátt eru orðnir rjettmætir handhafar skuldabrjefsins. — 3. Þó má vaxtagreiðsla vera undanþegin þessum fyrirmælum, og sjerstakar kvittanir fyrir vöxtum vera fullgildar, eigi að eins gagnvart þeim, er út gaf kvittunina, heldur og gagnvart hverjum öðrum, sem skuldabrjefið hefur síðar verið selt í hendur að veði eða til eignar.

1798 *KONUNGSÚRSKURÐUR um bann gegn sölu ýmissa
15. maí meðala án læknis fyrirsgagnar.

Enginn lyfsali má selja uppsölumeðul, svonefnda blóðhreinsandi dropa eða önnur megn og áhrifamikil hægðalyf, nema eptir fyrirögn frá löggiltum lækni, er setja skal við dagsetning og nafn sjúklingsins, til þess sjeð verði af því, að hann hafi í raun og veru ætlað meðalið þeim, er það er sótt handa, og við sjúkleik þeim, er hann þjáist af, þegar fyrirögnin er rituð. — Ef nokkur lyfsali brýtur í móti þessu, skal honum, í fyrsta sinn, refsað með 20 rdl. sekt til fátækra þar í sveit, og skal sektin tvöfölduð í hvert sinn er brotið er ítrekað.

10. ágúst *TILSKIPUN um þvingun við menn, er skildir eru við konur sínar að borði og sæng¹.

V j e r C h r. VII. o. s. frv. Gjörum kunnugt: Fyrir því skal svo fyrir mælt, að aðferð þeirri, er ákveðin er með ofangreindum tilskipunum², skal einnig beitt og fylgt, þegar hjón eru skilin að borði og sæng, og skal því hlutaðeigandi yfirvald, samkvæmt þeim, tafarlaust veita konum þeim og börnum, er hjer ræðir um, liðsinni sitt til að ná hjá manningnum fjárstyrk þeim, er áskilinn var eða hann skyldaður til að greiða.

14. sept. *OPIÐ BRJEF, frá kansellíinu, um verðlaun fyrir björgun manna, sem komnir eru að því að drukkna.

Í 5. gr. í tilskipun 22. apríl 1772, fyrir hertoga-dæmin, er ákveðið, að ef maður sannar með vottorði yfirvaldsins, að hann hafi átt þátt í því að lífga mann, er sýndist vera druknaður, og að hann hafi með hjálp sinni bjargað lífi hans, þá megi veita honum í verðlaun

1) Sjá nú tilsk. um afplánun fjesekta, 25. júní 1869, 4. gr.; sbr. og lög um aðför, 4. nóv. 1887, 18. gr.

2) Þ. e. tilsk. 14. okt. 1763 og 10. des. 1790.

úr konungssjóði 5 danska dúkata, eða, ef hann kys það **1798**
heldur, heiðurspening, er sje jafnmikils virði, í launa **14. sept.**
skyni; og í opnu brjefi frá lögreglustjórninni í Kaup-
mannahöfn, 9. marz 1796, er svo kveðið á, að það sem
kostað sje til meðala, til að flytja hinn druknaða til
sjúkrahúss, eða á annan hátt, skuli greitt fyrst um sinn
úr lögreglusjóði, og kanselliinu skýrt frá atburðinum. —
Með því nú Hans Hátign hefur með úrskurði 29. f. m.
þóknast að veita ofangreindum ákvörðunum gildi í öll-
um ríkjum og löndum Hans Hátignar, þá kunngjörist
hjermeð þessi allrahæsti úrskurður, öllum til leiðbeining-
ar og allraþegnsamlegrar eptirbreytni.¹

*KONUNGSBRJEF (til stiptamt.) um mót fyrir sátta- **19. okt.**
nefndum.

Ch r. VII o. s. frv. Útaf fyrirspurnum um það: 1.
hvort málaflutningsmenn, er hafa aptur skilað mál-
flutningsleyfi sínu, svo og fulltrúar embættismanna,
megi mæta fyrir sáttanefnd sem umboðsmenn annara,

1) Með konungsúrskurði 21. júní 1813, sem birtur er með
op. br. frá kanselliinu 1. júlí s. á., eru verðlaunin fyrir að bjarga
manni, er sýnist dauður af drukknun, „ákveðin eptirleiðis 16
rdl. silfurverðs, ef sá er bjargaði eigi kys heldur heiðurs-
pening þann, er heitinn er fyrir slíkt afreksverk“. Og í kon-
ungsúrskurði 24. sept. 1823, sem birtur er með op. br. frá
kanselliinu 4. okt. s. á., segir svo: „Þó að konungur vilji, að
analogía konungsúrskurða þeirra, er birtir eru með opnum
brjefum frá kanselliinu 14. sept. 1798 og 1. júlí 1813 og sem
heita verðlaunum fyrir að bjarga lífi manna, er sýnast drukkn-
aðir, sje framvegis heimfærð til þess, er bjargar manni, sem er
hætt kominn að drukna, en sýnist þó eigi vera dauður, þá
skal þó sá, er bjargaði, þegar svo stóð á, hvorki hljóta heið-
urspeninginn nje full peningaverðlaun, nema hann hafi sýnt við
björgunina sjerstakt hugrekki eða þrek, en nokkur hluti af
fyrgreindum peningaverðlaunum skal þó, eptir álití kanselliis
Vors, veittur hlutaðeiganda, ef hann með framkomu sinni eigi
að síður þykir hafa unnið til nokkurrar viðurkenningar.

1798 og 2. hvort hlutaðeigandi málsaðilar eigi ekki ávallt að
 19. okt. mæta sjálfir fyrir tjeðum nefndum, ef þeim er það unnt,
 — hefur Oss þóknast að mæla svo fyrir, sem nú skal
 sagt, til leiðbeiningar öllum hlutaðeigendum: — 1.¹ Til-
 skipanirnar um sættamál banna að einsmálaflutningsmönn-
 um að mæta sem umboðsmenn annara, en engum öðr-
 um, og má því eigi þýða þessa undantekningu frá aðal-
 reglunni svo, að hún verði rýmri að neinu leyti. Af
 þessu leiðir, að eigi ber að gjöra fyrgreiuda menn apt-
 urreka, ef þeir hafa umboð málsaðila, sem eigi getur
 sjálfur mætt fyrir sáttanefndinni sakir löglegra forfalla.
 — 2. Að því er snertir hina spurninguna, er vilji Vor
 þessi: a. Allir þeir, er heima eiga innan takmarka
 sáttaumdæmisins, skulu vera skyldir til, undantekningar-
 laust, að mæta sjálfir fyrir nefndinni, þegar þeir hafa
 kallaðir verið fyrir hana, nema þeir hafi lögleg forföll,
 er banni þeim að mæta, og geti sannað þau; en þá
 skulu þeir greina skýrt frá, hvers vegna þeir verði að
 senda annan fyrir sig. — b. Ef annar málsaðila mætir
 sjálfur, en hinn lætur umboðsmann mæta fyrir sig, þá
 skal sá, er mætti sjálfur, hafa rjett til að skora á mót-
 part sinn, er til máls er komið (ef sætt kemst eigi á),
 að færa sönnur á, að honum hafi sakir sjúkleika eigi
 verið unnt að mæta, eður og, sje hann kaupmaður,
 handiðnamaður eða heimilisfaðir, að svo hafi verið á-
 statt fyrir honum, að hann eigi hafi getað mætt sjálfur
 fyrir sáttanefndinni, nema hann ef til vill vanrækti

1) Fyrirspurn um það, hvort umboðsmenn og skrifstofu-
 þjónar málaflutningsmanna megi mæta fyrir sáttanefnd sem
 umboðsmenn málsaðila, er í kansellíumburðarbr. 15. desbr.
 1798 svarað á þessa leið: Tilskipanirnar 10. júlí 1795, 5. kap.,
 38. gr., og 20. janúar 1797, 25. gr., svo og konungsbrjefið 19.
 okt. 1798, ber að skilja svo, að umboðsmenn og skrifstofuþjón-
 ar málaflutningsmanna mega eigi mæta fyrir sáttanefndum
 sem umboðsmenn málsaðila, sem dvelja innan takmarka um-
 dæmis þess, er sáttanefndin er skipuð fyrir.

þýðingarmikil skyldustörf, sem eigi þoldu bið, og bakaði **1798**
 sjer með því auðsjáanlegt og verulegt tjón; skal rjettur- **19. okt.**
 inn síðan álíta og dæma um gildi afsökunarinnar eptir
 lögum, sanngirni og hlutarins eðli. En ef sá, er eigi
 mætti, getur eigi eða vill eigi, er á hann er skorað,
 færa þannig sönnur á, að hann hafi skýrt rjett frá for-
 föllum sínum, þá skal hann með dóminum í málinu
 skyldaður til að greiða mótparti sínum kostnað málsins,
 eins og fyrir er mælt í 39. gr. í tilsk. 10. júlí 1795 og
 26. gr. í tilsk. 20. jan. 1797. — c. Ef hvorugur máls-
 aðila hefur mætt sjálfur fyrir nefndinni, og annar þeirra
 síðan, er til máls er komið, færir sönnur á, að hann, af
 ástæðum þeim, er áður eru greindar, hafi eigi getað
 mætt, þá ber honum sami rjettur, sem hefði hann sjálf-
 ur mætt í raun og veru, og getur því skorað á mótpart
 sinn að sanna hið sama af sinni hálfu, en krafizt þess
 að öðrum kosti, að hann verði dæmdur í málskostnað.
 Ef það að öðru leyti kemur fyrir, að málsaðili þykist
 hafa ástæðu til að kæra yfir því, að sáttanefndin hafi,
 ástæðulaust að lögum, neitað að taka umboðsmann hans
 gildan, þá skal yfirvaldið fyrst, áður en mál er höfðað
 útaf því, reyna að koma sættum á í þesskonar þræt-
 um; en verði málið eigi til lykta leitt á þennan hátt og
 þess vegna komi til málssóknar, skal málinu stefnt beint
 til hæstarjettar; þó mega þá sáttanefndarmennirnir bú-
 ast við að fá beneficium processus gratuiti og ókeypis
 málfærslumann, til þess að það purfi eigi að baka þeim
 kostnað og tjón, að þeir eru neyddir til að verja em-
 bættisverk sín.

KANSELLÍBRJEF (til stiptamt. og amtm.) um áritun **10. nóv.**
 á dómsgjörðir í sakamálum.

Með þessu brjefi er öllum þeim embættismönnum,
 er dómsgjörðir í sakamálum verða að koma til, áður en
 kansellið fær þær í hendur, boðið að rita á þær, hvenær
 þeir hafi fengið þær og hvenær sent þær frá sjer.

1799 KANSELLÍBRJEF (til stiptamtm. og amtm.) um vottorð
19. jan. um sektir til fátækra við sættir.

Með brjefi þessu var stíptamtmanni og amtmönnum boðið að leggja fyrir sættanefndirnar í umdæmum þeirra að senda hlutaðeigandi sóknarprestum¹ í lok hvers árs vottorð um sektir þær, er fátækra sjóði hafi hlotnast fyrir sættanefndunum, en sóknarprestarnir áttu að láta vottorðin fylgja hinum árlegu fátækra sjóðsreikningum.

8. marz TILSKIPUN um skyldur undirdómara í lögreglumálum.

Vjer Chr. VII o. s. frv. Gjörum kunnugt..... Þegar rannsóknargjörðir í málinu fram fara², ellegar þau meðhöndlast við pólitírjettinn, hvar lög banna talsmönnum fyrir hlutaðeigendur að mæta, þá ber dómaranum sjálfum að yfirheyra bæði parta og vitni, og þar hjá nákvæmlega að leita allrar mögulegrar upplýsingar um rjett ásigkomulag málsins, eptir því, sem hann finnur tilefni til, og eptir málsatvikum, sem fram koma kunna við meðferð þess, svo að rjetturinn þar með dæmt fái með fullvissu, hver rjett eða rangt mál hefur, hver sekur sje ellegar ekki. — Forsómi nokkur dómari eður rjettarþjón þessa embættisskyldu, sem er svo mjög áriðandi fyrir rjettarins framkvæmd og friðhelgi manna, ber yfirrjettinum að heimvísa því máli til nýrrar og löglegrí meðferðar, á hins kostnað, og dómarann þar að auki að sekta eptir maklegleikum og ásigkomulagi yfirsjónar hans og hirðuleysis.

31. maí *TILSKIPUN um eignareið í þjófnaðarmálum.³

Vjer Chr. VII o. s. frv. Gjörum kunnugt: ...
..... Samkvæmt þessum grundvallarreglum skal svo fyr-

1) nú hreppsnefndunum, sjá tilsk. 4. maí 1872, 14. gr.

2) Þ. e. þegar rannsóknar-aðferð er höfð við mál.

3) Sbr. op. br. 28. marz 1800.

irmælt, að þegar þjófnaðarmál eru rekin af hendi rjett- **1799**
 vísinnar, og eigandi hinna stolnu muna er kallaður fyr- **31. maí**
 ir rjettinn, til að skýra frá því undir eið, hvort hann hafi
 misst munina mót vilja sínum og vitund, eður eigi, þá
 skal honum stefnt þangað, að viðlögðum fallsmálssekt-
 um, og skal yfir höfuð farið eins að og þá er vitnum er
 stefnt.

*TILSKIPUN um takmörk prentfrelsisins¹.

27. sept.

Vjer Chr. VII o. s. frv. Gjörum kunnugt: —
 — — 10. Ef sakargiptir eru í prentuðum ritum bornar
 á stjórnarráð Vor, dómstóla eða aðra embættismenn, á-
 hrærandi embættisrekstur þeirra, þá viljum Vjer, ef
 málið þykir mikilvægt, að Oss sje skýrt frá því, til þess
 Vjer getum íhugað það og afráðið, hvort það skuli
 rannsakað nákvæmar, til þess að hver sá, er sekur
 reynist, geti sætt ábyrgð fyrir og refsingu að makleg-
 leikum. — Að öðru leyti skal hver embættismaður skyld-
 ur til, ef hann er sakaður um óráðvendni í embættisrekstri
 sínum, að hreinsa sig af því með dómi (og skal hann fá
 til þess beneficium processus gratuiti), en Vjer geymum
 Oss rjett til, að skera úr eptir atvikum, hvort hann má
 halda áfram að gegna embætti sínu, þangað til málið
 hefur dæmt verið, eða hann á að hverfa frá því á með-
 an, samkvæmt D. og N. L. 3. 4. 4.² En ef sakargiptin
 er mjög meiðandi, og það er auk þess auðsætt eða lík-
 indi til, að hún sje röng, þá viljum Vjer, einkum ef hún
 snertir stjórnarráð Vor, dómstóla eða helztu embættis-
 menn, láta ríkissóknarann eða annan þar til skipaðan
 sóknara sækja mál á hendur höfundu ritsins. — Það
 leiðir að öðru leyti af sjálfu sjer, að sakborningur eins
 þegar svo stendur á, eins og í hverju öðru einkamáli

1) Sbr. tilsk. 9. maí 1855.

2) Sjá neðanmálsgreinina á bls. 36 hjer að framan.

1799 út af meiðyrðum, á að hafa rjett til, ef sakargiptin er
 27. sept. skýr og ákveðin, að sanna, að hún sje á rökum byggð.
 — Ef sá er sakargiptina bar fram, hefur aptur á móti
 eigi tilgreint neitt ákveðið eða einstakt atvik, en sak-
 argiptin gegn embættismanninum eða öðrum samþegn
 hans er alls óákveðin, þá má honum eigi leyft vera,
 þótt hann látist ætla með því að færa sönnur á mál
 sitt, að halda próf yfir þeim, er fyrir sakargiptinni varð.
 — 11. Ef prentfrelsinu er misbeitt til þess að meiðyrða
 einstaka menn, er það á valdi sjálfra þeirra, hvort þeir
 vilja hefja lögsókn út af því. En með því að það er á-
 ríðandi fyrir Oss og almenning, að mannorð embættis-
 manna Vorra sje óflekkað, skulu þeir vera skyldir til,
 ef meiðandi sakargiptir eru á þá bornar, og þótt þeim
 sje beint að eins að hugarfari þeirra og breytni
 sem valdalausra manna, að hreinsa sig af þeim með
 dómi. — — —

24. desbr. *KANSELLÍBRJEF (til stiptamtm. og amtm.) um mál út-
 af meiðyrðum við embættismenn.

..... 1. Mál, er embættismenn konungs eru sam-
 kvæmt tilsk. 27. sept. 1799, 10, og 11. gr., skyldir að
 höfða útaf sakargiptum, er bornar eru á þá og snerta
 embættisfærslu þeirra, eða útaf meiðandi sakargiptum,
 er þeir verða fyrir og snerta hugarfar þeirra og breytni
 sem valdalausra manna, skulu vera undanþegin því að
 koma fyrir sáttanefnd, og skal þeim því þegar í stað
 stefnt beint fyrir hlutaðeigandi dómstól. — 2. Sama er
 um mál, sem þeir menn höfða, er af yfirvaldinu eru
 settir embættismenn um ákveðinn tíma eða til að gegna
 ákveðnu starfi, og þegar því þessir settu embættismenn
 neyðast til að hreinsa sig með dómi af sakargiptum,
 sem fram koma gegn þeim útaf því, hvernig þeir rækja
 embætti þau, er þeir eru settir í, eða af meiðandi sak-
 argiptum, sem á þá eru bornar, meðan þeir gegna em-
 bætti sem settir, og sem snerta hugarfar þeirra og breytni

sem valdalausra manna, þá skulu mál þau þegar í stað **1799**
koma fyrir dómstólana, án þess að þau þurfi áður að 24. desbr.
hafa verið tekin fyrir í sættanefnd eða vera vís-
að þaðan.

*OPIÐ BRJEF (frá kansellfinu) um dagpeninga í saka- **1800**
málum. **21. marz**

— — — Dómarar allir og ritarar við undirdóm-
ana í báðum ríkjum Vorum skulu fá í fæðispeninga 1
rdl. um daginn, þegar þeir halda aukarjett í sakamál-
um, ef fjarlægðin þaðan, er aukarjetturinn er haldinn,
til bústaða þeirra, er eigi minni en 1 míla.

*OPIÐ BRJEF um reglur fyrir eignareiði í þjófnaðar- **28. marz**
málum¹.

V j e r C h r. VII. o. s. frv. Gjörum kunnugt 1.
fengin er eigin játning hins ákærða um það, að hann hafi
þegar drýgt þjófnað þann, er hann er kærður fyrir, og
eigandi eða annar maður fyrir hans hönd, kaunast auk þess
við hina stolnu muni, ber að beita þjófshegningunni, án
þess eignareiðs eigandans þurfi við. — 2. Hvað hitt atriðið
snertir, leiðir það af sjálfu sjer, að ef hinn seki kveðst
vera ánægður með mat eigandans á þeim af hinum
stolnu munum, sem eigi hafa komið fram í málinu, þá
þarf eigandinn eigi að staðfesta matið með eiði; en ef
þjófnun þykir eigi verð það sanngjarnt, sem eigandinn
leggur á munina, ber eigandanum að staðfesta með eiði,
að verð það, er hann hafi tilgreint, sje ákveðið eptir
 því, sem hann viti sannast og rjettast.

KANSELLÍBRJEF (til stíptamtm. og amtm.) um að 3. maí
beita megi valdi til að láta menn mæta við próf í
sakamálum.

Í brjefi þessu er álitið, að fallsmálssektum verði að-

1)Sbr. tilsk. 13. okt. 1819. 3. gr.

1800 eins beitt sem þvingun við þá menn, sem stefnt hefur
 3. maí verið til að mæta fyrir rjetti *sem vitni*, og eigi það einnig við um próf í sakamálum; en við slík próf hafi einnig dómarrinn vald til að láta sækja þá menn og færa til prófs og yfirheyrslu með valdi, er kallaðir hafi verið fyrir rjettinn til yfirheyrslu eða til að vera þar viðstaddir, en eigi nefndir vitni—ef þeir mæta eigi og hafa þó eigi lögleg forföll.

TILSKIPUN um leyfisbrjef og undanþágur.¹

23. maí

V j e r C h r. V I I o. s. f r v. Gjörum kunnugt

1. gr. *Hver þau veitingabrjef sjeu, sem nú eru úr felld og ónauðsynleg metin.* — § 1. Giptingar millum skyldra og venzlaðra, í þeim liðum, er tilskip. af 14. desember 1775 í 2. §² tiltekur að leyfilegar sjeu, mega hjeðan

1) Sbr. tilsk. 21. desbr. 1831, I, kgsúrsk. 25. maí 1844, 12. sept. og 23. desbr. 1864, og augl. 22. febr. 1875, 15. og 17. gr.

2) Þessi grein hljóðar svo: Aptur á móti má, ef sótt er um það, búast við að fá leyfisbrjef þau til hjónabands, er nú skal greina: — 1. Þarsem frændsemi er: a. til að eiga föðurbróður eða móðurbróður; b. til hjónabands milli allra annara skyldmenna, sem eigi er með 1. gr. hjer á undan* með öllu bannað að eigast, allt að þeim sem skyldir eru í 3. jafna lið, og að þeim meðtöldum. — 2. Þarsem *tengdir* eru: a. til að eiga alsystur eða hálsystur konu sinnar látinnar; b. ekkil föðursystur eða móðursystur; c. föðurbróður eða móðurbróður manns síns látins; d. til hjónabands milli allra annara tengdra, sem eigi er með öllu bannað að eigast í 1. gr. hjer á undan*, allt að þeim, sem tengdir eru í 3 jafna liði, og að þeim meðtöldum; og loks e., til hjónabands milli þeirra, sem eru í annars flokks tengdum hvor við annan, í þeinan legg upp á við, t. d. milli stjúp- eða tengdasonar og eptirlátinnarseinni konu stjúp- eða tengdaföður, milli stjúp- eða tengdadóttur og eptirlátins seinni manns stjúp- eða tengdamóður.

*Þar voru bönnuð með öllu *sakir frændsemi*: hjónabönd milli foreldra og barna og barnabarna o. s. frv. niður á við, og milli bróður og systur, hvort heldur væru

af fram fara, án þess að hlutaðeigendur þurfi í því til- **1800**
 liti að sækja um veitingabrjef; þar á móti skulu gipt- 23. maí
 ingar öldungis forboðnar vera í jöfnum upp- og niður-
 stígangi skyldugleiks- og venzlaliðum, samt í síðulín-
 unnar fyrsta lið; þar með samlag slíkra persóna er blóð-
 skömm, við hvort óbótamál líftjón er lagt. Til varúðar
 einum og sjerhverjum, og til þess að enginn skuli sök-
 um vanþekkingar falla í því lík stórbrotamál, ítrekast
 hjer með alvarlega Laganna forboð móti giptingum og
 samlagi öllu millum foreldra og þeirra barna, stjúpfor-
 eldra og stjúpbarna, tengdaforeldis og tengdabarna, einn-
 ig, fortakslaust, milli niðja hvers og eins þessara í nið-
 urstígangi liðum, sem og millum systkina. Í tilliti til
 giptinga með bróður-, föðurbróður og móðurbróður ekkju,
 þá meua þær ekki leyfast, nema Vjer sjálfir gefum til
 þess einkanlegt veitingarbrjef. — — — 2. gr. *Hver veit-
 ingabrjef hjereptir meggi gefa af kaupmannahafnar borgar-
 ráði, og á öðrum stöðum af hlutaðeigandi stípt- og amt-
 mönnum.* — § 5. Leyfisbrjef fyrir ektahjón að skilja
 sæng og samneyti, þá þau ekki með sáttaleitun verða
 forlíkuð og fengin til að lifa saman hvort með öðru í
 eindrægni. — — — Ekkert þeirra veitingabrjefa, sem
 um er getið í þessari grein¹, þurfa hlutaðeigendur að
 borga, nema þau, sem til eru tekin í þeim 8 §
 3. gr. *Þau konunglegu veitingabrjef og erindagjörðir, sem á
 hönd eru faldar borgarráðinu í Kaupmannahöfn samt stípt-
 og amtmönnum, til að afhendast hlutaðeigendum.* — — —

al- eða hálsystkini, svo og hjónaband með föðursystur
 og móðursystur o. s. frv. upp á við. — 2. Fyrir sakir
 tengda voru bönnuð með öllu hjónabönd milli stjúpfor-
 eldra og stjúpbarna, tengdaforeldra og tengdabarna o.
 s. frv. niður á bóginn; sömuleiðis var bannað að eiga
 ekkju al- eða hálfbróður, einnig ekkju föðurbróður eða
 móðurbróður o. s. frv. upp á við, og föðursystur eða
 móðursystur látinnar konu sinnar o. s. frv. upp á við.

1 rjettara flokki (c: II.).

1800 § 12. Veitingabrjefum endurnýjaðan krapt² undirrjettar dóma og aðgjörða, þegar þess er beiðzt innan 3 ára, að reikna frá þeim degi, sem dómurinn eða ályktanin fallin eru. — — — § 15. Samanvígslu brjef, með hverjum leyfi gefst, að hjónavígsla megi fram fara í heimahúsum. — § 16. Leyfisbrjef að mega samanvígjast af óviðkomandi presti. — — — Vjer höfum annars gefið áður nefndum Vorum embættismönnum (til hverra hlutaðeigendur framvegis mega leita með bónarbrjef sín um þær veitingar, hverra getið er í þessari grein) nákvæmar og fastar reglur um þau tilfelli, þá Vjer, að yfirvegaðri beiðendanna fátækt, viljum annaðhvort veita þeim linun í borguninni eður fullkomna eptirgjöf hinnar sömu, einsog Vjer líka boðið höfum, að það, sem Vorri fjehirzlu ber af borgun fyrir þesskonar veitinga- og leyfisbrjef, skal ritast á þau af kansellíisins fjehirði, bæði með tölu- og bókstöfum, að sjerhver geti verið fullviss um, að hann ekki hafi meira borgað en honum með rjettu bar.

11. júlí TILSKIPUN, með hverri á Íslandi stiptast landsyfrrjettur.

Vjer Chr. VII. o. s. frv. Gjörum kunnugt: að þegar Vjer yfirvegað höfum allt það, er rjettarganginn snertir, með tilliti til að gjöra hann svo stuttan og auðveldan, sem mögulegt er, erum Vjer komnir að raun um, að sú niðurskipan yfirdómstólanna, sem nú er á Voru landi Íslandi, ekki leiðir að þessu takmarki; bæði þaræð þessir yfirrjettir eru tveir, hvor yfir öðrum, og að þeir haldast ekki nema einusinni á ári; verða því málasóknir, vegna slíks dráttar, langvinnar og kostnaðarsamar fyrir þá, er neyðast til að sækja rjett sinn eður verja á þingum. Til þess að burtryðja þvílíkum hindrunum, og ljetta þessum þunga af Vorum kærú og trúu íslenzku

1) Þ. e. leyfisbrjef um uppreist til áfrýjunar (frá undirrjetti).

þegnum, höfum Vjer, samkvæmt þeim reglum, sem birt- **1800**
 ar eru í lagasetningu Vorri af 3. júní 1796, um rjett- **11. júlí**
 arins tilhlýðilegu og skjótu framkvæmd, ásett að af-
 leggja bæði yfirrjettinn og lögþingin, og í þeirra stað
 að stipta almennan landsyfirrjett, einnig svo að niður-
 skipa þessum nýja dómstóli, að Vorum áðurumgetna
 landsföðurlega tilgangi megi svo fullkomlega þar með ná,
 sem mögulegt er. Vor skipan og reglugjörð þar um er
 sem fylgir: — 1. kap. *Um landsyfirrjettarins stiptan á*
Íslandi, í stað yfirrjettarins og lögþinganna. 1. Yfirrjett-
 urinn og lögþingin á Íslandi skulu vera aflögð. Í þeirra
 stað skal stiptast almennur yfirrjettur fyrir allt landið.
 Skal hann nefnast landsyfirrjettur, og án tafar niður-
 skipast og til verka taka. Einnig skal alþing, sem hald-
 ið hefur verið við Öxará, vera af tekið. — 2. Landsyf-
 irrjetturinn skal haldast í Reykjavíkur kaupstað, hvar
 Vjer höfum gjört þá ráðstöfun, að nauðsynlegt hús til
 þessa verði upp byggt; en, þangað til það verður full-
 búð, má rjetturinn haldast, annaðhvort í húsum þess
 latínska skóla eður tugthússins. — 3. Frá maímánaðar
 byrjun til októbermánaðar enda á landsyfirrjetturinn að
 haldast einu sinni í viku, en á hinum mánuðum ársins
 einu sinni hvorn 14. dag, nema svo sje, að á þessu
 síðarnefnda tímabili kunni til að falla jústits- eður póli-
 tímál, því þá skal rjetturinn að eins koma saman einn
 dag í viku hverri, meðan slík allsherjarmál ekki eru til
 lykta leidd.¹ Hversvegna þeir tilskipuðu dómendur skulu
 vera búsitjandi í Reykjavík, hvar rjetturinn haldast á
 og enginn af rjettarins limum má láta undanfalla að
 mæta í rjettinum án gildirar orsakar, sem ritast skal í
 þingbókina. Svo á og forsetinn að senda árlega til
 Vors kansellíis skýrslu um, í hversu mörgum málum á
 sjerhverju umliðnu ári dómar gengnir eru, og hversu

1) Nú er landsyfirrjetturinn haldinn hvern virkan mánudag
 allt árið, ef mál eru til, sem þarf að taka fyrir.

1800 opt aðrir hafa settir verið, í stað þeirra tilskipuðu dóm-
 11. júlí mendinga, að sitja í rjettinum. — 4.¹ Eins og Norsku Laga
 1. bók, 5. kap., 21. art býður: «að kongsins befallings-
 menn skuli sjálfir í eigin persónu vitja lögþinganna og
 sjá til, að rjettarhaldið fram fari með tilbærilegri virð-
 ingu, svo viljum Vjer einnig samkvæmt þessu lagaboði
 hjermeð útnefna stiptamtmanninn til præsidents eður
 forseta í landsyfirrjettinum. Því skal það vera skylda
 hans að taka sæti í rjettinum svo opt sem aðrar hans
 embættisannir það leyfa, og tilsjá, að hann haldist með
 sóma, og að stjórn rjettargangsins fari reglufast og ná-
 kvæmlega fram. Finni stiptamtmaðurinn, að óregla
 nokkur í þessu tilliti smeygi sjer inn, þá ber bonum að
 vara rjettinn, og einkum justitiarium við því, svo að
 hún afleggist og rjettist; en ef sú aðvaran ekkert á vinn-
 ur, þá skal hann gefa Oss sjálfum þetta til kynna, með
 Voru danska kansellíi. Að öðru leyti skal stiptamtmað-
 urinn enga hlutdeild taka í málanna meðferð eður dómi
 á þeim, heldur skal þvíumlíkt viðkoma justitiaríi og
 hinna tilskipuðu dómenda aðgjörðum; þessir skulu því
 einungis standa hæstarjetti fyrir þær til andsvara. —
 5. Tilskipaðir dómendur í landsyfirrjettinum skulu vera:
 justitiaríus og 2 assessórar; í nefndum rjetti skal og
 vera justits-sekreteri,² sem heldur þingbókina og skrif-
 ar stefnur og akta. Þessum embættismönnum gefum
 Vjer sjálfir laun.³ Þar á mót skal lögmannstollurinn⁴
 og rjettaraðgjörða borgun (er á sama hátt gjaldast skal,

1) Sbr. augl. 22. febr. 1875, 15. gr.

2) Justitssekretera-embættið er sameinað embætti 2. assessors
 samkv. kgsúrsk. 12. apríl 1834.

3) Sjá lög 9. des. 1889, 3. gr. Samkvæmt kgsúrsk. 7. nóv.
 1877 á 1. assessor án sjerstaks endurgjalds að þýða á
 dönsku dómsgjörðir í opinberum málum og gjafsóknarmálum,
 sem skotið er til hæstarjettar.

4) Lögmannstollurinn er afnuminn með lögum um skatt á
 ábúd og afnotum jarða og á lausafje, 14. desbr. 1877, 1. gr.

sem að undanfögnu til lögmanna), borgast til Vorrar **1800** fjehirzlu. Skal sekreterinn veita hvorutveggju móttöku **11. júlí** og árlega standa reikning á því til Vors rentukammers, en justitiarius vitna um þann reikning. Annars á sekreterinn að rita á hvert rjettarins brjef, bæði með tölu- og bókstöfum, hversu mikið honum hefur verið goldið á sjerhvert. — 6. Rjetturinn má ei setjast með færri assessórum, en tiltekið er í næst undanfönum §. Ef einhver þessara ekki getur mætt vegna sjúkdóms eður annara löglegra hindrana, þá gefur justitiarius stiptamtmaninum það til vitundar, hverjum hjermeð gefst myndugleiki til, þegar svo við ber, að setja lögvísan embættismann í stað þess assessors, er vantar. Sá tilskipaði sezt þá í sæti þess assessors í rjettinum, í hvers stað hann sitja á; sama skal og vera, þegar einhver af rjettarins limum er löglega undanþeginn að sitja dóm vegna svo nákomins skyldugleika eður mægða við málspartana, sem telst að öðrum lið, ellegar vegna annarar lögmætrar orsakar. — 7. Justitiarius á að hafa hinn æðsta sess í rjettinum næst stiptamtmanni (án þess að virðingartrappa nein, vegna nafnbótar eður titils, aðgætt sje). Að embættishefð skal justitiarius annars vera jafn við assessorana í hæstarjetti, og hinir aðrir tilskipuðu dómendur jafnir þeim assessorum, er að fornu verið hafa í þeim norska yfirhofrjetti.¹ — 8. Það skal vera justitarii embættiskylda, að standa fyrir framkvæmd alls þess, er rjettinum viðvíkur, fyrir utan þau eiginlegu dómaraverk. Hann skal láta auglýsa málanna fyrirtekt, og með þau byrja eptir þeirri röð, sem stefnur í þeim útgefnar eru. Hann skal hafa tilsjón með, að málanna brjef-söfn ekki ónauðsynlega aptur haldist hjá assessorunum, þegar þau berast um meðal þeirra, til dómsatkvæða. Hann skal samantaka dómana eptir flestum

1) Justitiarius á nú lögtign í 2. flokki nr. 12., en assessorarnir í 3. flokki. nr. 9.

1800 atkvæðum, lesa þá opinberlega upp fyrir rjettinum, og
11. júlí útgefa þá undir eigin hönd og með áþrykktu rjettarins innsigli. Hann á að sjá til, að í rjettarins bækur skjallega ritað sje, og að aktarnir skrifist út, svo fljótt sem vera á. Í einu orði: hann skal stjórna öllu því og til framkvæmdar koma, sem heyrir til þessa dómstóls innvortis stjórnsemdar, og sjá fyrir öllu því, er útheimtist til að viðhalda orðu í rjettarganginum. Að öðru leyti skal hann taka jafnan hlut með hinum öðrum tilskipuðu í málanna meðferð og dómum. Í fjærveru justitiarii á sá efsti rjettarins assessor að standa fyrir embætti hans.

9. Landsyfirrjettarins innsigli skal vera Íslands einkennismerki með þessu umkring settu: hins konunglega landsyfirrjettar innsigli. 2. *Kap. Áhrærandi hvar landsyfirrjettarins aðgörðir ná til, og hver þau mál sjeu, er heyra skulu undir þessa dómstóls umdæmi.* — 10. Öllum þeim málum, er eptir lögum og tilskipunum hefur að undanfögnu stefnt verið til lögbinga og yfirrjettar, skal hjeðan af, þegar áfrýjað er, appellera til landsyfirrjettarins, ef um meira er að gjöra en 2 rdl. eður þeirra andvirði, og skal það hjer eptir fyrir boðið vera yfirvöldum með úrlausnum eður dóma samþykkingum að skera úr eigin miskliðum manna, en þær skulu ætíð dæmast af rjettunum, þegar þeir, sem mál eigast við, ekki ná innbyrðis sættum við sáttanefndirnar; þó mega stipt- og amtmenn, í pólitímálum þeim, er áhræra smá-yfirsjónir, gjöra þeim seku útlát, allt að 2 rdla virði; en varði málið meiru, skjóti þeir því til pólitirjettarins, hvaðan það kærast á fyrir landsyfirrjetti, og þar, líkt og fyrir undirrjetti, stuttlega að útkljást.¹ — 11. Dómar (commissariorum) kónglegra nefndarmanna skulu einnig stefnast til landsyfirrjettar, ef landvirði þess, sem um þrætt er, ekki stígur til 200 lóða silfurs eður þeirra verðs; en sje málið svo mikilvægt, að það

1) Sbr. tilsk. 24. janúar 1838, 10. gr.

eptir N. L. 1. b., 6. kap., 16 art, megi koma fyrir **1800** hestarjett, þá skal því einmitt¹ þangað stefna; svo mega **11. júlí** og kærumál um rjettarneitun eður kúgandi rjettarspjöll stefnast beint til hestarjettar, svo að málið sjálft dragist eigi til óparfa. Þó mäsá, er ákærir, velja um, hvort hann heldur vill stefna þessháttar málum fyrir landsyfirrjettinn. — 12 13. Þau mál, sem stefnd hafa verið til yfirjettar eður lögþinga, en ekki þar fallið dómur á, við byrjun landsyfirrjettarins, eiga (eptir stefnum þeim, er við fyrnefnda dómstóla teknar eru) að sækjast fyrir, og dæmast af landsyfirrjettinum; og þeir lögþingisdómar, sem gengnir eru áður en landsyfirrjetturinn hefur byrjað störf sín, eiga að stefnast til þessa rjettar, ef átaldir verða, sje málið af minna verði en 200 lóða silfurs; en sje það af meira, lýtur málið beinlínis undir hestarjettar dóm. Auðvitað er annars, að hafi nokkur landsyfirrjettarassessor sein lögmaður dæmt í einhverju máli, sem kært er fyrir nefndum rjetti, á hann að víkja úr dóminum, og annar að koma í stað hans, sem til þess verður settur, á sama hátt sem boðið er í þessarar tilskipunar 1. kap. 6. §.

3. Kap. *Um stefnur og stefnufrest til landsyfirrjettarins og um rjettargangsreglu fyrir þessum dómstóli.* — 14. Stefnur og aktar útgefast í nafni justitiarii og hinna tilskipuðu, með áþrykktu rjettarins innsigli; stefnurnar útgefast með sekreterans undirskript, en aktarnir undir justitiarii hendi. — 15. Sá stefndi fær 14 daga stefnufrest, ef hann býr í Gullbringu, Kjósar, Borgarfjarðar, Mýra eður Árness sýslum; 4 vikna frest í báðum Skaptafells, Rangárvalla, Hnappadals, Snæfellsness, Dala, Barðastrandar, Stranda, Húnavatns og Skagafjarðar sýslum, en í Ísafjarðar, Vöðlu, Þingeyjar, báðum Múla og Vestmannaeyja sýslum 6 vikna frest; sje sá ákærði utanlands, þá eru Lögin og tilskipanin af 3. júní

1) þ. e. beint.

1800 1796 5. kap. 16. § til eptirbreytni. — 16. Málanna sókn
 II. júlí og vörn fyrir landsyfirrjettinum skal skriflega fram fara á íslenzka tungu, nema hvortveggja, sækjandi og verjandi, sjeu Danir eður Norðmenn, því þá skal þeim leyfast að flytja mál sín á danska tungu. Annars á sem nákvæmlegast að breyta eptir og fram fylgja þeim reglum, sem í tilliti til málssókna eru fastsettar í tilskipuninni af 3. júní 1796, um rjettarins tilhlýðilegu og skjótu framkvæmd. — 17. Assessóranna dómsatkvæði eiga skrifleg að vera og dómarnir stýlast af justitiario, eptir flestum atkvæðum; skal hann og lesa þá upp fyrir rjettinum og síðan útgefa undir landsyfirrjettarins innsigli og justitiarii hendi, eins og boðið er í þessarar tilskipunar 1. kap., 8. art. Það er auðráðið, að bæði dómsatkvæði og dómar eiga að ritast í atkvæða- og dómabækurnar. — 18. Þegar landsyfirrjettarins dómum verður stefnt til hæstarjettar, skulu viðkomendur framleggja danska útleggingu aktanna fyrir landsyfirrjettarins limi til yfirskoðunar, svo að þeir vitnað geti um, hvort útleggingin sje rjett eður ekki, áður en hæstarjettarstefna er fánleg. — 19. Vegna þess að í sakamálum er ekki nauðsynlegt, að sá, sem fyrir sök er hafður, komi fram fyrir yfirrjettinn undir nýja rannsókn, sje málið í hjeraði granskoðað, sem ber, og með rökum sannað, og þareð optlega henda kann, að sakamannsins færsla, með vöktun, frá fangelsi hans til yfirrjettar, sje bæði olandi tíma- og peningaspillis, bjóðum Vjer hjermeð, að þegar landsyfirrjettinum þykir þörf frekari upplýsingar af sakamanninum, skal þessi rjettur senda undirdómaranum þær spurningar, er í þessu tilliti þykir um varða, og skipa honum með nýrri rannsókn að taka sakamannsins ýtarlegri andsvör á þingi, en ef fanginn er á þeim stað, hvar landsyfirrjetturinn haldinn er, eður þar nálægt, skal hann sjálfur færast fram fyrir þenna rjett. Loksins, þyki málið ánægjanlega prófað fyrir hjeraðsrjetti, skal dómur falla í því

fyrir landsyfirrjetti, án frekari spurninga sakamanninn 1800
 áhrærandi. — 20.¹ Í málum þeim, er viðvikja skóga 11. júlí
 skiptum, landamerkjum eður þessháttar, sem eptir N.
 L. 1. b., 16. kap. krefja yfirskoðunar á þrætuþlázinu
 áður en dómar ganga, skal ætíð afstöðumálun þrætu-
 landsins gjörð vera, eptir boði tilskipunarinnar af 31.
 marz 1719, svo að landsyfirrjetturinn dæmt geti í slíkum
 málum, án þess sjálfur að þurfa að koma á þann stað,
 sem þrætan af rís. Beri það annars við, að yfir und-
 irdómarans áreiðar- eður skoðunargjörð kvartað verði,
 þar hún tjáist svikul eða röng, skal amtmaðurinn, ef
 einhver málspartur beiðist þess, tilnefna 2 skynuga
 menn til nefndarmanna, er fari um þrætustaðinn og
 rannsaki kærumálið, og skal þá þessi nýja yfirskoðunar-
 og rannsóknargjörð leggjast fram, ásamt afstöðumálun-
 inni, fyrir landsyfirrjettinn, er með dómi málsins á að
 álykta þann seka, hvort sem heldur er dómari eður
 sá er kærði, skyldan að borga kostnað þann, er þurft
 hefur til þessara aðgjörða. — 21. Landsyfirrjettarins
 dómar eiga að áfrýjast áður enn eitt ár og dagur sju
 liðin frá því þeir fjellu. — 22.² Í saka- og justits-mál-
 um setur stiptamtmaðurinn talsmenn, er þurfa, annað-
 hvort sýslumenn, er búa á nálægum stöðum, eður aðra
 lögkæna menn. Sama skal og vera þá við civil mál er
 að fást, og hlutaðeigendur hafa fengið beneficium
 paupertatis, eður fátæktar-liðsinni. Ef annars nokkur
 málspartur ekki getur sjálfur komizt til þings eður sjálf-
 ur talað þar máli sínu, á einnig að setja honum lögkænan
 mann, er standi fyrir málinu hans vegna, fyrir sann-
 gjarnlega borgun. Vjer viljum annars leyfa, að þeir
 sem í justits-málum settir eru sækjendur og verjendur,
 ellegar fátækum til forsvars, megi njóta lítilvægrar borg-
 unar af justits-kassanum³ fyrir kostnað þeirra og mæðu.

1) Sbr. landamerkjälög 17. marz 1882.

2) Sbr. kgsúrsk. 19. marz 1858.

3) nú landssjóði.

1800 þegar dómur ákvarðar þeim ekki borgun hjá hinum sak-
 11. júlí fellda eður þeim parti, er fellur á máli sínu.

2. ágúst KANSELLÍBRJEF um útleggingu og útgáfu á íslenzku
 á lögum, sem eiga að gilda á Íslandi.

Með brjefi þessu var dómendunum í landsyfirrjettinum á Íslandi falið á hendur að þýða á íslenzku tilskipunina 11. júlí 1800 (um landsyfirrjett) «og hverja þá tilskipun, sem hjer eptir verður útgefin handa Íslandi, svo og þær helztu af þeim, er hingað til hafa út gefnar verið, einkum þær, sem almenningi er áriðandi að þekkja». Þessar þýðingar skyldu síðan prentaðar að ráðstöfun rjettarins, og stiptamtmaður og amtmenn annast útbýtingu þeirra og birtingu, til leiðbeiningar almenningi.

1802 TILSKIPUN um að sumir menn megi ekki flytja
 8. jan. mál.

Vjer Chr. VII o. s. frv. Gjörum kunnugt

1. Það skal vera bannað hverjum þeim, sem er fulltrúi dómara eða honum til aðstoðar á annan hátt við embættisstörf, að fást við málflutning, hvort heldur skriflega eða munnlega, fyrir nokkurn málsaðila, við dómstól þann, er dómarrinn, er hann vinnur fyrir, á sæti í.
- 2. Eins skal það bannað öllum riturum, og fulltrúum þeirra og undirtyllum, að flytja mál fyrir rjetti þeim, er þeir eru skipaðir ritara við, eða fyrir dómi, er stendur undir yfirdómi þeim, er ritara — embættið er við.
- 3. Þessi fyrirmæli skulu eigi snerta eiginleg dómsmál ein, heldur og ná til skipta og hverrar annarrar gjörðar, þar sem þæta getur fyrir komið milli málsaðila, er dóms eða úrskurðar rjettarins sje krafizt um.
- 4. Ef málaflutningsmaður er fulltrúi dómara, ritara eða skiptaráðanda, eða er þeim til aðstoðar við embættisstörf, þá ber honum, eins og öðrum þjónustumönnum þeirra, að haga sjer eptir þessari tilskipun.
- 5. Dómararnir skulu hafa nákvæmar gætur á, að framangreindum boðum Vorum sje hlýtt. Ef brotið er gegn

þeim, skal hlutaðeigandi dómara eða rjettarþjóni refsað **1802**
 í fyrsta skipti með 50 rdl. sekt til fátækra þar í sveit **8. jan.**
 og í annað skipti með tvöföldum sektum, en í þriðja
 skipti hafi hann fyrirgjört embætti sínu. Hinum, sem
 nefndir hafa verið, skal refsað með 20 rdl. sekt til fátækra-
 sjóðs, er tvöfaldist í hvert skipti er brotið er í-
 trekað.

TILSKIPUN um sóttvarnir.¹**1805****8. febr.**

*TILSKIPUN um áfrýjun sakamála til lands- og stipts-
 yfirrjettanna í Danmörku og Noregi og á Íslandi.² **31. maí**

Vjer Chr. VII o. s. frv. Gjörum kunnugt: Til
 þess að greiða fyrir rekstri sakamála, hefur Oss allra-
 mildilegast þóknast að skipa svo fyrir, sem nú skal
 sagt, um áfrýjun mála þessara til lands- og stiptsyfir-
 rjettanna í Danmörku, Noregi og á Íslandi og meðferð
 þeirra þar: — 1. Þegar maður, sem kærður er af valds-
 stjórninni fyrir misgjörning, beiðist þess, að hjeraðsóm-
 inum verði áfrýjað, eða málinu gegn honum er svo var-
 ið, að því ber að lögum að skjóta til æðri rjettar af
 hálfu rjettvísinnar, skal senda dómsgjörðirnar tafarlaust
 valdsmanni þeim, er nú skal nefndur, til þess að hann
 geti gjört þær frekari ráðstafanir, sem þörf er á. — 2.
 Frá undirdómunum í Danmörku og á Íslandi og í kaup-
 stöðunum í Norvegi skal senda dómsgjörðirnar hlutað-
 eigandi stiptamtmanni eða amtmanni. Til sveita í Nor-
 vegi skulu þær aptur á móti sendar fógeta, sem höfðaði
 málið í embættisnafni. — 3. Þegar er valdsmaður hefur
 fengið í hendur dómsgjörðirnar, á hann að rita á hjer-
 aðsdóminn tilkynningu til þess eða þeirra, er kærðir eru,

1) Sbr. lög 17. desbr. 1875, um móttvarnir gegn því að
 bólusótt og hin austurlenzka kólerusótt og aðrar næmar sóttir
 flytjist til Íslands.

2) Sbr. tilsk. 24. jan. 1838, 15. gr.

1805 og allra annara hlutaðeigenda, um að dóminum sje, sam-
31. maí kvæmt þessari tilskipun Vorri, stefnt fyrir lands- eða
 stipts-yfirrjettinn og verði þar fyrir tekinn meðal hinna
 fyrstu mála, og sjeu allir hlutaðeigendur kallaðir fyrir
 þann rjett, án þess að mega vænta annars fyrirvara, til
 þess að svara til sakar og þola dóm; svo sje og
 undirdómaranum stefnt á sama hátt til að verja dóm
 sinn. Þessa tilkynningu á valdsmaður síðan að láta
 birta löglega öllum hlutaðeigendum, svo sem fyrir er
 mælt í tilsk. 7. júní 1760. — 4. Ef fógeti¹ hlutast til
 um áfrýjun málsins til yfirrjettar, ber honum að rita á
 dómsgjörðirnar yfirlýsingu sína um að hann fyrir sitt
 leyti láti sjer nægja stefnu þá, er út hafi verið gefin í
 málinu. Einnig ber honum að skýra amtmanni þegar í
 stað frá áfrýjun málsins, og láta skýrslu þeirri fylgja
 eptirrit af undirrjettardóminum. — 5. Ef kærði kveðst
 vilja una við dóminn, ber þegar í stað að senda amt-
 manni eptirrit af honum, og aðgætir hann þá, hvort
 málinu þarf að áfrýja af hálfu rjettvísinnar. — 6. Þá
 er birtingin hefur fram farið og vottorð verið um það rit-
 að á dómsgjörðirnar, ber að senda justitiariusi í lands-
 eða stipts-yfirrjettinum öll skjöl málsins, en hann hlutast
 til um, að skipaður verði sækjandi og verjandi, og sjer
 um, að málið gangi fram tafarlaust, samkvæmt stefnu,
 er sækjandi á þegar í stað að taka út og síðan láta birta
 með nætur fresti fyrir verjanda. — 7. Og með því að
 engum, sem kærður er af rjettvísinni, á að vera varnað
 þess, jafnvel þótt hann eigi stefni málinu af sinni hálfu,
 að láta fram færa það til varnar sjer, er honum þykir
 þurfa og að krefjast breytingar á dóminum eða ónýting-
 ar, ef honum hefur skotið verið til æðri rjettar, þá
 bjóðum Vjer loks: að gagnstefnur þær í sakamálum,
 sem leyfðar voru með tilskipun 19. ágúst 1735, 6. gr.
 skulu eptirleiðis vera með öllu afnumdar.

¹) í Noregi. Sama á við um sýslumenn hjer.

*OPÍÐ BRJEF (frá kansellíinu) um þvingun við inn- **1805**
heimtu á meðgjöf með óskilgetnum börnum. 28. okt.

Hans hátign konungurinn hefur, eptir allraþegnsam-
legastri tillögu kansellisins, allramildilegast skipað svo
fyrir, að þegar mæður óskilgetinna barna leita til yfir-
valdsins til þess að fá liðsinni þess til að ná meðgjöf
þeirri, er þeim ber hjá feðrum barnanna, til uppfósturs
þeim, skuli þær aðeins hafa rjett til að fá meðgjöfina
fyrir árið næst á undan innheimta með þvingun þeirri, er
tiltekin er í tilskipununum 14. okt. 1763, 10. desbr.
1790 og 12. júlí 1799¹ en aðeins eiga almenna kröfu á
hendur barnsfeðrunum sjálfum, að því er snertir uppeldis-
styrk þann, er fyr var áfallinn.

KANSELLÍBRJEF (til stipamt., amtm. og landsyfir- **1806**
rjettarins) um gildi lóðs silfurs. 8. júlí

Með því að menn voru ekki á eitt sáttir um það á
Íslandi, hvernig meta skyldi sektir, er ákveðnar væru í
lóðum silfurs, segir kansellíð svo fyrir í brjefi þessu, að
1 lóð silfurs skuli á Íslandi jafngilda 48 skildingum
kúrants, einsog venja sje til í Danmörku.

OPÍÐ BRJEF er afnemur fyrimæli Jónsbókar um hey- 19. sept.
kaup.

Vjer Chr. VII o. s. frv., Gefum öllum til vit-
undar, að sökum þess 12. kapítuli í íslenzku-laga lands-
leigubálki, um heykaup, skipar hverjum, er hafa kynnu
hey afgangs, að miðla þeim, sem heyprota er, bindur
hjermeð hendur landbænda á Voru landi Íslandi, hvað
framvegis álízt ónauðsynlegt, en reynist þvert á mót vera
bústjórn landsins til hnekkis, aftökum Vjer hjermeð að
öllu fyrgreindan íslenzku-laga 12. kapítula í landsleigu-
bálki.

1) Sbr. tilsk. 25. júní 1869, um afplánun fjeseakta, 4. gr.

1806

24. okt.

*TILSKIPUN um málfærslulaun við undirdómana.

Vjer Chr. VII o. s. frv. Gjörum kunnugt: —
 — — 1. Hver sá málfærslumaður, sem yfirvaldið skipar til að flytja sakamál eða gjafsóknarmál fyrir undirdómunum í Danmörku eða Noregi, skal hafa rjett til, ef hann krefst þess í málinu, að fá sanngjarna þóknun fyrir fyrirhöfn sína við það. — Sami rjettur ber og hverjum þeim, sem sökum skorts á tilskipuðum málfærslumönnunum í hjeradinu eða af öðrum ástæðum, er í það og það skiptið settur af yfirvaldinu til að flytja slík mál. — 2. Dómariinn skal því, er hann dæmir opinber mál og gjafsóknarmál, ákveða eins, hve mikil þóknun beri málfærslumönnunum, eptir stærð málsins og fyrirhöfn þeirra, eins og hann samkvæmt op. br. 21. marz 1800 á að ákveða með dómi, hvað þeim beri í fæðispeninga,¹ ef þeir hafa orðið að ferðast eitthvað málsins vegna. —

180827. maí dóma².

OPIÐ BRJEF um skýrslur um uppkomu næmra sjúk-

Vjer Fr. VI. o. s. frv. Gjörum vitanlegt:
 Vjer höfum þessvegna álitid Oss knúða til nákvæmlegar hjerum að ákvarða boðorð tilskipunarinnar af 17. apríl 1782 fyrir Danmörk, hver einnig skipað er þann 5. sept. 1794 að gilda skuli í Noregi, til þess að hennar mikilvæga tilgangi verði þess óhultara náð, og útbreiðsla næmra sjúkdóma í báðum ríkjunum fyrirbyggð. Þess vegna ákvörðum og skipum Vjer allramildilegast: —

1) Með kgsúrsk. 14. júlí 1819 (opið kansellíbr. 30. júlí s. á.) var ákveðið, að dómstólarnir skyldu eigi ákveða fæðispeninga sækjanda og verjanda í sakamálum, eða önnur gjöld, er þeim bæri að greiða, er dæmdur væri til að bera málskostnaðinn í slíkum málum, heldur skyldi það heyra undir umboðsstjórnina (amtmennina).

2) Sbr. kgsbr. 24. marz 1830, um bólusetningar, 7. gr. Sbr. einnig tilsk. 4. maí 1872 15., 23. gr. og 39. gr. 4. og tilsk. 20. apríl 1872, 16. gr.

1. Að sjerhver húsaðir og húsmóðir, svo fljótt sem **1808** vart verður við merki til barnabólu í þeirra húsum, **27. maí** skulu án tafar, gefa það til kynna sóknarprestinum, eður þeim tilsetta distrikts-chirurgus á landsbyggðinni, í kaupstöðunum einum af þeim praktísierandi læknum og í Kaupmannahöfn þeim næsta distrikts-lækni, ef þau sjálf engan húslækni hafa, undir sektir af¹ — 2. Að allir læknar og prestar, sem af húsbændum og húsmæðrum hafa fengið ávísun um bólusjúkdómsins byrjun, skulu tafarlaust gefa það yfirvaldinu samastaðar til kynna, og með tilstyrk þess gjöra viðleitni til lækninga fyrir þá sjúku, og til að koma í veg fyrir þeirrar næmu sóttar útbreiðslu, og á það, sem þannig skeður, að gefast til kynna þeirri allranáðugast settu commission í Kaupmannahöfn, áhrærandi kýrbólusetninguna. — 3. Að einn og sjerhver í þeim húsum, hvar vart verður við þá náttúrlegu bólu, skulu vera skyldir til að láta tafarlaust setja sjer kýrbólu, ef enginn veit til vissu, að þeir áður haft hafi annaðhvort þá náttúrlegu eða settu bólu, ellegar kýrbóluna. — 4. Að þær varúðarreglur, sem ákvarðaðar eru í tilskipuninni af 17. apríl 1782² í til-liti til annara landfarsóttta, skuli einnig ná til bóluveikinnar. — 5.¹ Að þeir, sem forsóma að gefa til kynna útbrot þeirra næmu sjúkdóma, sem um er talað í tilskipuninni af 17. apríl 1782², skuli sæta sama straffi og því, sem hjer að framan er ákvarðað þeim, er ekki gefa til kynna, þá vart verður við útbrot þeirrar náttúrlegu bólusóttar.

1) Sbr. hegningarlög 25. júní 1869, 293. og 312. gr.

2) Af þessari tilsk. er hjer prentað eptirfylgjandi ágríp, sem á sínum tíma var prentað og auglýst á Íslandi með ofanprentuðu opna brjefi: 1. "Sjerhver bóndi, í hvers húsi upp koma skæðar og næmar sóttir, svo sem blóðsótt, flekkusótt eða önnur hættuleg sótt, sem dreifir sjer út í húsinu og reynist næm, skal, eða sje bóndinn ekki við, þá fólk hans eða næstu grannar, strax gefa þetta sóknarprestinum til kynna. — — — 5. Þeir sem í

1810

ebr.

TILSKIPUN um gjald af fasteignasölu og erfðafje¹.

Vjer Fr. VI. o. s. frv. Gjörum öllum vitanlegt: 1. Af verði allra fastra, bæði kaupstaða og landeigna, skal lukast $\frac{1}{2}$ af hverju hundraði (pro cento) hvert sinn þær að kaupum og solum, erfðum að lögum, eða testamenta ráðstöfunum, með gjafabryfum eða hverjum sem helzt löglegum máta afhendast nýjum eiganda. — 2.² Í tilliti til ákvörðunar verðsins, af hverju þessi $\frac{1}{2}$ pro cento í afgjald reiknast, sje þannig breytt: a. Við kaup og sölu fasteigna skal afgjaldið borgast af kaupverðsins summu, og sje í kaupverðs stað að öllu eða nokkru leyti áskilið árlegt afgjald í peningum eða landaurum, reiknast kaupverðið svo, að 100 rd. höfuðstóll telst samsvara hverjum 4 rd. í afgjaldi, hvert, að því

húsinu eru hjá þeim sjúku og þurfa þeim til aðhjúkrunar, eiga með alúð að gæta þess, að lækni meðul sjeu nákvæmlega brúkuð og fyrirskript lækna þar um fylgt, og má enginn óviðkomandi koma til sjúklinganna; sorgar- og aðrar almúga-samkomur þar eiga fyrirboðnar að vera á meðan sóttin við helzt. — 6. Þeir sem deyja af þessháttar skæðum sóttum skulu jarðast áður full 4 dægur eru liðin frá því þeir deyðu, í sama fatnaði sem þeir önduðust í; eiga líkkistur þeirra að bikast innanvert, en þeir grafast 4gra álna djúpt undir jörðu. Engin líkfylgd má leyfast við þessháttar greptranir og einungis þeir koma saman, sem nauðsynlega við þurfa til að bera og jarða líkið. — 7. Geti þessar varúðarreglur, nákvæmlega haldnar, samt ekki hindrað útdreifingu skæðra sótta, má, þegar landlæknirinn álitur það öldungis nauðsynlegt, gjöra þá ráðstöfun, sem bezt og hagkvæmast skæð getur, að sóttarbæirnir verði með fólki umsetnir, til að verja öllum aðkomu þangað og burtför þadan, hvar um amtmaðurinn þá gjörir alla nauðsynlega ráðstöfun“.

1) Sbr. op. br. 18. ágúst 1812.

2) Sbr. op. br. 5. maí 1810.

Í rentukammerbr. 15. desbr. 1838 er svo úrskurðað, að þegar verzlunarhús sjeu seld með verzlunaráhöldum, vörubirgðum og útistandandi skuldum, og kaupverðið sje ákveðið í einu lagi fyrir allt þetta, þá skuli reikna gjaldið af öllu kaupverðinu.

leyti það er í landaurum, reiknast til peninga eptir al- **1810**
 gengu verðlagi, og að til þessa matna höfuðstóls leggist 8. febr.
 það tiltekna kaupverð annað, sem ásamt vera kann á-
 skilið. b. Við makaskipti fasteigna skal, þegar nokkur
 þeirra, er makaskipta, ásamt borgar einhverja tilbót í
 peningum ellegar undirgengst árlegt árgjald, $\frac{1}{2}$ pro cento
 greiðast af þessari peningasummu, eða af þeim höfuð-
 stól, til hvers nefnt afgang, eptir því sem fyrir lagt er
 Lit. a., metast kann. En sje fasteignum skipt að jöfnu
 án peningamillilags eða afgangs áskorðunar af öðrum-
 hvorum, þá gelzt enginn $\frac{1}{2}$ pro cento. c. Sjeu fasteign-
 ir gefnar burt í lifanda lífi, betalist afgangið af því
 verði, til hvers fasteignir þær, samkvæmt tilskipun um
 stimplaðan pappír frá 25. maí 1804 § 14, í gjafabrjefun-
 um, eða við uppskrift þeirra, metnar eru. d. Hlotn-
 ist nokkrum fasteignir í arf, annaðhvort að lögum eða
 eptir testamenta ráðstöfunum, þá ákvarðast verð þeirra
 eptir þeim löglegu virðingum, sem leggjast til grundvallar
 við skiptin, hvar þessi af reglulegum eða yfirorðulegum
 skiptaforvöldum afgangast. En skipti myndugir og
 nærverandi erfingjar sjálfir með sjer, eða nokkur gangi
 að arfi án skipta, stingi erfingjar uppá, hvert fullt verð
 sje fasteignanna, uppá æru og trú og þannig eptir beztu
 vitund, sem þeir vogist til að staðfesta sanngirni skýrslu
 sinnar með laganna eiði, þá óskað er. Og skal þá $\frac{1}{2}$
 pro cento afgangið, af því, með þvílíkum frásýrslum
 eða fyrnefndum virðingum, ákveðna verði, lúkast, þó að
 frádregnum skuldum sem á fasteigninni liggja — 3.
 Af verði allra annara eigna, hvort sem heldur eru pen-
 ingar, skip, búshlutir, lausaurar og þess háttar, sem
 ekki verður talið með fasteign, skal í hvert sinn, sem
 þær annaðhvort að lögum eða testamentagjörðum ganga
 í arf, sömuleiðis lúkast $\frac{1}{2}$ pro cento — 4. Eptirfylgj-
 andi skal athuga við afgangssreikninginn sem undan-
 gangandi 3. § ákveður: a. Afgangið skal lúkast einung-
 is af haldinni summu arfsins, að frádregnum skuldum

1810 og ískyldum, er á honum liggja. Og er það sjálfsagt, að 8. febr. höfuðlóð sú, sem eptirlifandi ektamaki á, telst ekki til afgjalds. b. Verð búshluta og lausafjár, með öðru sem ei er innifalið í reiðu peningum eða útistandandi höfuðstólum, sem afgjald á af að lúka, ákvarðast samkvæmt því, sem í § 2 Littr. d. er tiltekið, eptir löglegum virðinga- og auctionsgjörðum, á hverjum skipti grundvallast, hvar þau fyrir takast af reglulegum eða yfirorðulegum skiptaforvölturum. c. Skipti þar á móti myndugir og viðverandi erfingjar sín á milli, eða nokkur gangi að arfi án skipta, skulu þeir, er arf taka, eptir beztu vitund, og svo að þeir þar um geti aflagt eiða nær sem kraftið er, eins og í § 2 Littr. d. um fasteignaverð er fyrir lagt, ásamt segja frá fullu verði annars haldins arfs þeirra. — 5. Af arfi, sem tilfellur þess háttar erfingjum, sem eiga af honum að gjalda það með tilsk. af 12. sept. 1792 ákveðna afgjald, 4 pro cento, skal þar að auki reikna það $\frac{1}{2}$ pro cento afgjald, sem hjer með er fyrirskipað. — — — 7. Afgjald af fasteignaverði við kaup og sölu, gjöf og makaskipti, afgreiðist áður en afsals-, gjafa-, makaskipta- brjefin eru þinglýst. Því má og ekkert þvílíkt skjal af rjettarins embættismönnum meðtakast til þinglýsingar, nema fyrir þeim sannist með hlutaðeigandi gjaldkera kvittantsíu, að afgjaldið sje, sem ber, lokið. — 8. Afgjaldið bæði af fastra og annara eigna verði, þegar þær ganga í erfðir, er fallið við burtköllun þess, er arf leifir, og skal það goldið fyrir skiptalok, hvar nokkur fram fara, og skulu reglulegir skiptaforvaltarar við skipti sem þeir afgjöra, en yfirorðulegir skiptaforvaltarar, svo sem commissarii, executores testamenti, samfrændur og þessháttar, við skipti sem þeir afgjöra, vera í ansvari fyrir, að afgjaldið tímanlega verði goldið; en erfingjar, sem sjálfir skipta með sjer, standi fyrir skilvísri lúkningu afgjaldsins, áður skiptum er lokið, og sjeu á meðan einn fyrir alla og allir fyrir einn í veði fyrir því. Gangi myndugur og viðverandi erfingi

sjálfur að arfi sínum óskiptum, lúki hann afgjaldinu **1810** innan árs og dags eptir fráfall hins, eða, sje proclama 8. febr. útgefið, þá í seinasta lagi eptir 3 mánaða frest, frá því það út rann. Og einsog öll fráfall manna, eptir tilsk. af 12. sept. 1792, eiga af nálægum eptirlátnum erfingjum hins dána, eða hverjum sem í húsinu er, undir 100 rd. sekt, strax að tilkynnast¹ sjerhvers staðar reglulegum skiptaforvaltara, sem uppteiknar allar þvílíkar fráskýrslur í skiptabók sína, svo skulu og til hans, af yfirorðulegum skiptaforvölturum, hvar þeir gefast, og af erfingjum sjálfum, þegar þeir sjálfir skipta með sjer eða ganga að óskiptum arfi, í tiltekinngjalddaga skýrslur sendast um upphæð afgjaldsins, og hvar og hvenær það goldið sje, er hann þá samkvæmt þessum frásögnum teiknar stuttlega í skiptabók sína. — 9. Vanti betaling afgjalda, sem tilskipan þessi fyrir leggur, lúkist þau tvöföld. Og sannist það nokkurn tíma, að nokkur með launung reyni að skjóta sjer undan borgun afgjaldsins, greiðist þess upphæð þreföld. — — —

OPIÐ BRJEF um útreikning fasteignasölugjaldsins.

5. maí

Hans konunglega Hátign til Danmerkur og Norvegs etc. præsident, directeur, deputeraðir og tilskipaðir menn í rentukammer- collegio, kunngjöra hjermeð: að Hans konunglega Hátign, þann 28. í næstl. mánuði, hefur allramildlegast úrskurðað, að þegar við fasteigna kaup og sölu í kaupasummu stað, annaðhvort að öllu eða nokkrum hluta, er áskilið árlegt afgjald, í peningum eða landaurum, um viss ár eða æfi manns, skal í tilliti til þess verðs, eða kaupasummu verðleggingar, af hverju það $\frac{1}{2}$ pro cento afgjald, sem tilsk. af 8. febr. þ. á. krefur, lúkast á, fylgjandi aðgætast: 1. Þegar hið árlega afgjald, hvort heldur það er í peningum eða landaurum, er áskilið um 25 ár eða lengur, skal það álitast sem

1) Sbr. skiptalög 12. apríl 1878, 1.—3. gr.

1810 sífellt, og þess höfuðstóls- verð þessvegna reiknast þann-
 5. maí íg, sem allrahæstnefndrar tilsk. § 2 litr. a. ákveður. —
 2. Sje það áskilið um skemmri tíma en 25 ár, þá skal
 þess upphæð eða, að því leyti það er innifalið í land-
 aurum, verð þeirra leggjast saman, fyrir öll þau ákveðnu
 ár, og sá höfuðstóll, sem þar við fram kemur, álitast
 sem kaupverð, eða—hvar annað ákveðið-kaupverð ásamt
 er áskilið — sem partur af kaupverði. — 3. Sje þar á
 móti afgjaldið áskilið um daga manns, þá skal þess
 höfuðstóls-verð reiknast, sem væri það áskilið um 5 ár.

1811 *OPIÐ BRJEF (frá kansallínu) um meðferð á fundnu
 8. júní fje í kaupstöðunum¹.

Í opnu brjefi 28. sept. 1767, fyrir Kaupmannahöfn,
 er ákveðið: að fundnir munir skuli geymdir á skrifstofu
 lögreglustjóra, og skuli þar bókað, hver fundið hafi
 hvern hlut og hvar, og það auglýst í blaði og með
 uppfestri skrifaðri auglýsingu; að þegar eigandinn gefur
 sig fram og fær hið fundna afhent á skrifstofu lögreglu-
 stjóra, skuli hann greiða dálitla þóknun í fundarlaun,
 eptir verði hlutarins, atvikum og úrskurði lögreglustjóra,
 og auk þess kostnað við birtingu í blaði; og loks að ef
 eigandinn kemur eigi innan árs og dags, skuli selja hið
 fundna handa lögreglusjóðnum, og finnandi þá fá þriðj-
 ung þess í fundarlaun. En með allrahæstum úrskurði,
 5. júní síðastl., hefur Hans Hátign allramildilegast á-
 kveðið, að fyrirmælin í ofan nefndu opna brjefi, 28. sept.
 1767, skuli eptirleiðis einnig ná til allra annara kaup-

1) Með konungsúrsk. 24. nóv. 1812, birtum með op. br. (frá kansallínu) 5. desbr. s. á., eru sömu reglur lögleiddar utan kaupstaðanna, þó svo, að fundi skal þar lýst af þrjedikunar- stól og með uppfestum auglýsingum.

Að öðru leyti skal þess getið, að það er vafasamt, hvort þessi opnu brjef, um fundið fje, eru lög á Íslandi, en þau eru tekin upp í safn þetta, af því að þeim hefur verið beitt hjer á landi.

staða í báðum ríkjunum, þó svo, að í þeim kaupstöðum, **1811**
 þarsem engin blöð koma út, skal hinum fundnu munum 8. júní
 lýst með uppfestum auglýsingum og bumbuslætti.

*TILSKIPUN um hjónaskilnað¹.

18. okt.

Vjer Fr. VI. o. s. frv. Gjörum kunnugt: Það er áriðandi fyrir fjelagið allt og fyrir hvert einstakt heimili, að eigi sje hrapað að því, að leysa það band, er tengir hjón saman, og það þarf að brýna fyrir þeim, sem að nauðsynjalausu vilja slíta fjelagsskap þeim, er stofnaður var fyrir alla æfi, hvað trúin býður í því efni, engu síður en landslögin. Fyrir því viljum Vjer hjer með skora á embættismenn Vora í andlegri stjett, að gjörast samtaka hinu veraldlega yfirvaldi og sáttanefndum þeim, er Vjer höfum skipað, í því að vinna, samkvæmt D. og N. Laga 2—9—8, að því fagra verki, að koma í veg fyrir og eyða deilum milli manns og konu, er missætti getur af leitt og varanleg þrá eptir að skilja. Auk þess bjóðum Vjer á þessa leið: — 1. Ef maður beiðist leyfis til skilnaðar að borði og sæng, skal hann láta bænarskrá sinni til yfirvaldsins fylgja vottorð frá sálusorgara sínum, þess innihalds, að honum hafi verið fyrirætlun umsækjanda svo tímanlega kunn, að hann hafi haft nægilegt færi á að framkvæma það paraðlútiandi, er D. og N. L. 2—9—8 og þessi tilskipun leggja prestinum á herðar. — 2. Samskonar vottorð á að fylgja bænarskrá um algjörðan hjónaskilnað, ef hjónin voru þegar áður skilin að borði og sæng. — 3. Bænarskrár, sem slík vottorð eigi fylgja, eiga yfirvöldin hikaust að leggja fyrir hjá sjer, sem skjöl, er ekkert sje við að gjöra. — 4. Ef hjónin eru sitt á hvorum staðnum, þá á yfirvaldið að sjá um, að sálusorgari þess, sem fjærverandi er, fái vitneskju um, að beiðzt er skilnaðar að borði og sæng, eða algjörðs skilnaðar, og fái einnig

1) Sbr. op. br. 10. febr. 1818 og tilsk. 30. apríl 1824, 18. gr

1811 nægan tíma til að sínu leyti að gegna boði Laganna og
 18. okt. þessarar tilskipunar. — 5. Að öðru leyti helzt óbreytt, einsog hingaðtil, sáttaumleitun sú af hendi yfirvaldsins, sem fyrirskipað er í tilskipununum, að fram eigi að fara, áður en yfirvaldið leyfir hjónum að lifa aðskilin að borði og sæng, eða sendir meðmæli sín með bænarskrám hjóna, sem eru aðskilin að borði og sæng, um algjörðan hjónaskilnað.

1812 TILSKIPUN um refsing fyrir brot gegn lyfjaverð-
 21. apríl skránni, m. m.

18. ágúst OPIÐ BRJEF um að erfðafjárskatt þurfi eigi að greiða af litlum dánarbúum.

Hans Konunglegu Hátignar til Danmerkur og Norvegs etc. etc. præsident, directeur, deputeraðir og tilskipaðir í rentukammer-collegio, gjöra hjermeð vitanlegt: að Hans Konunglega Hátign hefur þann 12. þessa mánaðar allranáðugast ályktað, að þau bú, hverra gjörvöll formegun, að frádregnum skuldum, ei hleypur til 100 ríkisdala, ei þurfi framvegis að svara þeirri með tilskipan af 8. febr. 1810 í konungsríkjunum Danmörku og Norvegi með undirliggjandi löndum uppáboðnu $\frac{1}{2}$ procento afgipt af arfi.

26. ágúst *KONUNGSBRJEF um skipti eptir veraldlega embættismenn á Íslandi.

Fr. VI. Útaf þessu gefum Vjer yður hjermeð til vitundar, að Vjer viljum allramildilegast skipa svo fyrir, að skipti eptir veraldlega embættismenn á Íslandi skal eptirleiðis gjöra sýslumaður sá, er næst býr, en þó svo, að ef amtmaður deyr, skal stiptamtmaður, og eldri amtmaðurinn, ef stiptamtmaður deyr, kveðja þann sýslumann, er færastur þykir, til þess að taka búið til meðferðar.

*KONUNGSBRJEF um fyrirkomulag á kirkjubókum. **1812**

Fr. VI. o. s. frv. Kirkjubækurnar skulu al-**II.** desbr. staðar í ríkjum Vorum vera tvennar og færðar í tvennu lagi og samkvæmt meðfylgjandi 7 skýrsluformum. Form þessi skulu prentuð og hver prestur kaupa fyrir reikning kirkjunnar innbundna gegnumdregna bók með þeim í, sem hlutaðeigandi prófastur löggildir með nafni sínu og innsigli, en sóknarpresturinn ritar í hana skýrslur um allt prestakallið. Svo skal og djákni við hverja kirkju, eða forsöngvari, hafa aðra samskonar bók fyrir þá kirkju, sem keypt er á hennar kostnað, og er löggilt af sóknarpresti, og skal djákninn eða forsöngvarinn rita í hana undir umsjón prestsins. Prestur og djákni, eða forsöngvari, skulu í vikunni fyrir jólaföstu og undir eins eptir páska bera þessar tvírituðu kirkjubækur saman, en aldrei mega þær þó vera eina nótt undir sama þaki báðar, og skulu prófastarnir á yfirreiðum sínum á ári hverju hafa eptirlit með því, að samanburður þessi sje gjörður á bókunum, og árlega skýra biskupi frá því. Loks viljum Vjer, að djákninn, eða forsöngvarinn, semji og, eins og áður hefur verið, sjerstaka altarisgöngubók.

SKÝRSLUFORM FYRIR KIRKJUBÆKUR.

Nr. 1. Fæddir. Karlkyns (Kvennkyns¹⁾).

Nr.	Fæðing- ar- dag- ur.	Fullt nafn barns- ins.	Hvenær skírt; í kirkju eða heima.	Nöfnfor- eldra, stjett þeirra og heim- ili.	Nöfn guðfeðg- ina, stjett og heim- ili.	Hvar getið í saman- burðar- skránni.	Athuga- semdir.

1) á blaði fyrir sig.

1812

II. desbr.

Nr. 2. Fermdir. Drengir. (Stálkur¹).

Nr.	Nafn og heimili hins fermda	Nöfn og heimili foreldra eða húsbónda eða fóstur-foreldra.	Aldur fermda og fæðingardagur eptirskírnarseðli.	Kunnátta fermda og siðferði	Hvenær bólu-settur og af hverjum.	Hvar getið í samanburðarskránni.

Nr 3. Giptir.

Nr.	Nafn brúðgumans, aldur, stjett og heimili.	Nafn brúðurinnar, aldur stjett og heimili.	Hverjir svara-menn.	Giptingardagur.	Hvort gefið var saman í kirkju eða í heimahúsum, og þá dagsetning leyfisbrjefsins.	Hvar getið í samanburðarskránni.	Athugasemdir.

Nr. 4. Innkomnir í sóknina.

Nr.	Nafn.	Aldur.	Stjett.	Hvaðan kominn.	Hvar getið í samanburðarskránni.	Athugasemdir

1) á blaði fyrir sig.

Nr. 5. Burtviknir úr sókninni.

1812

11. desbr.

Nr.	Nafn.	Aldur.	Stjett.	Hvert burtvik- inn.	Hvar getið í samanburðar- skránni.	Athuga- semdir.

Nr. 6. Dánir. Karlkyns. (Kvennkyns¹).

Nr.	Dauða- dagur.	Greptr- unar- dagur.	Fullt nafn hins dána.	Stjett hans og heimili.	Ald- ur.	Hvar getið í samanburð- arskránni.	Athuga- semdir.

Nr. 7. Samanburðarskrá.

Nr.	Nafn.	Hvar getið					Athuga- semdir.
		sem fædds.	sem fermds.	sem gipts.	sem inn- kom- ins.	sem burt- vikins.	sem dá- ins.

KONUNGSÚRSKURÐUR um ættleiðingarleyfisbrjef.²

1815

Með úrskurði þessum var hinu danska kansellí³ 13. des.
veitt heimild til að útgefa ættleiðingarleyfisbrjef að man-
datum, þegar eigi væru börn til eða annað afkvæmi.

*KANSELLÍBRJEF um endurnýjun hjónabands.

17. okt.

Hans Hátign konunginum hefur 20. f. m. allramildi-

1) á blaði fyrir sig.

2) Sbr. kgsúrk. 23. desbr. 1864, I, 2.

3) Sbr. nú augl. 22. febr. 1875, 17. gr. b.

1815 legast þóknast að úrskurða svo, að eptirleiðis, þegar, að
 17. okt. fengu leyfi, á að endurnýja hjónaband, sem með allra-
 hæstu leyfisbrjefi hefur verið algjörlega slitið, skuli
 hjónin, sem skilin voru með konunglegu leyfisbrjefi en
 vilja aptur búa saman í hjónabandi, lýsa því yfir fyrir
 presti sínum, að þau vilji endurnýja hjónaband sitt, og
 setja svaramenn, og skuli presturinn síðan halda yfir
 þeim áminningarræðu heima hjá sjer, en án þess að við
 hafa formála þá og helgisiði, sem eptir rítúalinu á að
 við hafa við hjónavígslu, og sama aðferð skuli einnig
 höfð, ef æskt sje endurnýjunar á hjónabandi, sem slit-
 ið hefur verið með dómi, en þó svo, að þá sje ætíð
 áður leitað úrskurðar kansallísins.

1816 *OPIÐ BRJEF (frá kansallíinu) um að lagaákvæðin
 25. jan. um fatalia appellationis (frest til áfrýjunar) nái ekki til
 sakamála.

Hans Hátign konunginum hefur 10. þ. m. allra-
 mildilegast þóknast að úrskurða þannig: Vjer viljum
 allramildilegast mæla svo fyrir, að ákvarðanir þær, er
 Lögin og tilskipanirnar innihalda um fatalia appella-
 tionis, nái eptirleiðis eigi til sakamála.

25. sept. KONUNGSÚRSKURÐUR um þóknun til setudómara í
 landsyfirdóminum.

Með kgsúrsk. þessum var stiptamtinu (landshöfð-
 ingja) veitt heimild til að veita eptirleiðis löglærðum em-
 bættismönnum 10 rd. þóknun fyrir hvert mál er þeir
 væru kvaddir til að dæma í sem settir dómarar í lands-
 yfirdóminum.

27. nóv. TILSKIPUN um skipti eptir andlegrar stjettar menn
 og um hjeraðsdóma í andlegum málum.¹

Vjer Fr. VI o. s. frv. Gjörum vitanlegt:

1) Sbr. kansbr. 31. maí 1823.

1. Sá skiptarjettur og þarafleiðandi skyldur í tilliti til 1816
ómyndugra, sem hingað til hafa verið próföstunum á 27. nóv.,
Voru landi Íslandi á hendur falin, skulu jafnótt sem
núverandi prófastar deyja, framkvæmast af þeim verz-
legu embættismönnum og rjettarins þjónum, sem Vjer
á sjerhverjum stað höfum tilskipað ... — — — 4. Rjett-
argangs málefni, sem ekki áhræra skyldu geistlegra em-
bættismanna, eða breytni þeirra í embættisverkum, skulu
ekki álitast sem geistleg mál, heldur skulu þau, án und-
antekningar, hvort sem hlutaðeigendur stefnast sem
málspartar eður vitni, meðhöndlast og dæmast við þá
almennilegu dómstóla. — 5. Þegar prófasta rjettarhald
skipast til dóma um geistleg málefni við undirrjett, á sá
verzlegi undirdómari, þar sem rjettur sá verður haldinn,
bæði sem dómari og skrifari að þjóna þeim rjetti. Und-
irdómariinn og prófasturinn skulu hafa sæti í rjettinum
eptir hvors þeirra metorða-röð (rang). — 6. Sömuleiðis
á veraldlega sækjendur að setja í þeim málum, sem við
þá rjetti verða fyrir tekin.

*OPIÐ BRJEF (frá kansellínu) um rjett yngri veð- 1817
hafenda. 22. apríl

Hans Hátign konunginum hefur 2 p. m. allramildi-
legast þóknast að skipa svo fyrir, sem nú skal sagt: 1.
Þegar fasteign, að undangengnum dómi og fjárnámi, er
seld á opinberu uppboði, og kaupverðið nægir ekki til
þess, að hinir yngri veðhafendur fái borgun skulda sinna,
þá má, án þess frekara sje að gjört, afmá skuldabrijf
þeirra úr veðbókinni. — 2. Sama er og ef skiptarjett-
ur, eptir að uppboð hefur reynt verið, fær veðhafa sjálf-
um til eignar fasteign, og yngri veðhafendur geta þó eigi
fengið borgun skulda sinna af þeirri upphæð, sem hún
er látin fyrir. — 3. Hvernig sem á stendur verða þó,
til þess afmá megi veðbrjefin úr veðbókunum, að hafa
haldin verið þrjú uppboð á eigninni og hvert uppboð að

1817 hafa auglýst verið með 14 daga fyrirvara þrisvar sinnum 22. apríl í röð í ríkistiðindunum og hjeraðsblaðinu.

21. maí *KONUNGSBRJEF um prests- og kirkjugjöld hjúa og húsmanna.

Fr. VI o. s. frv. Hið danska kansellí Vort hefur allraþegnsamlegast skýrt Oss frá fyrirspurn um það, hvort hjúum og húsfólki á Íslandi sje skylt að greiða ljóstoll til hlutaðeigandi kirkju og inna af hendi dagsverk til sóknarprests. Útaf þessu viljum Vjer hjermeð allramildilegast gefa yður til vitundar, að vinnuhjú öll á landi Voru Íslandi og húsfólk það þar í landi, sem eigi heldur vinnuhjú, á, ef það tíundar af 60 álnum eða meiru, að greiða hálfan ljóstoll til hlutaðeigandi sóknarkirkju, samkvæmt lagaákvörðunum þeim, er þar um gilda, svo og að inna af hendi dagsverk til hlutaðeigandi sóknarprests, annaðhvort með vinnu sinni, eða í gildum landaurum, eptir meðalverði á þeim stað og tíma, sem dagsverkið skyldi unnið.

16. júlí TILSKIPUN um árlegar verðlagsskrár á Íslandi.

Vjer Fr. VI o. s. frv. Kunngjörum: að hjereptir skal árlega setja kapitulstaxta á Voru landi Íslandi, og með tilliti hjer til skulu Vorir embættismenn frá Voru rentukammeri fá þau nauðsynlegu boðorð. Og viljum Vjer allranáðugast, að allir skattar og afgjöld til Vor, ásamt allri landsskuld, tíundum og, yfir höfuð að segja, öllum afgjöldum til embættismanna og opinberra stiptana, skuli, þegar þau áskilin eru í landaurum, en verða ekki af hlutaðeigendum afgreidd í tilteknum skilleyri, gjaldast eptir fyrgreindum kapitulstöxtum, þó svo, að hafi sá, sem gjalda á, öðlast rjett til að kjósa sjer annaðhvort að mega í landaurum gjalda, eða með ákveðnu peningaútsvari, eigi hann framvegis völinu, þannig sem Vor tilsk. af 20. marz 1815 í § 21 hefur ákvarðað.

*KONUNGSÚRSKURÐUR um reglur fyrir samningu verð- **1817**
lagsskráa.¹ 16. júlí

a. Stiptamtmaður og amtmenn, hver í sínu amti, skulu á ári hverju í kauptíðar lok fá frá sýslumönnum, og stiptamtmaður einnig frá bæjarfógetanum í Reykjavík, skýrslu um kaupstaðarverð á kaupstaðarvöru og sveitaverð á annari vöru, það er verið hefur að meðaltali í umdæmum þeirra það ár; eins skal í Suðuramtinu biskupinn og í hverju af hinum ömtunum prófastur sá, er hann felur slíkt, fá samskonar skýrslur frá öllum sóknarprestum; en þess verður að gæta nákvæmlega, að skýrslur þessara andlegu og veraldlegu embættismanna í þessu efni sjeu byggðar á áreiðanlegum upplýsingum um verðið, hvernig það í raun og veru var. — b. Skýrslum þessum skal, af stiptamtmanni og biskupi, í Suðuramtinu, og af amtmanni og prófasti þeim, er biskup hefur þar til kvatt, í hverju af hinum ömtunum, safnað í tvo flokka, og meðalverð reiknað eptir þeim, á þann hátt, að leggja skal saman verðlagið á hverri vörutegund fyrir sig, eptir skýrslum veraldlegu embættismannanna, og deila því, sem út kemur við þá samlagningu, með tölu skýrslunnanna, og á sama hátt skal farið með skýrslur andlegu embættismannanna. — c. Þau tvenn meðalverð, er þannig hafa fundin verið á hverri vörutegund, skulu síðan lögð saman, hver vörutegund fyrir sig, og ákveður þá stiptamtmaður og biskup í Suðuramtinu og amtmaður og prófastur sá, er þar til er af biskupi kvaddur, í hinum ömtunum, án þess þörf sje frekari staðfestingar þar á, að helmingurinn af því, sem út kom við samlagninguna, fyrir hverja vörutegund, skuli vera verðlag það, er gilda á það ár, er næst fer eptir það, er verðlagið var reiknað út eptir. — — — f. Verðlagsskrárnar skal setja svo tímanlega, að þær geti verið

1) Sbr. kgsúrsk. 2. marz 1853 og 27. febr. 1880.

1817 kunnar orðnar hvervetna í amtinu eða fjórðungnum, í 16 júlí seinasta lagi fyrir miðjan maímánuð það ár, er þær eiga að gilda fyrir, og geti auk þess orðið birtar á manntalsþingum þeim, er þá eru haldin. — — —

1818 *ÓPIÐ BRJEF (frá kansallínu) um vald amtmanna 10. febr. til að kveðja menn á sáttafund í hjónaskilnaðarmálum.

Hans Hátígn konunginum hefur 28. f. m. allramildilegast þóknast að skipa svo fyrir: 1. að þegar presti þykir þörf vera á, að hjón mæti fyrir sjer, til þess hann geti komið við sáttaumleitun þeirri, er ræðir um í tilsk. 18. okt. 1811, en annað þeirra gegnir því eigi að koma, þá skuli hann skýra amtmanni frá því, og 2, að amtmenn, bæði þegar svo stendur á, sem nú var sagt, og eins endrarnær, þegar þeir kveðja menn til að mæta fyrir sjer, skuli hafa heimild til að leggja fyrir þá að mæta á hinum tiltekna stað og tíma að viðlagðri 2 til 10 rd. sekt silfurverðs til fátækra sjóðs

3. júní *ÓPIÐ BRJEF viðvíkjandi uppboðum í dánar- og protabúum.¹

V j e r F r. V I. o. s. frv. Gjörum kunnugt: 1. Þegar lausafje er selt á uppboði í dánar- og protabúum, skulu uppboðsskilmálarnir, engu síður en þegar fasteignir eru boðnar upp, liggja undir samþykki hlutaðeigandi skiptaráðanda. — 2. Reiðu peningar, sem innheimtumenn veita móttöku á lausafjáruppboðum í búum þessum, skulu greiddir skiptaráðanda innan 8 daga eptir uppboðið. — 3. Ef innheimtumennirnir eigi skila peningum þeim, er þeir þannig hafa tekið við, í tæka tíð, skulu þeir upp frá þeim tíma greiða 6 af hundraði í vöxtu af upphæðinni, og auk þess lúka sekt til fátækra fyrir dag hvern, frá 2 ríkisbankamörkum til

1) Sbr. skiptalög 12. apríl 1878, 30—31. gr.

2 rbd. silfurverðs, eptir málavöxtum; og hinu sama skulu **1818** innheimtumennirnir og sæta þó öðru vísi standi á, ef 3. júní þeir láta dragast að skila í tæka tíð fje, er þeir hafa veitt móttöku. — 4. Þegar seldar eru vörur og lausafje í dánar- eða protabúum, má aldrei veita meiri innheimtulaun en 4 af hundraði. — 5. Af peningum, sem borgaðir eru út í hönd, mega innheimtumenn aptur á móti að eins taka hálf innheimtulaun. — 6. Við öll vöru- og lausafjáruppböð, hvort heldur eru í búum eða fyrir einstaka menn, skulu uppboðsskilmálarnir fylgja skránni yfir það sem selja á, hvort sem hún er prentuð eða skrifuð, og vera að finna næst á eptir titilblaðinu, og auk þess skal festa skilmálana upp í herbergi því, er uppboðið er haldið í, á hentugum stað, til þess allir geti kynnt sjer þá, sem vilja. — 7. Eins og það er berum orðum boðið í op. br. um skipti í aðseturstað Vorum Kaupmannahöfn, 21. marz 1809, að uppboðsandvirði fasteigna, sem bú lætur selja, skuli ávallt greiðast skiptaráðanda, en eigi koma í hendur innheimtumanns, eins skulu fyrirmæli þessi, sem eru samkvæm hlutarins eðli, einnig vera lög utan Kaupmannahafnar, og skulu þau auk þess hjeðan í frá einnig ná til uppboðsandvirðis fyrir hlutabrjef og skuldabrjef, hvort heldur eru opinber eða einstakra manna, sem seld eru í dánar- eða protabúum.

KONUNGSÚRSKURÐUR um hækkun á lyfjaverðskránum 19. ág. að því Ísland snertir.

Með úrskurði þessum var lyfsala á Íslandi veitt leyfi til að selja lyf við 10% hærra verði en ákveðið væri í lyfjaverðskránni, og er í kansbr. 27. maí 1820 álitíð, að sú ákvörðun nái til allra lyfsala á Íslandi.

OPIÐ BRJEF, sem fyrirbýður auktións-höldurum að **1819** láta sjer tilslá nokkuð af því, sem þeir sjálfir ellegar 19. marz aðrir þeirra vegna við auktióner selja.

1819

Með allrahæstum úrskurði hefur konunglegri Hátign
 19. marz þóknazt þann 10. þ. m. að ákvarða: 1. Að sjerhverjum
 auktiúnshaldara skuli fyrirboðið vera sjálfum að kaupa
 eður aðra sjer til handa kaupa láta nokkuð það á þeirri
 auktiún, sem hann sjálfur eða annar hans vegna held-
 ur. — 2. Að hann ekki halda megi auktiún á eigin gózi
 sínu; þó sje það frá skilið, sem honum í launa stað
 útlagt verður sem fógeta (undiryfirvaldi), og — 3. Að
 sá, sem í því tilfelli skipaður verður til að halda aukti-
 ónina, njóta skuli fyrir það einungis hálfra launa, en hin
 helftin vera þess, hverjum annars ber auktiúnshaldið.

2. júní

*OPIÐ BRJEF um uppreist á dómum til áfrýjunar.

Vjer Fr. VI o. s. frv. Gjörum kunnugt — —

2. Þegar uppreist hefur veitt verið til að áfrýja dómi
 eða annari rjettargjörð, en hún er eigi notuð innan 4
 vikna frá dagsetningu leyfisbrjefsins, þá skal það vera
 úr gildi fallið.

23. júlí

OPIÐ BRJEF, er ákveður nákvæmar forgangsrjett
 þann, er sumar kröfur eiga¹

Hans konunglegri Hátign hefur þóknazt þann 7. þ.
 m. allranáðugast að úrskurða: að allar þær skuldakröfur,
 hverjum lög og tilskipanir veita forrjett við skulda
 samkröfur² fyrir einföldum handskripta-kröfum, skuli
 framvegis forrjett hafa fyrir kröfum, fyrir hverjum veð
 er sett (pantur) í öðru fje en fasteignum, þó svo, að
 þessi fyrirskipun ekki skerði annara nú þegar fenginn
 pantrjett.

1819

*TILSKIPUN um skyldu manna að bjarga mönnum
 4. ágúst sem sýnast dauðir.³

1) Sbr. op. br. 11. desbr. 1869.

2) Þ. e. í protabúi skuldunauts.

3) Sbr. alm. hegningarlög, 25. júní 1869, 201. og 311. gr.

Vjer Fr. VI o. s. frv. Gjörum kunnugt: **1819**
 Bæði eptir hlutarins eðli og grundvallarreglum laga 4. ágúst
 Vorra verður að álita það almenna borgaraskyldu hvers
 þess, er býðst færi á að bjarga manni, sem er í lífsháska,
 að beita til þess þeim meðuluun, er hann fær til náð,
 og sjerstaklega skal það því vera skylda hvers þess,
 sem sjer mann vera að drukkna, að gjöra tafarlaust
 sjálfur eða með tilstyrk annara, sem hann kallar til
 hjálpar, allt það, er unnt er eptir atvikum, til þess að
 ná mannum upp úr og fá gjörðar við hann lífgunar-
 tilraunir þær, er bezt eiga við, og má heldur enginn,
 þegar svo stendur á, skorast undan að veita þá hjálp,
 sem hann getur í tje látið. — 2. Það skal einnig vera
 almenn skylda að annast um, að hengdir menn sjeu
 teknir niður hið bráðasta, og að allra þeirra bjargarmeð-
 ala sje neytt, sem kostur er á, og yfirhöfuð að gjöra
 það, sem unnt er, til að bjarga hverjum þeim, sem á
 voveiflegan hátt hefur slasast eða af öðrum sökum get-
 ur enga björg sjer veitt. — 3. Auk þess sem það, sam-
 kvæmt 1. og 2. gr., er skylda að annast tafarlaust um,
 að hinum drukknaða sje komið á land og að hinn hengdi
 sje niður skorinn, og að beitt sje bráðabirgðabjargráðum,
 skal það ennfremur vera skylda hlutaðeigenda, að leita
 hið fyrsta læknishjálpar, ef eigi er svo ástatt, að þeir
 sjeu fullvissir þess að geta lífgað manninn án læknis-
 hjálpar. Einnig á þegar í stað að skýra lögreglustjór-
 anum frá atburðinum, eða til sveita sóknarpresti eða
 hreppstjóra, ef skemmra er til þeirra, og skal það gjört
 sumpart til þess, að embættismenn þessir eða sýslun-
 armenn geti, þangað til læknir kemur, sjeð um rjetta
 meðferð á hinum sjúka, og sumpart til þess að þeir geti
 gjört ráðstafanir þær, er þörf er á, ef einhver kynni að
 hafa til ábyrgðar unnið. — — —

TILSKIPUN um sektir fyrir óþarfa málsýfingu.

1819

Vjer Fr. VI o. s. frv. Gjörum kunnugt: **11. ág.**

- 1819** 1. Bætur fyrir óparfa þrætur eiga framvegis ekki að á-
 11. ág. leggjast málsparti einmitt þessvegna, að hann eptir
 rjettvísinnar grundvallarreglum dæmast á til að gjalda
 málskostnað mótparti sínum, heldur skulu þær heima eiga,
 hvar málspartur álízt, án nokkurra sanngjarnra rök-
 semda, hafa mál höfðað eða neytt mótpart sinn til máls-
 sóknar, ellegar hafi hann að öðru leyti viðhaft augljós
 undanbrögð til málalengingar eður og líka til að spilla
 rjetti mótparts síns. Sömuleiðis ber þann til þeirra bóta
 við fyrsta rjett að dæma, sem ekki eptir skyldu sinni
 mætir til fyrirskipaðra sættatilauna. Annars er sjálf-
 sagt, að ef breytni þess, sem sekur verður um bætur
 fyrir óparfar þrætur, einnig í öðru tilliti verðskuldar
 lagastraff, á ekki þeim seka að hlífa við þeim bótum á-
 samt. — 2. Þessar bætur, sem, eins og hingað til, bera
 justitskassanum, skal ákvarða, samkvæmt eðli yfirsjón-
 arinnar og efnum málsparta, svo, að við hæstarjett
 verði þær frá 40 til 200 rbd., við yfirrjettina eins,
 en við undirrjettina almennt frá 4 til 20 rbd.,
 allt í silfri.

13. okt. TILSKIPUN um breyting á rjettarfarinu í opinberum
 málum¹.

Vjer Fr. VI. o. s. frv. Gjörum kunnugt

1. Einsog dómarans skylda er eptir tilsk. frá 3. júní
 1796, § 25, að standa fyrir þar nefndu frumprófi, sje
 það og skylda, þegar samt einhverja skýrslu enn vantar,
 sem nauðsynleg er til dómsáleggingar, þó sóknari (actor)
 og svaramaður (defensor) nefndir sjeu, hans eins og án
 þessara viðurvistar, að halda fram rannsókn þessháttar
 máls með ýtarlegri yfirheyrslu ákærðra eða annara
 manna, sem skýrslu fá gefið um málið, allt eins þó
 þessir eiðfesta eigi vitni sín; þó skal, ef eið ber að vinna,
 svaramenn setja til þess að gæta rjettar hins ákærða,

1) Sbr. tilsk. 24. jan. 1838, 15. gr.

sje þessi í varðhaldi undir umdæmi svo fjarlægjar lög- **1819**
sagnar þeim stað, hvar vitni leiðast, að hann verði ekki **13. okt.**
hæglega til viðurvistar þangað færður. — 2. Með þessu frítak-
ast samt ekki sóknari eða svaramaður frá fullnægjugjörð
lagaskyldu þeirra, að ala önn fyrir fullnógri upplýsingu
málsins; en að því leyti það, sem hana á brestur, útvega
þarf við ýtarlegri rannsókn, haldi þeir sjer þarum ein-
ungis til dómars, sem þá breytir eptir § 1, finni hann
þá rannsókn nauðsynlega. — 3. Þareð óþarfi er, bæði ept-
ir eðli málsins og ástæðum plakatsins frá 28. marz 1800,
þegar sá ákærði sjálfur kannast við það, sem hann á-
kærist um, að vitni, hverra framburðum ber saman við
játningu hans, eiðfesti þessa, á ekki í þvílíkum tilfell-
um að kalla þau vitni til eiðs. Þó er auðvitað,
að þessu ber ekki að fylgja, þegar vitnisburðir áhræra
eitthvað áriðandi fyrir afdrif málsins, sem engin skýlaus
játning hins ákærða finnst um, ekki heldur þá, hvar
ráða má af málavöxtum, að eitthvað þessháttar megi
framkoma, þegar eiður vitna er um krafinn. — 4. Þó
að lög bjóði skýrslur að útvega um undanfarið framferði
þess ákærða, einkum hvort hann sje áður að nokkru
lagabroti uppvís orðinn, sem olla eigi straffs herðingar
fyrir þann glæp, sem hann þá ákærist um, framar en
annars, skal samt í þessum tilgangi enga sjerlega rann-
sókn taka þar, sem hinn ákærði áður dvaldi, nema
sjerleg atvik gjöri líklegt, að þar við uppgötvist eitthvað,
sem verka megi til afdrifa málsins. En yfirhöfuð sje
það nægilegt, að sá ákærði lýsi nákvæmlega æfi sinni,
og að sú lýsing, að því leyti verður, berist saman við vitn-
isburði hans og vitni frá prestum, frá ströffunarstöðum og
við önnur skilríki, sem útvega má án sjerlegra umsvifa.
— 5. Dómaranum ber, að því leyti ásigkomulag máls-
ins það leyfir, að ala önn fyrir, að nauðsynlegir vitn-
isburðir og skilríki annarstaðar að krefjist svo snemma,
að málið ekki draga þurfi þeirra vegna. — 6. Að
öðru leyti áminnist hver dómari um, sem áhyggjusam-

1819 legast þess að gæta, að jústitsmál í öllu tilliti framist
 13. okt. með tilætluðum hraða, bæði eptir þessu lagaboði, tilskipun frá 3. júní 1796 og fleirum lagasetningum um þessi efni, með hverju bæði hlutaðeigandi yfirvöldum og yfirdómstólum ber hið nákvæmasta tillit að hafa.

1820 OPIÐ BRJEF (frá kansallínu) um gildi sátta, sem
 21. janúar gjörðar eru fyrir dómi.

Hans Hátign konunginum hefur 12. þ. m. allramildilegast þóknast að úrskurða svo: Að sættir, sem fyrir rjettum semjast, skuli framvegis, einsog þær, sem lyktast við sættanefndir, öðlast útlagskraft¹.

25. janúar OPIÐ BRJEF (frá kansallínu) um boð á uppboðspingum.

Hans Hátign konunginum hefur 12. þ. m. þóknast allramildilegast að úrskurða svo: Að boð við auktióner, sem ekki er gilt metið innan 6 vikna frá hennar lokum, ekki skuldbindi framar þann, er bauð, nema útprykkilega áskilið sje í auktiónaskilmálunum, og þeim lýst að lögum, að sá, er bauð, skuli lengur skyldur að standa við boð sitt; skal sú regla allteins gilda, hvort sem ekkert (auktións-)hamarsslag skeður, svo að ný auktión verði haldin, ellegar hamarsslag gefst með skilyrði um frekara samþykki.

5. desbr. *KANSELLÍBRJEF um greiðslu framfærslueyris með óskilgetnum börnum af launum vinnuhjáa².

..... Þegar yfirvaldsúrskurður, sem skyldar vinnuhjú til að greiða meðlag með lausaleiks barni, er löglega birtur húsbónda hjúsins, skal hann vera skyldur að skýra stefnuvottunum, sem birtinguna framkvæma, frá

1) Þ. e. vera löggild aðfararheimild. Sbr. að öðru leyti lög um aðför 4. nóvbr. 1887.

2) Sbr. lög 16. desbr. 1885, um lögtak, 1. gr. 6, og lög 4. nóv. 1887, um aðför, 28. gr.

því, hvaða laun hjúinu hafi verið heitin, hvort heldur **1820**
 í peningum eða öðrum hlunnindum, í fötum eða þess- 5. desbr.
 konar, og hve mikið það þegar hafi fengið uppí launin
 fyrir missiri það, sem þá er að líða. Þessa skýrslu eiga
 stefnuvottarnir að rita á úrskurðinn, og má húsbóndinn
 eigi eptir það greiða hjúinu neitt af laununum eða láta
 því í tje neitt af hlunnindunum, fyr en sannað er, að það
 hafi greitt meðlagið; að öðrum kosti skal húsbóndinn
 skyldur að greiða meðlagið fyrir þann tíma, sem hjúíð
 er í hans þjónustu; svo ber húsbónda og, þegar hjúíð
 fer úr vistinni, að tilkynna það lögreglustjóranum á þeim
 stað, en honum ber aptur að skýra þeim frá vistaskipt-
 unum, sem meðlagsins nýtur, til þess að hann geti lát-
 ið birta úrskurðinn hinum nýja húsbónda.

OPIÐ BRJEF (frá kansallínu) um birtingu á stefnum 15. desbr.
 fyrir stroknum föngum.

Hans Hátign konunginum hefur 6. þ. m. allra-
 mildilegast þóknast að úrskurða á þá leið: Að þegar
 sakamálum er stefnt fyrir æðra rjett, skuli sú fyrirkalls-
 auglýsing gild álitast, sem fram fer í fangelsinu, þó fang-
 inn kynni þaðan að vera strokinn.

KONUNGSÚRSKURÐUR um löggilding danskra laga- **1821**
 boða á Íslandi¹. 6. júní

Með konungsúrsk. þessum var kansallínu veitt heim-
 ild til að láta eptirleiðis birta á löglegan hátt á Íslandi
 til eptirbreytni almenn lagaboð, er út kæmu fyrir Dan-
 mörku, ef kansallíð, þegar það hefði skrifast á um mál-
 ið við rentukammerið eða hlutaðeigandi háyfirvöld á Ís-
 landi, áleti vafalaust, að eitthvert slíkt lagaboð ætti
 við þar.

OPIÐ BRJEF (frá kansallínu) um kyrsetning á út-30. nóvbr.
 lendum manni sjálfum eða fjármunum hans.

Hans Hátign konunginum hefur 21. þ. m. allra-

1) Sbr. tilsk. 21. desbr. 1831, innganginn.

1821 mildilegast þóknast að úrskurða á þessa leið: Með því 30. nóvbr. að meiningamunur hefur verið um það, hvar sá maður, sem látið hefur samkvæmt landslögum kyrsetja útlendan mann sjálfan eða fjármuni hans, á að höfða mál það til staðfestingar kyrsetningunni, sem Laganna 1—21—20¹ segir fyrir um, þá skal hjermeð, samkvæmt hlutarins eðli, anda Dönsku Laga og því, sem útlend lög fyrirskipa um það efni, gefin sú authentísk skýring á Lögnum: Að í fyrnefndu tilfelli skuli málinu að öllu leyti fram fylgja við reglulegt varnarþing þar, hvar lagahaldið er á lagt, og sje það lagt á eigur, sem útlendingur á í ýmsum lögsagnarumdæmum í (Dana-)konungsríkinu, þá þar, hvar haldið fyrst var á lagt, nema það mál, eptir sjerlegu ásigkomulagi þess, eigi fyrir annan rjett í ríkinu að leggjast. Dvelji sá lögsótti ekki í (danska) ríkinu eða hafi þar annan umboðsmann en þann, sem varðveitir eigur hans, ber málinu um álagt hald þeirra að framfylgja eptir stefnu til þess manns. En þó skuldunautsins bú verði protabú erlendis, og þetta auglýst áður en lagahald varð á eigur hans lagt, skal það ekki tálma þeim, sem haldið fjekk á lagt, að fram fylgja því máli, einsog fyr segir, og síðarmeir af þeim kyrsettu eignum að fá útlag gjört.

19. desbr. TILSKIPUN um forgöngurjett ómyndugra o. fl.²

Vjer Fr. VI. o. s. frv. Gjörum kunnugt: — — — 3. Að ómyndugir og aðrir, hverra eigur eða fjársjóðir, að laga og tilskipana boðum, setjast undir konunglega skipaðra yfirvalda ellegar rjettarþjóna stjórn og vörzlur, sömuleiðis njóta skuli þess forgangs- og pantrjettar hjá þessum, sem § 1 ákveður³. 4. Að Vort danska

1) Norsku Laga 1—19—20.

2) Sbr. tilsk. 18. febr. 1847, 18. gr., og skiptalög 12. apríl 1878, 83. gr.

3) Þ. e. þess forgangsrjettar og þeirrar tryggingar, sem

kansellí vera skuli það stjórnarráð, hvar, samkvæmt tilskipun frá 30. janúar 1793 § 40, leyfis til afhendingar ellegar veðsetningar beiðast á af þeim í nr. 3 nefndu embættismönnum, og skal því þessvegna skýrslu senda, þegar einhver þeirra embættismanna verður um skuldir lögsóttur. Allteins ber samþykki þessa stjórnarráðs að öðlast, áður en hjá þvílíkum embættismanni verði útlag eptir sætt framkvæmt. Þó má og nauðsyn verða, að því leyti sömu embættismenn undir eins veita vörð Vorum tekjum, einnig að halda sjer til þess stjórnarráðs, undir hvers umsjón þvílíkar tekjur lagðar eru. — — —

1821

19. desbr.

*KONUNGSBRJEF um sektavald amtmanna.

Fr. VI. o. s. frv. Eins og það er ákveðið, í konungsbrjefi 3. júní 1785, til páverandi stiptamtmanns og amtmanna á Sjálandi, að þeir, sem sýni hirðuleysi með flutning á umburðarbrjefum eða láti þau glatast, skuli

1823

3. jan.

konungssjóður átti hjá gjaldheimtumönnum sínum samkvæmt tilsk. 18. marz 1720 og tilskipun 30. janúar 1793, 40. gr., en í þeirri grein segir svo: Auk þess sem sjóður Vor (konungs) á forgöngurjett og lögskipaðan sjálfsvörzluveðrjett í eignum gjaldheimtumanna Vorra, er gengur fyrir öllum þeim kröfum, sem eigi voru þegar þinglesnar og bókaðar, er gjaldheimtumaðurinn fjekk embætti sitt, skal hjermeð einnig skipað svo fyrir, að enginn amtsgjaldkeri . . . má upp frá því, að hann er skipaður í embætti sitt, afsala sjer nokkurri fasteign eða gefa út veðbrjef, til hvers svo sem væri, og eigi má taka við til þinglesturs við nokkurn dómstól nokkru slíku afsalsbrjefi eða veðbrjefi, nema samþykki Vort hafi áður fengið verið til þess fyrir milligöngu rentukammers Vors. Ef gjaldheimtumaður er lögsóttur fyrir skuldir, þá skal undir- eða yfirdómur sá, er honum er stefnt fyrir, skýra rentukammeri Voru frá því í tæka tíð, til þess að það geti bæði sjeð við því, að aðrir fái skuldir sínar borgaðar af tekjum Vorum og, ef þörf er á, gengið tafarlaust eptir fullum reikningsskilum hjá gjaldheimtumanninum. Ef nokkur dómstóll vanrækir þetta og bakar Oss tjón með því, þá skal hann bæta Oss það.

1823 eptir ákvæðum háyfirvaldsins greiða hæfilega sekt eptir
 3. jan. atvikum til fátækrasjóðs, allt að 2 rd., en hið sama skal einnig gilda um ummæli og skýrslur, sem hlutað-eigendur eru krafðir um í embættismálum, þannig viljum Vjer og hjermeð veita amtmönnum á Íslandi heimild til að gjöra hlutaðeigendum í umdæmum þeirra sektir, allt að 2 rd., þegar eins stendur á og í nefndu konungsbrjefi er ráð fyrir gjört.

8. jan. OPIÐ BRJEF um testamenti og notaríalgjörðir.

Vjer Fr. VI. o. s. frv. Gjörum kunnugt: — —
 — § 7. Undir ströngustu embættisábyrgð sje notario uppálagt sjálfum að framkvæma þau verk og meðtaka þær skýrslur, um hverjar hann ber vitni; þó má, ef við þarf, annar áreiðanlegur maður fyrir utan Kaupmannahöfn (setjast) af viðkomandi amtmanni til að framkvæma verk hans í forföllum þessa embættismanns, og ber þess í gjörðunum, sem útgefast, að geta, er þau verk af því líkum útrjettast. — § 8. Loksins ber notario til alls, er honum viðkemur að framkvæma, framvegis tvö vitni til staðfestingar að brúka¹.....

14. maí OPIÐ BRJEF um framsal protabúa².

Vjer Fr. VI. o. s. frv. Gjörum vitanlegt: hvers vegna Vjer allranáðugast viljum hafa fyrirskipað og ákvarðað: Að útgáfa lagafyrirkalls (proclamatís) í búi, sem framselt er til skiptagjörðar, ekki skuli hindra mega búsin afhendingu til þess, er það uppbaud ellegar gjaldprota varð, þegar allir þeir lánardrottnar, sem hafa gefið sig fram, verða þar á sáttir, þó fyrirkallsfresturinn eptir proclamatínu sje eigi³ útrunninn.

1) Sbr. aukatekjureglugjörð 10. sept. 1830, VI. kap., og lög 13. jan. 1882, 11 gr.

2) Sbr. skiptalög 12. apríl 1878, 90. gr.

3) Þetta orð hefur fallið úr í þýðingu landsyfirrjettarins, sem hjer er farið eptir.

*KANSELLÍBRJEF um tilkynningu um andlát eða **1823**
gjaldprot skuldunauta hins opinbera, m. m. 17. maí

..... Hans Hátign konungurinn hefur því 30. f. m.
..... með allrahæstum úrskurði fallið á: 1. Að
öllum reglulegum skiptaráðendum skuli fyrir lagt, þegar
er innköllun er útgefin í búi, að leita upplýsingar í veð-
bókinni um það, hvort konungssjóður yfir höfuð, ríkis-
skuldaskjóðurinn eða nokkur (önnur) undir lok liðin
konungleg stofnun, er fjármunir hennar hafa runnið
í ríkisskuldaskjóðinn, eða, að lokun, nokkur opinber
stofnun, eigi nokkurt tilkall til eigna búsins, og ef svo
er, skuli hann, ef utan Kaupmannahafnar er, tilkynna
það hlutaðeigandi háyfirvaldi, er aptur skýrir ríkisskulda-
stjórninni eða stjórn hlutaðeigandi opinberrar stofnunar
frá því..... — 2. Að öllum skiptaráðendum skuli sömu-
leiðis boðið, ef þeir af skuldalýsingum í bú eða á annan hátt
fá vitneskju um, að veðskuld, er veð er fyrir í fasteign,
er búið er á, er veðsett aptur opinberri stofnun, að gefa
skýrslu um það á sama hátt og áður er sagt, ef stofn-
unin hefur ekki þá þegar sagt til skuldar sinnar í bú-
inu. — 3. Að öllum uppboðshöldurum skuli boðið, þeg-
ar fasteignir á að selja á uppboði, að undangengnu fjár-
námi, og fyrnefndir konungssjóðir eða einhver opinber
stofnun á síðri veðrjett í þeim en uppboðskrefjandinn,
að leita, þegar er beiðzt er uppboðsins, áðuráminnstra
upplýsinga í veðbókunum, og gefa síðan tafarlaust skýrslu
á fyrgreindan hátt. — 4. Að sama skylda skuli hvíla
á öllum uppboðshöldurum, þegar er beiðzt er uppboðs-
sölu á fasteignum, sem bú það á, er executores testa-
menti (skiptaforstjórar, er í erfðaskrá eru til nefndir)
skipta. — 5. Að vottorð þau úr veðbókunum, er skipta-
ráðendur, uppboðshaldarar og skiptanefndarmenn (en um
skyldur þeirra í ofangreindu efni mun það sem þarf
verða tekið fram í skipunarbrjefum þeirra) beiðast sök-
um ofangreindra fyrirmæla og aðeins til að fullnægja
þeim, skuli veitt ókeypis.

1823

KANSELLÍBRJEF um prófastsdóma.

31. maí

Með brjefi þessu var stiptamtmanni og biskupi tjáð til þókn. leiðbeiningar og frekari birtingar: — 1. að meðdómendur þeir, er fyr sátu í prófastsdómum, þurfi eigi lengur að mæta; — 2. að það skuli fara eptir lögtign hjeraðsprófasts og sýslumanns, hvorum þeirra beri forsætið í dómnum, en ef þeir hafi eigi lögtign, skuli embættisaldur ráða, talinn frá því, er þeir fyrst fengu embætti; — 3. að dómendunum skuli falið að setja dóminn annaðhvort á hinum venjulega þingstað eða öðrum hæfilegum og fyrir málsaðila hagkvæmum stað; — 4. að ekkert sje á móti því, að hin veraldlega þingbók sýslunnar sje notuð við próf og dóma í andlegum málum.

1824

ERINDISBRJEF LANDLÆKNIS.

25. febr.

25. febr.

ERINDISBRJEF HJERAÐSLÆKNA.

30. apríl

TILSKIPUN um embætti prestanna að því er snertir hjónabönd.

Vjer Fr. VI. o. s. frv. Gjörum vitanlegt: Að Vjer höfum fundið vel henta, að ámalga það allt og í eina fyrirskipun að safna öllu því, sem lög fyrirskipa um embætti presta í hjónabands tilliti, og enn framar að viðauka nokkrum frekari ákvörðunum, sem Vjer henta finnum til að afstýra óyfirveguðum hjónaböndum. Í því tilliti bjóðum Vjer sem fylgir: 1. Prestar eiga við hjónavígslur að fylgja þeim fyrirskipuðu (kirkju-)siðum. — 2. Áður en hjónavígsla má fram fara, ber á fyrirskipaðan hátt, í 3 sunnudaga í röð, við hámessu, af þrjedikunarstóli, að lýsa viðkomenda hjónabands áformi við brúðurinnar sóknarkirkju. Þó sje það tilfelli undan skilið, hvar brúðguminn er aðals- eða rangs- (tignar-) maður, ellegar, sem sonur embættismanns, hvers embættistign er í 3 efstu flokkum (rang-tilskipunarinnar),

nýtur aðalsrjettar¹. Loksins er sjálfsagt, að lýs- **1824**
ing af prjedikunarstólnum undanfellist hvar konungs **30. apríl**
leyfi veitir viðkomendum friun frá henni. — 2. Ekki ber
presti með hjónaefnum að lýsa, nema hann hafi fyrst
litið eptir, hvort ekkert meini þeim áformað hjónaband;
skal þá einkum aðgæta: 1) Að karlmaður ekki sje
yngri en 20, eða kona 16 árum yngri. 2) Að bæði sjeu
konfirmeruð og hafi til altaris verið. 3) Að hvorugt
þeirra bundið sje við undanfarið hjónaband eða löggilda
skuldbindingu til að gefa sig í annað hjónaband; hvar
við einkum ber þess að gæta, að sá, sem skilinn er við
sinn fyrri ektamaka, sýni annaðhvort skilnaðardóm, sem
leyfi honum nýtt hjónaband, eða leyfi til algjörlegs hjóna-
skilnaðar, með álíku giptingaleyfi. 4) Að þau ekki sjeu
svo skyld eða tengd, að tilskip. frá 23. maí 1800 meini
þeim hjónaband saman, ellegar, að því leyti undantekn-
ingu má fá með konungs leyfi, að þau hafi þvílíkt. 5)
Að ekkjumaður að minnsta kosti í 3 mánuði, en ekkja
að minnsta kosti árlangt frá dauða þess fyrri ektamaka,
bíði ógipt. Þó skal bændum og almúgafólki, hverra
kjör og ástand ekki leyfir þeim lengur að bíða ógipt,
leyft vera innan skemmra frests að giptast á ný, nefnil.
ekkjumanni 6 vikum eptir dauða konu hans, en ekkju
3 mánuðum eptir dauða bónda hennar; henni þó, í því
tilfelli, einungis með skilorði, að vissa sje fyrir, að hún
ekki sje óljett af hennar sáluga manns völdum. 6)²
Að brúðurin, sje hún eigi ekkja, hafi foreldra ellegar
annara hlutaðeigenda samþykki, nema svo sje, að af-
sögn þeirra sje af yfirvaldinu ógild metin. Sama gildir
og um brúðgumann, sje hann ekki fullmyndugur. (7)
Að þeir af hermannastjett, sem eptir lögum viðþurfa gipting-
arleyfis, hafi öðlazt þetta. 8) Að hórsekar persónur saman,
komi ekki saman í hjónaband. 9) Að vitskertir ekki gefist í

1) Sbr. stjórnarskrá 5. jan. 1874, 60 gr.

2) Sbr. op. br. 4. jan. 1861, um myndugleika kvenna.

1824 hjónaband. 10) Að enginn, sem áformar hjónaband, 30. apríl njóti, eða frá því hann, sem barn, komst úr ómegð, hafi að notið nokkurskonar óendurgoldins styrks af fátækra sjóði; því annars leyfist þvílíkum ekki hjónaband, nema sóknarinnar fátækra forstjórar þar, hvar maðurinn á sveit, lýsi, að hvað áhrærir fátækrastrjórn, finnist ekkert sem því hjónabandi mótmæli. 11)¹ Loksins ber (eptir kónigsbrjefi frá 7. desbr. 1827) að hlýðnast forboði því, sem allrahæst kónigsbrjef frá 28. marz 1776 inniheldur mót giptingum spítelskra² á Íslandi og þeirra, sem þar á sjer bera nokkur líkindi til þess sjúkdóms, svo að engum presti skal leyft vera þvílíka að ektavígja, — 4. Prestum ber að útvega sjer fullgild skilríki um öll fyrnefnd atriði, að því leyti eðli þessara leyfir; að öðru leyti ber honum, til vissu fyrir að ekkert annað hindri persónanna hjónaband, krefja þær um að útvega sjer gilda svaramenn. Enginn skal annan til fyrirsvars taka, en þann, sem annaðhvort er konunglegur embættismaður, ellegar sá búandi maður, hvers áreiðanlegleika ekki sje orsök að tortryggja. Þeir svaramenn eiga ekki hvor fyrir sig að svara fyrir annaðhvort hjónaefnanna, heldur báðir ábyrgjast að engin lögmæt hindrun gefist mót því áformaða hjónabandi. Presturinn á, hvar nauðsyn virðist til, eptir svaramanna þekkingar-ástandi og borgaralegri stöðu, alvarlega brýna fyrir þeim pá hörðu ábyrgð, sem lög leggja við fyrirsvari um hjónabanda mál. Þegar hlutaðeigandi persónur á löglegan hátt verða frítekna fyrir svaramanna útvegum, með skilyrði, að þær innan rjettar vinni eið um, að hvorki undanfarið hjónaband nje aðrar orsakir leggi neina lögmæta hindrun fyrir þeirra áformaða hjónaband, ber prestinum að

1) Þessi liður er ekki í sjálfri tilskipuninni, en er bætt við í þýðingu landsyfirrjettarins, sem hjer er prentuð, sbr. kgsbr. 28. marz 1776.

2) o: holdsveikra.

krefja nákvæm skilríki um bæði þeim veitta frítekn- **1824**
 ingu og þeirra eptir henni unninn eið. — 5. Lýsing- 30. apríl
 ar af prjedikunarstóli ber nokkrum dögum áður að beið-
 ast hjá prestinum, sem brúðguminn almennast á í
 eigin persónu að gjöra; þó má, sje hann prestinum
 kunnugur, hennar og skriflega beiðast; líka má brúð-
 guminn í forföllum sínum senda til prestsins þessum
 kunnugan og áreiðanlegan mann, til þess að útrjetta og
 afgreiða það, sem við þarf. Svaramenn eiga annaðhvort
 í kirkjubókinni eða með sjerlegu skjali að votta ábyrgð
 sína, en presturinn fá sjer fullvissu um, að undirskript
 þeirra sje viss. Undir eins og lýsing á prjedikunarstóli
 verður pöntuð, ritast það í embættisbókina. — 6. Svo
 framt brúðhjón, sem hafa látið lýsa með sjer af prjedik-
 unarstóli, ekki láta sig saman vígja innan þriggja mán-
 aða þar eptir, skal lýsingu gjörða með þeim marklausa
 meta, en nýjar lýsingar fram fara, girnist þau síðarmeir
 samanvígslu. — 7. Áður en prestur framkvæmir nokkra
 hjónavígslu, ber honum alls þess að gæta, sem § 3 fyr-
 ir skipar, að því leyti þetta ekki verður óþarfi, vegna
 áður fenginna skýrslna en lýst var af stólnum. — 8.
 Prestinum ber enn framar varast að vígja persónur sam-
 an, mót hverra hjónabandi hlutaðeigandi rjettarins
 embættismaður hefur forboð lagt, verði því forboði lög-
 lega fram fylgt og það ekki hafið með dómi, eður á
 annan gildan hátt. Þar hjá er auðvitað, að bæði for-
 boðið og framfylgd þess við sættanefnd og rjettinn ber
 að tilkynna viðkomanda sóknarpresti. — 9. Hvorki
 ekkja nje ekill mega gefast í nýtt hjónaband, fyr en
 að minnsta kosti byrjað er löglegt skipti við erfingja
 hins dána ektamaka, nema með gildu testamenti eður
 á annan lögmatan hátt sje skiptum undanskilið. [Þegar
 ekkja eður ekill, eptir leyfisbrjefi, skiptir með aðstoð
 náfrænda, ber þess að gæta, að samfrænda skipta-brjefið
 sje sent viðkomanda yfirvaldi, áður en hjónavígsla fram

1824 fer, því þessa vitnisburð, um aflokin skipti á löglegan 30. apríl hátt, ber til skilríkis fram að leggja] ¹. — 10. Enginn prestur má hjónaefni saman vígja, nema bæði brúðgumi og brúður sanni, að þau hafi barnabólu fengið, ellegar þeim sett verið kýrbóla. — 11. Í þeim tilfellum, hvar brúðguminn eptir sinni borgaralegu stöðu er skyldur til að leggja inn í ekkjukassann, ber prestinum nákvæmlega að gæta [tilskipunar frá 4. ág. 1788 undir þar ákveðið straff] ². — 12. Eins á presturinn og þess að gæta, að brúðhjónin lokið hafi þeim gjöldum, sem brúðhjónum álögð eru þar, sem þau vígjast eiga. — 13.³ Áður en vígja megi kathólskan mann saman við konu, er játar almennri landsins trú, ber prestinum aðgæta, að hinn skriflega skuldbindi sig til, að láta öll þau börn, er þannig aflast þeim, menntast í evangelisk-lútherskrar kirkju trúar-lærdómum, hverja skuldbindingu rita skal í kirkjubókina og hana útbúa bæði með brúðhjónanna og þeirra svara-manna undirskriptum. Til að varna afbroti mót þessu,

1) Skipti með náfrændum eða samfrændaskipti tíðkast eigi lengur. Um það hvernig fer, ef bann það, er hjer ræðir um, er brotið, hljóðar Norsku-Laga 5—2—70, er segir svo: Nú skiptir eigi ekkill að konu sinni látinni með börnum hennar eða erfingjum, en giptist aptur og leiðir konu þá í búíð óskipt gegn lögum, og deyr hann síðan eða kona hans, og á hann þá eða erfingjar hans að færa löglegar sönnur á, hvað hann átti, er konan settist í búíð óskipt með honum, og fá þá börn fyrri konunnar eða erfingjar arf sinn eptir hana af óskiptu; en takist eigi að sanna þetta, þá skal búinu skipt í þrjá hluti, er einn fellur til barna þeirra eða erfingja, er arf áttu að taka eptir fyrri konuna, annar hlutinn til barna hins dána eða erfingja hans, og þriðji hlutinn til þess hjónanna, er á lifi er. Sama er, ef maður sezt í óskipt bú með ekkju, um þann arf, er börn fyrri manns ekkjunnar eða erfingjar áttu að taka.

2) Sbr. nú op. br. 31. maí 1855, 3. gr.

3) Sbr. lög um utanþjóðkirkjumenn, 19. febr. 1886, 7. og 8. gr.

má enginn kathólskur prestur nokkur hjón ~~ektavígja~~ fyrir **1824** en kansallínu sje frá skýrt og þess samþykki þar til 30. apríl fengið. — 14. Hjónavígsla tilkemur ætíð þeim sóknarpresti, hvar brúðurin á kirkjusókn. Lútherskum presti tilkemur þó að vígja lútherskan sóknarmann sinn, þegar brúðurin er kathólsk¹. Einnig má, sem áður, leyfisbrjef framvegis öðlast til vígslu af óviðkomandi presti. Þó skal í því tilliti sá prestur, hverjum vígja bar, njóta sömu borgunar, sem hann vígt hefði og ekkert heldur missast kirkjunnar þjónum eða öðrum af rjetti þeirra, hvers vegna vitnisburður um, að allir viðkomendur hafi sitt öðlast, skal fram leggjast áður en þannig vígja megir. Aldrei má sá heldur hjón vígja, sem ekki er settur prestur við neina vissa sókn. En þar eð þeim presti, sem hjón saman vígir, ber við það að ábyrgjast, að alls sem lög bjóða um hjónavígslu sje gætt, ber og viðkomendum að færa honum öll nauðsynleg skilríki um, að brúðhjónin fullan rjett hafi til að gefa sig í hjónaband saman, og honum því að færa til sína svaramenn. Síðan ber honum annast um, að hjónavígslunnar sje til hlýtar getið í embættisbók hans við þá kirkju, hvar hann prestur er, en að sá prestur, hverjum að laga fyrirmælum vígslan bar, strax fái ávísun um hana, svo að þessi um hana fái ritað nauðsynlega skýrslu í embættisbók sína. Loksins ber viðkomanda presti í vitnisburði þeim, hvern hann eptir fyr sögðu gefa á þeim óviðkomanda presti, áður en hann vígja má hjón, ásamt að geta þess, hvort nokkuð sje það fyr framkomið, sem tálma megir brúðhjónanna vígslu; hvers vegna sjerhver, sem þykist hafa nokkur lögleg mótmæli mót hjónabandi, á ætíð að láta það forboð, sem honum þykir sjer bera, birta presti þeim, sem hjónavígslan að lögum ber, þó leyfi kunni veitt vera, að hún haldist af óviðkomandi presti. — 15. Hjóna-

1) Sbr. lög 19. febr. 1886, 7. gr.

1824 vígsla fram fari almennast í kirkjum, nema leyfi sje
 30. apríl veitt til vígslu í heimahúsum. — 16. En ef nokkur á
 sóttarsæng sinni beiðist að verða ektavígður, og kring-
 umstæður ekki leyfa að bíða konungs leyfis til þess, skal
 þetta ekki tálma vígslunni, hver þá einuig má fram fara
 án undangenginna lýsinga af þrjedikunarstóli; hvar á
 mót allt annars fyrir skipað til vissu um lögmæti hjóna-
 bandsins aðgæta ber; líka skal prestsins skylda vera
 með meðalgöngu sinna yfirvalda að skýra kansellínu
 frá því líkri vígslu. — 17. Í kaupstöðum mega hjóna-
 vígslur fram fara einungis á virkum dögum, en á land-
 inu mega þær og leyfast á sunnu- og helgidögum.
 Annars mega þær gjörast á sjerhverri tíð dagsins, og
 ber prestinum, að því leyti verður, þar með að haga
 sjer eptir ósk hlutaðeigenda. Sjálfur á hann og ferð
 að kosta til hjónavígslu, þegar hún fram fer á öðrum
 en messudögum, vilji viðkomendur ekki góðmótlega
 flytja hann heim og heiman. — 18. Einsog presturinn
 við hvert hentugt tækifæri á að leitast við að lýsa
 verði og helgi hjónabanda fyrir söfnuði sínum, svo ber
 honum einkum viðleitnin að eyða tvídrægni, hneyxlandi
 og ókristilegu framferði í hjónabandi, hvar þetta vitn-
 ast. Þegar hjón, vegna langframa sundurpykkju, girn-
 ast skilnað frá borði og sæng, ellegar algjörlegan að-
 skilnað, á ekkert bónarbrjef þar um að álítast, nema
 sálusorgari þeirra á það bónarbrjef hafi ritað vitnisburð
 um, að hann hafi tækifæri fengið til að reyna, hvort
 hann með guðlegum fortölum gæti áunnið, að þau
 framvegis lifa skyldu saman í eindrægni og kristilegu
 hjónabandi, í hverju tilliti viðkomendur, þá fyrirkallast,
 eiga hjá honum að mæta, annaðhvort saman eða hvort
 sjer í lagi, eptir því sem hann heldur henta, til að ná
 góðum tilgangi sínum. Dvelji hjón 4 mílur eða fjær
 hvort öðru, á hvort þeirra að kallast fyrir sinn sálu-
 sorgara. Einsog hver prestur yfir höfuð, sem sætta á
 ósamlynd hjón, hefur rjett og er skyldur til að fram-

halda tilraunum sínum á ný, að stipta kristilega hjóna- **1824**
sambúð, á meðan nokkur von er um að slíkt takist, 30. apríl
svo á í þessu tilfelli sá prestanna, sem það haga þykir
til að ná takmarkinu, að skrifast á við hinn, til þess
bæði að öðlast og gefa þær skýrslur, sem verka meg
betur til sætta. — 19. Sömuleiðis á hver sá, er girnist
konungs leyfi til hjónaskilnaðar, að útvega vitnisburð
sálusorgara síns um hegðun sína, meðan þau hjón að-
skilin lifðu, og boðorð þau, sem Dönsku Laga 3. bók,
16. kap., (N. L. 18. kap.) 15. gr. inniheldur um presta
vitnisburð, hvar hjónaskilnaðar- dóms er beiðzt, að
vera í gildi.

TILSKIPUN, sem af tekur upplestur lagasetninga og 8. okt.
lýsinga um verzleg efni af prjedikunarstólum.

Vjer Fr. VI. o. s. frv. Gjörum vitanlegt

§ 1. Einsog upplestur á prjedikunarstólum hefur ekki í
Danmörku verið fyrirskipaður sem venjulegur máti til að
kunngjöra lög og fyrirskipanir, heldur aðeins við hafður
í einstökum sjerlega fyrirlögðum tilfellum, er nú sá
vilji Vor, að hann framvegis öldungis af leggjast skuli.
Það hingaðtil fyrirlagða um vissra lagasetninga og fyrir-
skipana árlegu auglýsingu á vissum tímum á eptir
þessu framvegis að vera af tekið. Ekki heldur skulu
prestarnir í nokkru tilfelli á prjedikunarstólum gefa
nokkra skýrslu um innihald útkominna fyrirskipana¹

§ 2. Hvað boðið er í ýmsum eldri og nýrri fyrirskipun-
um um auglýsingar og lýsingar á prjedikunarstólum
veraldleg efni áhrærandi, sje hjermeð upphafið, og skal
framvegis með þessháttar efni svo fara, að yfirvöld í
stöðunum standi fyrir þeim auglýsingum og lýsingum,
eins og venjulegt er um opinberar auglýsingar, en þar
á móti á landsbyggðinni forsöngvarinn², sem ókeypis

1) Sbr. lög 24. ágúst 1877, um birting laga.

2) Hjer í landi til sveita hreppstjórinn, sbr. lög 13. jan. 1882,
um borgun til hreppstjóra o. fl., 4. gr.

1824 skal á mannfundum við kirkju kunngjöra og lýsa því,
 8. okt. sem yfirvöld og rjettarins þjónar (til þess) láta senda
 honum. — — —

29. okt. OPIÐ BRJEF, með hverju ákvarðast, að enginn, sem
 straffaður er með opinberu erfiði, megi borgararjett öðl-
 ast í nokkrum kaupstað.

Vjer Fr. VI. o. s. frv. Gjörum vitanlegt
 viljum Vjer allranáðugast hafa fastsett: að enginn, sem
 inn settur hefur verið í eitthvert ströffunarhús til erf-
 iðis, megi öðlast borgararjett í nokkrum kaupstað, og að
 sá borgari, sem framvegis dæmdur verður til þvílíks
 straffs, skuli hafa sínum borgararjetti fyrirgjört. Samt
 viljum Vjer veita hlutaðeigandi yfirvöldum þann mynd-
 ugleika, að eptirláta þeim, sem þannig er straffaður,
 rjett til að stunda einhvern af þeim óálitlegri bjarg-
 ræðisútvegum, þó svo, að hann útilokist frá öllum
 persónulegum umboðssýslunum, en sje annars skuld-
 bundinn að bera öll borgaraleg þyngsli. Einkum má
 svo ströffuðum manni leyft vera þannig að öðlast leyfi
 til að stunda það handverk með eigin höndum, í hverju
 hann annaðhvort var meistari ellegar var hæfur til að
 verða það.

1825 OPIÐ BRJEF um málskostnað í gjafsóknarmálum.

20. apríl Vjer Fr. VI. o. s. frv. Gjörum kunnugt:
 1. Í staðinn fyrir að þegar, í beneficeruðu máli, mótpartur
 þess beneficeraða parts hingaðtil hefur verið dæmdur
 að gjalda málskostnað, þessi þá eptir dómi fallið hefur
 til þess beneficeraða parts, hvers vegna sá partur, eptir
 beneficii (veitinga-brjefsins) uppáhljóðun, hefur til skyld-
 ast, að því leyti nefndur kostnaður að öllu eða
 nokkru leyti fengizt hefur, eptir sömu tiltölu að gjalda
 rjettartekjur og skrifaralaun, skal framvegis dæma op-
 inberum sjóði í þeim tilfellum áminnstar rjettartekjur
 og skrifaralaun, ellegar viðkomandi rjettarþjóni, hvar

rjettartekjur og skrifaralaun ekki falla til konunglegs **1825** sjóðs. — 2. Svo framt nefndar rjettartekjur og skrifara- **20. apríl** laun ekki verða út greidd af viðkomendum innan þess tíma, sem dómurinn tiltekur um hans fullnustugjörð, ber þau með sama hætti að út heimta, sem boðið er um bætur, og ber einnig, ef um er boðið, á sama hátt að innkalla það kaup, sem dæmt er talsmanni þess beneficeraða málsparts samkvæmt tilsk. frá 3. júní 1796 í § 42. — 3. Að því leyti full gjöld fyrnefndra útláta ekki verða faanleg hjá viðkomendum, ber eptir tiltölu útlag að gjöra fyrir rjettartekjur og skrifaralaun, hvort sem þetta ber konungi eða hlutaðeigandi rjettarþjóni, og fyrir það talsmanninum dæmda kaup 4. Við þá rjetti, hvar rjettartekjur falla til konungsins sjóðs, ber á því, sem eptir firsögðu gelzt þessum sjóði, að standa tilhlýðileg skil ásamt þeim reikningum, sem fyrir aukatekjur standa ber

OPIÐ BRJEF (frá kansallínu) um meðferð mála um 28. maí framfærslueyri fyrir óskilgetin börn.

Hans Hátign konunginum hefur 18. þ. m. allramildilegast þóknast að úrskurða svo: Að þegar kona, sem utan hjónabands hefur barn alið, (og) leitar yfirvaldsins aðstoðar um uppfóstursstyrk af þeim lýsta barnsföður, án þess að vissa sje fyrirfram um, að hann rjettilega álitast megi sem þvílíkur — ber yfirvaldinu að gjöra ráðstöfun um meðferð málsins við þann pólití-rjett, í hvers umdæmi hann er, hver rjettur, verði málið ekki góðmótlega afgjört, á þannig, sem fyrirlagt er um meðferð privat pólitímála, að rannsaka og úrskurða málið og taka þann eið, sem eptir samningi eða dómi kann bera að vinna. Þar hjá skal rjetturinn, ef — eptir málalokum — yfirvaldinu ber að ákvarða uppfóstursins styrk, tilkynna þessu allt hvað nauðsynlegt virðist af því sem fram hefur farið. Að öðru leyti á í fyrnefndum málum við undirrjett ekkert kaup að útgreiða, hvorki dómara, skrifara eða stefnuvottum, en, að því

1825 leyti málinu verður skotið til æðri rjettar, skal í einu 28. maí og öllu fram fara eptir vanalegum reglum.

9. nóvbr. KONUNGSBRJEF (til stiptamt. og antm.) um það hversu fara skuli með yfígefinn arf á Íslandi.

Fr. VI. o. s. frv. Vjer gefum þjer hjermeð til vitundar, að Vjer viljum allramildilegast bjóða sem reglu framvegis á Íslandi, að sá arfur, sem við skipti verður út lagður erfingja, sem annaðhvort sjálfur ekki hefur mætt eða mæta látið við skiptin, skal, einsog boðið er fyrir Danmerkur ríki með tilsk. frá 2. apríl 1817, § 2, ef hann ekki innan 15 ára frá því arfurinn fjell gefur sig fram til hans meðtöku, út greiðast börnum hans, foreldrum eða systkinum, án frekari sönnunar um fráfali hans, sjeu þeir erfingjar til, hvar við aðgætandi er, að arfurinn álízt sem af nýju fallinn á því augnabliki þau 15 ár eru út runnin, og skal í öllu tilíiti svo með hann fara, hvað lögskipuð afgjöld af arfi og annað áhrærir; en að arfinum, hvort sem þvílíkir erfingjar vitanlega til eru eða ekki, (sem fyrst sje inn goldinn til Íslands jarðbókarkassa), skuli móttöku veita í þann fjársjóð, sem ætlaður er til opinberra þarfa¹, af hverjum gjaldist í arfsins rentu 4 af 100 frá því hann meðtekinn verður, hvort sem arfurinn út greiðist sjálfum erfingjanum, gefi hann sig fram innan þeirra tilteknu 15 ára, ellegar hann, fyrkjeðu samkvæmt, að þeim 15 árum líðnum verður afgreiddur áðurnefndum erfingjum, ellegar eptir sjerlegum kringumstæðum frá kanselliinu veitast kynni allranáðugast leyfisbrjef — mót veðsetningu — áður en 15 ár sjeu umlíðin, að út greiða þeim arfinn.

1) Þessi sjóður: „sjóðurinn að usus publicos“ er ekki lengur til, en arfurinn er greiddur í aðalfjárhirzluna og ávaxtaður þar.

*TILSKIPUN um vald biskupa til að veita undanþágur frá fermingartilskipununum¹⁾. 1827
23. marz

Vjer Fr. VI. o. s. frv. Gjörum kunnugt
1. Eptirleiðis skal það vera á valdi biskupanna, að veita leyfi til þess, að börn sjeu tekin til fermingar, þó að nokkuð vanti á, að þau hafi náð hinum lögboðna 14 ára aldri. Slíka undanþágu má þó eigi veita, nema svo sjerstaklega sje ástatt um hagi foreldranna eða ákvörðun barnsins, að hún verði að álitast áriðandi fyrir velferð þess, og auk þess skal þess nákvæmlega gætt, að barnið hafi að fullu öðlzt þá þekkingu, sem gjört er ráð fyrir í skólatilskipununum, og að siðferði þess sje svo, að ekkert geti að því leyti verið til fyrirstöðu slíkri ívilnun. Það má heldur ekki vanta nema lítið á aldur barnsins, ef undanþágan á að fást, og jafnvel þótt allt annað mæli með undanþágunni, eigi meira en 6 mánuðir. Að öðru leyti skal biskup leita álits hlutaðeigandi prests og prófasts, áður hann veitir undanþáguna. — 2. Biskup skal, þegar svo stendur á, sem nú skal sagt, hafa heimild til að leyfa, að fermt sje á öðrum dögum en boðið er: 1.) Þegar prestur sá, er ferma átti, verður veikur; þó má eigi fresta fermingunni af þeirri orsök lengur en 3 vikur, og ef prestur eigi innan þess tíma getur fermt sjálfur, ber að fá annan til þess. 2.) Þegar barn, sem ferma á, getur eigi fyrir sjúkleika sakir mætt á fermingardeginum, getur biskup leyft presti að ferma það einhvern annan sunnudag, eða virkan dag, þá er messað er. 3.) Þegar sóknarmenn lifa mestmegnis af siglingum, og sumum þeirra er mikilsvert að fermt sje fyr en á fyrsta sunnudag

1) Með kgs.brjefi 14. nóvbr. 1832 var biskupinum á Íslandi gefið vald til að veita undanþágur þær, er tilsk. þessi, er annars var gefin út fyrir Danmörku eira, ræðir um, að því leyti slíkar undanþágur gætu átt við hjer á landi, eptir því hvernig hjer hagar til.

1827 eptir páska¹, sökum þess að siglingarnar hefjast fyr, og
23. marz má biskup, þegar svo stendur á, leyfa að fermt sje 3 eða 4 vikum fyr. 4.) Þegar einstakt barn, annaðhvort af því að það á að fara í siglingar eða af öðrum ástæðum myndi bíða tilfinnanlegan hnekki fyrir framtíð sína, ef það pyrfti að bíða hins venjulega fermingardags, og má þá leyfa að ferma það barn eitt sjer einhvern sunnudag eða annan dag, er messað er. 5.) Þegar tveir prestar eru við sömu kirkju og þeir vilja ferma börn sín sinn daginn hvor, í stað þess að þeir eiga eptir tilskipuninni 13. janúar 1736, 12. gr., og reglugjörð 26. apríl 1754, 6. og 10. gr., að ferma sama daginn og í sameiningu; og má biskup þá leyfa öðrum þeirra að ferma annan dag en hinn tilskipaða fermingardag. — 3. Nú er barn, sem ferma á, krypplingur, svo að það á bágð með að koma í kirkju til fermingar, eða það getur það eigi að hættulausu vegna stöðugra veikinda, eða það hefur svo stórkostleg líkamslýti, að koma þess og yfirheyrsla í kirkjunni gæti vakið hneyksli; og skal þá biskupi heimilt að leyfa, að það sje fermt heima í votta viðurvist.

23. nóvbr. OPIÐ BRJEF um greiðslu gjaldsins fyrir konungleg leyfisbrjef.

Vjer Fr. VI. o. s. frv. Gjörum kunnugt
 1. Sjerhver, sem öðlazzt hefur konunglegt veitingar- eða náðarbrjef, hvort sem það er meðal þeirra, sem undirskrifast af sjálfum konunginum, ellegar hinna, sem að boði konungs (ad mandatum) útgefast frá stjórnarráðunum, skal skyldur vera í seinasta lagi innan 6 vikna frá þeim tína, sem hann fjeck ávísun um útgáfu veitingarbrjefsins, að útleysa það. Þó má undantekning frá þessu leyfast, hafi hann þar aðsetur, sem gjöra kann

1) Hjer á landi er hinn venjulegi fermingardagur annar, sbr. kgsbr. 29. maí 1744, 1. gr.

honum nauðsynlegan lengri frest, í hverju tilfelli það **1827** stjórnarráð, frá hverju veitingin út gefin verður, skal 23. nóv. myndugleika hafa til að til taka þann frest í ávísuninni um veitinguna. — 2. Láti hann þann frest út renna, án þess að gjöra nauðsynlega ráðstöfun um útlausn veitingarbrjefsins, á viðkomandi stjórnarráð að um annast, að lausnargjaldið verði út heimt, annaðhvort með ráðstöfun hjá viðkomanda ráði, að andvirði þess verði af dregið embættislaunum hlutaðeiganda, ellegar, hvar þvílíkt ekki á heima, þetta gjald með aðför¹ út tekið. Samt ber í þessu síðara tilfelli skipun til þess ætíð að út gefa frá því danska kansellí, hvers ráðstöfunar hin stjórnarráðin, þá nauðsyn krefur, þar um leita skulu. — 3. Þar sem ekki tekst að innkalla lausnargjaldið með neinum af þeim í § 2 tilnefndu meðulum, á viðkomandi stjórnarráð annaðhvort að ónýta veitingarbrjefið, sje það þessháttar, sem eptir skipun (að mandatum) út gefst, en ella að tjá konunginum málavexti til úrskurðar. — 4. Í þeirra veitingarbrjefa tilliti, sem Kaupmannahafnar staðaryfirvöldum og amtmönnum er veittur myndugleiki til að afhenda, ber þessum yfirvöldum að tjá því konunglega danska kansellí, þegar útlausnin afrækist innan þeirra 6 vikna, sem § 1 til tekur, hvar eptir kansellíinu ber frekari nauðsynlega ráðstöfun að gjöra. — 5. Hvað þau náðarbrjef áhrærir, hverra veitingu fylgir sjerlegur kostnaður, t. d. aðalstjettar veitingu, þá er sá þar með náðaði skyldur til, innan þess í § 1 tiltekna frests, að leggja svo út til þessa fyrirfram, sem af hlutaðeigandi stjórnarráði ákvarðað verður, en síðan innan sama frests, eptir það hann fær ávísun um, að það náðarbrjef fullbúið sje, að út leysa það, og ber í hvorutveggja tilliti fyrtjeðum meðulum að beita, svo framt hann ekki geldur hvað honum ber. — 6. Hafi nokkur í einstökum

1) þ. e. lögtaki. Sbr að öðru leyti hjer við lög 16. desbr. 1885, um lögtak, 1. gr., 4., og 3. gr.

1827 tilfellum öðlazzt frest með borgun lausnargjaldsins, og af-
 23. nóv. greiði þetta samt ekki í ákveðinn gjalddaga, ber að setja
 honum nýjan frest samkvæmt § 1 og síðan að fram fara
 eptir öðrum fyrnefndum reglum. — — — 8. ... Ekki
 heldur skal nokkur uppá einbera ávísun um honum
 unnta veitingu, mega hagnýta sjer hana við dómstólana,
 ellegar nokkur ráðstöfun af embættismanni eptir henni
 gjörast, áður en veitingarbrjefið er af hendi látið, hvert
 þessvegna einnig skal framleggja eður sýna.

1828 KANSELLÍBRJEF, um prestsvottorð handa hjónum, sem
 5. febr. eru skilin að borði og sæng.

Með brjefi þessu er biskupum boðið að brýna fyrir
 prestum, að þá er þeir gefi út vottorð um hegðun hjóna,
 sem skilin eru að borði og sæng, en sækja um algjörðan
 hjónaskilnað, skuli þeir, ef þeir eigi sjeu svo kunnugir
 hjónunum, að þeir geti gefið skýlaust vottorð um hegð-
 un þeirra, geta þess í vottorðunum, hvort þeir sjeu ná-
 kunnugir hlutaðeigendum eða ekki, og ef hið síðara á
 sjer stað, benda hjónunum á að útvega sjer vottorð ann-
 ara manna um hegðun þeirra, en um áreiðanlegleik
 þeirra manna ber svo prestunum aptur að votta.

7. maí TILSKIPUN, er bannar að prenta upp rit, er útlendir
 menn eiga prentunarheimild að.

Vjer Fr. VI. o. s. frv. Það forboð, sem
 tilskipan frá 7. janúar 1741¹ inniheldur mót eptir-
 prenti, skal, með þeirri straffsábyrgð, sem þar í ákvörð-
 uð er, einnig heimfærast til þeirra prentrita, til hverra
 þegnar framandi ríkja hafa forlagsrjett, að svo miklu

1) Þessi tilsk. var eigi á sínum tíma lögleidd á Íslandi, en
 hún bannar að gefa út, prenta upp eða flytja uppprentaða
 inn í ríkið eða hafa þar á boðstólum nokkra bók eða rit, sem
 annar maður hafi eignast á löglegan hátt, að viðlagðri upp-
 töku hins ólöglega rits og sekt eptir álitum; þó skyldi bannið
 eigi ná til rits, ef útgefandi þess annaðist ekki nýja útgáfu inn-
 an ákveðins tíma eptir að það væri út selt, enda yrði hann þá
 að álitast hafa sleppt útgáfurjetti sínum.

leyti sem í þeim ríkjum aptur á mót er eða bannað **1828**
verður að eptirprenta bækur, hverra forlag konungsins 7. maí
þegar hafa kostað.

KANSELLÍBRJEF um innheimtu á skaðabótum og 27. maí
málskostnaði hjá dómfelldum manni.

Í brjefi þessu er álitid, að þegar manni sjeu dæmd-
ar skaðabætur í sakamáli og eigur dómfellda hrökkvi
eigi til að greiða bæði málskostnað og skaðabætur, skuli
þetta hvorttveggja eiga jafnan rjett á sjer samkvæmt
Norsku Laga 1—22—23, hvort sem um aðför sje að ræða
eða gjaldþrot hjá dómfellda.

KANSELLÍBRJEF um fjárskipti milli hjóna, er skilja 27. sept.
að borði og sæng.

Með brjefi þessu er amtmönnum boðið að gæta
þess, þegar þeir veita leyfi til skilnaðar að borði og sæng,
að skýrt sje kveðið á um það í leyfinu, hvort helminga-
fjárlag, það er venjulega er samfara hjónabandinu, skuli
eins haldast eptir sem áður, og bætir kansellið því við,
að yfir höfuð muni það hagkvæmast, til að komast hjá
deilum, og optastnær einnig vera samkvæmt vilja
málsaðila, að helmingafjelaginu sje slitið algjörlega við
skilnaðinn að borði og sæng, enda sje þar fyrir eigi
loku fyrir það skotið, að helmingafjárlegið geti tekizt upp
af nýju af sjálfu sjer með hjónunum, er þau taki saman
aptur.

KONUNGSÚRSKURÐUR um kirkjuhurðir.

7. okt.

Með kgsúrsk. þessum er boðið, að þegar kirkjur
sjeu byggðar af nýju, skuli kirkjuhurðirnar gjörðar svo,
að þær gangi út, þegar þeim sje lokið upp, og hins sama
skuli gætt við aðalaðgjörð á eldri kirkjum, ef því verði
við komið án mikils kostnaðar.

KONUNGSÚRSKURÐUR um embættisferðir amtmanna.

1829

Með kgsúrsk. þessum var ákveðið, að amtmenn skyldu
á embættisferðum um amtið hafa rjett til að heimta ókeypis
flutning, hvort heldur væri yfir land eða sjó að fara,

16. maí

1829 af mönnum í umdæmi því eða sýslu, er þeir færu um¹,
 16. maí og auk þess skyldu þeir, er þeir sendu rentukammerinu skýrslu um ferðir sínar um amtið og tilhlýðilegan reikning yfir kostnaðinn við þær, geta fengið endurgoldið af þeim kostnaði allt að 100 rd. á ári úr jarðabókarsjóði.

*OFIÐ BRJEF UM innheimtu eptirgjalds af jarðeignum

21. maí landssjóðs.²

Vjer Fr. VI o. s. frv. Gjörum kunnugt: Ógreidd jarðaaufgjöld, er jarðabókarsjóði Vorum bera hjá leiguliðunum á jarðeignum Vorum, má taka lögtaki án undanfarins dóms, ef eigi eru liðin meira en 2 ár frá gjalddaga rjettum, og gefur hlutaðeigandi amtmaður út lögtaksskipunina, eptir beiðni umboðsmannanna og á þeirra ábyrgð. Þó er þess að gæta, að umboðsmaður skal, áður en hann sendir amtmanni beiðni sína um lögtaksskipun, birta skuldunaut vottfast eptirrit af beiðninni og bíða síðan í 4 vikur, ef ske kynni að skuldunautar kæmu með mótbáru gegn henni. Ef enginn mótmæli koma fram innan nýnefnds tíma, skal umboðsmaður skýra amtmanni frá því, um leið og hann sendir honum beiðni sína um lögtaksskipun, og láta jafnframt fylgja beiðninni vottorð um birtinguna. Ef aptur á móti skuldunautur mótmælir lögtakinu, ber umboðsmanni að senda amtmanni mótmælin ásamt beiðninni um lögtaksskipun, og úrskurðar amtmaður síðan, hvort mótmæli

1) Þessi ókeypis flutningur amtmanna var úr lögum numinn með op. br. 10. febr. 1847, er ákveður, að þeir skuli hafa ferðakostnað sinn, — en til hans telst aðeins hestaleiga, fylgdarmannskaup, aukafylgdir, járning og aðgjörðir að fargögnum — í hvert skipti endurgoldinn úr jafnaðarsjóðum amtanna, og að ef þeir fari úr amtinu og í annað amt skuli greiða úr jafnaðarsjóði hvers amts þann hluta ferðakostnaðarins, sem varið sje til ferðarinnar í því amti. Annar kostnaður en „ferðakostnaðurinn“ greiðist enn sem fyr úr jarðabókarsjóði (landssjóði), þó eigi meira á ári en 200 krónur.

2) Sbr. lög um lögtak, 16. desbr. 1885, 1. gr. 2.

mælunum er svo varið, að ísjárvert þyki að gefa út lög- **1829**
taksskipunina, en ef svo verður álitíð, skal innheimta **21. maí**
gjöldin á þann hátt, sem hingað til hefur verið við
hafður. — 2. Að öðru leyti skal skuldunaut eigi meinað,
þó að lögtak fyrir skuld hafi fram farið á fyrgreindan
hátt, að skjóta málinu eptir á til dómstólanna, og þarf
hann þá eigi að greiða nein rjettargjöld til að fá því
máli framgengt, fyr en með dómi er úrskurðað, að kæra
hans sje eigi á rökum byggð, en þá á hann að greiða
af hendi hin venjulegu rjettargjöld. — — —

*KONUNGSBRJEF (til stiptamtm. og amtm.) um bólu- **1830**
setningar. **24. marz**

Fr. VI o. s. frv. Gjörum kunnugt: 1. það
skal eptirleiðis vera embættisskylda presta að vera
bólusetjarar hver í sínu prestakalli og að rita í bók þá,
er þar til er ætluð, eptir fyrirmynd þeirri, er fyrirskip-
uð er í allrahæstum úrskurði þeim, er birtur var með
opnu brjefi frá hinu danska kanselli Voru, 19. nóvbr.
1811;¹ þó skal amtmaður hafa vald til að skipa annan
bólusetjara í stað prestsins á einstöku stöðum, þar sem
þess, að álití hlutaðeigandi lækni, gjörist þörf, og auk
þess skal prestum í mjög víðlendum prestaköllum, og þar
sem fleiri sóknir eru en ein, vera leyfilegt að taka sjer

1) Fyrirmyndin er þannig:

Nr.	Nafn	Kyn		Aldur	Fæðingar- staður	Foreldrar	Heilsufar	Hvort vott- orð hafi ver- ið gefið út	Dagsetning vottorðsins	Athuga- semdir
		Karlmað- ur	Kvenn- maður							

1830

24. marz

einn eða tvo aðstoðar-bólusetjara, er geti verið honum til aðstoðar, en ávallt verður þó að leita um það nánara samþykkis amtmanns, og má það eigi veita, fyr en sannað er með vottorði hjeraðslæknis, að ætla megi, að menn þeir, er til aðstoðar eru kvaddir, sjeu til þess hæfir. Aðstoðar-bólusetjarar þessir eiga að rita á sjerstakar skrár alla þá, er þeir setja bólu, og senda skrár þær aðalbólusetjaranum, en hann lætur þær fylgja bók sinni sem fylgiskjöl; svo skal og aðalbólusetjari, ef hann gefur manni sjálfur bólusetningavottorð, sem hann eigi hefur bólusett, geta þess í vottorðinu, að það sje byggt á skýrslu frá aðstoðar-bólusetjaranum, eða, ef aðstoðar-bólusetjari út gefur vottorðið, þá skal aðalbólusetjarinn einnig rita sjálfur nafn sitt á það, til þess að gæta þess, að því sje í engu áfátt. — 2. Bólusetningar skulu hvervetna fyrst og fremst vera undir umsjón hlutaðeigandi hjeraðslæknis, og skal hann því á ferðum sínum um læknishjerað sitt gefa gætur að því, hvernig þær eru stundaðar, yfirlíta bólusetningarbækur o. fl., og senda amtmanni tillögur sínar um, hvernig rýma inegi burt tálmunum þeim, er bólusetningunum kunna að mæta sumstaðar, að svo miklu leyti sem tálmanir þær ekki í eðli sínu eru læknisfræðislegar og heyra fyrir þá sök undir embætti landlæknis. — 3. Allir löggildir bólusetjarar skulu skyldir að senda skýrslur sínar og tillögur viðvíkjandi bólusetningum til hlutaðeigandi hjeraðslæknis og eins að senda honum á ári hverju hinar fyrirskipuðu skrár um bólusetta . . . en hjeraðslæknirinn semur í lok hvers árs aðalskrá eptir þeim fyrir hjerað sitt og sendir hana landlækni. Eptir skránum frá hjeraðslæknunum semur síðan landlæknir yfirlits-skýrslu um alla þá, er bólusettir hafa verið á árinu á landi Voru Íslandi, [þar á meðal í eigin læknishjeraði hans] og sendir hinu danska kansallí Voru og heilbrigðisráði Voru sitt samritið hvoru. — 4. Þar sem það verður að álíta áriðandi, að bóluefninu sje, svo sem unnt er, viðhaldið á

landi Voru Íslandi sjálfu, þá skulu allir bólusetjarar þar **1830**
 í landi safna bóluefni kostgæfilega og geyma það svo, **24. marz**
 að því geti hvorki grandað frost nje ofmikil birta eða
 hiti; en til frekari tryggingar því, að eigi verði skortur
 á bóluefni, skal birgja bæði landlækni og hjeraðslækn-
 ana upp með því frá Kaupmannahöfn, og skal því
 nefndum embættismönnum fyrir lagt að beiðast á haust-
 in þess bóluefnis frá heilbrigðisráði Voru, sem þeir ætla
 að þeir þurfi næsta ár, til þess að ráðið geti síðan hlut-
 azt til um, að það, sem beðið er um, verði sent til Ís-
 lands með vorskipum næsta vor, það til Reykjavíkur,
 sem til landlæknis á að fara, en hitt til verzlunarstaða
 þeirra á landi Voru Íslandi, er hjeraðslæknarnir skýra
 frá, að næstir sjeu bústöðum þeirra. — 5. Almenn-
 ingur á undandráttafalaust að mæta á þeim tíma og þeim
 stöðum, er hlutaðeigandi bólusetjari nefnir til, til þess
 að láta setja sjer bólu. Hvað tímann snertir, skal hann
 ákveðinn með hæfilegu tilliti til þess, að almenningur
 tefjist sem minnst frá atvinnu sinni og eins skal velja
 svo staði til bólusetningarinnar í hverju hjerði, að sem
 mest verði komið hjá löngum ferðum. — 6. Kostnað
 þann, sem leiðir af útvegum bólusetningarbóka, og borgun
 þá, sem ákveðin er í 3. gr. í allrahæstu brjefi Voru 18.
 júlí 1821, 12 rbsk. silfurs fyrir hvern þann, er bólan
 kemur út á — en þar í er einnig falin borgun fyrir út-
 gáfu bólusetningarvottorðs — skal greiða af almanna fje¹,
 og skal jafna því niður á sama hátt og sakamála-
 kostnaði og öðrum kostnaði á landi Voru Íslandi. — 7. Hver
 heimilisfaðir skal skyldur til, er bólusótt gjörir vart við
 sig á heimili hans, að skýra tafarlaust hlutaðeigandi
 sýslumanni frá því, en honum ber þegar í stað að til-

1) Bólusetningarkostnaður er greiddur úr jafnaðarsjóðum
 amtanna, en sakamálskostnaður úr andssjóði, sbr. lög 2. nóv.
 1877., 2. gr.

1830 kynna það hjeraðslækni og að gjöra til bráðabirgða það, 24. marz sem hagkvæmast þykir, til þess að sýkin eigi útbreiðist. Jafnframt á sýslumaður og að skýra amtmanni frá, hvenær sýkinnar hafi orðið vart og á hvern hátt, til þess að amtmaður geti borið sig saman við sýslumann og hjeraðslækni um hvað gjöra þurfi, eptir atvikum, til þess að stöðva útbreiðslu sýkinnar. Að öðru leyti eiga sýslumenn, sem lögreglustjórar hver í sinni sýslu, að fara nákvæmlega eptir op. br. 18. maí 1787,¹ sem út gefið er fyrir land Vort Ísland, og síðari tilskipunum, sem standa í sambandi við það, að því er snertir þá varúð, er gæta skal, til þess að barnabólan læðist eigi inn í landið frá útlöndum.

10. sept. AUKATEKJU-REGLUGJÖRÐ fyrir rjettarins þjóna á Íslandi.²

Vjer Fr. VI o. s. frv. Gjörum vitanlegt: að þar fastar og almennilegar reglur ekki hingaðtil hafa verið fyrirskrifaðar fyrir þeirri borgun, er á Voru landi Íslandi greiðast á, fyrir þær aðgjörðir, er þar af rjettarins þjónum framkvæmdar verða, svo hefur Oss verið hugað um það, að ráða bót á þessum bresti. Eptir að Vjer höfum útvegað þær í því tilliti nauðsynlegu skýrslur, höfum Vjer yfirvegað, hvernig þetta efni geti lagzt á þann hátt, er vel eigi við nefnds Vors lands innbyggjara kjör og aðrar kringumstæður — og hefur Oss nú allranáðugast þóknast að skipa þannig sem eptir fylgir: 1. kap. *Um þá borgun, er greiðast á viðvikjandi eiginlegum þingamálum.* — 1.³ Fyrir stefnu úttekning, þegar málsparturinn, í staðinn fyrir að útgefa fyrirkallsseðil, beiðist þess, að stefnan verði útgefin undir dómarans hönd og innsigli, þó eptir því af málspart-

1) Sjá nú lög 17. desbr. 1875 og lög 24. okt. 1879.

2) Sbr. lög 14. desbr. 1877, um laun sýslumanna og bæjarfógeta, 1. gr.

3) Sbr. tilsk. 15. ágúst 1832, 5. gr.

inum inngefna uppkasti, gjaldist 20 skildingar. — 2.¹ **1830**
 Fyrir sakarinnar fyrirtekt og frekari meðferð, að með- **10. sept.**
 reiknaðri innfærslu í þingbókina, 48 skildingar. — 3.²
 Fyrir uppáðæming málsins 48 skildingar, sem borgist
 undir eins og sökin er til dóms upptekin. — 4. Að
 svo miklu leyti fleiri aðskiljanlegar stefnur úttakast í
 sama máli, eiga þau í 1. og 2. §§ nefndu rjettargjöld að
 greiðast fyrir hverja stefnu sjerilagi. Það í 3. § tiltekna
 rjettargjald á að greiðast af saksóknaranum, en, ef
 kontramálssókn skeður, líka af kontrasaksóknaranum. —
 5. Fyrir yfirheyrslu sjerhvers vitnis 16 skildingar. — Fyr-
 ir framsetning kontraspursmála greiðist engin sjerleg
 borgun. — 6.³ Fyrir skikkun manna til skoðunargjörð-
 ar, eður annara slíkra verka, borgist 16 skildingar, og
 eins mikið borgist fyrir eiðfesting gjörðarinnar, og líka
 fyrir móttöku sjerhvers annars eiðs fyrir utan vitna-
 færslu. — 7. Í skrifaralaun borgist, hvort heldur það
 eru þingsvitni eður dómsgjörningar, eður ályktunargjörn-
 ingar, eður einfaldar afskriptir, fyrir örkina 24 skilding-
 ar, án þess að neitt sjerlegt megi reiknast fyrir kostnað
 til skriffæra. — 8. Fyrir staðfesting og innsigluun eins
 dóms- eður þingsvitis-gjörnings borgist 20 skildingar. —
 9. Hvar málsefnisins verð ekki yfirstígur 25 ríkisbánka-
 dali, borgist þau í fyrirfarandi §§ 1—7 ákvörðuðu rjett-
 argjöld einungis með helmingi þeirra. — 10. Í pólití-
 sökum, er rísa af innbyrðis samlagi húsbónda og vinnu-
 fólks, borgist einungis alls 24 skildingar, með viðbæti af
 12 sk. fyrir hverja örk gjörningsins, þegar hann útgefst
 skrifaður, sem yfirstígur tvær að tölu. — Í öðrum pólití-
 sökum borgist hin siðvanalegu í fyrirskrifuðum §§ á-
 kveðnu rjettargjöld. — 11. Fyrir meðtöku til þingbók-
 arinnar af einhverri yfirlýsingu um eitt eður annað, sem

1) Sbr. tilsk. 15. ágúst 1832, 7., 9. og 14. gr.

2) Sbr. tilsk. 15. ágúst 1832, 6. gr.

3) Sbr. tilsk. 18. febr. 1847, 8. gr.

1830 ekki heyrir til neinnar fyrir rjettinum verandi eður að-
 10. sept. ur þar fyrirtekinnar sakar, borgist af þeim, er lætur hana fram til innfærslu, 16 skildingar. — 12. Við yfir-rjettinn borgist, í öllum tilfellum, hið tvöfalda af því rjettargjaldi sem fyrir sama verk hefði átt að greiðast við undirrjettinn, þó að undanteknum skrifaralaunum, sem einungis borgist eptir § 7. — 13.¹ Eins og í ópinberum sökum engin rjettargjöld eiga að greiðast, en þar á mót rjettarins þjóna þar af orsökðu verulegu útgjöld að endurborgast eptir rjettum og greinilegum reikningi, meðal annars málskostnaðar, svo gefst og amtmönnunum myndugleiki til að veita efnalitlum ókeypis málsfærslu, að svo miklu leyti sem þeir eptir málsins ásigkomulagi og þeirra við forlíkunar-tilraunina auðsýndu hegðun, geta álitizt að vera verðugir þar til. — Hvar þannig ókeypis málsfærsla er veitt, á það rjettargjald og þau skrifaralaun, sem annars sá partur, er vilnunina hafði fengið, átti að greiða, að gjaldast af mót-partinum, þegar þessi með dómi álizt skyldugur til að borga málskostnaðinn. — 14. Þingsvitni, sem takast til að sanna óhappa-tilfelli, og miða til lækkunar af sköttum eður til að heimila verðalaun fyrir björgun druknaðra, meðhöndlist eins og opinberar sakir; en reglulega eiga þau að takast á vanalegum þingtíðum, svo hið opinbera ekki þar með hljóti að setjast í útgjalda kostnað. — 15. Þegar prívatmál, í lagaboðanna meðhaldi, óskast fyrirtekið fyrir utan þá siðvanalegu þingdaga eður staði, á að sönnu ekkert frekara rjettargjald að greiðast, en þær hjer að framan tilgreindu ákvarðanir innihalda; en, ef dómarrinn þessvegna verður að stofna sjerlegt ferðalag, borgist honum, fyrir utan þau uppáboðnu rjettargjöld, $1\frac{1}{2}$ rbdl. fyrir hvern dag. — Þetta gildir, hvort heldur það er dómssök, ellegar skoðunar-, rannsóknar-, skiptis- eður önnur gjörð, í hverri einskis dóms

1) Sbr. lög um gjafsóknir, 12. júlí 1878.

er óskað. — Slíkri gjörð verður ávallt að framhalda, að minnsta kosti í 8 tíma, ef betalingur á að geta heímt-ast fyrir meir en einn dag; en geti gjörðin orðið til lykta leidd áskemmri tíð, á betalingurinn samt að gjaldast eins og fyrir heilan dag. — Ef gjörðin, í eitt skipti, varar lengur en 8 tíma, reiknist hún fyrir $1\frac{1}{2}$ dag. — Þegar annars þeim umgetnu sökum, eptir að þær hafa verið fyrirteknaðar á óreglubundnum tíma og stað, verður framhaldið á reglulegum þingstöðum, borgist þetta framhald einungis með siðvanalegum rjettargjöldum. — 16. Í framanskriðuðum tilfellum á sá, sem rjettarins aðgjörða beiddist, að greiða dómaranum ókeypis fararskjóta að og frá þingstaðnum, eður og borga hinn sama eptir sanngjörnum reikningi. — Til dagferðar reiknast 5 mílur (þingmannaleið) á sumri en $2\frac{1}{2}$ (hálf þingmannaleið) á vetrartíma. Annars á fyrst um sinn amtmaðurinn að hafa vald til að fyrirskrifa slíkar nákvæmari reglur fyrir ferðakostnaðar ákvarðan, sem eptir plázanna ásigkomulagi álitast að vera passandi, eins og þessi embættismaður líka á að hafa myndugleika til af afgjöra þau efamál, sem í einstöku tilfellum orsakast kunna af kröfum, er gjörast í slíku tilliti. 2. kap. Um þau gjöld, er greiddast eiga fyrir fógetaðgjörðir. — 17. Fyrir arrests- kyrsetningar-¹ eður forboðs-gjörð, er skeður á gózi, hvar til eigi einungis svo vel fasteignir sem lausaurar, heldur og svo útistandandi skuldakröfur reiknast eiga, svo og fyrir náms- eður kyrsetningar-²gjörð, borgist til býfógetans eður sýslumannsins, sem kóngsins fógeta, að tiltölu við þá peningaupphæð, fyrir hverja gjörðin fyrirtekst, þannig:

fyrir peningasummur til 10 rbd. upph. incl	36 sk.
— — — — frá 10 til 20 rbd.	72 —
— — — — — 20 — 50 —	1 rbd. 12 —

1) á dönsku: Sekvestrations-forretning.

2) á dönsku: Afsættelses-forretning.

1830	fyrir peningasummur frá 50 til 100 rbd.	1 rbd. 48 —
10. sept.	— — — 100 — 150 —	1 — 72 —
	— — — 150 — 200 —	2 — » —
	— — — 200 — 500 —	2 — 48 —
	— — — 500 og þaryfir —	3 — » —

— 18. Ef arrest á persónu kynni að fyrirfalla á Íslandi, borgist til fógetans 3 rbdl. gjald, og ef arrest undir eins skeður á gózi, borgist þar fyrir eptir § 17. — 19. Ef gjörðinni ei verður lokið á þeim degi eður nótt, er hún byrjar, annaðhvort vegna þess, að stærð hennar ekki leyfir það, eður af því, að sá, er hennar krefst, beiðist, að henni verði á frest slegið, borgist aptur það í §§ 17 og 18 ákveðna gjald fyrir hvern eptirfylgjandi dag, hvar af meiru en 4 tímum er til hans varið; en þegar ekki meir en 4 tímar brúkast til gjörningsins framhalds, borgist fyrir þetta framhald í hvert sinn einungis hið hálfa aftjeðu kaupi. — Þegar þar á mót fógetinn, annaðhvort vegna annara sinna sýslana, eður af öðrum orsökum, í hverjum málspartarnir engan þátt átt hafa, slær nokkrum gjörning á frest, er annars á einum degi hefði orðið til lykta leiddur, á kaupið ekki þessvegna að hækkaast. — Ef nokkrum gjörningi án upphalds er fram haldið í lengri tíð en 8 tíma, borgist enn fremur fyrir þessa lengri tíð, þegar hún ekki yfirstígur 8 tíma, hálft kaup, og annars fullt eptir §§ 17 og 18. — 20. Þegar náms er krafð eptir fleiri en einum dómi, forlíkun eður úrskurði (hvar slíkt, eptir lagaboði, heimilar rjett til náms) hjá hinni sömu persónu, borgist námskaupið fyrir hvern af slíkum sjerflagi. — Sömuleiðis á, þegar náms, eptir hinum sama dómi, forlíkun eður úrskurði, verður krafizt hjá fleirum en einni persónu, sjerlegur gjörningur að haldast og borgast fyrir sjerhverja persónu; samt á þetta ekki að skiljast um þau tilfelli, hvar þessar aðskiljanlegu manneskjur eiga sameiginlegar eignir, á hverjum námið gjörist; eins og heldur ekki, vegna þess að þeir hlutir, sem fyrir náminu verða, eru í ýmsum

stöðum, fógetanum ber nein hækkun á borguninni, nema **1830**
 að svo miklu leyti að gjörningurinn þessvegna kynni að **10. sept.**
 verða svo margbrotinn, að § 19 mundi af sjer leiða
 hækkun kaupsins. — 21. Fyrir lausnar-gjörning borg-
 ist eptir § 17, þegar hann viðvíkur gózi, en eptir § 18,
 þegar persónulegt arrest með honum er að engu gjört.
 — 22. Til að framkvæma rannsóku eptir prívatmanna
 beiðni, borgist 32 skildingar. — 23. Fyrir þann gjörn-
 ing, með hverjum nokkrum útbýlist af jörðu eður húsi,
 er hann á eður í býr, eður gefast ráð yfir húsi ellegar
 jörðu, borgist 1 rbdl. — 24. Fyrir skoðunargjörð, er
 orsakast af drýgðum líkamlegum áverka, þegar hún
 skeður eptir prívatmanna beiðni, borgist 80 sk. — En
 fyrir skoðun fundinna líka, á ekkert að borgast. — 25.
 Fyrir útskrift af þeim umgetnu rjettar-gjörningum lúk-
 ist borgun eptir arkatali, samkvæmt § 7, hvar að auki
 innsiglunin borgist eptir 8. §. — 26.¹..... — 27.
 Þegar sýslumaðurinn, til að fremja nokkuð af þeim í
 þessum kapitula skipuðu embættisverkum, á að ferðast
 lengra en $\frac{1}{2}$ mílu, á sá sem þess krefst að endurgjalda
 honum hans ferðakostnað eptir þeim í 16. § ákveðnu
 reglum. — Annars á bæði þetta endurgjald og rjettar-
 gjaldið, allt að svo miklu leyti sem það fyrirfram á-
 kvarðað verður, eptir embættismannsins beiðni, að borg-
 ast honum, áður en hann byrjar verk sitt, og ef krafan
 síðan apturkallast, eður krefjanda er neitað um em-
 bættisverksins framkvæmd, má hið goldna ekki heimtast
 aptur, nema að svo miklu leyti sem sá reiknaði reisu-
 kostnaður verði sparaður, ellegar annars stærra rjettar-
 gjald kynni hafa verið borgað, en það, sem embættis-
 maðurinn átti skilið fyrir hið frama embættisverk. —
 28. Í beneficeruðum og skipuðum málum, svo og þegar
 nám skeður eptir bón einhvers, hverjum endurgjald er
 til handa dæmt í opinberri sök, svo vel sem og þegar

1) Sjá lög um skipströnd, 14. jan. 1876, 21. gr.

1830 viðurværis skileyrir til fráskilinnar konu eður lausaleiks-
 10. sept. barna, eður skuldir til vinnufólks gjörast upptækar með
 námi hjá húsbóndanum,¹ borgist einungis rjettargjaldið,
 að svo miklu leyti því verður náð frá þeim, hjá hverj-
 um námið skeður, eptir að þeirri kröfu, vegna hverrar
 námsgjörðin fyrirtekst, er fullnægt orðið. — Fyrir fram-
 kvæmd dóma í misgjörnings-málum, eptir opinberri (yf-
 irvaldsins) ráðstöfun, borgist ekki í neinu tilfelli rjettar-
 gjald til býfógetans eður sýslumannsins; þar á mót á
 hver þessara embættismanna, hvernig sem á stendur, að
 njóta endurgjalds sinna verulegu útgípta. — 3. kap.
Um borgun fyrir þær embættis-áðgjörðir, sem viðvikja
sýslunum við pantabækur og þinglýsingar. — 29.² Fyrir
 þinglýsingu og uppáteiknun afsalsbrjefs, pantsetningar-
 brjefs, skiptabrjefs eður nokkurs annars skjals, sem
 lesið er til að gefa nokkrum tilkall til einhverrar eignar
 eður til að kyrsetja nokkura slíka, borgist að tiltölu
 þeirrar peningaupphæðar, um hverja skjalið hljóðar,
 svoleiðis:

Þegar upphæðin er undir 50 rbdl.	24 sk.
— — — frá fullum 50 til 100 rbdl.	36 —
— — — — — 100 — 200 —	48 —
— — — — — 200 — 400 —	64 —
— — — — — 400 — 600 — 1 rbd. »	—
— — — — — 600 — 1000 — 1 —	32 —
— — — — — 1000 — 2000 — 2 —	» —
— — — — — 2000 — 3000 — 2 —	48 —

og sje upphæðin hærri, þá 3 rbdl. hversu há sem hún
 er. — Að svo miklu leyti sem upphæðin ekki er ákvörðuð í
 peningum, en í landaurum, á hún að reiknast til pen-
 inga eptir þeim almennt gildandi reglum. — Hvar ævar-
 andi árlegt afgjald er ákveðið, álitist það sem höfuðstóll

1) Sbr. tilsk. 26. jan. 1866, 33. gr.

2) Sbr. tilsk. 24. apríl 1833, 9. gr. og lög 4. nóv. 1887, um
 sveitarstyrk og fúlgu, 4. gr.

af 25 sinnum tvöfaldaðri¹ upphæð; en sje það ákveðið **1830**
 upp á lífstíð, metist það einungis sem fimmfalt; sje það **10. sept.**
 um vissa tiltekna áratölu, á gjörvöll þess upphæð að
 leggjast til grundvallar, þó svo, að það í engu tilfelli
 verði meira en hin 25 sinnum tvöfaldaða upphæð.—Of-
 anskrifuðum reglum má og viðkoma í öllum öðrum til-
 fellum, hvar borgunin til rjettarins þjóna ákvarðast að
 tiltölu við víst verðlag. — Ef fasteign nokkur afhendist
 án viðurlags eður með makaskipti, á verðið, til reglu
 fyrir framannefnds rjettargjalds ákvörðun, að tiltakast í
 skjalinu, eður með áteiknun upp á hið sama.—Fyrir
 utan þá borgun, sem, eptir framanskriðuðu, ber rjettar-
 ins þjónum fyrir skjalsins lestur og áteiknan, eiga enn-
 fremur, fyrir innfærsluna í skjalabókina að borgast 24
 skildingar fyrir hverja örk, á hverja það, samkvæmt
 tilskipununum, er skrifað, hvar hjá það, sem er minna
 en hálf örk, borgist eins og hálf, en það sem er yfir
 hálfa örk, eins og hún væri heil. — 30. Fyrir lestur
 af skipta-fyrirköllum eður öðru, hvers tilefni ekki getur
 metist með ákveðnu verðlagi, eður sem ekki miðar til
 fasteignar útvegunar eður veðsetningar, borgist 36 sk.;
 en, hvar slíkur lestur, t. d. af skipta-fyrirköllum, skeður
 við landsyfirrjettinn, borgist 72 sk. — 31. Rjettarins
 þjón á, þegar eitthvert heimildar- eður pantsetningar-
 skjal lesið verður, að líta eptir því, hvort útgefari þess
 sjálfur hefur heimild fyrir þeirri fasteign, hverri hann
 þannig ráðstafar, eður hvort þar áður sje nokkuð lesið,
 er geti ónýtt eður rýrt skjalsins gyldugleika, og ef eng-
 inn brestur eður hindrun finnst, gefist einungis áteiknun
 um skjalsins lestur, hvar fyrir engin sjerleg borgun
 gjaldist, þar borgunin er innifalin í § 29.—En í gagn-
 stæðu tilfelli á uppáteiknun að gjörast á skjalið um þá
 vantandi heimild eður hið áður lesna pantsetningar-
 skjal, hvar fyrir rjettarins þjón fái hið hálfa af þeirri í

1) þ. e. 25faldri.

1830 § 28¹ ákveðnu borgun, þó i engu tilfelli yfir 64 sk.,
 10. sept. og þegar síðan þessi uppáteiknan, eptir útvegaðri nýrri
 skýrslu eður frekari heimild, útsljettist, á sama borgun
 að greiðast eins og fyrir uppáteiknun. — 32² Fyrir af-
 lýsing einhvers skjals og útsljettun þess af pantabók-
 inni, eður fyrir aflýsing nokkurrar borgunar upp í skuld
 eptir veðsetningarbrjefti og meðdeiling áteiknunar þar
 um á hið sama, borgist hið hálfa af því í § 29 ákveðna
 gjaldi, sem þó, í síðarnefndu tilfelli á að útreiknast að
 tiltölu þeirrar gjörðu borgunar-upphæðar. — 33. Óski
 nokkur attests af pantabókinni viðvíkjandi heimild til
 eignarinnar og þeim á henni hvílandi skulðþunga, eiga
 þar fyrir að gjaldast 48 sk. — 34. Útskriftir af afsals-
 bjefa- og pantabókinni borgist eins og aðrar afskriftir
 eptir § 7.—4. kap. *Um borgun fyrir þær aðgjörðir, er*
viðvíkja skiptum. — 35. Í öllum búum, er með skipta-
 rjettarins hjálp meðhöndlast og kljást á enda, borgist af
 allri þess upphæð eður búsin verulega inngjaldi, án til-
 lits til skuldanna, $1\frac{1}{3}$ af hundraði, allt til 20,000 rbdl.
 — Sje búsin upphæð minni en 100 rbdl., en þó yfir 50
 rbdl., reiknist skiptalaunin, eins og það væri fullir 100
 rbdl., en sje hún ekki yfir 50 rbdl., borgist skiptalaun-
 in einungis af þeirri síðar tilteknu summu. — Á sama
 hátt á að breytast með þann hluta af þeim stærri upp-
 hæðum, sem yfirstíga fulla 100 rbdl. eður 50 rbdl.; þó,
 þegar það, sem ein summa má yfirstíga fulla 100 eður
 50 rbdl., er svo lítið, að það ekki getur svarað þeim
 hækkaða kostnaði, sem mundi fljóta þar af, að það á
 fyrgreindan hátt kæmi til álits, á, í staðinn fyrir þessa
 hækkun, það sem framyfir verður að reiknast eins og
 skiftalaun.—Þegar þannig, t. d. einhvers búsin upphæð er
 250 rbdl. 24 sk., eiga þessir 24 skildingar að greiðast,
 auk skiptalaunanna af 250 rbdl. — 36. Hvar skipta-

1) rjettara: § 29.

2) Sbr. lög um sveitarstyrk og fúlg, 4. nóv. 1887, 4. gr.

fyrirkall, eptir lagaboði, á að útgefast, borgist fyrir hið **1830**
sama, þegar búsin óskerta formegun hleypur allt til: **10. sept.**

100 rbdl. incl. 40 sk.
frá 100 — excl. til 500 rbdl. incl. 80 —
— 500 — — og þar yfir 2 rbdl.

Ef afskrifta af skiptafyrirköllum þarf við til lestrar við fleiri rjettarumdæmi, borgist fyrir sjerhverja slíka 24 sk. — Ef búið ekki hrökkur til skulda útsvars, eður sje þess formegun raunar engin, borgist í allt fyrir skipta-fyrirkallsins útgefning einungis 24¹ skildingar. — Fyrir þessi gjöld á sá sem skiptunum ræður að sorga fyrir leiðbeining fyrirkallsins og þess lestri við þau rjettarumdæmi hvar það lesast á; þó svo, að vissar ferðist notist þar til, og búinu ekki, án frekustu nauðsynja, ofþýngist með sendiferða kostnaði. — 37. Þegar skiptahaldarinn hefur byrjað aðgjörðir sínar í einhverju búi, en það, fyr en þær verða á enda kljáðar, verður afhent annaðhvort hlutaðeigandi erfingjum ellegar öðrum hlutaðeigendum, á skiptahaldarinn, til launa fyrir starf sitt, að hljóta betaling, sem almennt reiknist þannig, að hann verði helmingur þess, er honum borið hefði, ef skiptahaldarinn hefði fullkomlega afgjört skiptin; samt á undir eins að lítast til hans starfs, svo að borgunin, ef það hefur mjög ljettvægt verið, ákvarðist lægra, og að þar á mót nokkuð meira, þó ætíð minna en full skiptalaun, megi reiknast, ef lok skiptanna í búinu hefðu verið mjög nærri fyrir höndum. — Sje óeining nokkur milli skiptahaldarans og hlutaðeigenda, viðvíkjandi upphæð þeirrar kröfðu borgunar, á það málefni að afgjörast með amtmannsins úrskurði. — 38²
39.³ Ef svo kann við að bera, að sjerlegir gjörðarmenn eður executores testamenti meðhöndli eitthvert bú, á,

1) í dönskunni segir: 40 sk.

2) Sbr. tilsk. 25. sept. 1850, 26. gr.

3) Sbr. lög 12. apríl 1878, 91. gr.

1830 ef einhver meðal erfingjanna er ómyndugur ellegar búið
 10. sept. er uppboðsbúi, hið sama að borgast þeim reglulega skipta-
 haldara, eins og ef skiptameðferðin, er fremst af slík-
 um sjerlegum skiptahöldurum, hefði skeð af honum. —
 Hið sama gildir líka, þegar sá, sem hefur útvegað leyfis-
 brjef til að sitja í óskiptu búi, síðan heldur skipti með
 samfrænda tilstyrk, sje annars nokkur ómyndugur með-
 al erfingjanna — 40. Fyrir útskriftir af skiptagjörn-
 ingnum, hvort heldur þær eiga að útgefast sem regluleg
 skiptabrjef, í hverju tilfelli staðfestingin samt á að
 borgast eptir 8. §, ellegar ekki, á sú sama arkaborgun
 að gjaldast sem 7. § hefir ákveðið, og skiptahaldarinn á
 engan rjett til að heimta, að eiginlegt skiptabrjef út tak-
 ist, þar hann, með þeim þriðjungi af hundraði, hvarmeð
 35. § hefur hækkað laun skiptahaldarans, sem á Íslandi
 ætíð er skiptaskrifari, hefur fengið skaðabót fyrir þann
 missi, er hann liðið hefur, bæði þessvegna, að sú skuld-
 binding, er áður í því tilliti gildi, er upphafin, og vegna
 lækkunar þeirrar, sem gjörð er á þeim áður fyrir skript
 skiptabrjefsins gildandi betalingi. 5. kap. *Um borgun*
þeirra aðgjörða, er viðvikja auctióna málefnum. — 41.¹
 Þau almennilegu auctiónarlaun, sem í öllum tilfellum, hvar
 þeir eptirfylgjandi §§ heimila ekki¹ þeirra lækkun, eiga
 að borgast, eru 4 af hundraði. — 42. Af húsum, bæjum,
 grundvallarplázum, jarðagózi og öðrum fasteignum, svo
 og skipum (hvar til allskonar skipategundir, jafnvel bát-
 ar, reiknast eiga) svo og af aktíum, skuldbindingarbrjef-
 um³ eður öðrum skuldakröfum, leigumálaskjölum og
 þessháttar rjettindum, sem afsalast við opinbera auk-
 tion, borgist í salaríum:

1) Samkvæmt kansbr. 14. desbr. 1841 á engin uppboðslaun
 að greiða þegar seldar eru reitur sveitalima, og á þau upp-
 boð að halda í Reykjavík bæjarfógeti og í sveitum hrepp-
 stjórar.

2) Þessu orði er bætt hjer inn í eptir dönskunni.

3) = Obligationer (skuldabrjefum).

af þeim fyrstu 1000 rbdl. 2 af hundraði **1830**
 af upphæðum frá 1000 rbd.excl. til 3000 rbd.incl. $1\frac{1}{2}$ — 10. sept.

— 3000 — — 30,000 — — 1 —

og af því sem meira er en 30,000 — — $\frac{1}{2}$ —

— Auctiónar- upphæðin á, þegar um leigumála er að gjöra, einungis að ákvarðast að tiltölu við hið árlega afgjald. — 43. Þegar höndlunarvörur seljast á auctión í þessháttar deildum, að hvort hamarsslág viðvíkur, í minnsta lagi, verði 15 rbdl. silfurs, svo eiga af því, er hin samanlagða upphæð yfirstígur 300 rbdl. (af hverjum fyrstu 300 rbdl. ætíð fullt salaríum gjaldist eptir § 41) launin þannig að ákvarðast:

af upphæðinni frá 300 rbd.excl. til 1000 rbd.incl. 2 af hndr.

—— — 1000 — — — 2000 — — $1\frac{1}{2}$ —

—— — 2000 — — — 4000 — — 1 —

—— — 4000 — — — 8000 — — $\frac{1}{2}$ —

og af því sem meira er en 8000 — — $\frac{3}{8}$ —

—Að svo miklu leyti hlutir, merktir með stöku tölum, á slíkri auctión seljast í smádeildum,¹ á af þeirra söluverði að gjaldast hið siðvanalega í § 41 fastsetta salaríum, en af söluverði á þeim vörum, sem seldar verða í stærri deildum, á það að reiknast eptir nærverandi §. — 44. Auctiónarhaldarinn á að sorga fyrir, að auctiónin fyrirfram verði auglýst á þann hátt sem sjerhvers staðar hentugleikar leyfa, að svo miklu leyti mögulegt er, 8 dögum áður en auctiónin verður haldin. — Almennt sje það undir sjálfum hlutaðeigendum komið, að hve miklu leyti auglýsingin takmarkist til þess hrepps, hvar auctiónin er haldin, ellegar hvort hún líka eigi að ske í fleiri eður færri nálægum hreppum: eins og það líka má setjast í þeirra vald, hvernig að skuli fara, með að senda og birta auglýsingarnar; enn ef ei verður tækt að fá hlutaðeigenda vilja í þessu tilliti að vita, ellegar þeir

1) Þ. e. ef sumt (o: sum númer) á slíkri auctión er selt í smádeildum (o: fyrir minna en 15. rd.).

1830 eru innbyrðis ósamþykkir, á, í tilliti til þess, hve mikil-
 10. sept. vægir þeir hlutir eru, sem á auctíóninni eiga að seljast,
 og til annara kringumstæðna, að veljast sá aðferðar-
 háttur, er mest geti orðið þeim til nota, er með eiga.
 —Fyrir samning og skriptir auctíónar-auglýsingar borgist
 auctíónar-haldaranum 24 sk., og þegar hann á að með-
 deila afskriptir af hinni sömu, þá enn fremur 8 sk. fyrir
 hverja afskript; en hlutaðeigendur mega sjálfir sorga
 fyrir slíkum afskriptum, ef þeir svo heldur vilja. — Fleiri
 en 12 exemplör af auglýsingunni eiga ekki að reiknast
 eigendum hinna seldu fjármuna til kostnaðar, nema því
 að eins að allir hlutaðeigendur hafi þess krafizt, að
 auctíónarhaldarinn skyldi sorga fyrir fleiri auglýsing-
 um. — 45. Þegar auctíónarhaldarinn hlýtur að vera til
 staðar til að halda auctíón yfir fasteignir, eður aðra
 hluti, sem nefndir eru í § 42, en engin sala á þeim
 samt skeður við auctíónina, hvartil það og heyrir, að
 hið skeða hamarsslag er undir nákvæmari staðfestingu
 komið, en henni samt afslegið verður, borgist fyrir
 forgefins aðgjörðir 2 rbdl. silfurs. — Ef nokkur lætur
 fleiri slíka hluti setja til auctíónar í einu, ellegar ein-
 hver eign uppþýðst í aðskiljanlegum deildum, á samt
 ekki meira að borgast en tvö forgefins upphróp; og ef
 á sömu auctíón eða á sama degi svo mikið verður selt
 af fyrnefndum hlutum, að auctíónskaupið þaraf yfirstígi
 6 rbdl., á ekkert að borgast fyrir þau undireins gjörðu
 forgefins upphróp. Ef tjeð salaríum ei hleypur til fullra
 6 rbdl., á einungis þar við að bæta, fyrir slík til ónýtis
 gjörð upphróp, svo miklu, að tjeðri upphæð náist; samt
 er það sjálfsagt, að auctíónar-stjórnarinn, ef hin saman-
 tekna upphæð af auctíónarlaununum og borgun fyrir
 forgefins upphróp ekki hleypur til fullra 6 rbdl., eng-
 anveginn má heimta svo mikið kaup, heldur hlýtur
 hann þá að láta sjer nægja með hina umgetnu saman-
 lögðu upphæð. — 46. Á lausaura auctíónum borgist 4 sk.

fyrir hverja tölu þess hlutar¹, sem uppþýðst án þess **1830** hann seldur verði, og á auctíónum yfir höndlunarvörur, **10. sept.** sem § 43 um getur, gjaldist 8 sk. fyrir hverja slíka tölu, sem upphrópast án þess að seljast. — Ef, á auctíónum af síðastnefndri art, betalingurinn fyrir sjerhvert forgefins upphróp, í sameiningu við salaríum af þeim vörum er seljast, ekki hleypur til fullra tveggja ríkisbankadala, á samt þessi peninga upphæð að gjaldast. — 47. Fyrir útgefning auctíónarafsalsbrjefs af fasteign, sem á auctíón hefur seld verið, hljóti auctíónarhaldarinn í laun sín 1 rbdl., þegar kaupsumman ekki yfirstígur 1000 rbdl., 2 rbdl., ef hún er hærri, en ekki meir en 3000 rbdl., og 3 rbdl., ef hún yfirstígur þessa upphæð. — 48. Ef einhver auctíón, eptir að hennar hefur beiðzt verið hjá auctíónarhaldaranum og ráðstöfun hefur verið gjörð fyrir auglýsingu hennar, aptur kallast, hljóti auctíónarhaldarinn þann honum fyrir slíka auglýsing í § 44 ákvarðaða betaling og endurgjald, svo og þar að auki 48 sk. silfurs. — En ef hún aptur kallast, eptir að auctíónarhaldarinn hefur byrjað hana, eiga, auk þess sem honum ber fyrir auglýsinguna, 2 rbdl. að gjaldast honum, og ef hann hefur ferðast, er það undir honum komið, í staðinn fyrir þessa 2 rbdl., að krefjast endurgjalds eptir § 16. — 49. Útskriptir af auctíónabókinni borgist eptir § 7, og sönnunar áteiknun sjerhvers auctíónarreiknings borgist með 4 sk., ef hann inniheldur færri en 4 greinir, og annars með 1 sk. fyrir hverja grein. — 50.² Fyrir undirboðsuppboð borgist í einu og öllu hið sama, sem fastsett er fyrir þær auctíónir, við hverjar þær geta nákvæmast í samjöfnuð komið. — 51. Þar það er krefjandinn, sem á að svara auctíónarkostn-

1) Þ. e. fyrir hvern hlut (hvert númer).

2) Sbr. tilsk. 20. apríl 1872, 27. gr., og lög (um bæjarstjórn á Akureyri og Ísafirði) 8. okt. 1883, 26. (27.) r.

1830 aðinum, svo á, ef kaupandi í einhverju stöku tilfelli
 10. sept. skyldast til að gjalda hann, það að aðgætast, að þetta
 endurgjald álitist sem viðbætir hins eiginlega auctiónar-
 boðs, og að salaríum reiknist af samanlagðri upphæð
 þeirrar summu, hvarfyrir tilslagið er skeð, og tjeðs við-
 bætis. — 6. kap. *Um þann betaling, er gjaldast á fyr*
notarial-aðgjörðir — 52. Býfógetinn í Reykjavík og hver
 sýslumaður í sinni sýslu, er veita notaríaalaðgjörðum þar
 forstöðu, hljóti fyrir framkvæmd prótests á eitt víxil-
 brjef fyrir vantandi acceptatíón eður betaling, þegar
 víxilbrjefið hljóðar uppá summu allt að

500 rbdl. incl.	1 rbdl.
frá 500 — excl. til 2000 rbdl. incl.	2 —
— 2000 — — — 5000 — —	2 — 48 sk.
og þaryfir	3 —

Fyrir hvern betaling (sem á að gjaldast þegar gjörning-
 urinn er byrjaður, þó krefjandi ekki óski að hann full-
 komnist) prótestið sömuleiðis gefist útskrifað in forma. —
 53. Fyrir önnur prótest, svarskröfur, notaríaal stefnu-
 birtingar og aðrar slíkar aðgjörðir, borgist 80 skildingar.
 — Þegar nokkur af þeim hjer eður í § 52 umgetnu gjörn-
 ingum á að fyrirtakast á fleirum ýmislegum stöðum, þá
 borgist fyrir framkvæmd hans á fyrsta stað hið áður nefnda
 salaríum, og fyrir hvern af þeim fleirum stöðum, hvar
 gjörningurinn eptir krefjandans beiðni skeður, einungis
 32 sk. — 54. Fyrir útskrift af notaríaal aðgjörðum, þegar
 þær æskjast útgefnar og staðfestar í actsformi, borgist
 24. sk. fyrir hverja örku, sem actinn verður meir en 1
 örku, hver fyrsta örku ætið meðdeilist ókeypis. — Æskist af-
 skript slíks gjörnings, borgist fyrir hverja örku 24 skild-
 ingar. — Ef annars notarius publicus verður beiðinn um
 einhverja afskrift af nokkru skjali, borgist hið sama;
 en æskist einungis þess, að hann samanberi og stað-
 festi afskrift nokkra, sem rjett skrifuð afhendist honum,
 lúkist einungis helmingur betalingsins. — 55. Fyrir að
 vera til staðar, þegar einhver samningur, testament,

fullmakt eður annar slíkur gjörningur framkvæmist eður **1830**
 fyrirtekst, ellegar hið þegar fullgjörða skjal af hlutað- **10. sept.**
 eigendum alvarlega viðurkennist, og þarum að útgefa
 sinn vitnisburð í tilhlýðilegu formi, hljóti nótaríus 80 sk.,
 og paraðauki, þegar gjörningurinn varar yfir 1 tíma, 24
 sk. meira fyrir tímann. — 56. Fyrir meðtekningu og
 útgefning svo nefndar sjóferðaskýrslu eður sjóarprótests,
 til brúkunar við assurance- reikninga og haverí- afreikn-
 inga, borgist 4 rbd., og fyrir útskriptina eptir § 54. —
 57. Þegar rjettarins þjónar, til framkvæmdar nótaríal-
 aðgjörða, hvar til þeir kvaddir eru, neyðast til ferða-
 lags, á það paraðauki að borgast eptir § 16. — 7. *kap.*
Viðvikjandi betalungi fyrir ýmsar aðrar aðgjörðir, er rjett-
arins þjónar, að nokkru leyti sem yfirvöld, eiga af hendi að
leysa. — 58. Fyrir útgefning ferðapassa borgist almennt
 16 sk., en ef þeir hljóða um ferð út úr Íslandi 24 sk.,
 allt fyrir sjerhverja persónu, hverri passinn heimilar
 ferðina; þó borgist einungis helmingur tjeðs gjalds fyrir
 húsmenn, tómthúsmenn, daglaunamenn, vinnufólk og
 aðra, sem álitast þeirra jafnar, og allir bevísanlega
 snauðir, sem annars hafa rjett til að fá passa, fáí hann
 án nokkurrar borgunar. — 59. Fyrir þá áteiknan, sem
 gjörast ber á passa af yfirvaldinu, borgist 4 sk., án til-
 lits til, um hversu margar persónur að passinn hljóði, þó,
 að bæði þeir, sem eptir § 58 eru fríteknir frá að borga
 passa, svo og þeir, sem eptir sama § einungis eiga að
 gjalda þarfyfir helming betalingsins, ekkert borgi fyrir
 passans áteiknun. — 60. Fyrir sjerhvert mæliker eður
 álnamæli, sem sýslumaðurinn gildir eður markar með
 brennijárni, borgist 8 skildingar. — 61. Fyrir útgefning
 borgarabrjefs til kaupskapar frama gjaldist 2 rbdl¹,
 fyrir annað slíkt til handverks iðkana 1 rbdl., fyrir
 gilding og innsiglun höndlunarbókar 1 rbdl., fyrir gild-

1) Sbr. lög 7. nóv. 1879, 2. gr.

1830 ing millunreikningsbókar, hvort hún heldur er stór eða 10. sept. lítil, 8 sk. — 62.¹ Fyrir að gjöra nauðsynlegar áteikningar á þau einhverju kaupskipi viðvíkjandi skjöl, og að meðdeila þau lestrar- og heilbrigðis attest, svo og aðrar bevísingar, sem það í Íslandi á að meðtaka, borgist býfógeta eða sýslumanni 16 sk. fyrir hverja commercelest, sem skipið dregur, eptir mælingarbrjefi. Samt gildir þetta einungis þegar skipið bæði affermist og fermist að nýju innan hins sama rjettarins þjenara umdæmis. — En affermist eður hlaðist skipið í höfnum ýmsra rjettar umdæma, skulu á hverjum stað, hvar það þannig skal fá skjöl sín áteiknuð og ný skjöl sjer meðdeild, einungis borgast 8 skildingar af hverri commercelest eptir skipsins farmrúmi.² — Af þeim einungis til fiskiafla útgjörðu skipum, sem koma til landsins og aptur fara þaðan, borgist af hverri commercelest 12 skildingar.³ — Af innlendum flutnings- og fiski-jöktum, sem enga passa þurfa, borgist fyrir gegnumlestur fiskijaktanna dagbóka, og fyrir meðdeiling vitnisburðar til útvegunar af fiskipremíum, 16 skildingar af commercelest, þó einungis til 15 commercelesta farmrúms; sje farmrúmið stærra, gjaldist einungis 8 skildingar fyrir hverja commercelest, þó svo, að borgunin fyrir þessi stærri skip ekki alls verði lægri en 15 mörk. — Hvar skip flytja vörur um kring í sjálfu landinu, gjaldist einungis helmingur þess betalings sem hjer að framan er fastsettur fyrir höndlunarskip. — 8. kap. *Um betaling handa hreppstjórum og öðrum mönnum, sem brúkast við rjettarins aðgjörðir.*⁴ — — —

1) Sbr. op. br. 28. desbr. 1836, 9. gr. og lög 15. apríl 1854, 8. gr. Sbr. einnig farmannalög 26. marz 1890, 2. 4. 5. og 17. gr.

2) Ef skipið hvorki fermir nje affermir á einhverri höfn á gjald þ tta alls eigi að greiða af því, samkv. rentuk. br. 23. maí 1840.

3) Sbr. lög 17. desbr. 1875, um fiskiveiðar útlendra.

4) Sjá lög 13. janúar 1882, um borgun til hreppstjóra o. fl., sjerstaklega 14. gr. þeirra.

9. kap. *Almennar reglur til aðgæzlu við hið framanskrif- 1830*
aða. — 78. Í þeim tilfellum, í hverjum nokkurt af þeim í 10. sept.
 þessari reglugjörð umgetnu embættisverkum borgast að
 tiltölu við þá tímalengd um hverja það varar, á ætíð
 í prótókollinum að tiltakast sú klukkustund þegar verk-
 ið byrjar og þegar því er lokið. — 79. Fyrir pappír
 og önnur ritföng til akta eður annara gjörninga skriptar,
 ellegar afskripta útgefningar, gjaldist ekkert sjerilagi,
 en innfestingin, þegar hennar þarf við, borgist út af
 fyrir sig. — Í tilliti til akta og afskripta útgefningar, á
 annars opið brjef af 9. apríl 1783 að aðgætast, þó
 svo, að hinn skipaði línufjöldi á hverri síðu hækkið
 til 28, og bókstafafjöldinn í hverri línu hækkið al-
 mennt til 32, en þar sem einungis þarf að hafa eina
 spáziú, í meðhaldi fyrgreinds opna brjefs, til 24, en
 hvar tvær spáziur eru, til 16. — 80. Þegar embættis-
 menn og aðrir neyðast til ferðalags til þess staðar eður
 frá, hvar verk þeirra framkvæmast, eiga þeir sjálfir að
 kosta þeirra fararskjóta og viðurværi, nema í þeim til-
 fellum, í hverjum þessi reglugjörð með berum orðum
 heimilar þeim endurgjald ferðakostnaðarins. — 81. Á
 öllum þingsgjörningum og skjölum, fyrir hverra útgef-
 ning eður áteiknun rjettarins þjónar fá nokkurn betaling,
 eður sem viðvikja embættisverkum, hvarfyrir þeir áður
 hafa borgun þegið, á það meðtekna kaup að nefnast
 bæði með tölu- og bókstöfum; hvað líka á að gilda bæði
 um það endurgjald ferðaútgípta, sem kynni hafa gjört
 verið, og um eiginleg rjettargjöld. — Forsómi sá embættis-
 maður, sem fengið hefur borgunina, þetta, á hann í 1.
 sinn, er hann drýgir slíka yfirsjón, að sektast um 5 til
 10 rbdl., 2. sinn 10 til 20 rbdl., 3. sinn frá 20 til 40
 rbdl., allt í silfri, og í 4. sinn hafi hann fyrirgjört sínu
 embætti. — 82¹. — 83. Allir rjettarins þjón-

1) Sbr. alm. hegningarlög, 25. júní 1869, 311. gr.

1830 ar, sem aukatekjur þiggja, eiga að halda reglulega auka-
io. sept. tekjudagbók, tilbúna eftir þessu formi¹:

Datum	Embættis- verkin	Af hverjum þau borgist	Eftir hverjum s í reglu- gjörðinni	Kaupgjaldið í silfri			Afskriptir fyrir betaling
				rbd.	mk.	sk.	

Þessi dagbók á að gjörast löggild með hlutaðeigandi yfirvalds áteiknun, og að minnsta kosti einusinni árlega yfirskoðast og áteiknast af fyrnefndu yfirvaldi, sem á nákvæmlega að aðgæta, hvort allt verði reglulega í hana innfært, og hvort nokkur órjettvísi á móti því hafi framin verið, aukatekjunum viðvíkjandi. — 84². Fyrir rjettargjöld má, þegar rjettarins hlutaðeigandi þjón þess krefur, eftir amtmannsins undangenginni skipun, námsgjörningur að framkvæmast, en hans má þó ekki beiðast fyr en 4 vikur eru liðnar, frá þeirri tíð að reikna, á hverri nefnd rjettargjöld og útsvör hefðu átt að lúkast, eins og heldur ekki slíkt nám má ske fyrir skuldir, sem eru meir en eins árs gamlar. Þessi námsgjörningur á að framkvæmast af hreppstjóranum. — 85. Námsskipunin á að innihalda þetta skilyrði: «í krefjandans ábyrgð og tilsvári», með tilliti til þess, að sá, sem fyrir námsgjörningnum hefur orðið, á að hafa rjett til að höfða málssókn, með reglulegum rjettargangi, mót krefjandanum, að svo miklu leyti sú krafa, hvarfyrir hann hefur náms beiðzt, kynni í nokkru tilliti röng að vera. Ann-

1) Formi þessu er nokkuð breytt síðar með reglugj. 25. maí 1878, sem eigi hefur verið álitin nauðsyn á að prenta í þessu safni.

2) Sbr. lög 16. desbr. 1885, um lögtak.

ars er það sjálfsagt, að hlutaðeigandi rjettarins þjón, ef **1830**
 einhver mótsegir kröfu hans, má, í stað þess að beiðast **10. sept.**
 náms strax, höfða saksókn mót hlutaðeiganda með sið-
 vanalegum rjettargangi. — 86. Fyrir þau rjettargjöld,
 er tilfalla Vorum sjóð í tilliti til rjettaraðgjörða, á náms
 að beiðast innan annara 4 vikna, eptir að þær í § 84
 nefndu 4 vikur eru liðnar. — Forsómist þetta, verður
 hlutaðeigandi rjettarþjón að standa sjálfur inni fyrir
 gjaldinu. — 87. Allar þær sektir, sem eptir þessari
 reglugjörð eiga að gjaldast, tilfalli hlutaðeigandi fátækra
 fjehirzlu. — 88. Auk þess að þessi aukatekju-reglu-
 gjörð á að auglýsast á siðvanalegan hátt, á eitt exem-
 plar af henni að geymast á hverjum þingstað, og líka
 á hún að geymast hjá hverjum rjettarins þjóni eður
 hreppstjóra til eptirsjónar fyrir hlutaðeigendur, er þess
 kynnu að óska.

TILSKIPUN um lögleiðing nokkurra lagaboða á Íslandi, **1831**
 sem út komu fyrir Danmörku árið 1827. **21. des.**

V j e r F r. V I o. s. frv. Gjörum vitanlegt: að eins
 og Vjer, á seinni árum, með brjefum Vorum til hlutað-
 eigandi yfirvalda, smámsaman höfum ákvarðað, hverjar af
 þeim fyrir konungsríkið Danmörk útkomnu almennu fyr-
 irskipunum, breyttar eður óbreyttar, skyldu gjörast
 gildandi fyrir Vort land Ísland, svo höfum Vjer fram-
 vegis ályktað, almennilega að kunngjöra Vorn allranáð-
 ugasta vilja því viðvíkjandi, með tilskipunum, er bæði
 á íslenzku og dönsku máli auglýsast á prenti. Vjer
 viljum þessvegna, í framhaldi þess, er Vjer hingað til
 boðið höfum með tilliti til eldri fyrirskipana, hjermeð
 allranáðugast tilkynna, hvað Vjer af Vorum, á árinu
 1827, fyrir Vort ríki Danmörk útgefnu almennu fyrir-
 skipunum höfum, að fengnum skýrslum um sjerlega lands-
 hagi, álitid þjenanlegt að fyrirskrifa fyrir Ísland. Því
 bjóðum og skipum Vjer, í fyrgreindu tilliti, sem eptir fylg-
 ir: *I. Viðvíkjandi útviðkun vissra greina Vorrar til-*

1831 skipunar fyrir Danmörk af 23. marz 1827, er gefur há-
 21. des. yfirvöldunum myndugleika til að skera úr ýmsum málefnum, er áður útheimtu kanselliisins úrskurð. — 1. Fyrir utan þau konunglegu leyfisbrjef og skjala-afhendingar, fyrir hverjum amtmönnunum, samkvæmt þriðju deild tilskipunarinnar af 23. maí 1800, hefur trúað verið, til að fást hlutaðeigendum í hendur, skulu amtmennirnir eptirleiðis ennfremur mega útbýta eptirfylgjandi leyfisbrjefum: a)¹ b) Leyfi fyrir karlmenn, er að minnsta kosti hafa tvö ár um tvítugt, til að vera fullmyndugir. — Þessi tvenns slags leyfisbrjef eiga ei að meðdeilast, nema trúlegir vitnisburðir sanni, að þær persónur, er þau öðlast vilja, hafi náð slíkum þroska og fastlyndi, að ei sje að óttast fyrir, að leyfisbrjefin muni af þeim vanbrúkuð verða, í hverju tilliti hins fædda eður skikkaða forverjara eður tilsjónarmanns, svo og hlutaðeigandi yfirvalds og sálusorgara ummæli sjerílagi eiga að takast til yfirvegunar, eins og það sémuleiðis nægilega á að sannast, að leyfisbrjefsins meðdeilding muni koma þeim, er um hana sækir, til verulegra nota. Annars viljum Vjer við þessa hentugleika, til að eyða þeim efa, er hingað til þarum verið hefur, útprykkilega skipa, að Christjáns 5. Dönsku Laga 3. bókar 17. kap., sem samkvæmur er Norsku Laga 3. bókar 19. kap., skal vera gildandi regla á Voru landi Íslandi, eptir hverri það skal ákvarðast, hver álitast eigi sem ómyndugur, hálfmyndugur eður fullmyndugur, svo og hverju fjárhaldi og tilsjón þeir ómyndugu og hálfmyndugu eiga undirgefnir að vera.² c) d) Leyfisbrjef til fullkomins hjónaskilnaðar, þegar ektahjón, eptir tilhlýðilegu aðskilnaðarleyfi, ei hafa saman lifað, að minnsta kosti um þrjú ár, og sú uppáboðna andlega og veraldlega meðalganga er skeð að liðnum þeirra þriggja ára fresti, án þess að

1) Sbr. op. br. 4. jan. 1861, um myndugleika kvenna.

2) Sbr. tilsk. 18. febr. 1847, 1. gr.

nokkurt hjónanna hafi viljgt verið til hjúskaparins end- **1831**
urnýjunar, hvar hjá sá, er útvega vill leyfi til að gipta sig **21. des.**
að nýju, nákvæmlega á að sanna það, að lifnaður hans,
um allan skilnaðartímann, hafi ólastandi verið. e)¹
Einnig á stiptamtmaðurinn yfir Íslandi,² sem forseti
landsyfirrjettarins, að geta meðdeilt: f) Leyfisbrjef til að
leiða ný vitni og framleggja ný skjöl, í þeim málum, er
kærð verða fyrir nefndum yfirjetti. — 2. Bónarbrjef
um þau í § 1 nefndu leyfisbrjef eiga að vera löguð ept-
ir því, sem fyrirskrifað er um þau bónarbrjef, er fyrir
Oss framleggjast. Fyrir leyfisbrjefin borgast þau ým-
islegu innlausnargjöld, er prentuð finnast á sjerhverju
leyfisbrjefi. — Þó skal það vera yfirvöldunum leyft, að
eptirgefa innlausnargjöldin fyrir þau undir bókstafa-
merkjunum a og b nefndu leyfisbrjef, nær það nægilega
í ljós leiðist, að aleiga hlutaðeiganda ei hleypur til meira
en 100 ríkisbankadala silfurs, fyrir þau undir bókstm.
d. nefndu, nær fátækt sannast með framlögðum áreiðan-
legum skilríkjum. Loksins eiga þau undir bókstafs-
merkinu f tilgreindu leyfisbrjef að meðdeilast án borg-
unar, þegar hlutaðeigandi hefur beneficium paupertatis
eður processus gratuiti til þess málaferlis, en annars
ekki. — 3. Í tilliti til reikningsskaparins fyrir innlausn-
argjöldin og annars þar að lútandi, á allt, sem viðvík-
ur þeim í §§ 1 og 2 umgetnu leyfisbrjefum, að lagast
eptir þeim forskriptum, sem gjörðar eru, áhrærandi þau
leyfisbrjef, sem eptir tilskipuninni af 23. maí 1800 eru
yfirvöldunum í hendur fengin. — II. *Viðvíkjandi út-
viðkun ýmislegra í Vorri tilskipun af 30. marz 1827, um
aftekning útleððar-straffsins, innihaldinna ákvarðana, með
naudsýnlegum breytingum og viðurauka.*³ Eptirfylgjandi

1) Sjá nú tilsk. 25. sept. 1850, 18. gr. og skiptalög 12. apríl 1878, 99. gr.

2) Nú landshöfðingi, sbr. augl. 22. febr. 1875, 15. gr.

3) Sbr. 311. gr. hegningarl. 25. júní 1869.

1831 §§ af Vorri tilskipan af 30. marz 1827, um attekning út-
 21. des. legðarstraffsins, skulu gildandi vera fyrir Vort land Ís-
 land, nefnilega — — — 2. hvar hjá Vjer og
 tilskiljum Oss sjálfum, eptir málsins ásigkomulagi, með
 Vorum úrskurði að ónýta slíkt hjónaband,¹ hvar það ei
 þegar, eptir almennum lögum, á að álítast sem ógjört
 væri. — — — 9. Þar þessi Vor tilskipun einasta af-
 tekur útlegðina sem straff, en ekki þá útlegð, sem ein-
 ungis er nauðsynleg valdstjórnarregla mót utanríkis-
 mönnum, svo skulu þau lög og tilskipanir óbreytt standa,
 hvar eptir slíkt aðkomufólk skal flytjast út úr Vorum
 löndum, nær það, annaðhvort vegna síns ástands eður
 undanfarins framferðis, ellegar vegna skorts á tilhlýði-
 legum passa eður skilríki, ei á að inntakast hjer í rík-
 ið, eður nær það, með sinni aðferð, fyringjörir þeim því
 í slíku tilliti veittu rjettindum, ellegar það, áður en
 það í Vorum löndum hefur náð heimilisrjetti, ei verður
 í standi til að útvega sjálfu sjer bjargræði. — — —
 III. Viðvikjandi nákvæmari ákvörðun þess i tilskip-
 un af 20. janúar 1797, § 40, fyrirskrifaða betalings til
 sáttanefndanna, svo og áhrærandi klagarans útivist frá
 samkomum tjeðra nefnda, samkvæmt þeim með Voru opnu
 brjefi fyrir Danmörk af 6 april 1827, § 1 og 2, gefnu fyr-
 irskipunum: — 1. Eptirleiðis skal sá, er inngefur klög-
 un til sáttanefnda, strax við afhending klögunarskjals-
 ins borga 24 sk. silfurs, er skiptast eiga samkvæmt til-
 skipunni af 20. janúar 1797, § 40, hvar á mót síðan,
 þegar sáttargjörð skeður, í stað þeirra tilskildu 64 sk.,
 einungis ennfremur borgast skulu 40 sk. silfurs, af hverj-
 um, ef partarnir eigi öðruvísi semja sín á milli, klagar-
 inn á að gjalda 16 sk., en hinn ákærði þá eptirver-
 andi 24. sk. — 2. Ef klagari ei er til staðar á þeim

1) sem stofnað er utan ríkisins, til þess „að skjóta sjer und-
 an hjer gildandi skipunum eða forboðum, með tilliti til þess,
 er hjer á til aðgæzlu að koma, áður persónur megi í hjóna-
 band saman gefast.“

degi, þá sökin er ákvörðuð til fyrirtektar, en hinn kærði 1831
 mætir, skal sáttanefndin, eptir hins síðarnefnda beiðni, 21. des.
 meðdeila honum attest þar um, með hvert hann getur
 haldið sjer til hlutaðeigandi rjettar, sem þá uppáleggi
 klagaranum, svoframt hann ei getur sannað, að hann,
 með löglegu forfalli, hafi hindraður verið frá að mæta
 eður láta mæta fyrir sáttanefndinni á tilteknum tíma,
 að borga sanngjarnlegan kost og tæring til hins ákærða.
 — IV. *Áhrærandi útviðkun til Íslands af Vorri*
tilskipan af 23. maí 1827, innihaldandi nákvæmari á-
kvarðanir með tilliti til hjónabanda, er stofnast eptir út-
veguðum skilnaðardómi. — 1. Sú persóna, er fyrir und-
 irgefnum rjetti hefur útvegað skilnaðardóm, er leyfir
 hinni sömu að innganga í nýjan ektaskap, á, ef hin
 dæmda ei útprykkilega hefur fráfallið appellerun dóms-
 ins, annaðhvort að láta þau siðvanalegu fatalia appella-
 tionis líða frá hans uppsögn, eður láta dóminn löglega
 auglýsa hinni dæmdu, og bíða frá þeim tíma um 8 vik-
 ur. Þegar sú tíð er liðin, án þess að nein ákærustefna
 sje út tekin, hvarum tilhlýðileg sönnun á að framleggj-
 ast fyrir hlutaðeiganda presti, skal hið fyrra hjónaband
 ei lengur mega hindra nýja hjúskaparvígslu. — 2. Hvar
 hinum dómfellda hefur stefnt verið sem þeim, er ei vill
 láta finna sig, á dómsins auglýsing að ske á þeim sömu
 stöðum, hvar frá stefna samkvæmt N. L. 1—4—10 má
 birtast. — 3. Með tilliti til þeirra þegar afsögðu skiln-
 ardóma, eiga þær áðurnefndu 8 vikur fyrst að reiknast
 frá þeirri dómsins birtingu, sem skeður eptir auglýsing
 þessarar Vorrar tilskipunar, og líka með skírskotun til
 hinnar sömu. — V. *Áhrærandi tilbreytta útviðkun*
til Íslands af þeim með Vorum allrahæsta úrskurði af 6.
júní 1827, kunnngjörðum með kanselliisins opnu brjefi af
12. s. m., gefnu forskriptum, með tilliti til heimfæringar
laganna 6—13—3. Til að afstýra ýmissa meininga ó-
 samhljóðun, viðvikjandi þeim hætti, með hverjum fyrsti
 hluti Laganna (D. og N. L.) 6—13—3 skal í Íslandi

1831 framkvæmdur verða, gefst hjer með til kynna, að það
21. des. ei heyrir dómstólunum, heldur há-yfirvaldinu til að afgjöra, nær karlmenn og kvennsniptir, til hindrunar hneyxlanlegrar samanveru, skulu fjarlægjast hvort frá öðru, til hvers augnamiðs hlutaðeigandi háyfirvald fyrst á að útvega svo nákvæmar upplýsingar sem mögulegt verður viðvíkjandi samverunnar ásigkomulagi, sjerdeilislega þar með, að æskja og öðlast sóknarprestssins skýrslu; hvar á mót lagasókn við dómstólana skal stofnuð verða, ef þeir brotlegu sitja í trássi mót yfirvaldsins aðgjörðum og skipun.¹ Sú yfirvalds-ályktun, með hverri þeim er boðið að skiljast að, á að birtast þeim af siðvanalegum stefnuvottum á þann við dóma birtingu brúkanlega hátt, hvar eptir ályktunin, með tilhlýðilegri áteiknun, skal aptur sendast viðkomandi há-yfirvaldi. — VI. *Áhrærandi betaling fyrir þau attest, sem útgefast af prestunum á Íslandi, samkvæmt þeim um það efni með Vorri tilskipun fyrir Danmörk af 7. nóvember 1827 gefnu reglum.* — 1. Prestarnir skulu engan rjett hafa til að krefjast betalings: a) fyrir öll attest, hver þeir, annaðhvort einmitt eptir almennum fyrirskrifuðum reglum, eður eptir sjerlegum tilmælum hlutaðeigandi embættismanna, eiga embættis vegna að meðdeila, til eins eður annars opinbers málefnis frama; b) fyrir attest, sem notast til lögmætrar sönnunar, við bónarbrjef um pensíónir eður annan styrk af almenntri fjehirzlu, eður til að geta veitt slíkri pensíón eður styrk meðtöku; c) fyrir attest, viðvíkjandi meðalgöngutilraunum í hjónaskilnaðarsökum; d) fyrir attest, sem meðdeilast öreigum, í hverju helzt tilliti sem þeirra óskað verður. — 2. Sá betalingur, hvern presturinn má heimta fyrir þau attest, hver hann ei eptir § 1 er skyldugur til að meðdeila ókeypis, skal vera 16 sk. silfurs, þegar sá, sem þess beiðist, er húismaður, tómthúismaður, daglaunamað-

1) Sbr. hegningarl. 25. júní 1869, 179. og 312. gr.

ur, vinnuhjú, eður í öðru viðlíku standi; — og 32 sk. **1831**
 af öllum öðrum. — Þegar presturinn á að útgefa, í att- 21. des.
 estsformi, fleiri sönnunargreinir undir eins, til dæmis:
 útdrætti úr ýmsum stöðum kirkjubókarinnar, má hann
 ennfremur krefja, fyrir hina attestsins pósta, helming
 þess fyrgreinda betalings, þó svo, að gjörvöll borgun alls
 sönnunarskjalsins ei hlaupi til meira en tvöfalds betalings
 mót því, sem einstakt attest kostar. — 3. Fyrir fram-
 framferðis-vitnisburði vinnuhjúa og slíkra vitnisburða á-
 teiknanir, má ei krefja meir en 6 sk. silfurs. — 4.
 Kynni, mót von, nokkur þræta kvikna um þann betaling,
 sem prestur, í meðhaldi fyrskrifaðrar reglugjörðar, má
 fyrir attest krefja, á slík þræta að afgjörast með amt-
 mannsins úrskurði, og skal þá sá, sem, til þess að hann
 ei vantaði attestíð, hefur borgað meir fyrir það, en hann
 áleit sig að vera skyldugan til, innan sex mánaða [að]
 frambera umkvörtun sína fyrir nefnt yfirvald, ef hún á
 í nokkuð álit að koma til apturskilunar hins goldna be-
 talings. — Í tilliti til þeirrar ákæru, er skjalsbeiðandi þann-
 ig reisa kynni mót gjörðri betalings-kröfu, á presturinn,
 nær þess óskað verður, að skrifa, á sjálft attestíð, upp-
 hæð þess betalings, er hann fyrir þess útgreiðslu krafíð
 hefur. — 5. Þótt Vjer vel treystum landsins prestum
 til þess, að þeir ekki, í betalings-heimtum fyrir attest
 sín, muni sýna ósanngirni eður sjerplægni, svo viljum
 Vjer þó, með tilliti til þess mögulega tilfellis, að einhver
 einstakur prestur ei kynni til þeirrar vonar að svara,
 uppáleggja því yfirvaldi, er slíka misgjörð uppgötva
 kynni, að tilkynna hina sömu Voru danska kanselli,
 sem á að veita þeim presti, er í slíku sekur finnst, til-
 hlýðilega ávítun, og sem ennfremur, ef yfirsjónin ítrek-
 ast, hefur fengið myndugleika til að uppáleggja honum
 allt til 10 ríkisbankadala silfurs bætur, fyrir hans ó-
 verðugu breytni.

1832

TILSKIPUN um skyldu prentara að láta bókasöfnum
20. jan. í tje eintök af því sem prentað er.¹

15. ág.

TILSKIPUN viðvíkjandi rjettargangsmátanum við undir-
irrjettina á Íslandi, í öðrum málum en þeim, sem við-
víkja illvirkja- og opinberum pólití-sökum.²

Vjer Fr. VI o. s. frv. Gjörum vitanlegt: að þar
þau fyrir Vort ríki útgefnu almennilegu lög um rjettar-
ins tilhlýðilegu og fljótu framkvæmd í borgaralegum rjett-
argangsmálum ekki, í einu og sjerhverju, eru öldungis
passandi fyrir undirrjettina á Voru landi Íslandi, hvar
þing í hverri viku, eður jafnvel hverjum mánuði, hvorki
haldast nje geta, án allt of stórra þýngsla fyrir landið,
tilskipuð orðið, og hvar ei heldur reglulegir talsmenn
skikkaðir eru, svo höfum Vjer ályktað, að fyrirskrifa
sjerlegan, á laganna almennu grundvallar-reglum byggð-
an, en eptir Íslands landslags ásigkomulagi lagaðan
rjettargangsmáta, er brúkast skuli við nefnda rjetti, svo-
vel í eiginlega borgaralegum málum, viðvíkjandi skuld-
um, eignum og þvílíku, sem og í þeim málum, er við-
víkja áreitingum með orðum eður verki, en þó stofnast
eiga án yfirvaldsins skipunar, einnig í pólitísökum af
viðlíkri art, og yfirhöfuð í öllum þeim rjettargangsmál-
um, sem ekki höfðast vegna rjettvísinnar eður hins op-
inbera pólitíis. Vor boð í þessu tilliti hljóða þannig: —
1. Þegar nokkur þykist hafa orsök til að höfða mál
mót öðrum manni, á hann að framkoma með stutta,
munnlega eða skriflega skýrslu, um sakarinnar ásigkomu-
lag, fyrir þann dómara, til hvers umdæmis hans mót-
partur heyrir, eður hverjum það annars, eptir lögum og
tilskipunum við kemur að meðhöndla og uppáðæma
sökina. — 2. Þessi skýrsla á, ef hann vill að málið
fyrirtakist á því árlega manntals-þingi, almennilega að

1) Sbr. lög 4. desbr. 1886, um prentsmiðjur.

2) Sbr. landamerkjälög 17. marz 1882.

ske, áður en sýslumaðurinn hefur ákvarðað þingdagana fyrir sjerhverja þingsókn í sýslunni, og útsent þingboð- 1832 15. ág. ið í því tilliti. — Ef hinn ákærði¹ kemur seinna, á sýslumaðurinn, eptir kringumstæðunum, að ákvarða, hvort sökin samt eigi að fyrirtakast á því nefnda þingi, hverju þó ei má neita, ef það skeð getur án þess að aflaga þá reglu, sem fastsett er fyrir þinghaldið á öðrum stöðum. Ef klagarinn vill að málið fyrirtakist á öðrum tíma en þeirri reglulegu þingtíð, á dómariinn að ákvarða vissan tektadag, og hegða því þannig, að klagarinn geti framfylgt sínu máli svo fljótt sem kringumstæðurnar leyfa, þó sjálfsagt með þeim hætti, að hentugleiki gefist til að stefna hinum ákærða mótparti með löglegum fresti. Sömu leiðis eptirlæzt það dómara-num, ef honum virðist hið siðvanalega þinghús miður hentugt vera, að ákvarða annan haganlegan stað til málsins meðhöndlunar, þó ei utan þeirrar þingsóknar, í hverri hið rjetta varnarþing er. — 3. Áður en málsins fyrirtekt þannig er ákveðin, á klagariinn þó, ef það ei er af þeirri art, sem er undanskilin frá meðhöndlun sættanefndanna, að sanna, að því sje þar frá til rjettargangs vísað. — Annars skal það og, í þeim sökum, hvar í sáttatilraun, eptir gildandi lögum, á að fyrirtakast af dómara-num, vera klagara-num leyft, þar um að halda sjer til sættanefndarinnar, sem þá skal vera skyldug til að meðhöndla sökina á allan hátt eptir þeim siðvanalegu fyrir sáttanefndir gildandi reglum, eins og hinn ákærði sömu-leiðis skal vera skyldugur til að mæta, að viðlögðum þeim afleiðingum, sem útivist frá sáttanefndinni annars með sjer færir. — 4. Þar býjarþingið í Reykjavík á að haldast á vissum degi í hverri viku, að svo miklu leyti nokkuð þingsmál þar fyrirfellur, svo þarf sá, er á slíkum degi vill höfða nokkra sök fyrir tjeðum rjetti, einungis að gæta þess, að hann í tíma tilkynni það dómara-

1) á að vera: kærandinn.

1832 um, ef hann ei hefur vitund um, að eitthvert annað
 15. ág. sjerlegt málefni þar samt sem áður eigi að fyrirtakast.
 — 5. Ef klagarinn óskar þess, á dómariinn að útgefa
 fyrirkall, innihaldandi partanna nöfn og málsins eigin-
 lega efni, ásamt tíma og stað, á hverjum sökin á að
 fyrirtakast, og þeim fresti, með hverjum fyrirkallið á að
 birtast, hver frestur á að ákvarðast eptir þeim hingað
 til gildandi reglum. — Þótt þannig sjálfur dómariinn
 samsetji fyrirkallið, á þó engin stærri borgun að gjald-
 ast honum þarfyrr, en sú, sem aukatekju-reglugjörðin
 af 10. september í 1. og 9. §§ hefur veitt honum, fyrir
 undirskript og innsiglu þeirrar stefnu, sem samín er
 af saksóknaranum sjálfum. — Í útskýringu málsins efnis
 eiga að brúkast hin stytztu og almennilegustu orðatil-
 tæki, hvarmeð því lýst verður. Þannig á, ef það við-
 vikur skuldakröfu, hennar upphæð að ákveðast, og sje
 hún grundvölluð á útgefnu skuldabryfi, á það líka að
 nefnast, en annars umgetist skuldariinnar orsök með
 slíkum almennilegum orðatiltækjum, sem: «eptir reikn-
 ingi», «fyrir meðteknar vörur», «fyrir unnið erfiði», eður
 þvílíkum. Fyrirkallið afhendist klagaranum, með ávís-
 un um að láta það löglega birta fyrir þeim ákærða. —
 Annars má klagarinn sjálfur útgefa fyrirkallsseðilinn, ef
 hann vill það heldur, eins og það sómuleiðis, ef mót-
 parturinn mætir á tilteknum tíma og er viljugur til að
 svara til sakarinnar, má standa á sama, hvort hið ann-
 ars nauðsynlega fyrirkall sje skeð, eður ekki. — 6. Ef
 sýslumanninum ei virðist sökinni að vera tilhlýðilega
 vísað til rjettargangs frá sáttanefndinni, eður hann, af
 annari orsök, ei álitur sig hafa myndugleika til að á-
 kvarða málsins fyrirtekt, eptir klagarans beiðni, þá á
 hann að meðdeila klagaranum, ef þessi þess óskar,
 reglulega og skriflega tilkynning þar um, frá hverri þó
 annars, sem frávísunardómi, má appellera til lands-yfir-
 rjettarins. Fyrir slíka, skriflega útgefna, frávísun, gjald-
 ist betalingur eptir aukatekjureglugjörðarinnar af 10.

september 1830 § 3. — 7. Ef sá, sem hefur látið kalla **1832**
 annan mann fyrir rjettinn, ei mætir eður lætur mæta á **15. ág.**
 þeirri í fyrirkallinu ákveðnu tíð, hlýtur sökinni að frá-
 vísast, og hann verður þá skyldugur til að gefa þeim á-
 kærða eður ákærðu, sem mæta, og þarum gjöra uppá-
 stand, sanngjarnlegan kost og tæring, eptir dómarans á-
 kvörðun. Sömuleiðis á hann, ef sjerlegt þing vegna
 tjeðrar sakar var ákveðið, að gjalda dómaranum þær til-
 skipuðu aukatekjur, eins og málið af honum algjörlega
 hefði fyrirtekið verið. — Ef annars klagarinn, eptir að
 málsins fyrirtekt var ákveðin, apturskilar því af dóm-
 aranum útgefna fyrirkalli, án þess að það hafi auglýst
 verið, eður hann sannar fyrir dómaranum, að málið sje
 útkljáð með sáttargjörð við þann ákærða eður þá á-
 kærðu, ellegar að þessum, á þann fyrir stefnubirtingar
 tilskipaða hátt, sje til kynna gefið, að hann sleppi máls-
 sókninni, án þess nokkur þannig hafi þurft að mæta
 forgefins, svo burtfellur allt áður umgetið útsvar. — 8.
 Ef klagarinn mætir, en þarámót sá ákærði ekki, svo á,
 nær þessi álízt bevísanlega að hafa tilhlýðilega fyrir-
 kallaður verið, sökin að uppádæmast eptir þeirri
 skýrslu, sem klagarinn gjört hefur um hennar kringum-
 stæður, og þeim skilríkjum, sem af hans hálfu fram-
 lögð verða; og sá innstefndi hlýtur þá að kenna sjálfum
 sjer þarum, að hann ekki hafi fengið að framfæra
 þær varnir, sem hann kynni þykjast mót saksókninni
 að hafa. — Samt er það sjálfsagt, að sá ákærði ei má
 dæmast fyrir annað en það, sem er klögunarinnar
 og þess eptir henni útgefna fyrirkalls efni, og að
 dómarinn, þótt sá ákærði ei hafi til saksóknarinnar
 svarað, á að ónýta hana, að svo miklu leyti hún,
 engu að síður, sýnir sig ógrundvallaða að vera. —
 9. Ef samt hinn ákærði, eptir að málið, vegna hans
 útivistar, er upptekið til dóms, sem í þessu tilfelli ei
 má afsegjast á næstu 14 dögum þareptir, áður en þessi

1832 frestur er úthlaupinn, kann að vitja dómarans með
15. ág. beiðni um að það á ný megi fyrirtakast, svo á þetta
að eptirlátast, og þingdagur til þessarar nýju fyrirtektar
að ákveðast, svo og mótparturinn þar til að innkallast,
hvarvið ákvarðanirnar í þessarar fyrirskipanar § 5, að
svo miklu leyti þær þartil heimfærast mega, hljóta til
aðgæzlu að koma, þó svo að hinn ákærði, til að útverka
þannig málsins nýju fyrirtekt, gjaldi, fyrir utan það
sem sjálft fyrirkallið kostar, eins mikið og það sem
klagarinn, eptir aukatekju-reglugjörðinni, hefur hlotið
að borga við höfðun málsins meðferðar fyrir rjettinum.
Þegar sökin þannig að nýju verður fyrirtekin, má hinn
ákærði framfæra allt sem hann kann að vilja athuga
eður upplýsa sjer í hag, með sömu verkun, sem ef það
hefði verið framfært eptir því fyrirkalli, sem honum í
fyrstu hafði birt verið. — 10. Þegar partarnir mæta,
á dómariinn þannig að stýra þeirra innbyrðis viðskiptum,
að málið tilhlýðilega upplýsist, og sjerhver þeirra styrk-
ist til að ná sínum rjetti. Sjerílagi á hann að leiðbeina
málspörtunum, svovel til að gefa vissar, skilmerkilegar
og sannorðar skýrslur um þær kringumstæður, undir
hverjum saksóknarinnar gildi er komið, sem og til að
útvega þær bevísingar, sem í neitunar tilfelli eru nauð-
synlegar. Þó er það sjálfsagt, að þegar einhver máls-
partanna ei finnur sig við þurfa dómarans vegleiðslu, og
vill án hennar sjálfur skriflega eður til þingbókarinnar
framfæra það, er hann álítur til síns hagnaðar nauð-
synlegt vera, svo á dómariinn ekki að neyða hann til
að þiggja sína liðveizlu. Þingbókin á, áður en henni
er lokið, að undirskrifast af dómaranum og þingvottun-
um, svo og af pörtunum, og þeim, sem annars hafa við
málsfærsluna mætt, eptir að það innfærða hefur verið
skýrt upplesið, eins og líka þeir, sem, eins og ákveðið
er, eiga að undirskrifa, hljóta að hafa aðgang til að
lesa sjálfir það sem innfært er, og til að við bæta sín-
um athugasemdum, fyr en undirskriptirnar meðdeilast.

Að svo miklu leyti einhver ei getur skrifað, á einn af þingvottunum hans vegna að skrifa hans nafn, en hann sjálfur halda um pennann. Vilji einhver ei undirskrifa, á þess getið að verða, og líka þeirra orsaka er hann þykist hafa þartil, ef hann gefur þær til kynna. — 11. Þar málanna meðferð yfir höfuð á að vera svo einföld og stutt sem mögulegt er, svo má ekkert ónauðsynlegt uppihald líðast. Þegar klagarinn ekki, strax við hins eiginlega rjettargangs byrjun, framleggur neitt skriflegt innlegg, og heldur ekki önnur skjöl en þau, sem áður voru framkomin við sáttatílaunina, skal sá ákærði, ef engin sjerleg ástæða kynni krefja nokkurrar undantekningar frá þessari almennilegu reglu, vera skyldugur til strax að auglýsa sitt álit um kröfunnar rjettvísi, en dómariinn á að leitast við að koma því til leiðar, að málinu annaðhvort verði lokið þann sama þingdag, eður og þó að þau nauðsynlegu skilríki verði framfærð við þess næstu fyrirtekt. — 12. Dómariinn á, á einn veg, að gæta þess, að engum málspartanna, með ofbráðri upptekningu sakarinnar til dóms, meinist hentugleikar til að útvega þær upplýsingar, sem honum kynnu í þarfir að koma, en á annan veg þess, að málslokunum ei heldur sláist ótilhlýðilega á frest. Hann á þessvegna, ef einn partanna óskar nokkurrar uppsetningar til að gefa skriflegt tilsvár eður útvega nokkur skilríki, nákvæmlega að prófa, hvort hún verulega megi þjæna sökinni til upplýsingar, og ef þetta ljóslega sjest ei að vera tilfellið, á engin uppsetning að eptirlátast. — 13. Þau vitni, til hvernar einhver partanna skýrskotar, sínu máli til upplýsingar, eiga, ef hann ei getur fengið þau til að mæta án fyrirkalls, á löglegan hátt og undir fallsmáls straff að innkallast, og að svo miklu leyti málsþörtunum ekki innan rjettarins verður það tilkynnt, nær vitnaleiðslan ske muni, eiga þeir með siðvanalegum stefnufresti að kallast til að hlýða á hana, til þar-

1832

15. ág.

1832 við að gæta þess, er þarfir krefja. Dómarinn á með 15. ág. mestu umhyggju að bera umsorgun fyrir því, að vitnin gefi nákvæmar og skilmerkilegar skýrslur um allt, sem þjénað getur sökinni til upplýsingar, svo og fyrir því, að enginn misskilningur verði, en allt innfærast í þingbókina með skilmerkilegum og skýrum orðum. Þær spurningar, eptir hverjum nokkur partanna kynni æskja að vitnin verði yfirheyrð, á dómarinn að framsetja, að svo miklu leyti þær annars eru lögum og málavöxtum samkvæmar. Við framfærslu sjerhverrar spurningar á hann, nær þess þörf gjörist, að útskýra hana enn fremur fyrir vitninu; einnig á hann í sjerhverju tilfelli, hvar nokkur grunsemd vekst þarum, að vitnið misskilji einhverja spurning, eður þess svar ei ljóslega tilkynni þess meining, með nákvæmri eptirgrennslun og útskýringu að leitast við að bæta slíka bresti. Sjálf eiðsafleggingin á ekki að ske fyr en vitnisins skýrsla er fullkomlega meðtekin, innfærð í þingbókina. upplesin fyrir vitninu, og vitnið loks hefur lýst því yfir, hvort það, í einu og sjerhverju, þori að standa við sína skýrslu, undir eið, eða hvort það finnur nokkuð þar í, er leiðrjettingar eður nákvæmari ákvörðunar við þurfi. — Annars á vitninu, áður en það framflytur sinn vitnisburð, að leggjast það á hjarta, að hann eigi að afleggjast með svo nákvæmri aðgæzlu sannleikans, eptir beztu samvizku, að vitnið treystist til, nær þess skýrslu er lokið, að staðfesta hana með eiði, eins og dómarinn líka, í hvert sinn sem honum gefst grunur um, að vitnið ei festi þetta í minni, aptur á að ítreka tjeða áminning. — Áður en eiðurinn endilega er aflagður, á dómarinn, fyrir utan þá lögskipuðu viðvörun til vitnanna, að ámalga þær hugvekjur og áminningar, sem í því einstaka tilfelli mættu virðast þjénaðlegar til að ná vissu um sannsögli vitnisins. Annars er það sjálfsagt, að eiðsafleggingin ei þarf að ske, þegar partarnir koma sjer saman um að fráfalla henni. — Allt hið áðurskrifaða á og að aðgætast af þeim dómara, fyrir

hverjum nokkur vitnaleiðsla skeður, er notast á í einni af öðrum rjetti meðhöndlaðri sök, í hverri þá náttúrlega sú til slíkrar vitnaleiðslu nauðsynlega uppsetning á að eptirlátast. — 14. Eins og §§ 7 og 8 sýna, hvernig breyta skuli, þegar annaðhvort klagarinn eður sá ákærði ekki mætir sakarinnar fyrsta tektadag, svo skal einnig, þegar nokkur af pörtunum lætur sig vanta einn af þeim fylgjandi tektadögum, málið, ef sá mætandi partur þess æskir, til dóms upptakast og uppádæmast, í því ástandi, hvarí það þá er, og sá fráhorfni hlýtur þá að kenna sjálfum sjer um það tjón, er fljóta kynni þaraf, að hann ekki hefur gefið fullkomnara tilsvor í sökiinni. Þó má ennfremur, í slíku tilfelli, ákvörðunin í § 9 heimfærast hjertil. Ef báðir partar láta sig vanta í einni þegar fyrir rjettinum meðhöndlaðri sök, á hún að burtfalla, og má ei aptur fyrirtakast fyr en eptir nýju löglegu fyrirkalli. — 15. Annars má einn partur, þegar hann hindrast frá að mæta persónulega, senda einn annan góðan mann í sinn stað, hvern hann á að setja í stand til að fremja sökina, sín vegna, eptir þar til gefinni fullmakt, án þess að neitt af háyfirvaldinu meðdeilt skikkunarbrjef útheimtist þartil. En ef nokkur kynni hafa slíkt forfall, að ei heldur þetta sje honum mögulegt, þá á hann að tilkynna og upplýsa tjeð forfall, og sökin á þá, þess vegna, að uppsetjast, í hverju tilfelli útivistar annars nauðsynlegu afleiðingar þannig burtfalla. — 16. Dómarinn á, strax eptir að dómurinn er saminn og innfærður í þingbókina, að láta hann, af stefnuvottum, birta fyrir málspörtunum. Það útgjald, er flýtur af slíkri birtingu, á, við málsins upptekningu til dóms, að borgast, ásamt þeim fyrir slíka upptekning í aukatekju-reglugjörðinni ákveðna betalingi. Ef nokkur vill fráfalla slíkri birtingu þannig, að dómurinn frá þeirri tíð, þá hann er saminn og innfærður í þingbókina, skuli álitast eins og hann væri honum birtur, svo burtfellur einnig náttúrlega, með birtingunni, allur þaraf fljótandi kostg-

1832

15. ág.

1832 aður. Í slíku tilfelli á sú tíð, sem í dómnum er ákveðin
 15. ág. til hans uppfyllingar, og sem almennilega reiknast frá þeim degi, þá fyrst þá birting var gjörð, að reiknast frá þeim degi, þá dómurinn, eptir tjeðu samþykki, álját birtur að vera. Á sama hátt breytist einnig í tilliti til þess sem áhrærir fatalia appellationis. — Annars á dómurinn, með mögulegasta flýti, að fremja sökina til uppáðæmingar; en þótt það væntist, að hann sem optast ekki vilji nota sjer af öllum þeim honum í Laganna 1—5—8 gefna fresti, á samt þar við undireins ákvörðunin í þessarar tilskipunar § 9 (samanborin við § 14) að aðgætast. — 17. Þær í tilskipunarinnar af 3. júní 1796 §§ 10, 35 og 39 tilteknu bætur eiga að heimfærast í sjerhverju tilfelli, hvar einn partur eður hans umboðsmaður finnst að hafa orsakað ótilhlýðilegan drátt málsins, og eiga nefndar bætur að uppáleggjast þeim seka með dómi í aðalsökinni, þótt drátturinn ekki eiginlega skeð hafi við sjálfa hana, heldur við þingsvitni eður annað rjettargangsverk sem henni er viðvikjandi. Sömu sekt skal dómurinn einnig vera undirorpinn, ef hann finnst að hafa hjá sjer leitt þær honum til málsins tilhlýðilega frama uppálögðu skyldur. — Yfirdómstólarinnir eiga að gæta þess, nær slíkar yfirsjónir hafa skeð við undirrjettina, og þá draga hlutaðeigendur til sekta; eins og líka talsmenn fyrir hæstarjetti, í þeim málum, er þeir munnlega flytja, eiga að geta þess, nær slíkt óafsakanlegt uppihald skeð hefur. — 18. Þar það má áljást nægilegt, til að setja hvern undirgefinn dómara í stand til að framkvæma allt það, sem hann kynni að finna nauðsynlegt til forsvars fyrir sínum dómi og málsmeðferð, að hann með löglega birtri stefnu hefur fengið tilhlýðilega tilkynning um, að sökinni sje innstefnt til æðri rjettar, svo skal það eptirleidis ekki vera nauðsynlegt, að contra- eður framhalds-appells-stefnur birtist þeim undirgefna dómara, nema hlutaðeigendur, eptir þeim, ætlist til, að hann skyldaður verði til að borga

málkostnað eður annað, sem ekki án sjerlegs uppá- **1832**
stands getur honum uppálagt orðið. Annars er það **15. ág.**
sjálfsagt, að Dönsku Laga 1—4—21, sem er samhljóða
Norsku Laga 1—4—20, er heimfæranlegur til slíkra stefnu-
birtinga fyrir mótpartinum.

TILSKIPUN viðvirkjandi óðalsrjetti á Íslandi.

1833

17. apríl

Vjer Fr. VI o. s. frv. Gjörum vitanlegt: að
Vjer, að nokkru leyti til að afstýra þeim þrætum, hvartil
sá á Voru landi Íslandi, samkvæmt konungsbrjefi af 28.
marz 1776¹ gildandi óðalsrjettur gefur tilefni, en að
öðru leyti til, með viðhaldi sjálfra rjettindanna, að ráða
bót á því skaðlega ófrelsi eignarrjettarins, er hann nú
sem stendur með sjer færir, höfum ályktað, eins og
Vjer hjermeð allranáðugast skipum, sem eptir fylgir: —
1. Sú í tilskipan af 14. janúar 1771 § 3 ákvarðaða tíð,
innan hverrar sjerhver óðalsmaður á að innleysa sitt
óðalsgóz, þegar vandalaus maður, eður sá sem fjær er
óðalsrjetti, er þess eigandi, skal eptirleiðis ei vera lengri
en 5 ár. Þarámót viðhaldist framvegis sú í nefndrar
tilskipunar § 1 fyrirskrifaða regla, eptir hverri óðals-
rjettur vinnst, þegar ein persóna eður einn ættleggur
hefur verið rjettur eigandi að einni jörð í 10 ár eður
lengur. — 2. Hafi nokkur náð óðalshefð á einni jörð
með því móti, að hann nú hefur verið hennar eigandi
í 10 ár samfleytt, eður þannig, að hann hefur fram-
haldið sínu af hans foreldrum eður öðrum langfeðgum
byrjaða eignarhaldi um svo langa tíð, að þau til slíkrar
hefðar útvegunar fyrirskrifuðu 10 ár, meðan slíkt hans
eignarhald varaði, sjeu úthlaupin, skal það, ef hann af-
hendir jörðina, vera undir honum sjálfum komið, hvort
hann vill binda hana við nokkurn lausnarrjett, eður
ekki, og þetta band skal, í nefndu tilfelli, ekki mega
neyðast uppá eigindóminn, mót hans vilja. Kjósi hann

1) Með þessu kgsbr. var tilsk. 14 jan. 1771, um óðalsrjettinn í
Norvegi, lögleidd hjer á landi.

1833 að áskilja sjer og ætt sinni lausnarrjett, hlýtur þetta
17. apríl með berum orðum að innfærast í afsalsbrjefið, eður í eitt annað þinglesið og bókað skjal, hvaraf sjerhver hlutaðeiganda geti fengið tilhlýðilega vitneskju um það á eigindóminn lagða band. Hið sama gildir og um sjerhvern, sem framvegis kynni að öðlast óðal með hefð. Annars á það að aðgætast, að sá eigindómur, sem eptir fyrskrifuðu leggst undir óðalsrjett, í því skjali, sem þar um á að útgefast, tiltakist svo nákvæmlega, að engin efasemd í því tilliti geti upp komið. — 3. Þegar sá, sem hefur útvegað óðalshefð, eptirskilur sínum lífserfingjum jörð sína, skal sjerhver þessara eiga þá jörð, er hann erfir, með þeim sama rjetti, hvers óðalsins útvegandi naut. Vilji þessi þarámót, að slíkur óðalsrjettur skuli hvíla á jörðinni, að hún, án nokkurs af næsta erfingja í því tilliti gjörðs ákvæðis, skuli, þegar hann afhendir hana, standa til lausnar fyrir hans eptirkomara, og, þegar þessir ei eru til, fyrir aðra óðalshöfundarins eptirkomara, svo á óðalsútvegandinn með skýrum orðum að ákvarða slíkt, og þessi ákvörðun á annaðhvort einmitt að gjörast með lýsingu á þingi, eður og það skjal, hvarí hún er gjörð eður sönnuð, kunngjörast á þingi, allt til þess að hver einn, sem vill útvega sjer eignarrjett til jarðarinnar, eður aðra ískyldu í henni, geti fengið nauðsynlega vitund um slíkt á henni hvílandi band. — 4. Eins og sá, sem hefur útvegað óðalsrjett til einhverrar jarðar, ekki, til skaða fyrir panthafarann, má afhenda hana með tilskildu ákvæði um lausnarrjett, svo má hann ei heldur, þegar hann eptirskilur hana sínum lífserfingjum, þyngja henni með óðalsrjetti, nema að svo miklu leyti slík ákvörðun getur framkvæmzt án skaða fyrir þá, hverra skuldunautur hann er. Krefji skuldaheimtari útlags í því gózi, hvar til eigandinn hefur öðlazzt óðalsrjett, og því til hans fullnægju nauðsynlega kaupverði ei verður náð, með því móti, að hún afhendist með tilskildu ákvæði um óðalslausn, svo hefur eigandinn eng-

an rjett til að heimta það, að slíkt ákvæði gjörist að **1833** skilyrði við afhending gózens. — 5. Sá, sem eptir því **17. apríl** tilskilda ákvæði, hvert hinn fyrsti útvegandi hefur lagt við sölu óðalsjarðar, eður eptir þeirri ákvörðun, er slíkur höfundur, í meðhaldi 3. §, hefur gjört, er orðinn rjettur óðalsmaður að kenni, má að sönnu, við hennar afsal, afsifja þann óðalsrjett, sem kann að tilkoma honum og hans afkvæmi, en hinar kvíslir ættarinnar geta samt ei þar með misst þann lausnarrjett, sem þær öðlazzt hafa. Ekki heldur getur hann, með pantsetningu jarðarinnar, rírt þeirra lausnarrjett, hvarámót þeir skuldaheimtarar, sem með þeim af honum útgefnu skuldabryfum hafa útvegað pant í eigindóminum, hljóta, þegar lausnarrjetturinn gjörist gildandi, að nægjast með þá peningaupphæð, fyrir hverja eigindómurinn innleysist. — 6. Vilji nokkur nota sinn óðalsrjett, á hann almennt að leysa gózið með þeirri peningaupphæð, sem það af hlutlausum, samkvæmt tilskipunarinnar af 14. janúar 1771 § 7, þartil útnefndum mönnum álízt að vera vert, á þeirri tíð sem það leysist, þó svo, að tala þeirra manna, sem útnefnast, einungis á að vera 4 til fyrstu skoðunar (eður virðingar) og í fylgi þaraf 8 til æðri skoðunar, ef hún haldin verður. Samt er það undir þeim komið, sem í meðhaldi af þessarar tilskipunar § 2 útvegar gózi sínu óðalsrjett, að ákveða það skilyrði, að það, ef það innleysast á, borgist með þeirri peningaupphæð, fyrir hverja hann selur það, mót tilhlýðilegu endurgjaldi fyrir síðari betranir eður rirðir, samkvæmt þeim hingað til gildandi reglum. — 7. Sá minnsti jarðarpartur, sem eptirleiðis má að óðali gjörast, skal hlaupa til 5 hundraða að dýrleika. — 8. Með tilliti til þeirrar óðalsjarðar, sem við þessarar tilskipunar auglýsing ei er í eign fyrsta útveganda, haldi sjerhver hlutaðeigenda þeim þegar unna óðalsrjetti, sem á að fremjast í samhljóðun við þau hingaðtil gildandi lög, þó svo, að ákvörðunin í § 1 takist til eptirbreytingar.

1833

24. apríl

TILSKIPUN um afsalsbrjef og pantsetningar á Íslandi¹.

Vjer Fr. VI. o. s. frv. Gjörum vitanlegt: að Oss, til að koma betri reglu á þau fyrir vissu eigindómsins svo mikilvægu afsalsbrjefa og pantbrjefa efni á Voru laudi Íslandi, hefur þóknast allranáðugast að bjóða og skipa, sem eptir fylgir: — 1. Þinglýsingar afsalsbrjefa, pants-skuldabryefa og annara skjala, er hafa eigindóms afhendingu til augnamiðs, eður hvarmeð nokkur ískylda leggst á góz og eigindóm, svo og af sjerhverju öðru skjali, sem lesið verður til að ná einhverri umkomu yfir eins eiganda umráðum yfir eignum sínum, eiga að fyrirtakast við hlutaðeigandi undirrjett, svo að sú í tilskipun af 11. júlí 1800 § 12 heimilaða þinglýsing af þess háttar skjölum við landsyfirrjettinn öldungis burtfellur. — 2. Þegar skjalið hljóðar uppá afhending eður veðsetning einhverrar fasteignar, á það ætíð að lesast á því þingi, til hvers eigindómurinn heyrir. Skjöl þau, hvarmeð maður pantsetur sitt hræranlega góz, án þess að skila því frá sjer, eiga, þegar þau ei takmarkast til þess, er, sem fast búfje eður innstæða einhverrar jarðar, er sameinað við fasteign, ætíð að lesast við hans persónulega varnarþing. Hið sama gildir og um þau skjöl, er færa með sjer einhverja almenna takmörkun á einnar persónu eignarráðum yfir gózi sínu; en slík skjöl eiga líka að lesast á þeim þingum, í hverra sóknum hans fasteignir liggja, ef þau annars eiga að notast til að veikja þær afhendingar eður veðsetningar, sem með tilliti til slíkra eigna gjörast með löglega þinglýstum skjölum. — 3. Í Reykjavík fyrirtakist lestur þeirra fyrnefndu skjala á þeim reglulegu þingum, er þar haldast á viku hverri. Á öllum öðrum stöðum eiga þau að lesast á því árlega manntalsþingi fyrir þá þingsókn, hvar lýsingin eptir § 2 á að ske. Við extrarjetti getur lestur slíkra skjala ei útvegað þeim neinn lagakrapt. — 4.² Fyrir utan Reykjavík, hvar

1) Sbr. lög um veð, 4. nóvember 1887.

2) Sbr. op. br. 28. apríl 1841.

lýsingin á að fremjast samkvæmt almennum reglum í **1833**
 Dönsku Lögum og þar til heyrandi tilskipunum, á sjer- 24. apríl
 hvers skjals verkun mót þriðja manni fyrst að reikn-
 ast frá þinglýsingarinnar degi, svo að ef tvö slík skjöl
 kunna að lesast á sömu þingtið, annað þeirra ekki, vegna
 eldri útgefningar, getur, ef annars eigi neitt misferli þar
 við skeð hefur, haft forgangsrjett fyrir hinu. Þó skal,
 þegar sá, er útvegað hefur nokkurt heinnildar- eður veð-
 setningar-skjal, sýnir sýslumanni hið sama til fyrirfar-
 andi innteiknunar í afsals- og pantbrjefa-bókina, og fær
 þarum uppáteiknun á sjálft skjalið, svo og síðan lætur
 það lesa á því næst fylgjandi manntalsþingi, skjalsins
 lagakraptur reiknast frá þeim degi, er það þannig var
 sýnt, svo að það á að hafa forgangsrjett fyrir þeim
 heimildar- og veðsetningar-skjölum, sem, undir eins og
 það, framkoma á þingi, og sem annaðhvort öldungis ekki,
 eður ei fyr en síðar, eru, á fyrsagðan hátt, sýnd
 sýslumanni. Annars á fleiri á sama þingdegi eður sama
 manntalsþingi lesinna skjala þinglýsing að öllu leyti að
 álítast sem skeð á sömu tíð, þó annaðhvort þeirra lesist
 nokkru fyr en hitt, þó svo, að ekkert skjal, sem ei
 fyr afhendist til lýsingar en eptir byrjun þingsins, geti
 komið til álits mót því, sem fyr er af hendi látið. —
 5. Þau þinglýstu skjöl eiga, orð fyrir orð, að innfærast
 í þá partil löguðu af amtmanni fullgiltu afsals- og pant-
 brjefabók, og paraðauk á lýsingarinnar að getast í þing-
 bókinni. Um lýsing og bókun gefist uppáteiknun á skjalið;
 einnig skal rjettarins þjenari, samkvæmt aukatekju-reglu-
 gjörðinni af 10. september 1830 § 30, á sjálfu skjalinu
 geta sjerhvers brests, er finnast kann á útgefandans
 heimild til þeirrar fasteignar, sem með því á af hendi
 að látast eður veðsetjast, og líka þess, ef nokkurt skjal
 áður er lesið, sem geti hindrað þess nú lýsta skjals full-
 gildi. — 6. Til þess að rjettarins þjenari með nákvæmni
 geti athugað það, hvartil hann þannig skyldast, og ann-
 ars geti meðdeilt sjerhverjum hlutaðeiganda áreiðanlegan

1833 vitnisburð um heimild að eign nokkurri, og um þær þær
 24. apríl á hvílandi veðsetningar, eiga nákvæm registur að hald-
 ast yfir öll lesin skjöl. Þau eiga að nokkru leyti að
 vera uppteiknanir í stafrófsröð yfir þær persónur, er af-
 henda eður útvega eignir, eður hverra eignarráð tak-
 markast með þeim lesnu skjölum, og innihalda tilvísan-
 ir til þeirra staða, hvar skjölin finnast í bókinni, og
 undireins, að öðru leyti, registur yfir sjerhvern eigindóm,
 sem afhendist eður veðsetst, á þann hátt, að tilvísun
 til alls, sem lesið er á þingi um slíkan eigindóm, finnist
 til samans á einum stað. Til þeirrar sjerlegu lögunar,
 er þessu samkvæmt verður registrunum gefin, á amt-
 maunsins samþykki að útvegast, og á, að svo miklu
 leyti þeim nú þegar löguðu registrum við kemur, ná-
 kvæm skýrsla um lögunina að innsendast til nefnds
 embættismanns, sem á að dæma um, hvort hún svari
 til síns augnamiðs, eður umbreyting þará þurfi að gjör-
 ast. Ef slíkar kringumstæður finnast að vera í nokkurri
 þingsókn, er nú sem stendur hindri samning slíks re-
 gisturs yfir sjálfar eignirnar, svo má amtmaðurinn leyfa,
 að fyrst um sinn einungis registur yfir persónurnar hald-
 ist, en þau eiga þá að vera gjörð með slíkri nákvæmni,
 að það ætíð með þeirra hjálp sjezt geti, hvort nokkur
 viss persóna sje eigandi einhverrar tiltekinnar eignar,
 og hvort nokkuð sje lesið á þingi, sem geti staðið í vegi
 fyrir hans umráðum yfir hinni sömu. — 7.
 — 8. Amtmennirnir eiga, á þeirra yfirferð í hjeruðun-
 um, nákvæmlega að líta eptir svo vel afsals- og pant-
 brjefa-bókunum, sem registrunum yfir þær, og hafa um-
 hyggju fyrir því, að þeim brestum eður óreglu, sem í
 því tilliti finnast, afstýrt verði. — 9. Annars breytist
 eptir aukatekju-reglugjörðarinnar af 10. september 1830,
 3. kapitula, hvar hjá þó ekkert gjald á að lúkast fyrir
 lestur og bókun á borgunarbrjefum, er útgefast fyrir
 konunglegum tekjum, eður fyrir afplánun slíkra borgun-
 arbrjefa.

REGLUGJÖRD fyrir fátækra málefna lögun og stjórn, **1834**
fyrst um sinn, á Íslandi¹. 8. jan.

Vjer Fr. VI. o. s. frv. Gjörum vitanlegt: að Vjer, eptir að hafa, viðvíkjandi fátækra málefna lögun og stjórn á Voru landi Íslandi, látið útvega hugleiðingar og frumvörp frá landsins embættismönnum, höfum tekið þetta efni til nákvæmustu yfirvegunar, og þar með komið að raun um, að það muni landinu þarflegast vera, að þær þar hingaðtil gildandi reglur í flestum atriðum framvegis viðhaldist, en að samt fáeinar af tjeðum reglum kunni að þurfa nokkurrar umbreytingar eður nákvæmari ákvörðunar við, og að það undireins muni þjennanlegt, að gjörvöll fátækra málefni lagist með vissu lögmáli. Til þessa augnamiðs höfum Vjer ályktað allra náðugast að fyrirskrifa eptirfylgjandi reglur, sem fyrst um sinn eiga að aðgætast í tilliti til fátækra málefna á Íslandi. — *I. Um fátækra málefna stjórn yfir höfuð*².

— 1. Í tilliti til þurfafólks forsorgunar á Íslandi skal almennilega sjerhver hreppur framvegis, eins og hingað til, vera sjerleg forsorgunarsveit, til hvernar líka þeir höndlunarstaðir, sem í henni liggja, eiga að heyra³.....

— Ef plázins sjerlegt ásigkomulag á nokkrum stað gjörir það ráðlegt, að einhvern forsorgunarsveitar takmörk ákvarðist öðruvísi en eptir fyrirskrifaðri reglu, á hlutaðeigandi amtmaður, eptir að hafa þarum útvegað annara viðkomandi embættismanna hugleiðingar, og náð nákvæmri þekking á því, er í slíku tilliti samsvarar almúgans þörfum og óskum, þarum að senda álit sitt til Vors kansellíis, sem skal hafa myndugleika til að ákvarða

1) Sbr. lög um sveitarstýrk og fúlg, 4. nóv. 1887, og lög um breyting á þeim lögum, 7. febr. 1890.

2) Sbr. augl. 22. febr. 1875, 12. gr.

3) Sbr. tilsk. 20. apríl 1872, um bæjarstjórn í Reykjavík, og tvenn lög 8. okt 1883 (um bæjarstjórn á Akureyri og Ísafirði).

1834 hið nauðsynlega¹. — 2.² — 3. Allar forsorgun-
 8. jan. arsveitir í einni sýslu skulu vera undir næstu umsjón
 hlutaðeigandi sýslumanns, og í einu amti undir hlutað-
 eigandi amtmanns yfirumsjón og æðri stjórn. Sjerhver
 sýslumaður á að afgjöra allar þrætur, viðvíkjandi fátækra
 málefnum, samkvæmt kóngsbrjefi af 11. apríl 1781, § 6,
 í sinni sýslu, þó svoleiðis, að það sje í valdi þeirra
 hlutaðeigenda, sem eru óánægðir með sýslumannsins
 ályktun, að ákæra hana fyrir amtinu. — Þrætur mill-
 um sveita í ýmsum sýslum, en þó í sama amti, afgjörast
 af amtmanni, ef hlutaðeigandi sýslumenn ekki áður hafa
 getað komið sjer saman um að leiða þær til lykta. —
 Þegar þesskonar þrætur tilfalla millum sveita í ýmsum
 ömtum, og hlutaðeigandi amtmenn ekki geta komið sjer
 saman um þann hátt, á hvern þær afgjörast eigi, á
 sökin að leiðast Voru kansellíi fyrir sjónir, til þess
 endilegu ályktunar. — II. *Að hve miklu leyti*
sjerleg eður náunga framfærsla heimtast eigi. — 4. Eins
 og foreldrar eru skyldugir til að forsorga og uppala
 þeirra börn, svo eru líka börn og afkvæmi, eptir þeirra
 kjörum, skyldug til að sorga fyrir þeirra þurfandi for-
 eldra framfærslu, er þannig eigi má auka sveitinni
 þyngsli, svo lengi sem börn og afkomendur megna hana
 að veita. Líka eiga hlutaðeigandi prestur og hreppstjóri
 að leitast við að koma öðrum ættingjum, sem svo efn-
 aðir eru, til að sorga fyrir náskyldra viðurværi, svo það
 ei verði vandalausum að byrði. — III. *Hverjir þurfandi*
sjeu, og hvar þeir forsorgast eiga, svo og um fátækra
flutning. — 5. Þurfamenn álitist einungis þeir fátæku
 að vera, sem ekki með sjálfs síns styrk, á löglegan hátt,
 geta útvegað sjer nauðsynlegt viðurværi, og þannig, án
 annara hjálpar, hljóta að sakna þess, sem til fæðslu,
 fatnaðar, húsnæðis, hlýinda og hjúkrunar í sjúkdómstil-

1) Sbr. tilsk. 4. maí 1872, 23. gr.

2) Sbr. tilsk. 4. maí 1872, 14. gr.

fellum er ómissanlegt fyrir viðurhald lífs og heilsu. Ef **1834**
slík örbyrgð orsakast af leti, eyðslu, lostasemi og löst- 8. jan.
um, er það hreppstjóranna¹ og prestsins skylda að reyna
til að koma þessu í lag, með að halda slíkum persónum
til iðjusemi, og til að haga þeirra lífernismáta þannig,
að þær annaðhvort öldungis ekki, eður svo sjaldan sem
mögulegt er, verði hjálpar þurfandi. — 6.² Þegar maður
hefur verið búfastur eður vistfastur í sömu sveit,
fimm ár í samfellu, eptir að hafa náð 16 ára aldri, án
þess að hafa notið nokkurs styrks af sveitinni, svo
á hann í þeim stað að hafa rjett til framfærslu. Samt
á sú framfærsla, til hverrar ein persóna nú þegar er
komin, eptir þeim hingaðtil gildandi reglum, á einhverja
sveit, framvegis að viðhaldast, án þess að framanskrifuð
ákvörðun megi þar á gjöra nokkura umbreyting. Ann-
ars heyri gipt kona ætíð til sömu framfærslu-átthaga
sem maður hennar, og eins þá, nær hún er ekkja orð-
in, til þess tíma, þá hún á fyrumgetinn máta útvegar
sjer aðra nýja. Börn, yngri en 16 ára, fylgi föðurins,
og, ef þau eru óskilgetin, móðurinnar framfærslu-átthög-
um. — 7. Þegar einhver fátæklingur, vegna skorts á
framangreindra skilmála tilveru, ekki sjálfur hefur útvegað
sjer framfærslurjett í neinni sveit, þá á hann að forsorgast
af þeirri sveit, hvar foreldrar hans höfðu átt heimili og
löglegan fastan bólstað á þeirri tíð, þegar hann var í
heiminn fæddur. Að svo miklu leyti óskilgetnum börn-
um viðvíkur, kemur það í þessu tilliti einungis til að-
gæzlu, hvar móðirin þá hafði sitt heimili. Yfir höfuð má
maður ekki álítast að hafa haft sitt fæðingarheimili í
einni sveit, af því tilefni, að móðirin á ferðalagi, í heim-
sókn eður einhverri slíkri stuttri dvöl fæðir hann í heim-
inn, heldur á sú sveit að álítast fyrir hans fæðingar-
átthaga, hvar faðirinn, eður, að því leyti sem óskilgetn-

1) Sbr. nú tilsk. 4. maí 1872, 14. gr.

2) Sbr. op. br. 6. júlí 1848.

1834 um börnum viðvikur, móðirin, á fæðingartíðinni, eður 8. jan. næst fyrir hana, hafði fast löglegt heimili, til hvers og sá staður, hvar foreldrarnir höfðu ráðið sig í vist, heyrir. Einungis nær það ekki getur upplýst orðið, hvar ein persóna, á fæðingartímanum, kunni meinast löglega að eiga heima, á sú sveit, í hverri hennar fæðing skeði, að álítast sem hennar fæðingarheimili. — 8.¹ Þegar einn fátæklingur, eptir yfirvaldsins ályktun, á að flytjast til annarar sveitar, á hlutaðeigandi sýslumaður að gefa þeim fátæka fylgiseðil, er sýni, eptir hvers skipun, svo og frá hverri sveit og til hverrar hann flytjast á, hvar eptir þeir hreppstjórar, gegnum hverra sveitir flutningurinn skeður, eru skyldugir til að gjöra þar fyrir nauðsynlega ráðstöfun. Yfirvaldið á annars að athuga, að flutningurinn ekki framkvæmist á slíkum tíma eður á þann hátt, er setji hins fátæka líf eður heilsu í hættu. Þarámóti skal það vera hreppstjórnum fyrirboðið af sjálfsvöldum að láta nokkurs fátæks flutning framkvæma, þar yfirvaldið ætíð fyrirfram á að hafa ályktað, hvar hinn rjetti framfærslustaður sje, og að flutningurinn fremjast eigi. Fyrir slíkan fátækraflutning mega þær sveitir, gegnum hverjar hann skeður, enga borgun heimta, hvarámót fátækklingsins fararbeiði og hans viðurværi látist í tje af hverri sveit, án nokkurs endurgjalds. — Finnist nokkur sekur í ótilhlýðilegri meðferð eins fátækklings á flutningnum, straffist hann með sekta útlátum, frá 2 til 10 ríkisbankadala silfurs, sem tilfalli fátækra fjehirzlu í þeirri sveit, hvar sú ótilhlýðilega meðferð skeði, eður jafnvel með líkamlegri refsingu, eptir kringumstæðunum. — IV. *Um forsorgunina.* — 9.² Stjórnarar fátækra málefna eiga umhyggjusamlega að sorga fyrir því, að skorti hins fátæka frábægist, á þann hátt,

1) Sbr. op. br. 17. apríl 1868.

2) Sbr. tilsk. 4. maí 1872, 14. gr., og lög 4. nóv. 1887, 5. gr.

1834

8. jan.

er mest samsvarar sjerhvers þörfum og minnst er sveitinni til þyngsla. Þeir eiga, þegar hjálpar er beiðt af fátækra fjárlutum, sem nákvæmlegast að rannsaka skort hlutaðeiganda og hans orsakir; áður en þeir álykta, hvort hann eigi slíks styrks að njóta, eiga þeir með mannljúflegri umhyggju fyrir hjálp í bjargarleysi, samkvæmt þessarar tilskipunar § 5, einnig að hafa tilhlýðilegt tillit til sveitarinnar þarfa, og þeirra fordjarfanlegu afleiðinga fyrir siðlæti og iðjusemi, er allt of auðveldum aðgangi til hjálpar af sveitarfjársjóð fylgja kunna. Sveitarstyrkur á þannig ekki að veitast þeim, sem með tilhlýðilegri brúkun krapta sinna getur sorgað fyrir nauðpurft sinni, eður sem getur öðlæzt hana hjá þeim, sem eru skyldugir eður viljugir til að hjálpa honum. Samt á engin forsorgunarsveit að láta nokkurn þurfamann þarfnast hjálpar þess vegna, að þessi eigi að veitast honum annaðhvort af annari sveit, eður af einstökum persónum, heldur á hún fyrirfram að láta honum nauðsynlegan styrk í tje, uns hann veittur verður af þeim, sem þartil skyldugir eru, og sem þá eiga að endurgjalda fyrstnefndri sveit tjeða hennar útgípt. Í tilliti til þess styrks, er sveitin á að veita þurfamanninum, eiga sjerhvers tilfellis ásigkomulag og sveitarinnar hentugleikar að takast í nákvæma yfirvegum. Sjerílagi á tilsjón að hafast þar með, að hinn þurfandi sjálfur útvegi sjer svo mikið, sem mögulegt er, til síns viðurværis með sjálfs síns vinnu, hvartil honum á öll möguleg hjálp að veitast. Örvasa, gamlir og máttlitlir þurfamenn eiga, með vissum skilmálum og á sparsamasta hátt, að setjast niður hjá rjettsinnuðum húsbændum, sem, með þeim kjörum, að njóta hagnaðar af þeirri vinnu, sem ómagarnir orka af hendi að leysa, veiti þessum alla nauðpurft, mót sannsýnilegu endurgjaldi. Börn, sem hvorki eiga föður nje móður, ellegar sem vegna foreldranna ástands eður siðferðis ekki geta hjá þeim notið fósturs

1834 og uppeldis, eiga sömuleiðis, með sanngjarnlegustu skilmálum, að setjast niður hjá slíkum húsbændum, hjá hverjum vissulega má til ætla, að með þau sje farið með skynsamlegri umhyggju fyrir þeirra velferð, hvortil það heyrir, að þau njóti tilhlýðilegrar uppfræðingar, og að þeim snemma haldist til guðhræðslu, siðlætis og vinnusemi. Annars á presturinn sjerilagi að skipta sjer af slíkra barna uppfræðingu, og hans meining, viðvíkjandi þeirra vistferli, má ekki af hreppstjóranum setjast til síðu, hvarámóti þessi, ef einhver sjerleg athugasemd heldur honum frá að fylgja henni, á að útlista málið fyrir sýslumanni, er útkljái það með sinni ályktun, sem þó má ákærast fyrir amtmani. Bæði hreppstjóri og prestur eiga að hafa nákvæma tilsjón þar með, að svovel fósturforeldrar slíkra barna, sem og aðrir, hjá hverjum fátækir niður setjast, forsvaranlega aðgæti skyldu sína. Finnist nokkur brestur þará, sem ekki með aðvörun getur leiðrjettur orðið, á sú ráðstöfun að gjörast, að börnin eður slíkir aðrir þurfamenn setjist niður hjá öðrum, hvarhjá hlutaðeigendur eiga að sæta tilhlýðilegum ákærum, ef þeirra hegðan við þá, er þeim hafði verið fyrir trúað, reynist svo ókristileg, að þeir þar með hafi gjört sig straffs seka. — V. *Um ákvörðun tillaganna til fátækra framfærslu*¹. — — — VI. *Um fátækra-fjehirzlu inntektir og reikningsskap*. — 14. Fátækra fjehirzlu inntektir eru almennilega þessar: 1) Afgjöld af jarðagózi og rentur af föstum höfuðstólum, þegar og hvar slíkar eignir tilheyra þeim fátæku. 2) Sá fátækum tillagði partur af tíund af lausu og föstu gózi. 3) Sjerleg tillög, sem lúkast af byggðarlaginu,

1) Sjá tilsk. 4. maí 1872, 19. gr., lög 9. jan. 1880, 1. gr., lög 19. júní 1888, um bátfiski á fjörðum, 2. gr. og lög 9. ágúst 1889; sömuleiðis tilsk. 20. apríl 1872, 20.—25. gr., og tvönn lög 8. okt. 1883, 18.—23. gr. (19.—24. gr.)

1834

8. jan.

eptir þessarar tilskipunar 10. §¹. 4) Einn fimmti hlutur af allskonar fiskaveiði, er skeður á helgidögum, á bátum, hvort heldur þeir útreiðast með færum og önglum, eður með netum². 5) Fjárútlát eptir dómum, yfirvalda ályktunum, eður eptir skeðum sáttargjörðum, annað hvort fyrir sættanefndunum ellegar hlutaðeigandi rjettum. 6) Fátækra eptirlátnir fjemunir, þó eigi frekar en til endurgjalds þess, sem þeir af fátækra fjehirzlu þegið höfðu³. 7) Þeir sauðir og aðrir gripir, hvartil enginn lýsir sig eiganda að vera um fjallgöngutíð á haustum, eptir að vanalegt lýsingar fyrirkall er skeð með 14 daga fresti — og 8) allskonar fríviljuglegar gjafir, sem góðgjarnlega veitast af mönnum, hvort heldur þeir búa í byggðarlaginu, eður fyrir utan það. — 15.⁴ — — — VII. *Um fátækra málefna pólití.* — 20.⁵ Það uppáleggst sýslumanninum sjálfum að vaka yfir, og láta hreppstjórnann vaka yfir því, að vinnufært fólk, sem ekki eru húsfeður og iðka löglegt bjargræði, ekki sje sjálfs síns, og þarmeð hliðri sjer frá fastri vistarvinnu, til skaða fyrir byggðarlagsins bjargræðisvegi. Allt slíkt fólk eiga hreppstjórnarnir og hlutaðeigandi sýslumenn, án nokkurrar vægðar, að meðhöndla eptir tilskipuninni af 19. febrúar 1783, og vísa þeim í fasta vist, en ef hún ekki getur þeim strax ávísuð orðið, á þeim í millitíð að haldast til einhvers annars starfa. Ef það sannast, að hreppstjórnarnir hafi sjeð í gegnum fingur með lausamennsku í hreppnum, á sýslu-

1) Sjá neðanmálsgr. við V. kafla.

2) Sbr. kgsbr. 28. apríl 1836, og tilsk. um síldar- og uppsaveiði með nót, 12. febr. 1872, 7. gr.

3) Sbr. lög um sveitarstyrk og fúlg, 4. nóv. 1887. 1. gr.

4) Sjá tilsk. 4. maí 1872, 20—21. gr., tilsk. 20. apríl 1872, 29. og 30. gr., og tvenn lög 8. okt. 1883, 29. og 30. gr. (30. og 31. gr.)

5) Sbr. tilsk. 26. maí 1863, I.

1834 maður að gefa það amtinu til vitundar, og skal amt-
 8. jan. maðurinn þá, í meðhaldi af nýnefndrar tilskipunar 4.
 §, uppáleggja þeim brotlega fjársektir, frá 2 til 10 ríkis-
 bankadala, til sveitarinnar fátækra-fjehirzlu, og ef það
 optar skeður, á hreppstjórinn, sem ótrúr þjenari, að
 setjast frá sýslun sinni. — 21.¹ — 22.² Allt
 flakk og betlaraskapur, að svo miklu leyti slíkt með kon-
 ungsbrjefi af 10. marz 1784 ekki er leyft í ýtrustu nauð,
 skal hjereptir, eins og fyr, vera strengilega fyrirboðið
 og álitast samkvæmt nýnefndu kónsbrjefi, samanbornu
 við kónsbrjefin af 11. apríl 1781 og 25. júlí 1808. —
 23.³ Ef nokkur ölmusumaður sýnir óhlýðni, mótþróa,
 leti eður aðra ósiðlega breytni, og ekki, eptir aðvörun,
 vill leiðrjetta sitt framferði, á hann að álitast með til-
 hlýðilegri líkamlegri refsingu, eptir þeim fyrir Ísland
 gildandi ákvörðunum áhrærandi þess slags ströff. Hafi
 hann ekki náð lögaldri, eður hið siðvanalega straff, í
 tilliti til veikinda hins brotlega, kynni að finnast íhug-
 unarvert, álitist hann með vægari hæfilegri refsingu. —
 24. Allar yfirtroðslur þessarar tilskipunar eiga, að svo
 miklu leyti sem þær ekki skulu afgjörast með úrlausn
 hlutaðeigandi yfirvalda, að meðhöndlast og dæmast á pólití-
 rjettarmáta. Það er annars sjálfsagt, að þær skyld-
 ur, sem eptir því framanskrifaða eru sýslumönnunum, sem
 pólitímeisturum, uppálagðar, í Reykjavík eiga að að-
 gætast af býfógetanum.

1834 TILSKIPUN fyrir Ísland, viðvíkjandi tíund, af inn-
 14. maí. stæðukúgildum og öðrum leigufjenaði o. fl.⁴

Vjer Fr. VI. Gjörum vitanlegt 1) Eng-
 in sjerleg tíund á að svarast af föstum kúgildum, eður

1) Sbr. tilsk. 26. maí 1863, II., og lög 12. jan. 1888., um
 þurraþúðarmenn.

2) Sbr. tilsk. 4. maí 1872, 22. gr.

3) Sbr. lög um sveitarstyrk og fúlg, 4. nóv. 1887, 4—6. gr.

4) Sbr. lög um lausafjártíund 12. júlí 1878.

því til einnar jarðar heyrandi búfje, hver tíund þar á **1834**
 mót skal álitast að vera innifalin í þeirri, er svarast af **14. maí**
 jörðinni, og á það í slíku tilliti alls ekki til álita að
 koma, hvort jörðin notast af eigandanum sjálfum, eður
 hún er öðrum leigð. Annars á eitt kúgildi fyrir hver
 fimm hundruð af jarðarinnar dýrleika að álitast fyrir
 föst kúgildi, að svo miklu leyti það ekki með bygging-
 arbrjefum, eður á annan löglegan máta, getur sannað
 orðið, að hingaðtil nokkuð stærra eður minna kúgildatal
 hafi fylgt jörðinni. Af þeim fjenaði, sem haldinn er á
 jörðinni, fyrir utan þann, er þannig á að álitast fyrir
 föst kúgildi, á tíund að gjaldast, eptir þeim fyrir tíund
 af lausaurum gildandi reglum. — 2) Tíund af leigu-
 fjenaði, er eigi, sem föst kúgildi, er undanskilinn frá
 tíundar-útsvari, gjaldist af leiguliða, og meðtakist af
 þeim, er rjett hafa til tíundar á þeim stað,
 hvar fjenaðurinn er á þeirri tíð, á hverri hann
 á að framteljast til tíundar. — 3) Það í þeirri
 allrahæstu reglugjörð af 17. júlí 1782, §§ 4 og 6, and-
 legum persónum veitta tíundarfrelsi, skal ekki geta
 heimfærzt til annars fjenaðar en þess, er slíkar persón-
 ur hafa til notkunar og búskapar á þeirra heimili; hvar-
 ámót leigjendur þess fjenaðar, er tilheyrir andlegum per-
 sónum, eiga að gjalda tíund af honum, eins og aðrir.

TILSKIPUN um löggilding lagaboða frá árunum **1836**
 1828—1831. **3. febr.**

Vjer Fr. VI. Gjörum vitanlegt: að Vjer, ept-
 ir að hafa útvegað allraundirgefnað álit Vorra trúu
 umdænastanda fyrir Sjálands, Fjóns og Lálands-Falst-
 urs stipti, svo og fyrir Ísland og Færeyjar, allranáðug-
 ast viljum, að fyrir utan tilskipunina af 7. maí 1828,
 viðvíkjandi forboði mót eptirprentun þeirra rita, hvartil
 framandi velda undirsátar hafa forlagsrjett, og tilskipun-

1836 ina af 4. júní sama árs¹, hvarmeð Laganna 5—2—30 og 3. febr. 31 umbreytast, — hverjar Vort danska kansellí, eptir því af Oss partil gefnum myndugleika, á sínum tíma hefur látið kunngjöra sem gildandi á Voru landi Íslandi, — nokkrar fleiri á fyrnefndu ári, sem og á árunum 1829, 1830 og 1831, útkomnar tilskipanir, með þeim nauðsynlegu breytingum, skuli þar gilda, í hverju tilliti Vjer allranáðugast bjóðum og skipum sem fylgir: — I. *Áhrærandi útvíðkun 1. § í allrahæstum úrskurði af 9. janúar 1828, sem með opnu kansellibrjefi af 22. sama mánaðar er kunngjörður fyrir Danmörk, viðvíkjandi skipherra skuldbindingu til að flytja persónur á alþjóðlegan kostnað.* — Sú í nefndum úrskurði gefna skipun, að seglbúnir skipherrar undir dönsku flaggi skuli vera skyldugir til, eptir tilmælum politímeistarans á þeim stað, hvarfrá hann siglir, að taka á móti persónum, sem að yfirvaldsins tilhlutan skulu flytjast frá einum stað til annars, mót sanngjarnlegri borgun fyrir áhöfn og kost, sem, ef hlutaðeigendur eigi verða þar um ásáttir, á að ákvarðast af pólitímeistarannum, skal einnig gilda viðvíkjandi persónum, sem að yfirvaldsins tilhlutun eiga að flytjast frá einum stað til annars á Íslandi, eður frá Íslandi til Danmerkur, að svo miklu leyti þær fyrir Ísland útgefnu tilskipanir ekki hafa gjört það að skyldu fyrir hlutaðeigandi skipstjórnarmenn að taka á móti sakamönnum, eður öðrum, til að flytja þá hingað í ríkið. — II. *Viðvíkjandi lempaðri útvíðkun opins brjefs fyrir Danmörk af 18. marz 1829, um borgun fyrir skoðunar-, virðingar- og aðrar slíkar gjörðir, sem haldast um borð á hafskipum eður annars koma þeim við².* — 1. Þegar skoðunar-, virðingar- eður aðrar gjörðir, viðvíkjandi skipum, eiga að haldast á legu eður opnum sjó, á hver

1) Sjá nú lög 24. ágúst 1877.

2) Sbr. lög 13. jan. 1882, um borgun til hreppstjóra o. fl., 8. grein.

þeirra útnefndu manna, hverra gjörðir tilfalla á tíma, **1836**
 bilinu milli hins 1. aprílis og 30. septembers, að báðum 3. febr.
 nefndum dögum meðreiknuðum, að hafa tvöfalt, en á
 hinum ársins tímum þrefalt, mót þeirri borgun, sem
 heimilast í Vorri aukatekju-reglugjörð af 10. september
 1830 § 67¹, sem borgun fyrir skoðunar- og virðingar-
 gjörðir yfir fastar eignir, og á henni að skipta jafnt á
 millum þeirra til gjörðarinnar brúkuðu manna. — 2.
 Ef það skip, á hverju nokkur þesskonar gjörningur skal
 fram fara, liggur í höfn, eður er strandað í fjörunni,
 borgist þarómót þau umgetnu í aukatekju-reglugjörðinni
 ákveðnu laun einungis einfalt. Annars á við öll fyr-
 greind tilfelli tilhlýðilegur fararskjóti fram og til baka
 að greiðast af hendi, svo og sjerleg laun fyrir eiðfest-
 inguna, eptir nefndum § af aukatekjureglugjörðinni. —
 — — IV. Áhrærandi útvíðkun til Íslands af þeim með
 opnu kansellibrjefi af 14. september 1830 kunningjörða allra-
 hæsta úrskurði af 1. s. m. innihaldandi áreiðanlega skýrslu
 yfir þann með opnu kansellibrjefi af 23. apríl 1813 auglýsta
 allrahæsta úrskurð af 20. febrúar næstfyrirfarandi. —
 Eins og það með allrahæstum úrskurði af 20. febrúar
 1813 er ákvarðað sem almennileg regla, að þegar nokk-
 ur, sem settur um stund, stjórnar einhverju embætti,
 frá þeim tíma að virkilegur embættismaður er þartil
 útnefndur, uns þessi tekst embættið á hendur, á hann,
 ef góðmótlegum samningi þeirra á milli eigi verður til
 leiðar komið, að hafa rjett til í millitíð að njóta helm-
 ings, svovel af embættisins föstu launum, sem af öllum
 þess óvissu tekjum, þannig, að eptir að allar útgiptir
 við stjórn embættisins í sömu tíð eru dregnar frá þess
 inntektum, það sem þá eptir verður skiptist jafnt milli
 þeirra beggja, svoleiðis er það með allrahæstum úr-

1) Þar var borgunin ákveðin 1 rd. alls, og skyldi hreppstjórinn,
 ef hann var annar skoðunar- eða virðingarmaðurinn, fá af borg-
 uninni 60 sk., ef hann ritaði gjörðina, en hinn skoðunar- eða
 virðingarmaðurinn 36 sk.

1836 skurði af 1. september 1830, sem er kunngjörður fyrir 3. febr. Danmörk með opnu kansellíbrjefi af 14. s. m., og sem framvegis sömuleiðis á að heimfærast á Íslandi, enn fremur fastsett, að ef nokkur þræta verður, í tilliti til fyrnefnds allrahæsta úrskurðar af 20. febrúar 1813, (sem og skal vera gildandi í súspensíónstílfellum) um skipti á embættisinntektum og útgiptum milli þess virkilega og konstitúteraða embættismanns, skal slík þræta ekki afgjörast af dómstólunum, heldur af hlutaðeiganda háyfirvaldi, sem sjerilagi á að álíta reikninginn yfir þær af þeim um stund setta embættismanni höfðu útgiptir, samkvæmt því sem eptir embættisins kjörum og plázins ásigkomulagi sanngjarnlega kann að útkrefjast til embættisins forstöðu; hvarhjá það, nefnilega í tilliti til þess embættinu tilheyrandi frjálsa bústaðar, á af yfirvaldinu að ákvarðast, hvort nokkur og þá hver partur af honum, með því sem til hans heyrir, eptir plázins kringumstæðum, eigi að eptirlátast þeim konstitúteraða embættismanni, til þess að hann tilhlýðilega geti gætt síns embættis, svo og hvern hluta af sköttum, afgjaldi og viðhaldskostnaði hann, til heimgjalds þarfyrir, eigi af hendi að leysa, hvar við það þó á að aðgætast, að andvirði notkunar slíks bústaðar með því sem honum tilheyrir, hvort heldur hann, í konstitútíonstíðinni, að öllu eður einungis að nokkru leyti sezt annaðhvort til þess konstitúteraða eður þess virkilega embættismanns brúknar og umráða, að sönnu gjörist að álitum í útreikningi inntektanna skipta, en þó án þess að virðast fortakslaust eptir þeirri leigu, er fást kynni af slíkum bústað, hvarámót einungis það gagn, er hlutaðeigandi verulega, eptir yfirvaldsins sanngjarna áliti, getur virzt að hafa af bústaðnum, á að leggjast til grundvallar við útreikninginn. — Annars á, hvar sjerlegar kringumstæður gjöra það nauðsynlegt að víkja frá þeirri í fyrnefndum allrahæsta úrskurði af 20. febrúar 1813 fyrirskrifuðu almennilegu breytni, því viðvíkjandi skýrsla að gjörast

til hlutaðeiganda stjórnarráðs, sem þá skal hafa mynd- **1836**
 ugleika til að semja þá í slíku sjerlegu tilfelli nauðsynlegu 3. febr.
 ákvörðun; hvarámót yfirvöldin ekki, án slíkrar ákvörð-
 unar, mega víkja frá þeirri breytni, sem skipuð er í
 nefndum allrahæsta úrskurði, hver þó annars ekki á að
 heimfærast þar, hvar aðrar sjerlegar reglur eru fyrir-
 skrifaðar viðvíkjandi þeirri borgun, sem fyrir forstöðu
 vissra embætta af öðrum en þeim þartil skikkaða fasta
 embættismanni á að greiðast, og enn miður þar, hvar
 önnur reglugjörð með samningi er fastsett millum þessa
 og þess um stund setta embættismanns. — V. *Viðvíkj-
 andi útviðkun til Íslands af hinni konunglegu auglýsingu
 af 6. apríl 1831, hvarmeð það fyrirbjóðst að eptirstinga,
 eður eptirstungin að innfæra, þau topographisku landkort,
 hver þeim konunglega generalkvartjermeisterastab er leyft
 að útgefa.* — Þar það allranáðugast er leyft þeim kon-
 unglega generalkvartjermeisterastab smámsaman á prent
 að útgefa nýja útgáfu af topographiskum landkortum
 yfir konungsríkið Danmörk og hertogadæmið Sljesvík,
 grundvallaða á nefnds stabs eigin mælingum, svo er
 það með fyrnefndri konunglegu auglýsingu, eptir hverri
 nú sömuleiðis breytast skal á Íslandi, fyrirboðið öllum
 og sjerhverjum að stinga eptir þeim landkortum, er svo-
 leiðis útgefast af fyrnefndu herforingjasamlagi, eður að
 innfæra nokkur annarstaðar eptir þeim stungin blöð í
 Danmörk, að viðlögðum 10 ríkisbankadala silfurs sektum
 fyrir hvert exemplar af þeim þannig eptirstungnu kort-
 um sem hittast kann. — VI. *Viðvíkjandi útviðkun til
 Íslands af þeim með opnu kansellibrjefi af 26. júlí 1831
 kunngjörða allrahæsta úrskurði af 13. s. m., að áður en
 arseník (rottukrúð eður rottupúður) af apóthekurum seljist
 til brúkunar mót skaðlegum dýrum, eigi það að blandast
 með nokkru af kinroki.* — Sá allrahæsti úrskurður af 13.
 júlí 1831, hvarmeð apóthekarar skyldast til, áður en þeir
 afhendi arseník til brúkunar mót rottum (eður völskum),
 músum ellegar öðrum skaðlegum dýrum, — fyrir utan

1836 það sem annars í tilliti til útsölu af eitri er fyrirskrifað 3. febr. að aðgætast skuli, — að blanda það með viðurauka af $\frac{1}{16}$ part kinroks, frá hverju þess sjerlegi viðbruna-þefur áður á, með glæðingu, að takast, — á sömuleiðis að heimfærast á Íslandi, og skal líka vera gildandi fyrir lækna samastaðar, að svo miklu leyti þeir hafa rjett til að útselja arseník. — VII. *Viðvíkjandi útviðkun til Íslands af opnu brjefi fyrir Danmörk af 5. ágúst 1831, áhrærandi þá er yfirtroða það Kaupmannahafnar háskóla veitta útilokandi einkaleyfi til almanaksins útgefningar.* — 1. Ef nokkur yfirtreður það Kaupmannahafnar háskóla veitta einkaleyfi til almanaksins útgefningar, hvort heldur það er með í Ísland að innfæra eður þar að selja framandi almanök, eður með að prenta nokkurt almanak án háskólans leyfis, á hann, samkvæmt því sem í fyrgreindu opnu brjefi er ákvarðað fyrir konungsríkið Danmörk, að gjalda frá 20 til 200 rbd. silfurs sektabætur, hvaraðauk þau exemplör, er finnast hjá hlutaðeiganda, eiga upptæk að gjörast, og skal hann enn fremur álitast með aukasekt af $\frac{1}{4}$ rbd. silfurs fyrir hvert slíkt exemplar. Helmingur sektanna, svovel sem og af þeim uppteknu bæklingum, tilfellur þeim, hverjum háskólinn, með leigumála, hefur yfirlátið almanaksins útgefning, og annar helmingur stjörnulistarinnar sjónarvarða í Kaupmannahöfn. — 2. Það skal vera yfirvaldsins skylda að hafa nákvæma tilsjón þar með, að háskólans fyrumgetna einkaleyfi ekki yfirtroðist. — 3. Öll mál, viðvíkjandi yfirtroðslu optnefnds einkaleyfis, eiga að meðhöndlast sem opinberar pólitísakir.

28. apríl *KONUNGSBRJEF um niðurfærslu á gjaldi til fátækra af fiskiafla á helgum dögum.

Fr. VI. o. s. frv. Vjer viljum því ... allra mildilegast mæla svo fyrir, að gjald það til fátækra, sem ákveðið er í ofanefndri reglugjörð (8 janúar 1834, 14. gr, 4.), fimmtungur af öllum fiskiafla, sem fæst á helgidög-

um á bátum, hvort heldur þeir eru útbúnir með færi og 1836
öngla eða með net, skal fært svo niður fyrst um sinn, að 28. apríl
því er snertir fiskiafla í net á helgidögum í Njarðvíkur-
flóanum og þeim hluta Faxaflóans, sem Suðuramtið nær
að, að fátækra sjóðirnir að eins fái jafnan hlut við hvern
mann á bátnum.

OPIÐ BRJEF um verzlun og siglingar á Íslandi.

28. des.

Vjer Fr. VI o. s. frv. Gjörum vitanlegt

— 1. Sá mismunur, sem hingað til hefur verið milli kaupstaða og autoriseraðra útliggjarastaða á Íslandi, skal framvegis aftekinna vera; þó skal Reykjavík í Suðuramntinu, er, samkvæmt tilskipuninni af 17. nóvember 1786. § 18, hefur hlotið sjerlega lögsögn, framvegis nefnast kaupstaður.¹ — Aðrir hingað til svokallaðir kaupstaðir, nefnilega Eskifjörður og Eyjafjörður í Austur- og Norður-amntinu, svo og Grunnafjörður í Vesturamntinu, ásamt með þeim autoriseruðu útliggjarastöðum, nefnilega Hafnarfirði, Keflavík, Eyrarbakka og Vestmannaeyjum í Suðuramntinu, Berufirði, Vopnafirði, Húsavík, Hofsó, Skagaströnd, Siglufirði og Raufarhöfn í Norður- og Austur-amntinu, svo og Reykjavík, Ísafirði, Dýrafirði, Bíldudal, Patriksfirði, Flatey, Stykkishólmi, Ólafsvík, Öfundarfirði og Búðum í Vesturamntinu, skulu framvegis nefnast «autoriseraðir höndlunarstaðir». — — — 7.² Þá þeim svokölluðu spekulanthöndlurum á Íslandi hingaðtil uppálögðu skuldbinding til að verða að heimsækja einhvern landsins kaupstaða og þar sýna hlutaðeiganda yfirvaldi skjöl sín, áður en þeir megi innhlaupa eður höndla á nokkrum af hinum til höndlunar autoriseruðu stöðum í landinu, viljum Vjer allranáðugast hafa af-

1) Sbr. tvenn lög 8. okt. 1883, um bæjarstjórn á Akureyri og Ísafirði.

2) Sbr. lög 15. apríl 1854, 3. gr., 7. nóv. 1879, 3. og 4. gr. og 2. desbr. 1887.

1836 tekna. Það skal þessvegna framvegis vera leyft sjer-
28. des. hverjum spekulanthöndlara, hvort sem hann heyrir til Vorra eigin undirsáta eður ekki, þegar hann, samkvæmt þeim fyrir sjerhvert tilfelli sjerílagi gildandi ákvörðunum, er útbúinn með tilhlýðilegu siglingarleyfi, einmitt að sigla til sjerhvers eins af þeim til höndlunar autoriseruðu staða á Íslandi, og þar að fremja höndlun, samkvæmt þeim reglum, sem nú þegar eru eður hjereptir kunna að verða tilskipaðar fyrir spekulanthöndlunina. Samt skal hann vera skuldbundinn til, strax þegar hann kemur, og áður en hann byrjar nokkra höndlun, að sýna öll þau í tilskipununum uppáboðnu skjöl hlutaðeiganda sýslumanni, sem á þau skrifti sína uppáteiknan, er votti, að þau sjeu honum sýnd, — og skal þetta hafa sömu verkan sem hingað til hefur flotið af skjalanna framvísun í einhverjum af kaupstöðunum. — 8. Samkvæmt þessu er sá sýslumaður, í hvers umdæmi sá höndlunarstaður er liggjandi, hvern nokkur spekulanthöndlari þannig heimsækir, skyldugur til að gæta alls þess, sem eptir tilskipununum í því tilliti hingað til hefur verið yfirvöldunum í kaupstöðunum uppálagt. — 9. Í því tilfelli, að sýslumaðurinn ekki kynni að vera búfastur í sjálfum höndlunarstaðnum eður í nánd við hann, og að þar á höndlunarstaðnum kynni að vera einn áreiðanlegur og óáleitinn¹ maður, hverjum trúa mætti fyrir þeirri í tilskipununum uppáboðnu rannsókn og áteiknun skips-skjalanna, viljum Vjer allranáðugast hafa gefið hlutaðeiganda amtmanni myndugleika til að meðdeila slíkum manni það í hjergreindu tilliti nauðsynlega umboðsbrjef. En hjer af skal samt eigi fylgja nein skuldbinding fyrir skipherrana til að láta skjöl sín rannsaka af þeim þannig autoriseraða manni. Þar á mót skal það vera sjerhverjum þeirra í sjálfs valdi, annaðhvort að nota sjer af honum, í hverju tilfelli þó

1) Þ. e. óhlutdrægur.

sýslumaðurinn ekkert á að missa af þeirri honum eptir **1836** reglugjörðinni um aukatekjur af 10. september 1830, § 28. des. 62, fyrir aðgjörðir af hjerumspurðri art tilskildu borgun, hvar á móti þar að auki til þess, sem rannsakar og áteiknar skjölin, helmingur nýnefndrar borgunar á að gjaldast, — ellegar og að senda skjölin til hlutaðeiganda sýslumanns sjálfs, í hverju tilfelli sú síðastnefnda aukaborgun burtfellur, — og skal skipherrann annars, í því fyrra tilfelli, vera skuldbundinn til tafarlaust að meðdeila sýslumanninum ávísun um komu sína. — 10.¹ Framvegis, eins og hingað til, verður það einum spekulanthöndlara, hvort heldur hann heyrir til Vorra eigin undirsáta eður eigi, einungis leyft, á sjerhverri ferð er hann stofnar til Íslands, að dveljast og fremja höndlun, í fjórar vikur, á einum og sama stað, er höndlunarrjettindi hefur. Samt á til þessara fjöggra vikna hvorki að reiknast hans innsiglingar- nje útsiglingar-dagur, ellegar sá eður þeir dagar, sem bevísanlega líða, áður en hann kann að geta náð þeirri hjer að framan í § 7 uppáboðnu áteiknan af sýslumanninum, hvað jafnvel skal gilda þegar sá hlutaðeigandi, í því í § 9 umgreinda tilfelli, heldur kys að halda sjer til sýslumannsins sjálfs, — og, eins og það fylgir af því fyrskrifaða á eina síðu, að einn spekulanthöndlari ekki, eptir útgöngu þeirra áðurnefndu fjöggra vikna, undir neinu yfirskoti, má liggja við einn og hinn sama höndlunarstað, hvort heldur hann fremur höndlun sama-staðar eður eigi, að nauðsynjatilfellum einungis undanteknum, þegar, til dæmis, sjúkdómur, óveður eður mótvindar hindra burtreisuna, svo skal það á aðra síðu framvegis vera leyft þeim höndlanda að skipta nefndri tíð af fjórum vikum, sem hann á einum og sama höndlunarstað má dveljast, á þann hátt, að hann, þótt hann á sömu reisu einum eður fleirum sinnum víki burt úr

1) Sbr. lög þau, er vitnað er til við 7. gr.

1836 slíkum stað, aptur megi koma þangað og kaupslaga
 28. des. þar, þegar einungis höndlunar- og legu-tíðin til sam-
 ans ekki dregst fram yfir fjórar vikur á einum stað.
 — Ef nokkur spekulanthöndlari kann að verða fundinn að
 því, að hann liggi yfir þá ákvörðuðu tíð, þá á hann
 fyrir hvern dag, er hann þannig kynni að liggja lengur
 á höfninni, að álitast með sektum til hlutaðeiganda um-
 dæmis fátækra-sjóðs, frá 4 til 20 ríkisbankadala reiðu
 silfurs, eptir dómarans áleti, grundvölluðu á sakarinnar
 kringumstæðum, og sjerílafi á því, hvort hann á þeirri
 tíð, er hann legið hafði lengur en honum var leyft,
 hefur framið nokkra kauphöndlun, og á þessarar höndl-
 unar meira eður minna upphæðarverði. — Annars verða
 þær nú gildandi ákvarðanir, í tilliti til spekulanthöndl-
 unarinnar, að svo miklu leyti þær ekki með þessu Voru
 opnu brjefi eru umbreyttar, hjer með alvarlega endurnýj-
 aðar, — og verður það svoleiðis sjerílafi eptir allra-
 hæstum úrskurði af 17. apríl 1793, auglýstum með
 rentukammersins opnu brjefi af 23. í sama mánuði,
 spekulanthöndlurunum upp á það strangasta fyrirboðið
 að uppleggja vörur til verzlunar hjá bændum eður öðr-
 um, hverjir sem vera kunnu, svo og að senda nokkurn
 með vörur til verzlunar í landinu, að viðlögðum þeim
 með nefndum úrskurði og opna brjefi ákvörðuðu sekta-
 bótum þegar mót þeim er brotið, hverjar bætur þá til-
 falla fátækra fjársjóð í hlutaðeiganda umdæmi. — 11.
 þegar plázins sjerlegu kringumstæður við einn höndl-
 unarstað á Íslandi eigi leyfa, að þau skip, sem tilheyra
 staðarins föstu höndlun, og þau skip, sem tilheyra öðr-
 um, á sömu tíð geti nytkað þá þarverandi hafnarlegu,
 eður þann þarverandi konstuga skipsfesta-umbúnað, eiga
 þau fyrstnefndu skip að hafa fyrirgangsrjett til notkunar-
 innar, á undan þeim siðarnefndu, og þessi, samkvæmt
 því, vera skyldug til að víkja frá legu og skipsfesta-um-
 búnaði fyrir hinum. Þar hjá er það sjálfsagt, að eig-
 andi slíks skipsfesta-umbúnaðs, svo sem hringa, land-

festu eður annars slíks, hefur rjett til af öðrum að **1836**
heimta sanngjarnlega leigu fyrir notkun hans. Ef eig- 28. des.
andinn og sá, sem vill nota sjer af umbúningnum, ann-
ars ekki geta komið sjer saman um leigu-upphæðina, á
hún, fyrir hverja viku eður dag, að gjörvöllum kringum-
stæðum áður nákvæmlega prófuðum, að ákvarðast af
hlutaðeiganda sýslumanni, en ef nokkur af málspörtun-
um kveðst vera óánægður með það sem hann ályktar, þá
af hlutaðeiganda amtmanni, eins og það, ef nokkur
þeirra ekki heldur verður ánægður með amtmannsins
úrskurð, skal standa þeim hlutaðeiganda í sjálfsvaldi að
ákæra hinn sama fyrir Voru rentukammeri, sem í því
tilfelli endilega afgjörir sökina, en lúkningu þeirrar með
sýslumannsins úrskurði ákveðnu borgunar skal þó ekki
mega slást á frest vegna slíkrar ákæru, hvar á móti, ef
lækkun eður hækkun af amtmanninum eður rentukamm-
erinu kann verða ákvörðuð, það í sjerhverju tilfelli of
mikið eður of lítið borgaða enn fremur hlýtur að krefjast
af mótpartinum. Í sjerhverju tilfelli skal eigandinn vera
skyldugur til strax að eptirláta því öðrum tilheyranda
skipi hafnarlegu og skipsfesta-umbúnað, þegar hann á
þeim tíma ekki sjálfur þarf þeirra við, án tillits til
þeirrar þrætu, er risin kynni að vera um leiguna, —
og á yfirvaldið nákvæmlega að gæta þess, að slíku skipi
eigi hjer í gjörist nokkur hindrun. — — —

STAÐFESTING konungs á gjafasjóði Guttorms prests **1837**
Þorsteinssonar — til verðlauna fyrir góðar og nytsamar 29. des.
ritgjörðir fyrir alþýðu í eðlisfræði, náttúrusögu, búnaði og
kristilegri siðfræði.

TILSKIPUN viðvíkjandi misgjörningamálum á Íslandi. **1838**
V j e r F r. V I o. s. frv. Gjörum vitanlegt: Eins og það 24. jan.
með konungsbrjefi af 19. febrúar 1734 er skipað, að öll í
Íslandi tilfallandi mál um manndráp og þjófnað skuli
dæmast eptir Christiáns konungs hins fimmta Norsku

1838 Lögum, sem í tilliti til þessara efna eru samkvæm sama 24. jan. konungs Dönsku Lögum, og sá á árinu 1565 staðfesti svo kallaði Stóri Dómur, er í því fyrrtjeða kónigsbrjefi nefnist sem hin vigtugasta sjerlega íslenzka tilskipun, misgjörðamálum viðvíkjandi, með síðar útgefnum tilskipunum er nær því að öllu leyti aftekinn, svo er það og sömuleiðis prófað, að það, sem Jónsbók, sjerílagi í hennar mannhelgis- og þjófabálkum, ásamt öðrum gömlum íslenzkum lögum, innihalda um misgjörninga refsing, nú að kalla sje öldungis óbrúkanlegt orðið, og að það þar að auki í sjalfu sjer að nokkru leyti sje myrkt og óskiljanlegt, en að öðru leyti sje óhagkvæmt nærveranda ástandi og ósamkvæmt við þau lög, sem fyrir nefnt land eru útgefin viðvíkjandi straffi nokkurra af þeim helztu glæpum, og líka við þann nú samastaðar gildandi rjettargangsmáta, en að það þar á móti, svo vel með tilliti til laganna innvortis ásigkomulags, sem til að enda þá óvissu, er flýtur af því núverandi rjettarástandi, muni vera mjög gagnlegt fyrir Vora kæru og trúu undirsáta á Íslandi, að þeir í fyrgreindu tilliti verði fullkomlega hluttakandi í þeim almennilegu fyrir Vort ríki Danmörk gildandi lögum og rjetti. Vjer höfum þessvegna ályktað að gjöra þau straffslög, er gilda hjer í Danmörk, gildandi á Íslandi, þó með nokkrum undantekningum og nákvæmari ákvörðunum, er þess síðarnefnda lands sjerlega ásigkomulag krefur. Í sameiningu hjermeð höfum Vjer enn fremur fyrirhugað, í tilliti til misgjörningamála rekstrar, — hver nú, eptir fyr útgefnum skipunum, á Íslandi plagar að ske eptir þeim hjer í ríkinu almennt gildandi lögum, þó með aðgæzlu einstakra sjerlegra fyrir nefnt land útgefinna fyrirskrípta, — að auka nokkrum tilhlýðilegum forbetrunum við þær reglur, er nú sem stendur eru samastaðar gildandi. — Eptir að Vjer um allt þetta höfum útvegað allraundirgefnað álit Vorra trúu umdæmisstanda fyrir Sjálands, Fjöns og Lálands-Falstursstípti, svo og fyrir Ís-

land og Færeyjar, bjóðum og skipum Vjer allranáðug- **1838**
 ast sem eptir fylgir: — 1. Christiáns konungs hins 5. 24. jan.
 Dönsku Lög skulu, í sambandi við þær seinni tilskipan-
 ir, hvar með þau eru orðin umbreytt eður nákvæmar á-
 kvörðuð, og með aðgæzlu á þeim sjerlegu reglum, er
 innihaldast í þeim hjereptir fylgjandi §§, eptirleiðis vera
 sú almenna regla, hvar eptir allir á Íslandi tilfallandi
 misgjörningar skulu meðhöndlast og straffast, svo að
 sá sami rjettur, sem í tilliti til misgjörninga, þeirra
 meðferðar og refsingar, almennt gildir í Voru ríki Dan-
 mörk, með þeim undantekningum og nákvæmari ákvörð-
 unum er síðar í þessari tilskipun munu tilteknar verða,
 líka skulu vera gildandi á Voru landi Íslandi, hvers
 eldri sjerlegu lög um þessi efni hjeðan af skulu aftekin
 vera. — 2. Vor fyrskrifaða skipun lýtur þó einungis
 til þeirra almennu straffslaga, sem eru grundvölluð á þeim
 eiginlegleikum við forboðin verk, sem þessi sameiginlega
 hafa, hvort heldur sem þau framin eru á Voru landi
 Íslandi eður í Voru konungsríki Danmörk. Hún nær
 því enganvegin til þeirra straffsákvarðana, sem gjörðar
 eru til að verja eina eður aðra í nefndu Voru ríki, eður
 á einhverjum einstökum stað í því, innfærða sjerlega
 borgaralega innrjetting, sem annaðhvort öldungis ekki
 er til á Íslandi ellegar sem þar hefur sjerlegt form út
 af fyrir sig eptir lagaboða fyrirmælum. Slíkar straffs-
 ákvarðanir mega enganvegin í Íslandi einmitt¹ takast
 til greina, hvar á mót þær mega yfirvegast til samlík-
 ingar, ef þar kynni að vanta einhverja sjerlega lagaá-
 kvörðun, eu slík líking orsakanna er fyrir hendi, sem
 geti heimilað laganna analogisku brúkun. Annars á
 það, sem þeim fyrnefndu sjerlegu innrjettingum viðvík-
 ur, í einu og öllu að meðhöndlast eptir þeim fyrir Ís-
 land gefnu sjerlegu tilskipunum, þangað til Oss þóknast
 kynni að gjöra þar á einhverja umbreyting. Þannig
 skulu, til dæmis, þær straffsákvarðanir, sem innihaldast

1838 í þeim íslenzku höndlunar-tilskipunum, vera í gildi, án 24. jan. þess að þeim dönsku tilskipunum að því leyti fylgja megi. Loksins skulu og þær sjerlegu pólití-skipanir, sem gefnar eru fyrir Ísland, t. d. áhrærandi lausgangara, framvegis gildandi vera. — 3.¹ — — — 10.² Í öllum tilfellum, hvar yfirsjónin ei getur unnið til hærra staffs en sektagjalds, má málsins sókn til dóms, með amtmannsins samþykki, undanfellast, þegar hinn seki góðviljuglega vill lúka þá sekt, hverja hann, eptir þeim gildandi lögum, hefur verðskuldað, og þar að auki þann kostnað, sem þegar kynni af rannsókninni að hafa orsakast. Þótt sektanna stærð ekki sje algjörlega ákvörðuð með lögum, má samt þessi úrlausnar-máti brúkast, þegar hlutaðeigandi amtmaður skynjar að þær tilboðnu sektabætur svari, að rjettri tiltölu, til yfirsjónarinnar ásigkomulags og annara kringumstæða, sem ættu að koma til yfirvegunar við ákvörðun bótanna upphæðar. Að öðru leyti er það sjálfsagt, að þær bætur, sem nokkur, í fyrgreindum tilfellum, með hins hærra yfirvalds samþykki, á að borga, bæði með tilliti til afplánunar straffsins, eptir § 9, og til refsingarinnar skerpingar, þegar yfirsjónin er framin að nýju, á að hafa sömu verkun, sem slíkar bætur hefðu verið honum uppálagðar með dómi. — — — 13. Í tilliti til varðhalds þeirra persóna, sem ásaakaðar eru fyrir misgjörninga, eiga þær í Dönsku Lögum og tilheyrandi tilskipunum drottnandi grundvallarreglur eptirleiðis að takast til greina. En þar fanga-haldið á Íslandi er mjög örðugt og kostnaðarsamt fyrir almenning, hlýtur það samt að takmarkast, að svo miklu leyti sem mögulegt verður. Dómarinn skal þessvegna, eptir að frumprófið er til lykta leitt, hafa myndugleika til, þegar annars, eptir gjörvöllum málsins kringumstæðum, engin orsök er til að óttast fyrir burtstroku,

1) Sjá alm. hegningarl. 311. gr.

2) Sbr. 311. gr. alm. hegningarl.

að vægja þeim ákærða fyrir því varðhaldi, sem hann, **1838**
 eptir ásigkomulagi þess afbrots, hvarfyrir hann er ákærð- **24. jan.**
 ur, í sameining með þeim skýrslum, sem þar um eru fram-
 komnar, annars líða ætti, annaðhvort mót vörzlum, eð-
 ur jafnvel, eptir kringumstæðunum, án þeirra. Samt
 má enginn nota sjer af þessu leyfi, ef afbrotið er þesskonar,
 sem lögin leggja lífsstraff við, eður nokkurt af þeim
 ströffum, sem ganga næst lífsstraffi. Líka á dómarrinn,
 þegar sá ákærði, í meðhaldi fyrgreindrar reglu, fyrst um
 sinn fríast frá persónulegu fangelsi, að tilkynna þess-
 um, að hann ekki megi víkja úr sókninni, eður neinu
 því byggðarlagi, innan hvers hans vera eptir kringum-
 stæðunum álízt nauðsynlega að hljóta takmarkast, en
 að hann þar á mót, án dvalar, eigi að mæta, þegar
 hann af dómaraanum kallast, og að hann, ef hann ekki
 hlýðir dómarrans skipunum í því tilliti, megi fangelsis
 vænta. Dómarrinn má enn fremur, ef hann, eptir kring-
 umstæðunum, álitur það gagnlegt, uppáleggja húsbónda
 hins ákærða ellegar einum eður fleiri öðrum áreiðanleg-
 um mönnum að gæta vel að honum og strax að gefa
 hlutaðeigendum til kynna, ef hann af sjálfsdáðum yfir-
 gefur sinn aðsetustað, eður grunsemd geist um það, að
 hann muni ætla að strjúka. Annars eiga fangarnir
 framvegis að vaktast af þeim hreppstjóra eður öðrum
 manni, hjá hverjum sýslumanni virðist að fanginn, bæði
 í tilliti til húsakynna og mannsins áreiðanlegleika, sje
 vissast geymdur. Til fárlegra fanga vöktunar eiga hrepps-
 ins bændur að kallast, til skiptis, eptir sýslumannsins
 ákvörðun. Fyrir vöktunina, svo vel fyrir húsnæðið sem
 fyrir varðhaldið, á hlutaðeigandi, samkvæmt aukatekju-
 reglugjörðinni af 10. september 1830 § 72, að fá 1 rik-
 isbankadal um vikuna. Fyrir viðurværi fanganna má,
 að tiltölu til þess, hvort þeir vinna hjá varðhaldsmann-
 inum eða ekki, borgast frá 8 skildingum um daginn til
 1 rbdals um vikuna, eptir amtmannsins nákvæmari á-

1838 kvörðun¹ — 14. Dómarinn á einnig, þótt hinum á-
 24. jan. kærða sje hlíft fyrir persónulegu fangelsi, þegar kring-
 umstæðurnar krefja þess, að kyrsetja hans eignir, eður
 svo mikið af þeim, sem álízt nauðsynlegt til vissu fyr-
 ir endurgjaldi kostnaðar og skaðabóta, og alls annars,
 er honum ber að útsvara. Hið þannig kyrsetta má
 ekki, án dómarans samþykkis, afhendast, pantsetjast
 eður burtflytjast, fyr en allt, sem í áðurgreindu tilliti
 gjaldast á af þeim ásakaða, er borgað, ellegar hann,
 sem hlýtur að hafa sömu verkun, með endilegum dómi
 verður fríaður frá allri slíkri ábyrgð. — 15. Sókn mis-
 gjörningsmála má, á Íslandi, framkvæmast af sýslu-
 manni, án þess að þar til þurfi neinnar skipunar frá
 hlutaðeiganda amtmanni; samt á þar um, svo fljótt sem
 mögulegt er, skýrsla að gjörast til þessa yfirvalds um
 málsins ásigkomulag og það sem í því hefur sýslað ver-
 ið. Líka á actors skikkun framvegis að undanfella
 við undirjettina, hvar á mót ekki má neita þeim á-
 kærða um að fá góðan mann settan sjer til talsmanns,
 ef hann óskar þess, hvar um hann sjálfur ætið á að
 auglýsa sinn vilja. Þar á mót á sjerhver dómari sem
 ýtarlegast að bera umhyggju fyrir því, að ekkert forsóm-
 ist, er þjenað geti til málsins fullkomnu upplýsingar,
 og þar hjá ekki láta sjer það vera miður umhugað að
 útvega sjerhverja skýrslu, er miðað gæti til sýknu hins
 ákærða eður linunar þess straffs, til hvers hann dæmast
 kynni, en hitt, að útvega bevísingar fyrir afbrotum hans,
 hvers og Vor landsyfirrjettur á að gæta, eins og þess af
 Vorum hæstarjetti mun nákvæmlega gætt verða. Sýslumaðurinn á sjálfur að ráðstafa því nauðsynlega til
 áfrýjunar undirjettardómsins fyrir landsyfirrjetti, þegar
 sá dæmdi beiðist þess, og málið annars ekki er meðal
 þeirra, sem eptir tilskipuninni af 11. júlí 1800 § 10 ekki

1) Sbr. lög 13. jan. 1882, um borgun til hreppstjóra o. fl.,
 12. og 14. gr.

mega appellerast. Hins sama á sýslumaðurinn líka **1838** að gæta, þegar dómurinn hljóðar um straffserfiði upp á 24. jan. lífstíð eður þyngra straff, jafnvel þótt hinn dómfelldi ekki beiðist appels. En hvar ekkert slíkt straff er fastsett með dóminum, og sá dæmdi ekki beiðist appels, á samt undirrjettarins dómur ekki að framkvæmast, fyr en það er sett til amtmannsins aðgjörða og með hans úrskurði afgjört, hvort dómurinn eigi, rjettlætisins vegna, að innstefnast, — og þegar amtmaðurinn finnur orsök vera þar til, semur hann þá þar til nauðsynlegu stefnufars áteiknun, hverja sýslumaðurinn lætur auglýsa. Annars skal það hjer við aðgætast, að dómurinn ekki einungis á að innstefnast, rjettlætisins vegna, til æðri rjettar, þegar amtmanninum virðist að hinn ásakaði sje ranglega sýkn saka dæmdur, ellegar að straffið sje minna en það eptir lögunum ætti að vera, heldur og líka þegar honum lízt svo, sem að dómurinn, þótt hinn dómfelldi játi sig vera ánægðan með hinn sama, sje honum harðari en skyldi. — 16. Þegar landsyfirrjettarins dómur einungis dæmir hinn ásakaða til slíks straffs, sem umhöndlað er í þessarar tilskipunar § 4 Littr. b. og c.¹, á hann ekki að hafa rjett til að beiðast þess, að málinu sje stefnt til hæstarjettar. Þar á mót á það ekki að meinast neinum, sem dæmdur er eptir sama § Littr. a,² eins og allt annars, í tilliti til þess, hvort appellera megí frá dómum, á að standa við það sem ákvarðað er í almennilegum tilskipunum. — 17.³ Annars á það til sakamála kostnaðar nauðsynlega útgjald, eptir að þeir þar yfir inngefnu reikningar eru yfirskoðaðir og samþykktir af amtmanni, eptir þessa embættismanns ráðstöfun að heimtast af sakamanninum, eður sjer-

1) Þ. e. í fangelsi við vatn og brauð eða einfalt fangelsi.

2) Þ. e. í hegningarvinnu.

3) Sbr. lög 2. nóv. 1877.

1838 hverjum öðrum, sem eptir dóminum á að endurgjalda
24. jan. hið sama. — — —

4. ág. KANSELLÍBRJEF (til stiptamtmanns) um skilning á
6. gr. fátækrareglugjörðarinnar.

Stiptamtmaður hafði skýrt kanselliinu frá, að álitid væri vafasamt, hvort orðin «búfastur eður vistfastur» í 6. gr. fátækrareglugjörðarinnar næðu til fátækra einstæðinga, sem fengju uppeldi hjá öðrum fyrir borgun eða án, eða móti því, ef til vill, að inna af hendi einhverja vinnu, sem fyrir fjelli heima fyrir, eða til gamalmenna og heilsubilaðra manna, sem hefðu viðurværi sitt hjá vinum eða skyldmönnum sínum og ynnu fyrir þá launalaust, og lagði kanselliid þann úrskurð á í brjefi þessu, að greinin ætti að ná til allra þeirra, er hefðu dvalið samfleytt 5 ár í sveitinni og haft þar löglega ofan af fyrir sjer.

1839 OPIÐ BRJEF um stofnun byggingarnefndar í Reykja-
29. maí. vík.¹

V j e r F r . V I o . s . frv. Gjörum vitanlegt: að Oss til að afstýra húsbrunum, hefur þóknast, eptir að hafa þarum útvegað álit Vorra trúu umdæmisstanda fyrir Sjálands, Fjóns og Lálands-Falsturs stifti, svo og Ísland og Færeyjar, að fyrirskrifa fylgjandi reglur fyrir byggingastörfum í kaupstaðnum Reykjavík á fyrnefndu Voru landi Íslandi: — 1.² Í Reykjavík skal stofnast ein byggingarnefnd, í hverri vera skulu býfógetinn, eldsvarnar-forstjórinn, tveir af staðarins fulltrúum, sem skikkast af amtmanninum eptir allra hinna kjörnu borgara uppástungu og eptir að býfógetans álit paryfir hefur verið útvegað, svo og tveir aðrir menn, hverja amtmaðurinn kynni að álíta hæfilega þar til; og hvar til hann sjerilagi á að nefna menn er skynbragð bera á húsasmíði, þegar slíkir til eru. — 2. Eptirleiðis verður það skylda þess-

1) Sbr. tilsk. 14. febr. 1874. 7. gr.

2) Sbr. tilsk. 20. apríl 1872, 16. gr.

arar nefndar, samkvæmt tilskipunarinnar af 17. nóvember 1786 § 5, að tilskildu amtsins nákvæmara samþykki, að ávísa hið nauðsynlega pláz til sjerhverrar nýrrar byggingar og líka til nauðsynlegra garðsrúms- og jurta-garða, sem þareptir útmælast hlutaðeigendum eptir býfógetans ráðstöfun; samt eiga þau þannig útmældu pláz að afgirðast og nýtast innan tveggja ára útgöngu, þar þau, ef út af því bregður, aptur tilfalla kaupstaðnum. Í sameiningu hjer með uppáleggst það nefndinni, til þess að staðurinn eptirleiðis geti byggður orðið eptir vissu undirlagi, með amtsins samþykki að ákvarða, hvar þau auðu pláz og strætin eiga að grundvallast; og á nefndinni til þessa augnamiðs af býfógetanum að meðdeilast yfirlit þeirra hingaðtil einungis af þessum embættismanni útmældu pláza, yfir hver, í sameiningu við þau af nefndinni síðar ávísuðu, hún á að halda sjerlega embættisbók. Þessi embættisbók, og aðrar fleiri slíkar, er nefndin kynni að álíta nauðsynlegar til hennar ráðstafana og brjefaskrípta, eiga að útvegast á staðarins gjaldkera-sjóðs kostnað. — 3. Eptirfylgjandi reglur, sem sjerílagi eiga að aðgætast við reising nýrra bygginga, eður annara bygginga aðalumbót, eiga undir eins að njóta greindrar nefndar umhyggju: A.¹ Þegar það, til því vissari varnar við húsbruna eður til að útvega greiðari yfirferð, álízt nauðsynlegt að gjöra eitt-hvert stræti breiðara, á sjerhver, hverjum óbyggt pláz, er út til strætisins snýr, hefur verið ávísað, að vera skyldugur til að rýma svo mikið af sinni grundvallareign til strætisins, sem álízt nægilegt til þess tilhlýðilegu breiddar, mót því endurgjaldi af staðarins fjehirzlu, sem eptir tiltölu við stærð og verð alls byggingarplázins og þá rírnun er hlýzt af þess afsali, af tjeðri nefnd með amtsins samþykki ákvarðað verður. — B. Við reising

1) Sbr. endurskóðaða samþykkt um stjórn bæjarmálefna í Reykjavík 4. desbr. 1888, 20. gr.

1839 nýrra bygginga á fyr óbyggðum plásum á nákvæmlega 29. maí að aðgætast, að þær á engan hátt komi í nokkurt eiginlegt samband við nábúahúsin, og ætíð á 10 álna autt rúm að skilja þær frá nábúans húsum; þó á þetta ekki að hindra reisingar grindaverka eður annara slíkra girðinga, sem skyndilega má niður rífa ef húsaeldur kynni upp að koma. — C. Þegar nokkur ný bygging á að reisast, á tjeð nefnd, að tilskildu amtsins nákvæmara samþykki, að ákvarða það stryk, er takmarka á grundvöll byggingarinnar út til strætisins, og þær fleiri reglur, sem hún í tilliti til varnar mót eldsvoða, bæði við innvortis og útvortis byggingar-máta, finnur nauðsynlegt að aðgæta. Nefndin á þessvegna, að svo miklu leyti mögulegt er, að sjá svo til, að þeim handverksmönnum, hverra bjargræðisvegir kynnu að álítast hættulegir í tilliti til eldkveikju, ávísist byggingarpláz á afsíðis stöðum, eins og líka þessi nefnd iðulega á að hafa tilsjón með öllum nýjum byggingum, meðan þær eru í smíðum. Sömuleiðis á hún að hafa tilsjón með aðalumbótum [eldri bygginga] og á hún nákvæmlega að sjá svo til, að hlutaðeigendur beinleiðis fylgi hennar fyrirskriptum. — D. Sjerhver, sem ætlar að reisa nýjar byggingar eður gjöra umbreytingar ellegar umbætur [á eldri byggingum], á þessvegna, fyr en slíkt starf byrjar, fyrst að gefa þetta tjeðri nefnd til vitundar og útvega hennar með amtsins samþykki staðfestu skriflegu ákvarðanir, hvort og eptir hverjum reglum hann megi byggja, að svo miklu leyti sem því undir bókstafnum C ákveðna augnamiði viðvíkur. — E. Ef nokkur byrjar nokkra bygging áður en þessu er hlýtt, á bæði hann og hlutaðeigandi meistari að sektast um 5 til 25 ríkisbankadala til staðarins fátækra sjóðs eptir pólitírjettarins ályktan, og hlýtur hinn fyrnefndi þar að auki að pola, að byggingin, að því leyti sem hún ekki er samin eptir þeim reglum, er nefndin álítur að í því tilliti hefðu átt að aðgætast, niðurrífst á hans kostnað. Annars á býfó-

getinn, þegar hann fær vitund um byrjun slíks byggingarstarfs, hvar til nefndarinnar samþykki útheimtist, án þess að þetta sje útvegað, strax að fyrirbjóða þess frekara framhald. — 4. Þær forskriptir, sem þessi reglugjörð inniheldur, eiga líka að gilda í tilliti til tómthúsa og þar til heyrandi jurtagarða, sem liggja innan staðarins lögsögu-umdæmis takmarka, að svo miklu leyti sem þær til þeirra geta heimfærðar orðið. **1839**
29. maí

KANSELLÍBRJEF (til stiptamtmanns) um sáttaumleitun til hjónaskilnaðar. **1840**
4. jan.

Í brjefi þessu fellst kansallíð á, að fela megí sýslumanni sáttaumleitun þá, er skipað er í tilsk. 18. okt. 1811 5. gr. að fram skuli fara, áður hjón fái skilnað að borði og sæng, þegar amtmaður fyrir fjarlægðar sakir eigi getur framkvæmt hana.

TILSKIPUN viðvíkjandi straffi fyrir falskan vitnisburð og önnur meinsæri m. m.¹ 15. apríl

Vj er Chr. VIII o. s. frv. Gjörum vitanlegt: — — — 14. Eins og málsins eðli og laganna almennu grundvallarreglur áskilja, að þau misbrot, fyrir hver straff er ákvarðað í nærverandi tilskipun, að undanteknum þeim tilfellum, hvar straffið einungis ákvarðast til einfalds fangelsis, gjöri hinn seka óverðugan til nokkurs þess umboðs, er krefur opinbers trúnaðartrausts, og líka til hvers eins sjerlegs virðingarmerkis, og að sjerílagi sá, sem fundinn er að meinsæri, ekki megí takast til nokkurs álits sem vitni — svo má heldur ekki slíkur maður nokkurn tíma hafa rjett til að útkljá nokkurt mál með sjálfs síns eiði, hvar á mót hann, í hverju því tilfelli, hvar hann annars, eptir lögunum, hefði mátt verja sig með eiði, hlýtur að þola, að mótpartsins eiður skeri úr þrætunni.

1) Sbr. alm. hegningarlög 25. júní 1869, 311. gr.

Prentvillur og viðaukar,

þar á meðal tilvitnanir um breytingar til laga, er út hafa komið á meðan lagasafnið hefur verið undir prentun.

- I. bindi bls. 56, 4. línu að ofan: 1398, á að vera 1398.¹
- » — — 77, við tilsk. 14. okt. 1763: Sbr. og lög nr. 9. 24. janúar 1890, um meðgjöf með óskilgetnum börnum, o. fl.
- » — — 155. Vantar þýðingarmerki (*) við kansellífr. 16. sept. 1797.
- » — — 165. Orðin í upphafi opins brjefs 28. marz 1800: «1. fengin er eigin játning hins ákærða um það, að hann hafi þegar drýgt þjófnað þann» les: Þegar fengin er eigin játning hins ákærða um það, að hann hafi drýgt þjófnað þann.
- » — — 167, í 15. línu að ofan: meua les mega.
- » — — » í 17. línu að ofan kaupmannahafnar les: Kaupmannahafnar.
- » — — » neðst: 1 rjettara flokki (o: II) á að falla burtu.
- » — — 176, vantar þýðingarmerki (*) við tilsk. 8. jan. 1802.
- » — — 227, í athugagreininni: «andsjóði» les: landsjóði.
- » — — 244, í 1. athugagr. «farmannalög 26. marz

1890», les: farmannalög 22. marz 1890.

II. bindi bls. 39. Við tilsk. 20. júní 1849: Sbr. lög nr. 15. 22. marz 1890, um viðauka við tilsk. um veiði á Íslandi 20. júní 1849.

» — — 44 efst á spássíunni: 25. sept. — á að vera 20. júní.

» — — 82 neðarl. á spássíunni: 31. desbr. — á að vera 13. desbr.

» — — 95. Við tilsk. 27. maí 1859 (um leiguburð af peningum): Sbr. nú lög nr. 10, 7. febr. 1890, um vexti.

» — — 121. Við tilsk. 26. maí 1863, II: Sbr. lög nr. 1, 12. janúar 1888, um þurrabúð-armenn.

» — — 124. Í 6. línu að ofan í neðanmálsgreininni: 17. gr. mun eiga að vera 1. f.

» — — 249. Á eptir tilsk. 12. marz 1870, um uppreist á æru, átti að prenta *opið brjef* 12. marz 1870, *handa Íslandi um að þeir, sem senda inn bænarskrár og kæruskjöl, geti fengið álitsskjölin um málið*. Það hljóðar svo:

Vjer Chr. IX., o. s. frv. Gjör-um kunnugt: Eptir að Vjer höfum meðtekið þegnlegt álitsskjal Vors trúa alþingis um frumvarp, sem fyrir það hefur verið lagt, til opins brjefs handa Íslandi um, að þeir, sem senda inn bænarskrár og kæruskjöl, geti fengið álitsskjölin um málið, bjóðum Vjer og skipum fyrir á þessa leið: — Sá, sem sent hefur

bænarskrá til embættismanna eður til bæjar- eða sveitastjóra, eður kæruskjal um þá, og málefnið varðar sjálfan hann, skal, ef bæn hans eigi fær áheyrslu, eða kæran eigi er til greina tekin, eiga heimting á, er hann fer þess á leit, að fá eptirrit einusinni af álitskjali því eða álitskjölum þeim, sem rituð hafa verið um málefnið, eða færi á að eptirrita þau. — Þetta á samt ekki við um bænarskrár um embætti eða sýslanir, eða um undanþágur undan ákæru, uppgjöf eða linun á refsingu eptir dómi eða úrskurði, nje heldur um kæruskjöl embættismanna eða sýslunarmanna um yfirboðara sína.

II. bindi bls. 255. Við tilsk. 12. febr. 1872, um fiskiveiðar útlendra við Ísland, 1. gr.: Sbr. lög nr. 7, 19. júní 1888, um síldveiði fjelaga í landhelgi.

» — — 272. Við tilsk. 20. apríl 1872, um bæjarstjórn í Reykjavík: Sbr. lög nr. 1, 3. jan. 1890, um lögreglusamþykktir fyrir kaupstaðina.

III. — — 13. Við tilsk. 4. maí 1872 um sveitarstjórn, 39. gr. 2: Sbr. lög nr. 14, 22. marz 1890, um löggiltar reglugjörðir sýslunefnda.

» — — 27. Við samþykkt 9. okt. 1872 um stjórn bæjarmálefna í Reykjavík: Sbr. nú endurskoðaða samþykkt um stjórn bæjarmálefna í Reykjavík 4. desbr. 1888.

III. bindi bls. 76. Við lög 15. okt. 1875 um laun íslenzkra embættismanna: Sbr. lög 9. desbr. 1889, um breyting á þeim lögum.

» — — 128. Við lög 11. febr. 1876, um aðflutningsgjald á tóbaki, 1. og 2. gr.: Sbr. lög 9. ágúst 1889, um breyting á þeim lögum.

» — — 184. Við lög 14. desbr. 1877, um ýmisleg atriði, er snerta fiskiveiðar á opnum skipum, 1. gr., athugist enn fremur:

Samþykkt 15. júní 1888 um fiskiveiðar á opnum skipum á sjávarsvæðinu milli sýslutakmarka Eyjafjarðarsýslu að vestan og Gjöguratáar í Þingeyjarsýslu, $\frac{3}{4}$ mílu frá landi.

Samþykkt 20. okt. 1888, um hákarlaveiðar á opnum skipum í Strandasýslu.

Samþykkt 20. okt. 1888, um fiskiveiðar á opnum skipum í Strandasýslu.

Samþykkt 29. marz 1889, um ýmisleg atriði, er snerta fiskiveiðar á opnum skipum í Skagafirði.

Sömuleiðis athugast, að samþykkt 23. maí 1881, um hákarlaniðurskurð á opnum skipum og bátum í Barðastrandarsýslu, sem talin er þar neðanmáls sem gildandi, er úr gildi numin með ákvörðun sýslunefndarinnar, staðfestri af amtmanni 23. febr. 1889.

» — — 227. Við lög 9. jan. 1880, um breyting á tilsk. um sveitastjórn á Íslandi 4.

maí 1872, 1. gr., sbr. lög nr. 6, 19. júní 1888, um bátfiski á fjörðum, 2. gr., og lög nr. 12, 9. ágúst 1889, um viðauka við nefnd lög, 9. jan. 1880.

III. bindi bls. 230. Við lög 27. febr. 1880 um skipun prestakalla, 1. gr. nr. 7 og 8.: Sbr. nú lög nr. 17, 22. marz 1890, um breyting á nefndri lagagrein.

» — — 231. Við sömu lög 1. gr. nr. 26.: Sbr. landshöfðingjabr. 12. marz 1890, um sameiningu allra þriggja sóknanna í Eyvindarhóla prestakalli og niðurlagning kirknanna í Skógum og á Steinum.

» — — 233. Við sömu lög, 1. gr. nr. 71—75.: Sjá nú lög nr. 16, 22. marz 1890, um breyting á nokkrum prestaköllum í Dala- og Barðastrandar prófastsdæmum.

» — — 246. Við lög 4. nóv. 1881, um breyting á lögum um skipun prestakalla, 27. febr. 1880, 1. gr.: Sbr. lög nr. 16, 22. marz 1890, um breyting á nokkrum prestaköllum í Dala- og Barðastrandar prófastsdæmum.

» — — 246. Við lög 4. nóv. 1881, um breyting á tilsk. um póstmál 26. febr. 1872, og lögum 15. okt. 1875 um breyting á sömu tilskipun: Sbr. nú lög nr. 2, 3. janúar 1890, um breyting á tilsk. um póstmál 26. febr. 1872 og lögum 15. okt. 1875 um breyting á sömu tilskipun.

» — — 287. Við lög 8. okt. 1883 um bæjarstjórn

á Akureyri (Ísafirði): Sbr. lög nr. 1,
3. jan. 1890, um lögreglusamþykktir
fyrir kaupstaðina.

III. bindi bls. 319. Við lög 18. sept. 1885, um stofnun
landsbanka, 8. gr.: Sbr. nú lands-
höfðingjabr. 30. júní 1888 og 27. fe-
br. og 1. apríl 1890.

» — — 325. Við lög 16. desbr. 1885, um lögtak og
fjárnám án undanfarins dóms eða
sáttar, 1. og 2. gr.: Sbr. lög nr. 20.
4. nóv. 1887, um sveitarstýrk og
fúlgu, 2. gr.

